TOCMELILE AGRICOLE

SUB DIFERITE LEGIUIRI

INAINTE ŞI DUPA REGULAMENTUL ORGANIC

DE

CONST. TĂNĂSESCU şi **ŞTEFAN GRIGORESCU**
Şeful biuroului administrativ *Şeful archivei judeţene şi comunale*
DIN MINISTERUL DE INTERNE

BUCUREŞTI

STABILIMENTUL DE ARTE GRAFICE „CLEMENŢA"
5, Strada Smârdan, 5
1906.

GENERAL LIB
UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES

TOCMELILE AGRICOLE

SUB DIFERITE LEGIUIRI

INAINTE ŞI DUPA REGULAMENTUL ORGANIC

DE

Const. Tănăsescu şi **Ştefan Grigorescu**

Şeful biuroului administrativ — *Şeful archivei judeţene şi comunale*

DIN MINISTERUL DE INTERNE

AUTORII CONSULTAȚI

1. **N. Bălcescu:** *Starea socială a muncitorilor plugari în Principatele romane în diferite timpuri.*
2. **Mihail Cogălniceanu:** *Discursuri ținute în Parlament la anul 1862, Despre starea țăranilor.*
3. **D. Onciul:** *Originele Principatelor române.*
4. **A. D. Xenopol:** *Istoricul chestiunei țărănești până la 1864.*
5. **A. C. Cuza:** *Chestiunea țărănească.*
6. *Buletinul Moldovei, 1857.*
7. *Dezbaterile parlamentare din 1882 și 1893.*
8. *Dosarele Ministerului de Interne.*

PREFAȚA

Una din marile chestiuni ale îndreptărei stărei săteanului muncitor de pământ, care astăzi face obiectul preocupațiunilor tutulor, este și aceia a **Tocmelilor agricole,** *dintre micul și marele cultivator de pământ. De la rezolvarea acestei probleme atârnă în mare parte îndreptarea stărei săteanului, precum și progresul și înflorirea agriculturei noastre, izvorul de bogăție al țărei.*

De modul cum săteanul muncește pământul; de modul cum trebuesc executate învoelile agricole depinde agricultura. Dacă pământul este bine muncit, dacă învoelile sunt executate fără întârziere, rezultatul va fi bun și câmpul mănos.

Este știut că muncitorul de pământ trăește prin proprietar și proprietarul prin muncitor; unul fără altul nu pot. De la buna înțelegere între dânșii depinde bunul traiu și fericirea amândorora.

Oamenii noștri de Stat, începând cu anul 1864 de la împroprietărirea țăranilor, a căutat în diferite rânduri să facă ca această bună înțelegere să domnească între dânșii. Așa, au legiferat învoelile pentru muncile agricole în anii 1866; 1872; 1882 și acum în urmă în anul 1893.

Legea din 1872 a modificat pe cea din 1866; legea dela 1882 a desființat cu totul aproape pe cea dela 1872. In anul 1893 nu s'a făcut altceva decât s'a adăogat aceia ce lipsea legei din 1882 și a îndreptat'o în unele părți. Aceasta dovedește îndeajuns cât s'a conlucrat la îmbunătățirea stărei săteanului.

Prin lucrarea de față am căutat să arătăm istoricul muncilor agricole din timpurile înainte de Regulamentul Organic,

sub Regulamentul Organic şi sub legiuirile lui Stirbey în Muntenia şi Gr. Ghica în Moldova şi astfel am studiat rând pe rând toate aceste legiuiri, ofise şi diferite aşezăminte, întrunindu-le toate la un loc şi formând obiectul părţei I-a a lucrărei.

Apoi, în partea II-a arătăm fazele prin care a trecut legea specială a tocmelilor agricole dela 1866 până azi, precum şi ordinile, instrucţiunile şi decisiunile Ministerului de Interne date asupra acestei cestiuni.

Dând la lumină această lucrare, credem că va putea fi folositoare pentru organele administrative chemate a pune în aplicare dispoziţiunile legei tocmelilor agricole.

Nu avem pretenţia de a fi făcut o lucrare cu totul complectă, dar în marginele mijloacelor ce am avut, sperăm totuşi că vom putea aduce un serviciu acelora care se ocupă de aproape despre starea ţăranilor şi că vom acoperi în parte lipsa simţită de documente vechi, relative la această chestiune, care de şi în mare parte cunoscute, totuşi ele fiind risipite prin diferite scrieri nu au putut fi la îndemâna tutulor.

1906, Ianuarie. **AUTORII.**

SUMAR

PARTEA I.

Istoricul muncilor agricole.

PARTEA II.

Fasele prin care a trecut legea specială a tocmelilor agricole.

Tocmelile Agricole

PARTEA I

ISTORICUL MUNCILOR AGRICOLE

CAP. I

Raporturile dintre locuitorii plugari și proprietarii de moșii înainte de Regulamentul Organic.

Pentru ca să cunoaștem sorgintea tocmelelor agricole și raporturile dintre proprietarii de moșii și locuitorii muncitori, iar mai târziu dintre aceștia din urmă și arendași, a trebuit mai întâi să ne dăm seamă de starea țăranului român în diferite timpuri și spre acest sfârșit am consultat diferite scrieri în această privință.

Incepând din timpurile cele mai vechi, vorbind și despre actul de organizațiune socială, care poartă numele de «*Așezământul lui Mihaiu Viteazu*», am căutat să arătăm cum locuitorii agricultori, cari aveau pământul lor, au devenit clăcași supuși stăpânitorilor de moșii de atunci și siliți a primi învoelile ce li se făceau.

*
* *

Țările române, în urma învingerei Dacilor de către Traian, au fost locuite de colonii romane, și pământurile lor împărțite între aceste colonii, și la descălecare, atât Radu Negru cât și Bogdan Dragoș au găsit țările locuite, iar nu pustii, după cum susțineau unii

storici, cari deduceau din faptul că Radu Negru şi Bogdan Dragoş fiind cuceritori, pământul ambelor ţări era proprietate a Statului şi că împărţirea lui în proprietăţi private a urmat prin voinţa şi dărnicia stăpânitorului.

Incă înainte de 1290, epocă când cronicile şi hrisoavele pun venirea lui Radu Negru, se afla prinţi români, intre care la 1247, unul numit *Lituan* sau Lython şi altul *Seneslav*, a căror stăpânire *Bella IV* Regele Ungariei o întăreşte în diploma prin care dă Banatul Severinului Cavalerilor Erusalimului. — Sunt documentate dar două voevodate române ca existente de mai înainte: unul în Oltenia, altul în partea de răsărit de Olt, ambele arătate în anul 1247 ca dependente de Ungaria, însă, după cum reese din documente anterioare, numai de curând intrate în acest raport de vasalitate.

Al doilea, de ar fi fost ţara românească pustie în acea epocă, cum s'ar fi putut ea popula în vre-o câţi-va ani atât de mult, în cât chiar de la 1330, Românii să poată sprijini lupte aşa de crâncene, mai întâi cu Ungurii şi apoi cu Turcii?

Asemenea şi în Moldova, cum ar fi putut fi pustie, când se ştie că în veacul al XII şi XIII în acea ţară înflorea mai multe republici vestite, precum Bârladul, Cetatea albă, Galaţii, Chilia, Hotinul şi Tighina?

Aşa dar Bogdan a găsit în Moldova şi alţi Români rămaşi din timpul dinainte de invaziunea Tătarilor, Românii veniţi aci, după părăsirea Daciei, să tragă brazdă în ţelină, să-şi aşeze aci statornic casă şi masă, să-şi ridice aci triumfători tron şi altar. Pe aceşti Români, până atunci împărţiţi în mici cnezate, Bogdan îi uneşte în un stat.

Obşteasca Adunare a Moldovei dela 1817 [1]), care chemată fiind a deslega această întrebare, a dovedit

---

[1]) A se vedea anexa.

prin citări de istorici şi acte ale Domnilor că Moldova era locuită la venirea lui Dragoş, că pământul era împărţit în proprietăţi private, şi că locurile domneşti erau numai *locurile de pustiu*, adică cele ce nu se stăpânea de nimeni din nepomenit veac, *braniştile domneşti* şi *locurile târgurilor*.

Dacă Radu Negru şi Bogdan Dragoş, au găsit ţările populate, ei nu au putut fi cuceritori, căci nişte stăpânitori de state aşa mici ca Făgăraşul şi Maramureşul, nu putea avea destulă putere spre a cuprinde asemenea provincii. De n'au venit ca cuceritori ei n'au putut robi, n'au putut deposeda un popor întreg, ci din potrivă au trebuit a respecta obiceiurile lui, după cum istoria lămurit ne spune că au respectat pe ale Banatului Craiovei.

Feudalitatea dar nu se putu introduce în ţări cu aceşti domni.

* * *

Locuitorii ţărilor române, în faţa năvălirei barbarilor, s'au retras la munţi, unde ei şi-au format gospodăria lor şi îşi aveau proprietatea lor, — şi astăzi se vede că cei mai mulţi moşneni sunt la munte.—Prin faptul retragerei locuitorilor în munţi, câmpiile au rămas nelocuite. Pentru a popula şi această parte a ţărei, stăpânitorii de atunci au fost nevoiţi să dea în dar pământuri acelor locuitori cari voiau să se coboare din munţi, căci munţii erau mai populaţi şi tot locuitorul a trebuit să'şi aibă moşia sa. Câmpia care din apăsarea năvălirei barbarilor pe alocurea rămăsese pustie, trebue să fi rămas pe seama statului, formând aceea ce la Romani se numea *ager publicus*. Din aceste locuri Domnii făceau danii. Ele însă au trebuit să fie puţine la număr, căci curând după aceia vedem pe Domni a fi siliţi să cumpere moşii dela moşneni spre a face danie vre-unui boer sau a înzestra vre-o monastire. Câmpia trebui în urmă să se impopuleze şi mai cu seamă la

... sub Mihaiu I Basarab, când năvălirile Turcilor în Tracia sili pe mai mulţi din românii Misiilor să treacă în ţara românească. Asemenea şi în Moldova, proprietari câmpiei sau a ţărei de jos şi-au adus colonii din locuitorii de ţara de sus cum şi din alte ţări vecine, de i-au aşezat pe moşiile lor.

Atunci stăpânul pământului făcu trei părţi din domeniul său; din care: două le împărţi în părţi mici pe la coloniştii săi, şi cealaltă fu cultivată de aceştia în folosul lui, prin mijlocul *clăcei*, adică: «a unui număr de zile de lucru».

Iată dar şi în Principatele române, claca înfiinţată, clacă care a dus pe locuitori la robie.

Origina clăcei o găsim în ţarile occidentale, de unde a fost adusă în Ungaria şi în Polonia şi de aci la noi, în Principate. Claca până la Regulamentul Organic de la 1832 a fost la noi fară cea mai mică schimbare, aceiaşi cum a existat în occidentul Europei şi în special in mai multe provincii ale Franţei, de unde s'a introdus şi în Polonia.

Iată ce zice *despre clacă*, Garnier Pagès, în dicţionarul său politic:

«Clăcile particulare constau în îndatorirea la care erau supuşi la început şerbi şi dela liberarea comunelor ţarani liberi către stăpânii lor, spre a cosi fâneţele lor, spre a ara locurile lor de hrană, spre a face secerişurile lor, culesul viilor etc.

«Clăcaşul trebuia să fie încunoştiinţat cu două zile mai înainte. Stăpânul său nu putea cere dela dânsul vre-o muncă, nici înaintea răsăritului nici după apusul soarelui, el avea dreptul d'a refuza orce lucrare, care ar fi putut pune viaţa sa în pericol, sau a-l îndemna a face ce este neonest, or contrariu pudoarei. Dar era rar, ca clăcaşul să aibă destul curaj pentru a se încerca de a se servi de un asemenea drept.

«Clăcaşii munceau cu însăşi ale lor instrumente (unelte) şi se hrăneau cu dela sine mijloace. Câte

odată ei trebuiau să muncească cu boii, cu caii şi cu celelalte ale lor vite de jug, clăcile regulat nu se puteau cere decât în coprinsul muncei; însă cele mai adese ori, stăpânii cereau ca clăcaşii să lucreze mai multe ore în depărtare de locuinţele lor.

«Obicinuit numărul zilelor de clacă era hotărât; dar se întâmpla asemenea că ţăranii erau în voinţa stăpânului lor, şi aceasta se numea *clacă* nehotărâtă (corvée à merci); cu toate acestea, aceste abuzuri aü dispărut gradual. Regii opriră pe stăpânii moşiilor, de a cere de la vasalii lor mai mult decât 12 zile de clacă într'un an adică trei zile mult într'o lună, şi o singură zi în aceeaşi săptămână».

La început au fost clăcaşi locuitorii săraci, cari erau nevoiţi să ia pământ în danie, dar, după cum vom vedea mai la vale, clăcaşi au devenit şi acei locuitori proprietari, cari, din causa greutăţilor ce li se pusese în spinare au fost nevoiţi să se vândă, cu moşii cu tot, stăpânitorilor, preferând mai bine o viaţă de rob, de cât liber şi fără drepturi.

Dar în starea de atârnare şi supunere desăvârşită, în care se găsea cultivatorii săraci şi desarmaţi, înaintea stăpânului lor răsboinic, care avea puterea în mână, şi care era proprietar absolut, nu numai peste pământ, dar şi peste tot ce servea a'l exploata; înaintea stăpânului, dela care ei avea hrana din toate zilele, ei erau foarte slabi şi peste puţin se văzură siliţi a subscri la legile cele mai aspre.

Mai curând sau mai târziu, le luă şi libertatea şi îi făcu robi ai pământului. Astfel a urmat în toată Europa, astfel a trebuit să urmeze şi la noi, căci robia e o consecinţă neapărată a sistemii de clacă, ea totd'auna a însoţit'o sau a venit îndată după dânsa.

La început însă erau puţini la număr aceşti nenorociţi, cea mai mare parte a populaţii fiind moşneni, sau răzăşi. Curând însă deposedarea acestora începu a se face,

numărul lor a se împuţina din zi în zi şi moşioarele lor a se concentra în proprietăţile mari.

Interesul, *nevoia* şi *sila* conlucrară la aceasta:

Interesul, căci proprietari cei mari dobândind dela stăpânitori dreptul de scutire de dăjdii pentru satele lor, şi toată greutatea Statului rămâind numai pe moşneni. mulţi dintr'aceştia, spre a scăpa de tirania guvernului şi spre a se bucura de foloasele ce le da scutirea dăjdiilor şi protecţia unui stăpân puternic, preferiră a se vinde ei cu moşiile lor cu un preţ prea mic.

Nevoia, căci îndată libertatea ţărei fiind amenințată de naţiile vecine, moşnenii trebuiră să alerrge să o apere. Ei au apărat'o vitejeşte şi au mântuit'o. Dar în vreme ce Patria îşi păstra libertatea sa, ei şi-o pierdeau pe a lor. Istoricul I. A. Vaillent în lucrarea sa, La Roumanie (T. 1, pag. 187) a observat aceasta prea bine: «Aceste răsboaie, zice el, au făcut să piară egalitatea din ţară. Bătrânul soldat întorcându-se la casa sa, îşi găseşte femeia plângând, fata sau feciorul ce a lăsat în leagăn, pierit. Sărac, căci s'a luptat numai pentru Patrie, el este silit a'şi vinde ţarina sa, coliba sa şi peste puţin neputând astfel a'şi plăti îndatoririle sale către Stat, a se vinde şi pe sine'şi; şi în vreme ce până atunci erau numai răsboinici, boeri şi moşneni, se făcu răsboinici şi supuşi, care se prefăcură curând în boeri şi clăcaşi, adică stăpâni şi robi. Acesta a fost pentru ţara Românească, chiar şi pentru Moldova rezultatul a treizeci şi trei ani de răsboiu a lui Mircea I.»

Intr'adevăr din zilele Principilor răsboinici sau curând după dânşi se găsesc cele mai multe acte prin care moşneni îşi vând moşiile sau li sunt răpite de către stăpânitori sau boeri.

Cum că *Sila* asemenea a contribuit mult spre deposedarea moşnenilor şi robirea lor, hrisoavele şi cronicile, care împreună o mărturisesc, nu ne mai lasă să ne îndoim.

Un Cronicar lăudând pe Domnul Constantin Duca

V. V., zice: «*Acest Domn făcea dreptate tutulor şi mai cu seamă celor ce pâra pentru vecinătate nu'l da fie cum la vecinătate şi fără jurământ, ci mai cu dinadinsul răspundea celuia ce avea nevoe de vecinătate, zicându-i: pas de-ţi caută trei sau patru oameni jurători, cum n'au fost nici tată-său nici moşu-său vecin de moşia aceluia cine-l trăgea; şi aşa jurând ii da volnicie să fie slobod în veci de vecinătate;* că acum făcuse boerii obiceiu nou de zicea: *cine a şezut în sat boeresc doisprezece ani, să rămâie vecin; iară Constantin Duca V. V. nu se uita acolo, şi încă* zicea: *că păcat este să-l robeşti pe frate-tău, căci păgâni işi cumpără robi pe bani, şi în al şeaptelea an îl iartă, iar alţii si mai curând le dau slobozenie, iar tu eşti creştin şi neluându-l pe bani şi fiind creştin ca şi tine, şi tu vrei în veci să-l vecineşti* [1])»

Kantemir asemenea mărturiseşte: «*că o parte din clăcaşi sunt din răzaşi, cari pentru sărăcie şi-au vândut moşiile lor cele părinteşti, şi i-au silit cu strâmbătate să primească jugul supunerei*».

*
* *

Mihaiu-Viteazu fu cel dintâiu Domn care legiui printr'un *Aşezământ* al său, că fiecare ţăran p'acui moşie se va afla atunci, acolo să rămâie *rumân vecinic.* Acest act făcut de un Domn, ce a lucrat atât de mult pentru libertate, anevoe s'ar putea pricepe de n'am şti că aristocraţia, puternică atunci, a trebuit să-l silească la aceasta. De atunci clăcaşi transformaţi în robi nu numai că urmară a se vinde împreună cu pământul, dar şi numele lor începu a se trece în actul vânzărei, de şi nu se puteau vinde deosebit de pământ, ca robi ţigani. Aceleaşi obiceiuri erau şi în Moldova.

Apoi când se intâmpla să se rescumpere din robie, se lămurea anume că el se rescumpăra cu partea lui de ocină; iar in casul când nu răscumpăra şi moşia lui,

---

[1]) A se vedea Buletinul Moldovei.

se arata aceasta în chip anumit, spunându-se că şi-a răscumpărat numai capul lui fără de moşie.

Păstrarea proprietăţei ţăranului se mai constată şi din faptul că chiar atunci când un stăpân vindea unui altuia vre-un *rumân* sau *vecin*, el era în totd'auna vândut împreună cu partea lui de ocină. Căderea ţăranului liber în stare de şerbie şi supuşie, nu însemna perderea proprietăţei sale, ci numai îngustarea libertăţei sale, prin îndatorirea de a munci proprietarului un număr de zile pe an şi a-i da dijmă din propria-i recoltă.

Pravilele lui Vasile Lupu în Moldova şi Matei Basarab în Muntenia întăriră obiceiul ca ţăranul plugar să nu poată părăsi moşia stăpânului său, adăogând pentru proprietarul, care ar primi pe un ţăran plugar strein pe moşia sa, o pedeapsă de 12 litri de argint către stăpânire şi 24 către stăpânul acelui plugar.

Ambele pravile, atât a lui Vasile Lupu cât şi a lui Matei Basarab stabileşte condiţiunile dintre locuitorul plugar şi proprietarul pământului, dând drept acestuia din urmă să ia dijmă din produsul muncei locuitorului plugar, una din zece. Astfel:

«Partea celuia ce seamănă pe locul altuia de va fi sămânţa lui şi cu toată cheltuiala, sunt a lui 9 snopi şi a celui ce a dat pământul un snop; iară acela ce va împărţi într'alt chip, este blestemat de Dumnezeu».

După cum vedem prin acest articol se stabileşte dijma, din zece una, o dijmă generală impusă pentru toţi proprietari; nu lasă pe locuitorul plugar la capriciul proprietarului să i facă el împărţeala cum va voi, şi nu da voe nimănui a se tocmi asupra muncii.

Ambele pravile legiferează, dar, dijma, stabileşte împărţeala, şi pedepseşte pe acela ce va împărţi altfel cu o pedeapsă Dumnezeiască. Inceputul dijmei dar il găsim în aceste două pravile, foarte pe scurt însă.

Cu toate acestea ţăranul tot supus proprietarului a rămas.—Starea lui era din ce în ce mai rea, ceia ce

îl adusese la disperare, făcându-l să-și părăsească țara, sau să apuce codrul.

Această situațiune rea a țăranului făcu ca în anul 1746, la 5 August, Obsteasca Adunare a țărei românești să hotărască libertatea țăranului adică desființarea *«rumânii»*, lucru ce nu întârzie a-l face și Adunarea obștească a Moldovei la 6 Aprilie 1749, când se desființă *«vecinătatea»*.

Cele două acte prin care s'a desrobit țărani din Valahia și Moldova au fost întărite de Dămnii țărilor respective. *)

---

*) *Carte a obșteștei adunări pentru dezrobirea tutulor țăranilor din Valahia 1746.*

INTĂRITURA DOMNEASCĂ

EO CONSTANTIN NICOLAE I. B. B. GOSPODAR

zemli Ungro Vlahiskia

Această hotărîre ce s'au făeut pentru slobozirea și răscumpărarea rumânilor, atât de către toată obștea bisericească cât și de către toți Boiarii țării, am întărit și Domnia mea cu pecetea și cu iscălitura Domniei mele ca să se păzească nestrămutat.

1746 August 5.

In pământul țării noastre vedem că multe din cele vechi obicinuiri care s'au cunoscut că sunt bune și de folos, și de cei în urmă stăpânitori s'au întemeiat desăvârșit, și sunt păzite nestrămutate. Dar unile dintr'acestea vechi legături vedem că nu numai că nu au fost de nici un folos, ce și de mare pagubă sufletului creștinesc, după cum au fost acest vechiu obiceiu al Rumâniei care dela moșii și strămoșii noștri până astăzi au rămas asupra capului nostru. Pentru că a fi frații noștri cei întru Cristos supt jugul robiei noastre nu este alt păcat mai greu și mai mare, pentru că și D-l nostru Is. Cristos in sfânta evanghelie ne învață zicând : iubește pe aproapele tău ca însuți pe tine. Ci de vreme ea se cade să fim supuși acestei porunci și învățături, nu trebue să punem pe frații noștri cei întru Cristos supt jugul robiei. Deci dar cunoscând și noi cu toții deobște că acest lucru a avea supuși robiei pe pravoslavnicii creștini, care sunt întru eredință cu noi, nu este lucru creștinesc, ci de

De atunci şerbia a încetat de a fi condiţiunea ţăranilor noştri. Ei nu au mai putut fi strămutaţi din satul lor cu sila; ei nu au mai putut fi vânduţi fără de moşie; ei nu au mai putut fi despărţiţi cu împărţeala, sau a se da în foi de zestre sau a se achimba numai pe oameni fără de moşie sau pe copii a-i despărţi dela părinţi; cu alte cuvinte ei nu au mai putut fi trataţi ca robi sau ca şerbi.

In urma acestor acte se hotărî un număr de *Scutelnici* şi *Poslujnici*, spre indemnizaţia proprietarilor pentru jertfa făcută.

Dar măsura ce se luă atunci, fie din neexperienţă fie că interesele egoiste biruiră, fu greşită şi anulă cu

---

mare pagubă sufletelor noastre, socotim cu toţii pentru rumânii ce i-am avut până acum la stăpânirea noastră, fiind vânduţi cu moșiile lor de vremele cele vechi la strămoșii noștrii, așa am găsit cu cale mai mult pentru ușurarea sufletelor noastre și a părinţilor, a moșilor și a strămoșilor, ca ori la cine din neamul boeresc, sau la monastiri vor fi rumâni cu moșiile lor; moșiile să rămâe la stăpânirca noastră, să le stăpânim cum și până acum. Dar cât pentru capetele rumânilor fără de moșie care dintre noi va avea de buna voinţa lui ca să-i iarte pentru a sa pomenire bine va face; iar de nu va avea să facă această facere de bine sufletului său, să aibă a face acei rumâni cum vor putca, și să dea bani de fieşte ce cap câte tal. zece, și să se răscumpere și cu voe de va fi stăpânului sau și fără de voe. Ei să facă bani și să dea la stăpânul său, și nevrând să-i primească, va veni de va face jalbă la Divan. Pentru ca acest lucru bun și sufletesc noi cu toţii l'am găsit și l'am legat să fie la mijlocul nostru păzit și întărit și de către noi și de către tot neamul nostru care în urma noastră vor rămânea nouă moștenitori. Pentru care noi după hotărârea ce am legat, rugatuneam și Măriei Sale prea luminatului nostru domn, Io Constantin Neculae B. B. va să fie și voia Măriei Sale și să ne întărească această legătură și facere de bine sufletului nostru și cu a Mării Sale Domnească peceate și iscălitură; și noi împreună cu prea sfinţii archierei ee se află la această parte de loc, și cu toţi părinţii egumeni, am iscălit și am pus și pecetele noastre ca

totul folosul ce ar fi adus acele acte. — Astfel, în loc de a asigura starea materială şi viitorul ţăranilor făcându-i proprietari pe părţile de pământ trebuitoare hranei lor, cu o răscumpărare în bani din partele, potrivită şi omenească, sau cel puţin a le da un drept ereditar pe acele părţi de pământ, pentru care să li se ia o plată uşoară de embatic pe fiecare an, se hotărî ca ţăranii să lucreze 24 zile de clacă, să dea dijmă din semănături, fân şi deosebite dări pentru unele vite şi să nu poată eşi din satul lor fără voia stăpânirei, şi siliţi de a se întoarce înapoi or când şi unde fugeau, ba chiar certaţi; cu alte cuvinte *lipiţi pământului*. Chiar actul adunărei Moldovei rosteşte categoric :

---

să rămâie în veci nestrămutate, și s'au scris cartea aceasta în anul de la zidirea lumii, leat 7254 iar de la naşterea Domnului și mântuitorului nostru Is. Hristos 1716[1]).

Act pentru desrobirea vecinilor în Moldova 1749.

INTĂRITURĂ

NOI CONSTANTIN NICOLAI B. B. BOJIIE MILOSTI GOSPODAR

Zemli Moldavski.

Această hotărîre ce s'au făcut printr'această carte atâta de către toată obștea bisericească, cât și de către toţi boeri ţări, am întărit și Domnia mea, cu pecetea și iscălitura Domniei-mele, ca să se păzească nestrămutat. Intr'alt chip să nu fie. Iunie 1 (L. P.)

HOTARÂRE OBSTEASCA

Pârele de pricina vecinilor și la alţi luminaţi Domni, cum și la trecute Domniile Măriei Sale Prea Inălţatului, Luminatului Domnului Nostru, Constantin Nicolae V. V., n'au lipsit; iar la această a treia Domnie și mai mult jalobe făcând oamenii săteni ce șed pe moșiile monăstirești și

---

[1]) Documentul acesta se află tipărit în magazinul Daciei, Tom. II, pag. 284.

«Şi când se va vinde moşia, oamenii să nu se vândă, ci ca nişte săteni ai satelor, în sat să rămâe, făcând slujba obicinuită».

Până în acea epocă, ţăranii se deosebeau în moşneni sau knezi, cari aveau moşiile lor, în vecini, rumâni sau robi, şi în oameni slobozi sau domneşti, cari locuiau pe moşii boereşti sau mănăstireşti, fără a fi robi ai pământului. Asemenea şi în Moldova Constantin V. V. Mavrocordat la anul 1744, le hotărî ca să lucreze numai 24 zile.

Dela emancipaţia vecinilor, aceste două clase, ve-

---

boereşti făcând pără asupra stăpânilor satelor, că-i supun cu vecinătate adică: părându-le oamenilor că acest nume de vecinie n'are osebire de robie şi se silea ca să găsească îndreptare şi mântuire de numele veciniei, arătând şi pricini că unii din stăpânii satelor s'au obicinuit a vinde pe vecini ca pre robi, şi a-i împărţi cu împărţeală ca pre ţigani, şi a da numele lor în foi de zestre, şi a'i despărţi pe copii dela părinţi, luându-i în casă la slujba lor, şi a-i muta dela un loc la altul; nefiind acea volnicie a se vinde şi a se supune până într'atâta ca pre robi. Pentru care cercetând Măria Sa Vodă cu amănuntul ca să afle adevărul, din ce pricinuesc aceste gâlcevii şi neodihnă oamenilor, ce strâmbătate ar fi având de fac atâta necontenită jalobă; şi ce va să zică *vecini*, ce *volnicie,* ce supunere au stăpâni moşiilor asupra lor, cu cât sunt mai supuşi de cât lăturaşi ce şed pe moşii boereşti şi fac slujba lor şi ca pre robi se stăpânesc, au ca pre ţigani: cum au fost obiceiul au cerut Măria Sa Vodă răspuns la fieştecare din noi.

La şase zile a lui April, Joi într'a doua săptămână după Paşti, fiind noi cu toţii adunaţi, atâta parte bisericească, cât şi boerească şi altă obşte, în Mănăstirea Trisfetitelor la scosul sfintelor moaşte, s'au făcut Sobor de întrebăciune acestor pricini mai sus arătate. La care cu toţii cu un glas am răspuns mărturisind adevărul că vecinii, robi nu sunt, nici se stăpânesc cu nume de robie fiindcă numai ţiganii au acea robie, cari cu femeile şi copii lor slujesc pe toate zilele stăpânilor. — Iară vecini numai partea bărbătească slujesc, scoţând la lucru numai un om dintr'o casă, măcar câţi feciori va avea omul, asemenea slujesc ca şi lăturalnicii; iar partea femeiască nu slujeşte; nici au acea supărare ca

cini şi cei slobozi, se împreunară într'una şi ţăranii nu se mai deosebiră decât în *moşneni* şi *clăcaşi*.

Legea care îl declara slobod pe ţăran nu schimba nimic la această stare a lucrurilor, căci această independenţă rămase recunoscută numai în lege, iar de fapt relaţiunile lui cu proprietarul rămaseră tot aceleaşi, cu singura deosebire că proprietarul găsi în această înoire prilej de a scăpa de îndatorirea ce avea de a da ţăranului instrumente de cultură şi de a-l hrăni la vreme de boală sau de foamete.

Afară de aceasta, de şi se legiui că ţăranul să lucreze proprietarului 24 zile, iar peste puţin se scăzu

---

robi, că vecin va să zică sătean megiaș fără de moșie, atâta numai că din sat nu este volnic ca să iasă, care poruncă este și de la Domnie și a disteriei și a Pravilei, poruncind : săteanul să nu fie volnic a eși din sat, și de unde va eși să se dea la urmă. Care rânduială s'au păzit și de răposaţi domni cei vechi, cum s'au văzut la hrisoavele lor, ca când s'au pârât două sate pentru un sătean, de unde s'au dovedit că au fost de baștină, acolo s'au dat. Numai îndrăsneala unora din stăpâni moșiilor iau supărat fără de cale, cu vânzările și împărţelile, și mutările ce s'au purtat de la un loc la altul, le-au dat pricini de jalobă, părându-le lor o supunere ca de robie. Care lucru a se vinde vecini sau a se despărţi cu împărţeala sau a se da în foi de zestre pe fraţi, sau a se muta dintr'un sat într'altul sau a se schimba numai pe oameni fără de moșie, sau pe copii a-i despărţi de la părinţi, n'au fost volnici stăpâni satelor, și nici de acum înainte această volnicie asupra lor, nimeni să nu aibă, că nu este cu cale. Și când s'a vinde moșie, oamenii să nu se vândă, ci ca niște săteni a satelor în sat să rămâe, făcând slujba obicinuită ; însă și slujba să o facă cu nart, ***douăzeci și patru de zile*** de om într'un an, ori la ce lucru se va pune, și ***dijma*** să dea de. . . pe moșie. Așa mărturisim și ne primim, și ca să fie păzit acest așezământ ne-am iscălit cu toţii, care așezământ să se întărească și de Măria Sa Vodă.

(Urmează iscăliturile).

(Hotărârea aceasta se află în tomul al II-lea pagina 288 a Magazinului Daciei reprodus din Archiva românească, Tom. I.).

la 12 zile, dar după natura sistemei de clacă şi după cum un act public mărturiseşte : « *Ţăranii obişnuiţi mai dinainte vreme a fi supuşi stăpânilor moşiei la toate slujbele, iarăşi fără soroc slujea şi pentru rânduitele zile*».

La 1 Ianuarie 1766 Grigore Al. Ghica printr'un hrisov al său scăzu numărul zilelor de lucru la 12 : iar mai târziu printr'un alt hrisov din 30 Septembre 1777, şi în urma stăruinţelor puse de boeri, el hotărî ca pe lângă cele 12 zile de lucru, locuitorii să mai dea proprietarului două zile de clacă şi o podvoadă pe an şi să tocmească acareturile după moşii, însă numai pe cele vechi.

Alexandru Ion Ipsilante V. V. în pravila sa la titlu: «*Cele drepte ale stăpânilor moşiilor ce au asupra locuitorilor*» regulează raportul dintre muncitorul agricol şi proprietar.

Locuitorul era dator să lucreze clacă stăpânului moşiei 12 zile pe an, dacă ei nu s'ar fi învoit pentru mai puţine zile, în care caz stăpânul moşiei nu putea să nu se ţie de cuvânt.

Iată ce zice art. 1 de sub zisul titlu :

«Locuitorul are să lucreze clacă stăpânului moşiei, câte 12 zile într'un an, iară de se va aşeza stăpânul moşiei cu dânşii mai pe puţine zile, şi se va dovedi una ca aceasta să nu poată în urmă să-i silească pentru 12 zile. De vreme ce nu numai că s'a învoit cu dânşii însuşi el, ci se cunoaşte că aceasta este înşelăciune pentru vre-un interes al său».

Ca şi în pravilele Domnilor Matei Basarab şi Vasile Lupu, Ipsilante menţine dijma din 10 una, căci în art. 6, zice :

«Locuitorul are să dea zeciuială la stăpânul pământului pentru toate rodurile ce va face pe moşie, afară numai de grădinile ce are împrejurul casei lui, pentru care nu are a da nimic».

«*Art.* 7. — Locuitorii pentru fânul ce va cosi pe mo-

şia ce şed ori pe alta, au să dea dijmă de zece clăi de fân, una».

«*Art. 8.* — Pentru grâul şi orzul ce seamănă au să dea din zece clăi, una. Numai să aibă datorie locuitorul a căra dijma aceia cu însuşi carul său, la aria stăpânului moşiei după obiceiu; iar când, sau din lenevire sau din nebăgare de seamă nu va urma după cum s'a zis şi îşi va ridica şi grâul lui tot, atunci Ispravnicul judeţului să aibă a face împlinire stăpânului moşiei».

«*Art. 9.* — Pentru porumb au să dea din zece băniţi, una».

Cum vedem din art. 8, Ipsilante a prevăzut pe lângă dijmă şi îndatorirea ca locuitorul să transporte la arià dijma cuvenită proprietarului, iar în cazul când locuitorul nu ar fi cxecutat această condiţiune, el era executat de administraţie.

Pe lângă această dijmă, locuitorii mai erau obligaţi să dea pentru stupi, pentru păşunatul vitelor, pentru stâne, pentru râmători şi altele, dijmă şi plată în bani, dupe cum se prevede în următoarele articole:

«*Art. 10.*—Pentru stupi au să dea de toată matca câte bani trei, iar pentru roiu nu au a da nimic».

«*Art. 11.*—Pentru caprele ce au locuitorii au să dea stăpânului moşiei de capră câte bani doui, atât vara cât şi iarna».

«*Art. 12.*—De la stânele ce vor fi pe moşie are să ia stăpânul moşiei după aşezământul ce va face, sau brânză sau bani».

«*Art. 13.*—Locuitorii puntru râmătorii ce vor avea nu au da nimic stăpânului moşiei, dar nici să îndrăsnească să 'şi bage râmătorii lor în pădurile cele oprite, adică în cele ce vor avea deosebite stăpâni moşiilor pentru vânzarea ghindei, ci întâi să se tocmească cu stăpâni, şi aşa aşezându-se să-i bage. Iar câţi vor îndrăsni să-şi bage râmătorii lor fără de tocmeală, unii

ca aceia să plătească stăpânului moşiei preţul acela ce putea să ia şi dela alţii».

Ipsilante opreşte pe stăpânul moşiei să ia locul ce s'a lucrat mai înainte de locuitori; iar când stăpânul moşiei nu avea de lucru pentru ca locuitorii să lucreze cele 12 zile pe an, ce erau obligaţi să facă pe moşia pe care erau aşezaţi, atunci claca o plătea în bani, dacă stăpânul nu avea trebuinţă de braţe. De asemenea stăpânul moşiei nu putea să transporte pe locuitorii de pe moşia pe care se găseau aşezaţi, pe o altă moşie a sa, care se afla la o depărtare mai mare de două sau trei ore.

Aceste dispoziţiuni se găsesc în următoarele articole:

«*Art. 15.*—Stăpânul moşiei alege cel mai bun loc al moşiei pentru trebuinţa lui, dară nu are voe să ia locul ce s'a deschis şi s'a lucrat mai înaite de locuitori».

Art. 22.—Când stăpânul moşiei nu va avea de lucru să lucreze locuitorii cele 12 zile de clacă, atunci locuitorul să dea câte un zlot de casă [1]) şi să nu aibă volnicie stăpânul moşiei, când nu va avea de lucru pe moşia aceia ce şed acei locuitori, să i ducă la altă moşie a lui depărtată ca să-i clăcuiască acele 12 zile, afară numai de va fi cealaltă moşie aproape de aceia ce se află cu şederea ca două sau cel mult de trei ceasuri, şi de nu va putea să-şi isprăvească lucrul şi trebuinţa cu acei locuitori ce-i are pe înşuşi acea moşie».

După punerea în aplicare a acestei pravile, văzându-se că nu se poate executa întocmai dispoziţiunile relative la dijma porumbului, de oarece nici proprietarul nu putea dijmui odată la toţi şi nici locuitorii nu puteau ridica porumbul de odată, şi ca atare el trebuia păzit, *Biv-Vel* Logofătul *Scarlat Greceanu*, a dat în această privinţă următoarea poruncă:

«*Măcar că după cum la celelalte roduri, asemenea şi pentru dijma porumbului s'a hotărât într'această condică*

---

[1]) Un zlot = 2 lei.

a se lua din zece una după dreptate, dar fiindcă se întâmplă neînlesnire atât locuitorilor cât şi stăpânilor moşiilor, de vreme ce culesul de porumb nu se intâmplă a se face numai odată, nici locuitorii n'au putere a-l ridica de odată şi stăpânii moşiilor a avea oameni păzind până la vremea culesului de porumb se păgubesc, pentru aceia cu al doilea mai cuviincioasă socoteală urmând şi obiceiului celui din vechime: hotărâm a se lua de pogon câte patru băniţi de porumb grăunţe, însă baniţa de oca 22».

Aceste disposiţiuni deosebea pravila lui Ipsilante în privinţa muncilor agricole de celelalte două pravile ale Domnilor Matei Basarab şi Vasile Lupu.

Ipsilante prin aceste dispoziţiuni mai uşoare a căutat să readucă pe locuitori pe la locurile lor, căci până la acest Domn, foarte mulţi locuitori părăsise plugul lor din cauza asupririlor proprietarilor.

După cum vedem, în pravila lui Ipsilante găsim un început de învoială între proprietar şi clăcaşi precum şi plata pândăritului.

Dispoziţiunile luate de Domnnl Ipsilante prin pravila sa, au fost menţinute în parte şi de Domnul Caragea prin legiuirea sa dela 1817, însă modificate în ceea ce priveşte claca.

Astfel: Caragea menţine cele 12 zile de clacă, dar nu permite stăpânului moşiei să facă cu clăcaşii tocmeli pe mai puţine zile, după cum era prevăzut în pravila lui Ipsilante.

Prevede pedeapsă pentru stăpânii de moşii care cu rea voinţă se învoia cu clăcaşii altor moşii ca să lucreze mai puţin de 12 zile, prin perderea privilegiului clăcei şi plătea şi stăpânului moşiei claca clăcaşilor ademeniţi.

Pe lângă claca de 12 zile, clăcaşii au mai fost obligaţi să are stăpânului moşiei încă o zi primăvara sau toamna, să-i dea şi un car de lemne la crăciun, cărându-i-le or la moşia lui sau aiurea unde avea stă-

pânul trebuinţă de dânsele, până la un loc cu depărtare de şease ceasuri.

Spre deosebire de pravila lui Ipsilante, Caragea pune pe clăcaş să plătească câte un leu de fiecare zi, pentru cele 12 zile de clacă, atunci când stăpânul nu avea nimic de lucru pe moşia lui.

In privinţa dijmei, Caragea a prevăzut, pentru clăcaş, aceleaşi condiţiuni ca şi pravila lui Ipsilante, adică să dea din toate celel'alte producte din zece una cu deosebire că pentru porumb să se dea de tot pogonul câte patru bănişi porumb bătut sau opt bănişi porumb cocoloş, cu bănişi de 22 oca.

Condiţiunile dintre clăcaşi şi proprietar s'au inăsprit sub legea Caragea şi a mers astfel până la Regulamentul Organic din 1831; Până la întemeiarea acestei legiuiri se schimbase condiţiile economice ale ţărilor române. Tratatul dela Adrianopole, 1829, deschisese Marea Neagră negoţului tutulor ţărilor. Grânele române începură a fi cerute; exploatarea pământului se întinse; el începu a fi preţuit şi multe păşiuni fură jertfite, pentru a fi prefăcute în arătură. Boerii aveau acuma interes a mări pe de oparte îndatorirea de muncă a ţăranilor; pe de alta însă mai ales, acela de a le micşora întinderea de loc dată lor spre hrană.

CAP. II.

Raporturile dintre locuitorii plugari (clăcaşi) şi proprietarii de moşii sub Regulamentul Organic din anul 1832.

In anul 1831, ţările române, Muntenia şi Moldova, erau ocupate de ruşi şi numit guvernator general peste ambele ţări, Generalul Kiseleff, care presintă Obşteştei Adunări, *Regulamentul Organic*.

La 10 Maiu 1831, convocă în sesiune extraordinară Adunarea obştească căreia îi propuse noua organisaţie ce urma a se face în ad-ţia ţărilor române.

Neapărata trebuinţă de a preface o administraţie vătămătoare şi pe de altă parte de a da ţărilor aşezăminturi potrivite cu starea cea nouă, sunt cele două temeiuri cari au cerut întocmirea unui regulament.

Pentru întocmirea Regulamentului organic s'a format un comitet compus din boeri munteni şi moldoveni, aleşi de ambele Divanuri şi recunoscuţi de stăpânire. Comitetul compus din 12 boeri munteni şi 12 boeri moldoveni a alcătuit acest proect de regulament, care a fost adoptat de Obşteasca Adunare.

Prin acest Regulament s'a prevăzut între altele şi dispoziţiuni relative la *«Drepturi şi datorii reciproce între proprietar şi al său sătean»*, la Secţia VII de sub Cap. III despre *Finanţe*.

Reproducem mai la vale, întocmai articolele din Regulamentul organic, care prevăd aceste dispoziţiuni:

«*Art. 138.* — Acest Comitet, după ce prin întocmirile «dinapoi au desfiinţat felurimea abusurilor ce se intro«duseră una după alta în administraţia valahiei şi care «era întru toate împiedicătoare obşteştei fericiri, ală«turând către aceasta, după coprinderea art. 64, şi «orânduiala *Scutelnicilor* şi a Poşluşnicilor în totalul «numărului bisericilor ţărei, au adăogat către aceştia «o uşurare aşa de mare în cât au putut să aducă la «lei 30 Capitaţia de peste an a fieşte-căruia birnic. «Asemenea şi prin hotărâtele pogoane de loc ce fieşte«care proprietar se îndatorează să dea săteanului său «de pe art. 140 şi 144 ale acestui Regulament, loc «adică peste trebuinţa hranei familiei sale şi indestu«lărei vitelor trebuincioase la lucrul pământului, precum «şi câmpurile de reservă, hotărâte după art. 167 numai «în folosul săteanului muncitor, Comitetul asigurează «fără îndoială petrecerea şi înfiinţarea acestui locuitor, «care până acum era foarte vremelnică.

«Acum pentru toate aceste mari folosuri ce s'au ho-«tărât în favorul locuitorului, socotindu-se de la 23 Aprilie «1832, drepturile şi datoriile reciproce între proprietar «şi al său sătean se vor aşeza precum mai jos se arată :

«*Art. 139.* — Obişnuita măsură în ţară este pogonul, «care are 24 prăjini în lung şi 6 în lat şi fiecare prăjină «este de 3 stânjeni domneşti, socotindu-se de măsură «statornică stânjenul lui Şerban-Vodă.

«*Art. 140.* — Proprietarii se îndatorează să dea fie-«cărui sătean sălăşluit pe a lor moşie:

«I. — Un loc de 400 stânjeni patraţi la câmp, şi de «300, asemenea la munte, pentru casa sa, pentru curte «cu trebuincioasele împrejurimi şi pentru o grădină de «legume spre întrebuinţarea familiei sale. Acest fel de «locuri vor fi legate unul de altul şi la o parte de loc «al moşiei, care se va însemna de proprietar.

«II. — Locuri de izlaz pentru patru vite de muncă, «adică boi, bivoli sau cai şi pentru o vacă de hrană.— «Dacă locuitorul va avea acest număr de vite ale lui «se va socoti pentru fieştecare chip dintre aceste vite «câte o jumătate de pogon de islaz, şi în loc de vacă «va putea locuitorul să ţie 10 oi sau capre.

«III. — Către aceasta, tot pe numărul mai sus po-«menit de 5 vite, îi va da proprietarul trei pogoane «de fâneţe pentru hrana lor pe iarnă.—Dacă locuitorul «nu va avea acest număr de vite, i se va da cu ana-«logie numai pentru cele ce va avea dintr'acest număr.

«IV. — Asemenea îi va da până la trei pogoane loc «de arătură, care îl va lucra ori însuşi, sau prin mij-«locirea altora, numai pe seama sa, fără să poată vre-«odată a'l închiria pe bani.

«Proprietarul va însemna locurile de izlaz, precum «şi pogoanele de fâneţe şi cele de arătură.

«Pe acele moşii unde vor fi păduri proprietarul va «da voe clăcaşilor săi a lua lemne de foc din crânguri «şi pădurile care însuşi le va arăta şi numai pentru

«a lor neapărată trebuință, și după acelaşi chip cu care «s'au urmat până acum

«V. — Când locuitorul sătean va avea vite mai multe «de cât numărul mai sus arătat sau va voi pământ de arăturà mai mult de cât ce i s'a dat, pentru un asemenea «prisos se va învoi cu bună tocmeală cu proprietarul, «care le va protimisi (preferi) totd'auna pe locuitorii «sălăşluiţi pe a sa moşie.—Asemenea şi locuitorii, tot «după acest cuvânt, săvârşindu'şi îndatorirea zilelor de «lucru către proprietar, hotărâte prin pravilă, precum «şi a lor muncă, vor ajuta pe proprietar la lucrul ce «ar întrebuința pe loc, înțelegându-se de sine, că acestea «se va face prin bună învoire, prin mijlocire de plată «şi după preţul curgător.

«*Art. 141.* — Drept toate aceste folosuri, locuitorul «sătean va fi dator să lucreze după vechiul obiceiu 12 zile «pe an în folosul proprietarului pe a căruia moşie va fi «aşezat, adică 4 zile primăvara, 4 vara şi 4 toamna.

«Fiecare este dator să lucreze aceste 12 zile cu al «său plug sau cu carul său, dacă va avea, precum şi cu «numărul dobitoacelor de muncă, pentru care proprie«tarul îi asigurează mijloacele hranei lor.

«Intâmplându-se ca locuitorul sătean să nu aibă do«bitoace, atunci va lucra aceste 12 zile cu mâinele.

«*Art 142.* — Ziua de lucru a locuitorului s'a socotit «pe mărimea pământului ce poate lucra un locuitor pe «seama sa, precum mai jos se arată :

«I. — Arătura de 10 prăjini pogoneşti în pământ «spart şi de 7 prăjini în ţelină se socoteşte lucru de «o zi pentru o pereche de boi de muncă.

«II. — Grăpatul de un pogon de arătură, aşişderea «se socoteşte lucru de o zi pentru o pereche de boi.

«III. — Un locuitor cu carul cu patru boi nu se va «putea trimite decât numai până într'o depărtare de «cale de 12 ceasuri, socotindu-se calea de un ceas «2500 stânjeni si i se vor ţinea în seamă cinci zile, «adică patru pentru ducere şi întoarcere, socotindu-se

«ziua câte 6 ceasuri, şi una pentru încărcat şi des«cărcat.

«Un locuitor cu carul cu doi boi nu se va putea «trimite decât numai în depărtare de 6 ceasuri şi i se «vor ţinea în seamă trei zile pentru ducere şi întoar«cere şi pentru încărcat şi descărcat.

«Dacă locuitorul se va întrebuinţa la asemenea trans«porturi în vreme de iarnă, proprietarul îi va da fânul «trebuincios pentru hrana vitelor sale pe drum soco«tindu-se câte 10 oca de fân de o vită în 24 ceasuri.

«Un transport mai depărtat nu se va putea face, «decât numai prin învoire de bună tocmeală.

«IV. — Lucrând locuitorul cu carul pe moşia unde «locueşte, este dator să lucreze din răsăritul soarelui «până la al său apus, şi i se va da patru ceasuri de «odihnă pe vară şi numai două pe toamnă, odihna de «vară va fi în două soroace.

«V. — Pentru toate seminţele ce se aruncă numai «cu mâna, precum grâu, orz, ovăz, secară, meiu, câ«nepă şi altele, se vor socoti cinci pogoane de loc «lucru de o zi.

«Pentru toate seminţele puse în pământ şi acope«perite pe urmă cu piciorul, precum porumbul şi altele, «i se va socoti un pogon de loc lucru de o zi ; dar «fiind îndatorat locuitorul a-l pune cu sapa, atunci i se «va socoti pe zi trei ciozvârte (sferturi) dintr'un pogon.

«VI. — Pentru orce semănătură sau sădire ce are «trebuinţă de sapă, se va socoti pe o zi la sapa din«tâi o a cincea parte din pogon, iar la sapa de al «doilea o a patra parte.

«VII. — Secerişul şi clăditul de trei clăi, şi fieşte care «clae de 26 snopi, iar snopul de patru palme în legă«tura curmezişului, se va socoti lucru de o zi. Căratul «însă al acestor clăi va fi pe sarcina proprietarului.

«VIII. — La culesul şi curăţitul porumbului de foi, «se vor socoti pe zi 20 băniţi şi fieştecare baniţă de «22 oca.

«IX. — Cositul fânului pe un gogon de loc se va «socoti lucru de o zi.

«X. — Pentru strânsul fânului şi clăditul în căpiţe «pe locul unde se coseşte, se va socoti un pogon lù-«cru de o zi.

«Insă la coprinderea acestor două paragrafuri din «urmă, pe unde vor fi locuri cu privaluri sau ocoluri «printre copaci şi crânguri se vor socoti trei ciosvârţi «dintr'un pogon, lucru de o zi.

«XI. — Locuitorul ce îşi va face ziua în lucru de «vie sau în alte slujbe afară din cele ce s'au zis mai «sus anume, va lucra din răsăritul soarelui până la al «său apus, dându-i-se pe vară trei ceasuri de odihnă «în două soroace şi două ceasuri în vreme de toamnă.

«Lucrul minelor, a scoaterei pietrelor şi a transpor-«tului de cherestele mari din munţi nu se va putea face, «de cât numai prin învoire de bună tocmeală.

«XII.— Orice locuitor însurat, dându-i-se locul hotărât «printr'acest regulament şi dacă va sălăşlui sub un «acoperământ cu părinţii săi, va fi îndatorat să lucreze «proprietarului zilele hotărâte; locuitorul holtei ce va «sălăşlui cu tatăl său, în curgerea vieţei acestui după «urmă, va fi apărat de orice lucru pe seama propri-«etarului, ca unul ce nu se împărtăşeşte de pogoanele «de loc ce se dau altor locuitori.

«In fieştecare timp al anului proprietarul va îngriji «să ia pe săteni în lucru pe rând ca şi aceştia să «poată a se îndeletnici fieşte care în parteşi la munca «sa. Sunt datori însă şi locuitorii din partele, îndată «ce se vor chema de proprietar, numai decât să se «arate spre a se răfui de a lor datorie, sau a-şi pune «în loc oameni destoinici de lucru, ca să nu pricinuiască «pagubă proprietarului prin zăbava ce s'ar face la cea «în vreme de trebuinţă săvârşire a lucrului, ce priveşte «la a lor datorie.

«XIII. — Locuitorul va da proprietarului dijmă, adică «a zecea parte din rodul pogoanelor, ce se coprind în

«paragraful III şi IV din art. 140, şi o va căra însuşi «pe moşie la locurile ce se vor arăta de proprietar, «întocmai precum s'a urmat aceasta totd'auna, afară «din tocmeli prin bună voe, ce ar putea să fie făcute «între proprietar şi plugar, şi care ar avea putere de «pravilă.

«XIV. – Afară dintr'aceste 12 zile de lucru, orce «locuitor sătean va urma ca şi pe vremea trecută să «lucreze proprietarului o zi de plug pe moşia unde va «sălăşlui, precum şi de a-i căra până într'o depărtare «de cale de 10 ceasuri un car de lemne, tăiate din «pădure proprietarului, şi dacă proprietarul nu va avea «pădurea pe acea moşie a sa, atunci locuitorii săteni «vor căra un car de fân, or 500 oca grăunţe sau 50 «vedre băutură.

«Locuitorul ce nu va avea vite de muncă va lucra «cu mâinile trei zile în loc de o zi de plug, lucrul «asemănat cu coprinderea paragrafurilor V, VI, VII, «VIII, IX, X şi al XI şi alte trei zile în loc de căratul «unui car de lemne după paragraful III.—Ori cum însă, «va fi slobod locuitorul sătean să despăgubească în «bani pe proprietar, atât pentru ziua de plug, cât şi «pentru carul de lemne.

«XV. — Când proprietarul nu va avea la ce să pue «pe sătenii săi a lucra pe a sa moşie, va putea să «se despăgubească în bani, după osebitele preţuri ce «vor urma în fieştecare locuri de locuinţă care se vor «hotărî pe fieştecare trei ani de către obşteasca Adu-«nare, după cel de mijloc preţ, luat din preţurile ur-«mate pe trei ani trecuţi, şi acest fel de hotărâte preţuri «vor sluji de regulă la reciproacele daraveruri ce vor «urma între proprietar şi al său sătean în curgerea «fieştecăruia sorociri de trei ani.

«Dacă extraordinara obşteasca Adunare la revisie ar «găsi vre-o nedesluşire la întocmirea lucrului de o zi, «precum s'a hotărât mai sus anume, atunci va face «trebuincioasele îndreptări, asemănându-se cu coprin-

«derea temeiului aşezat, ca adică lucrul de o zi a lo«cuitorului sătean, trebue să se socotească pe mărimea «locului, ce poate un locuitor să lucreze pe seamă-i.

«*Art 143*. — Către aceasta, fiindcă locuitorii ce hă«lăduesc pe moşiile proprietarilor se hrănesc şi se ne«guţătoresc pe aceste moşii, sunt de o potrivă datori «să înlesnească şi ei din parte-le neapărata trebuinţă «de slujbă ce va avea proprietarii pe a lor moşie, «precum a urmat obiceiul din vechime. Pe acest temeiu «dar, tot satul se îndatorează să dea pe tot anul, în «slujba proprietarului şi pe aceiaşi moşie unde va locui, «câte patru oameni la 100 familii, păzindu-se şi din «partea satului şi din partea proprietarului condiţiunile «următoare :

«1. — Ca să lipsească orice cislă năpăstuitoare să«tenilor, pe fieştecare an tot satul cu glăsuire, sau «cele mai multe glasuri, să osibească dintr'înşii patru «oameni la 100 familii, însă oameni statornici ai sa«tului şi vrednici de slujbă, şi să i dea în slujba pro«prietarului sub numire de slugi în toată curgerea «acestui an, iar la al doilea an să se facă de isnoavă «asemenea urmare şi aşa înainte, ca prin acest mijloc «să ajungă rândul pe fieşte care locuitor a se afla în «slujba proprietarului său în curgere de un an, la o «sumă de ani hotărâţi, fără de a se năpăstui nici unul «dintre cetaşii acestui sat.

«2. — Locuitorul ce-l va ajunge rândul să slujască «are voe să dea în slujba proprietarului om în locul «său, însă statornic şi vrednic de toată slujba, de care «să se mulţumească şi proprietarul.

«3. — Dacă în curgerea anului se va întâmpla să «lipsească vre-unul, din cei daţi de locuitori în slujba «proprietarului, din pricină firească, adică or de boală «fără de nădejde de îndreptare, or de moarte, satul «va da altul în locul acestuia şi iarăşi prin asemenea «chip de alegere.

«4. — Fiindcă numărul familiilor de prin sate, fireşte

«şi se înmulţesc şi scade, din noui însurări şi din morţi «şi dintr'aceasta nu se poate păzi o dreaptă analogie «de patru la sută fără de a mijloci oareşicare nepotri«vire ca să lipsească orce prigonire ar putea să se «întâmple întru aceasta între proprietari şi între ai săi «clăcaşi, să legiueşte ca numărul de 25 familli de la «care se cuvine un om în slujbă proprietarului să se «socotească de complectat când va trece de jumătate, «adică când satul va fi alcătuit din 13 familii. şi pe «acest temeiu să statorniceşte ca tot satul alcătuit de «13 familii până la 25, să dea unul, de la 38 până la «50 să dea doi, de la 63 până la 75 să dea trei, de «la 88 până la 100 să dea patru, precum şi înainte «cu asemenea proporţie. — Iar satul ce va fi alcătuit «din mai puţine familii de 13 nu se supune la asemenea dare.

«5. — Proprietarul luând din partea satului asemenea «oameni în slujba sa, este dator să-i întrebuinţeze iar «pe acea moşie unde se vor fi aflând locuind şi numai «în obicinuite slujbe ale moşiilor, precum isprăvnicei, «pădurari, argaţi, chelari şi alte asemenea. Le va da «pogoanele hotărâte prin regulament pentru trebuinţa «familiei lor şi a dobitoacelor lor, fără nici o cerere «de dijmă şi îi va scuti de zilele clăcei, de ziua ară«turei şi cărătura carului de lemne sau de alte ase«menea poveri hotărâte iară'şi printr'acest regulament, «pe câtă vreme se vor afla în slujba sa pentru a lor «datorie.

«Iar când asemenea slugi vor sluji proprietarului «pentru datoria altora ce-i vor fi pus în locul lor, atunci «dările şi scutirile pomenite mai sus din partea pro«prietarului, vor fi pe obrazul cel de rând într'acel an, «iar nu pe obrazul celor ce se va afla în slujbă.

«In curgerea anului ce se vor afla asemenea oameni «în slujba proprietarului a lor capitaţie către visterie «şi zeciuiala acestei capitaţii orânduită la cutia satului

«se vor plăti de către sat din veniturile cutiei ce se «întocmeşte print'acest regulament în fiecare sat.

«*Art. 144.* — Pentru moşiile ce vor avea o întindere «mărginită şi la care proprietarul nu va putea să dea «sătenilor săi pogoanele de loc ce se îndatorează, se «va împărţi toată întinderea moşiei în trei părţi de o «potrivă; din care două se vor da pe seama locuitorilor «şi o parte se va păstra pe seama proprietarului; dacă «însă şi după împărţire se vor găsi locuitori care să «nu aibă locuri de ajuns, asemenea locuitori vor putea «să se mute pe altă moşie, însă la 7 ani odată şi «anume în curgerea celui din urmă an al catagrafiei, «pentru ca noua catagrafie să-i poată găsi şi a-i în«scrie între daşnicii aşezărei lor ce vor dobândi din «nou. — La o asemenea întâmplare acest fel de lo«cuitori săteni vor fi îndatoraţi cu un an înainte să se «mărturisească la tribunalurile din amândouă satele, ca «printr'aceasta să poată fi scoşi din foaia satului de «unde se vor ridica, primind mai întâi un bilet după «forma ce se va da, precum şi în foaia satului unde îşi «vor hotărî hălăduirea. Iar în curgerea sorocirei cata«grafiei nu vor putea săvârşi asemenea strămutare dacă «nu vor plăti mai întâi la satul, de unde vor voi să «se ridice, capitaţia lor pentru toţi ani ce ar rămânea «până la împlinirea pomenitei sorociri precum şi către «proprietar dările de peste an ce s'ar cuveni acestuia, «pe cel de atunci curgător an şi aşa în puterea unei «asemenea isbăviri nu va mai fi îndatorat la nici o dare «către vistierie până la învoirea sorocirei catagrafiei.

«Asemenea va fi slobod şi proprietarul, la întâm«plarea prevăzută prin paragraful I al acestui articol, «ca în curgerea celui de pe urmă an al sorocirei ca«tagrafiei să depărteze pe locuitorii ce ar avea prea «mulţi după asemănarea întinderei moşiei sale. Va da «însă de ştire, cu un an înainte, atât locuitorului cât «şi stăpânirei.

«*Art. 145.* — Pentru toate viile ce se află sădite pe

«proprietăţi streine şi care după pravila ţărei, cea până «acum în fiinţă, sunt supuse la îndatorire de otaştină «(otaşnită) adică a da proprietarului din rodul lor o «vadră la 20 vedre vin, obişnuita obştească adunare «la cea întâi viitoare chemare a sa se va îndeletnici «să întocmească o nouă legiuire, privind atât drepturile «proprietarului, cât şi ale săditorilor; până atunci însă «Marea Logofeţie va strânge toate trebuincioasele acturi «şi alte ştiinţe care să slujească de temeiu la lucrarea «acestei legiuiri; iar de acum înainte nimenea nu va «putea să facă nici un fel de sădire pe proprietate «streină, fără de a urma mai înainte un aşezământ «înscris de către amândouă părţile, şi pe care se vor «îndatora de o potrivă a o păzi. Se osibesc dintr'a«ceasta sădirile de orice fel de *nemesti*, care fiind sădite «pe proprietăţi streine, prin tocmeli făcute cu învoială «între amândouă părţile, nu pot să aibă nici o înclinare «cu viile supuse la îndatorire de otaştină; pentru astfel «de tocmeli în puterea cărora s'au făcut asemenea sădiri «sau clădiri trebue să aibă şi putere de pravilă.

«*Art. 146.* — Numai proprietarul are drept de a «vinde pe a sa moşie vin, rachiu sau alte băuturi şi «să ţie scaune de carne şi prăvălii, fiindcă aceste drep«turi sunt alăturate fireşte la proprietate, precum şi «folosinţa de la mori, heleştee, păduri şi altele ase«menea.

«Drepturile şi datoriile reciproce între proprietar şi «sătean hotărându-se într'acest chip, banii ce se lua «până acum pentru stupi şi feluri de alte obiceiuri ce «se încuibaseră ori de obşte sau în parte, vor rămânea «desputernicite şi neţinute în seamă, fiindcă de acum «înainte acest regulament trebue să se păzească ca o «lege temeinică şi nestrămutată».

După cum vedem Regulamentul Organic prevede în Muntenia cele 12 zile de lucru pe an, dijma din zece una, zia de arătură şi cărat, plata lor în bani, când sătenii n'aveau ce lucra pe moşie, ca şi legiuirile anterioare.

Dispoziţiunile noui ce a introdus Regulamentul au fost mai mult în favoarea proprietarilor, pentru săteni aproape nimic, căci ei tot clăcaşi au rămas.

Aşa pe lângă cele de mai sus, se dispunea ca să se dea proprietarului de fiecare sat câte 4 oamnni la sută pe an, ca să-i slujească la curte, fără plată, scutindu-i în schimb de zilele de clacă şi de alte dări.

Singurul lucru mai de căpetenie ce s'a dispus pentru săteni a fost obligaţiunea impusă proprietarului de a da săteanului aşezat pe moşia sa câte 400 stânjeni patraţi pământ pentru casă, ogradă, grădină etc., adică pentru toată trebuinţa familiei lui. Această dispoziţiune era un pas înainte mergător al împroprietărirei. In schimb însă, ţăranul ast-fel împroprietărit, trebuea să fie supus tot proprietarului.

Ne având pământul lui ca să-l muncească şi din care să-şi scoată hrana familiei şi a vitelor sale, săteanul nevoit să alerge tot la proprietar, şi proprietarul îi da, — căci era obligat de regulament în câmp pământ pentru hrana lui. Pentru acest pământ săteanul era nevoit să muncească la proprietar zilele prevăzute în regulament, adică să facă claca. Dacă peste acest pământ dat, mai avea nevoe săteanul şi de o altă întindere, atunci, pentru acest prisos intra în tocmeală cu proprietarul moşiei, şi il plătea sau în dijmă sau în bani, pentru care se încheia un înscris între proprietar şi locuitor, sau nu se făcea înscris.

De aci decurge începutul tocmelilor (învoelile) agricole dintre proprietar şi al său sătean pentru prisoasele de pământ.

Dispoziţiunile abrogate de acest regulament din legiuirile anterioare au fost cele relative la plata pentru stupi şi alte asemenea lucruri.

* * *

In ce priveşte preţul muncei pământului, el se stabilea de către Obşteasca Adunare după cum urmează:

Noi Alexandru Dimitrie Ghica V. V., cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ţara Românească.

Cinstitei Obişnuitei Obşteştei Adunări.

Alăturatele şase Tabele arătătoare de Preţul Muncei pământului pe trecuţii trei ani cu leat 1835, 1836 şi 1837, ce ni s'a înfăţişat pe lângă raportul Departamentului Trebilor din Lăuntru cu No. 2.914, le trimitem Domnia Mea în cercetarea acei cinstite Adunări, ca, luându-se în băgare de seamă, să ne arate a sa chibzuire prin raport.

D-lui Şef al Departamentului Trebilor din Lăuntru este însărcinat a da citire scestui ofis, precum şi toate trebuincioasele deslușiri întru aceasta.

ALEXANDRU GHICA

Secretarul Statului **CONST. CANTACOZINO**

No. 36.
Anul 1840 luna Ghenarie 17.
Bucureşti

Tablă arătătoare pentru prețurile zilelor de lucru

ANUL 1835	GHENARIE						FEVRUARIE					
NUMIREA JUDEȚELOR	Ziua muncei pământului cu mâinele		Ziua cărăturei cu 2 boi		Ziua cărăturei cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi	
	LEĬ	P.	LEĬ	P.	LEĬ	P.	LEĬ	P	LEĬ	P.	LEĬ	P.
Slam-Râmnic	2	20	12	20	21	—	2	—	12	—	21	—
Brăila	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Buzău	1	20	5	—	10	—	1	20	5	-	8	—
Saac	2	—	20	—	30	—	1	—	20	—	30	—
Prahova	2	10	12	20	20	—	—	—	12	-	15	—
Ialomița	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—
Ilfovul	1	20	6	--	14	—	2	—	6	-	14	—
Dâmbovița	2	--	12	—	16		1	—	10	—	15	—
Vlașca	2	—	2	10	6	—	2	—	2	10	6	10
Teleorman	2	20	6	—	12	—	2	20	6	—	12	—
Argeșul	1	20	12	—	16	—	—	—	8	—	10	—
Muscelul	1	20	8	—	12	—	1	20	10	—	20	—
Oltul	1	20	6	—	8	--	2	—	6	—	8	—
Romanații	2	20	12	—	14	—	2	-	14	—	16	—
Vâlcea	2	20	20	—	35	—	2	20	20	—	35	—
Dolji	2	20	12	—	18	—	—	—	12	-	18	—
Gorji	1	20	5	20	10	-	1	20	10	—	10	10
Mehedinți	2	8	8	—	12	-	2	—	8	--	12	—
	IULIE						AUGUST					
Slam-Râmnic	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—
Brăila	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buzău	1	20	10	—	15	—	1	20	5	—	8	—
Saac	2	—	7	20	15	—	2	20	7	20	15	—
Prahova	1	20	8	—	10	—	2	20	12	--	20	20
Ialomița	3	—	10	—	20	—	3	-	10	—	20	—
Ilfovul	2	20	4	-	8		2	20	4	20	8	—
Dâmbovița	2	—	10	—	15	—	1	30	10	—	15	--
Vlașca	2	20	4	20	7	—	2	10	4	20	7	—
Teleormanul	2	10	6	—	12	—	2	—	8	—	12	—
Argeșul	1	20	8	—	10	—	2	20	10	--	16	—
Mușcelul	1	10	8	30	20	—	2	20	7	20	15	—
Oltul	2	—	6	—	8	—	2	-	6	—	8	—
Romanați	2	—	10	—	16	—	2	—	10	—	16	—
Vâlcea	1	20	7	—	15	—	1	—	7	—	15	—
Dolji	2	20	12	—	18	—	3	—	12	—	18	—
Gorji	3	—	6	—	10	—	2	—	6	—	10	—
Mehedinții	1	20	2	20	5	—	1	20	3	—	6	—

cu mâinile, cu carul cu doui boi şi cu patru boi.

MARTIE						APRILIE						MAIU						IUNIE					
Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi	
Lei	P.	Lei	P	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P	Lei	P.	Lei	P	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.
2	20	12	20	25	—	3	—	12	20	25	-	2	20	12	—	24	—	2	—	10	—	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	20	5	—	8	—	1	20	6	—	10	—	1	20	5	—	10	—	1	20	5	—	10	—
2	—	20	—	30	—	3	—	20	—	30	—	3	—	20	—	30	—	2	—	7	20	15	—
2	—	10	—	20	—	2	20	10		20	—	2		10	—	15	—	1	30	7	-	10	—
3	—	10	-	20	—	3	—	10	—	20	-	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—
2	20	5	20	8	—	2	20	6	—	8	—	2	10	9	—	14	—	2	10	9	—	14	—
1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	2	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
2	20	3	—	6	20	1	20	4	20	8	—	2	—	4	20	6	20	2	10	4	-	6	20
2	20	14	—	20	—	3	—	4	—	6	—	1	20	6	—	12	—	1	10	8	—	12	—
2	—	12	-	20	—	2	—	15	—	20	—	3	—	12	—	15	—	1	10	12	—	15	—
1	20	4	—	8	—	2	—	10	—	16	-	1	20	8	—	15	—	1	20	10	—	20	—
2	—	6	—	8	—	1	20	6	—	8	—	2	-	6	—	8	—	1	20	6	|	8	—
2	10	12	—	20	—	2	10	12	—	20	—	2	—	12	—	20	—	1	32	12	—	20	—
2	10	20	—	35	—	2	—	20	—	30	—	1	20	8	—	15	—	1	—	7	—	15	—
2	20	12	-	18	—	2	—	12	—	18	-	2	—	12	—	18	—	2	—	12	—	18	—
1	30	5	20	10	—	3	—	5	20	10	—	2	20	6	—	10	—	2	—	6	—	10	—
2	—	8	—	12	—	3	—	8	—	12	—	3	—	8	—	12	—	1	20	2	20	5	—

SEPTEMVRIE						OCTOMVRIE						NOEMVRIE						DECEMVRIE					
2	20	10	—	20	—	2	20	10	—	20	—	2	20	10	20	20	—	2	—	15	—	30	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	6	—	10	—	2	-	7	—	10	—	1	-	7	—	10		1	20	6	—	8	—
1	20	7	20	15	—	1	—	5	—	10	—	1	—	10	—	15	-	1	20	10	—	15	—
2	20	7	—	10	—	2	20	7	—	10	-	2	—	8	—	15	—	2	—	7	—	12	—
3	—	10	—	20	—	3	-	10	-	20	—	3	—	10	—	20	—	3	—	6	—	8	—
3	—	4	—	8	-	2	20	4	-	8		2	—	6	—	10	—	2	—	7	—	10	—
1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	-	12	—	1	20	10	—	12	—
1	30	5	—	8	—	1	—	5	—	8	—	1	20	4	10	7	—	2	—	5	—	9	—
2	10	6	—	12	—	1	20	6	—	12	—	1	20	6	—	12	—	1	20	4	20	7	—
2	20	12	—	16	—	1	—	10	—	15	—	1	20	14	-	20	—	2	—	15	—	20	—
1	20	8	—	12	—	1	—	12	-	16	—	1	—	6	—	12		1	30	8	—	10	—
1	20	6	-	8	-	1	20	6	—	8	—	1	20	6	—	8	—	1	20	6	—	8	—
1	—	10	—	16		1	10	10	—	12	—	1	10	10	—	20	—	2		15	—	20	—
1	—	7	—	15	—	1	-	7	—	15	—	1	20	15	—	25	—	1	20	15	—	25	—
1	20	12	—	18	—	2	20	12	—	18	—	2	—	12	—	18	—	2	—	12	—	18	—
2	20	6	—	10	—	2	10	6	—	10	—	2	10	6	—	10	—	2	10	6	—	10	—
1	20	2	20	4	-	2	20	3	—	5	—	2	20	5	—	10	—	2	—	5	—	10	—

Tablă arătătoare pentru preţurile zilelor de lucru

ANUL 1836	GHENARIE						FEVRUARIE					
NUMIREA JUDEŢALOR	Ziua muncei pământului cu mâinile		Ziua cărăturei ca 2 boi		Ziua cărăturei cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi	
	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.
Slam Râmnic	2	20	15	—	30	—	2	20	15	—	30	—
Brăila	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buzău	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
Saac	1	30	10	—	15	—	1	30	10	—	15	—
Prahova	1	30	5	—	8	—	1	30	7	—	8	—
Ialomiţa	3	—	6	—	8	—	3	—	6	—	8	—
Ilfovul	1	20	7	—	12	—	1	20	7	—	10	—
Dâmboviţa	1	20	10	—	14	—	1	20	10	—	14	—
Vlaşca	1	30	5	—	9	—	1	30	4	20	9	—
Teleorman	1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—
Argeşul	1	20	14	—	18	—	1	20	15	—	20	—
Muşcelul	1	—	8	—	12	—	1	—	8	—	12	—
Oltul	1	20	6	—	8	—	1	20	6	—	8	—
Romanaţii	1	—	10	—	15	—	1	—	10	—	20	—
Vâlcea	1	—	15	—	25		1	—	15	—	25	—
Dolji	1	20	12	—	18	—	1	20	12	—	18	—
Gorji	2	10	6	—	10	—	2		6	—	10	—
Mehedinţii	1	10	5	—	7	—	1	10	3	—	5	20
	JULIÉ						AUGUST					
Slam Râmnic	2	10	10	—	20	—	2	10	10	—	20	—
Brăila	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buzău	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
Saac	1	20	4	20	9	—	1	20	4	20	9	—
Prahova	2	—	7	—	10	—	1	30	8	—	10	—
Ialomiţa	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—
Ilfovul	2	20	6	—	10	—	2	20	8	—	10	—
Dâmboviţa	1	20	8	—	12	—	2	—	10	—	15	—
Vlaşca	2	20	5	—	10	—	2	10	8	—	12	—
Teleorman	2	20	5	—	6	—	2	—	3	—	6	—
Argeşul	2	—	12	—	16	—	2	—	8	—	10	—
Muscelul	2	10	5	—	10	—	1	20	5	—	10	—
Oltul	2	—	7	—	8	—	2	—	7	—	8	—
Romanaţii	2	10	4	20	8	20	2	—	4	20	8	20
Vâlcea	1	10	8		10	—	1	20	8	—	10	—
Dolji	1	—	10	—	20	—	1	—	10	—	20	—
Gorji	1	30	6	—	10	—	2	—	6	—	10	—
Mehedidţii	1	20	6	30	9	—	4	20	6	—	10	—

cu mâinele, cu carul cu doui boi şi cu patru boi.

MARTIE						APRILIE						MAIU						IUNIE					
Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 3 boi		Cu 4 boi	
Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	D.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.
2	20	15	—	20	—	2	20	15	—	30	—	2	20	10	—	20	—	2	20	10	—	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	2	—	10	—	15	—	2	—	10	—	15	—
1	30	15	—	20	—	2	—	12	—	20	—	2	—	12	—	20	—	2	—	12	—	20	—
1	30	5	—	6	—	2	—	5	—	7	—	2	—	5	—	6	—	2	—	4	—	6	—
3	—	6	—	8	—	3	—	6	—	8	—	3	—	6	—	8	—	3	—	6	—	8	—
2	—	5	20	8	—	2	20	5	20	8	—	2	—	6	—	10	—	2	10	8	—	10	—
1	20	10	—	14	—	1	20	10	—	14	—	1	10	7	—	12	—	1	20	8	—	12	—
1	20	5	—	6	—	1	30	5	—	10	—	1	30	5	—	10	—	2	10	5	—	10	—
1	20	2	—	3	—	1	20	3	—	6	—	1	20	3	—	6	—	1	30	3	—	6	—
1	20	6	—	10	—	1	20	12	—	16	—	1	10	10	—	16	—	1	—	13	—	17	—
1	—	8	—	12	—	1	20	5		8	—	1	—	8	—	12	—	1	—	4	—	8	—
1	20	6	—	8	—	1	20	6	—	8	20	3	20	6	—	8	20	1	20	7	—	8	—
1	5	4	—	7	—	1	10	4	—	7	20	2	—	4	20	7	20	1	30	4	20	7	20
1	—	15	—	25	—	1	—	15	—	25	—	1	—	15	—	25	—	1	—	10	15	25	—
2	20	12	—	18	—	2	—	12	—	18	—	2	—	12	—	18	—	2	—	12	10	18	—
2	10	6	—	10	—	2	20	6	—	10	—	2	10	6	—	10	—	1	30	6	—	10	—
1	10	4	20	10	—	1	—	6	—	10	—	1	—	6	—	10	—	1	10	5	—	9	—

SEPTEMVRIE						OCTOMVRIE						NOEMVRIE						DECEMVRIE					
2	10	10	—	20	—	2	10	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
1	20	4	20	9	—	1	20	4	20	9	—	1	20	4	20	9	—	1	20	4	20	9	—
1	20	5	—	10	—	2	—	5	—	7	—	1	10	10	—	16	—	1	20	7	—	14	—
3	20	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—
2	20	8	—	10	—	2	20	8	—	10	—	1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	20	—
1	20	8	—	12	—	1	10	10	—	13	—	1	—	8	—	12	—	1	20	15	—	30	—
2	—	5	—	10	—	2	—	3	—	6	—	2	—	5	—	10	—	1	30	6	—	12	—
2	—	3	—	6	—	1	20	3	—	6	—	1	20	4	—	7		—	—	4	—	6	—
1	20	10	—	14	—	1	20	3	—	6	—	1	10	6	—	8	—	1	10	10	—	15	—
2	10	6	—	10	—	1	29	6	—	8	—	1	20	7	—	8	—	1	20	8	—	12	—
2	—	7	—	8	—	2	—	7	20	8	—	1	20	4	20	8	20	2	—	7	—	8	—
1	20	4	20	8	20	1	10	4	20	8	20	1	20	4	20	8	20	—	—	4	20	8	20
1	—	8	—	10	—	1	10	6	—	8	—	1	—	6	—	8	—	1	—	6	—	8	—
1	—	10	—	20	—	1	—	10	—	20	—	1	20	8	—	10	—	1	20	9	—	10	—
1	20	6	—	8	—	1	30	6	—	10	—	1	30	6	—	10	—	1	30	15	—	30	—
2	—	7	—	9	—	1	20	3	—	4	20	1	5	4	20	6	—	1	—	6	—	9	—

Tablă arătătoare pentru prețurile zilelor de lucru

ANUL 1837	GHENARIE						FEVRUARIE					
NUMIREA JUDEȚELOR	Ziua muncei pământului cu mâinele		Ziua cărăturei cu 2 boi		Ziua cărăturei cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi	
	LEĬ	P.	LEĬ	P.	LEĬ	P.	LEĬ	P	LEĬ	P.	LEĬ	P.
Slam-Râmnic	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—
Brăila	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buzău	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
Saac	1	20	4	—	9	—	1	20	5	—	10	—
Prahova	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
Ialomița	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—
Ilfovul	1	—	8	—	20	—	1	—	9	—	18	—
Dâmbovița	1	—	15	—	30		1	—	15	—	30	—
Vlașca	1	20	6	—	12	—	1	20	5	—	10	—
Teleorman	1	20	5	—	9	—	1	20	4	—	6	—
Argeșul	1	20	14	—	22	—	1	20	14	—	22	—
Muscelul	1	20	5	—	10	—	1	20	8	—	10	—
Oltul	1	20	4	20	8	20	2	—	7	20	8	20
Romanații	1	20	4	20	8	20	1	20	4	20	8	20
Vâlcea	1	20	4	—	6	—	1	20	4	20	6	—
Dolji	2	—	10	—	18	—	2	—	10	—	18	—
Gorji	1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—
Mehedinți	1	20	5	—	6	20	1	20	10	—	20	—
	IULIE						AUGUST					
Slam-Râmnic	2	20	15	—	30	—	2	20	15	—	30	—
Brăila	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buzău	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
Saac	1	30	4	—	6	—	1	30	7	—	14	—
Prahova	2	10	15	—	20	—	2	—	15	—	20	—
Ialomița	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—
Ilfovul	2	—	3	—	4		2	—	3	—	4	—
Dâmbovița	1	10	12	—	20	—	1	20	14	—	20	—
Vlașca	2	10	5	—	10	—	3	10	5	—	10	—
Teleormanul	2	10	4	20	6	—	2	10	4	—	8	—
Argeșul	2	10	12	—	20	—	2	10	8	—	10	—
Mușcelul	1	20	9	—	20	—	1	20	9	—	20	—
Oltul	1	20	5	—	8	—	1	20	5	—	8	—
Romanați	2	10	10	—	16	—	2	20	10	—	12	—
Vâlcea	1	20	4	20	6	—	1	—	4	20	6	—
Dolji	2	—	5	—	10	—	2	10	5	—	8	—
Gorji	1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	10	—
Mehedinții	1	20	4	20	9	—	1	20	6	30	10	—

cu mâinile, cu carul cu doui boi şi cu patru boi.

MARTIE						APRILIE						MAIU						IUNIE					
Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi		Cu mâinile		Cu 2 boi		Cu 4 boi	
Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P	Lei	P.	Lei	P	Lei	P	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.
2	—	15	—	20	—	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—	2	—	10	—	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
1	20	5	—	10	—	1	20	5	—	10	—	2	—	4	20	7	—	2	—	4	—	7	
2	—	10	—	15	—	2	—	8	—	12	—	2	—	10	—	20	—	2	20	15	—	20	—
2	—	10	—	20	—	3		10	—	20	—	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—
2	—	8	—	20	—	2	—	8	—	20	—	1	20	6	—	8	—	2	—	3	—	4	—
1	—	15	—	30	—	1	20	10	—	15	—	1	—	15	—	30	—	1	—	12	—	20	—
2	—	6	—	12	—	2	10	5	—	10	—	2	10	5	—	10	—	2	—	5	—	10	—
1	30	6	10	9	—	1	20	4	—	8	—	2	—	4	—	5	—	2	20	4	20	9	—
1	10	10	—	15	—	1	20	8	—	10		1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	16	—
1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	10	—
1	30	7	20	8	20	1	30	7	20	8	20	1	30	7	20	8	20	2	—	7	20	8	20
1	20	4	20	8	20	2	10	10	—	20	—	2	—	10	—	16	—	2	—	10	—	16	—
1	—	4	20	6	—	2	10	5	—	8	—	2	—	5	—	8	—	2	10	4	20	6	—
2	—	10	—	18	—	2	10	10	20	18	—	1	20	7	—	10	—	2	—	5	—	10	—
1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—
1	20	5	—	10	—	1	30	8	20	12	20	1	20	4	20	9	—	1	20	4	—	9	—
SEPTEMVRIE						OCTOMVRIE						NOEMVRIE						DECEMVRIE					
2	10	15	—	30	—	2	20	15	—	30	—	2	—	15	—	30	—	1	30	15	—	30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—
1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—	1	20	10	—	15	—
2	—	7	—	14	—	1	20	6	10	7	20	1	20	6	20	7	20	1	20	6	20	7	20
2	—	15	—	20	—	2	—	20	—	25	—	2	—	15		25	—	2	—	15	—	25	—
2	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—	3	—	10	—	20	—
2	—	3	—	4	—	1	20	3	—	4	—	1	20	3	—	4	—	1	20	3	—	4	—
1	—	12	—	16	—	1	—	12	—	16	—	1	—	8	—	16	—	1	—	8	—	16	—
2	10	4	—	6	—	2	40	4	—	6	—	2	—	5	—	10	—	2	—	5	—	10	—
2	10	4	20	6	—	2	—	4	—	6	—	2	10	7	—	15	—	2	—	4	—	6	—
1	5	8	—	12	—	1	20	4	—	6	—	1	—	8	—	12	—	1	—	8	—	12	—
1	20	8	—	10	—	1	20	4	—	9	—	1	20	4	—	9	—	1	20	4	—	9	—
2	—	5	—	8	—	2	—	5	20	8	—	2	—	5	—	8	—	2	—	5	—	8	—
2	20	10	—	12	—	1	20	6	—	12	—	1	20	8	—	12	—	1	—	10	—	20	—
1	—	4	20	6	—	1	—	4	20	6	—	1	—	4	20	6	—	1	—	4	—	6	—
2	—	5	—	10	—	2	—	5	—	10	—	2	—	5	—	10	—	2	—	5	—	10	—
1	20	8	—	10	—	1	20	6	—	9	—	1	20	8	—	10	—	1	20	8	—	10	—
1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—	1	20	6	—	10	—

Cinstitei Obicinuitei Obşteştei Adunări

Comisia Administrativă

Pe lângă otnoşenia Prezidenţiei cinstitei Obşteştei Adunări de supt. No. 119, primind Comisia în copie ofisul Măriei Sale lui Vodă cu No. 36, însoţit şi de şease Table arĕtătoare de Preţul Muncei Pământului pe anii 1835, 1836 şi 1837, ce i se îndrepteazǎ în a ei cercetare şi chibzuire, nu lipseşte cu cinste a face cunoscut, că le au luat cu tot denadinsul în băgările ei de seamă, şi, pre cât sau putut pătrunde de cătăţimea preţurilor însemnate treptelniceşte pe fieş-care lună din periodul însemnaţilor trei ani, au şi făcut oareşi-care alegere analoghică spre a se sluji cu dânsa la măsura corespunzătoare cu legiuirea, de a se hotărî nişte asemenea preţuri pe fieş-care trei ani; însă numai cu aceasta s'a găsit în neputinţă Comisia de a îşi îndestula dorinţa, ca să facă o chibzuire bine potrivită, fiind preţurile foarte înaintate, şi după analoghie ajungea la un preţ înduoit din ceeace acum se urmează la răspunderile drepturilor proprietariceşti din partea clăcaşilor; fără de cât, după obşteştile ştiinţe ce sunt, închipuindu-se Comisia şi cu preţurile ce de obşte se urmează la munca pământului cu mâinile, care nu este tăgăduit că mai cu seamă la sapă, la coasă de fân şi la seceră, au ajuns a se plăti şi până la lei trei ziua pe la unele părţi, Comisia este de părere că ar fi bine potrivit să se hotărască o taxă pentru un period de trei ani, câte parale şapte-zeci ziua cu mâinile, câte lei trei ziua cu duoi boi şi câte lei patru ziua cu patru boi; şi fiindcă din periodul ce urmează, după aceasta ce se înfăţişează acum Tablele, au trecut doui ani, pe care sau urmat răspunderea tot după preţul ce au fost hotărât de cinstita Adunare pentru anii trecuţi, Comisia socoteşte ca începerea răspunderii a-

ceştei taxe să se urmeze da la anul 1840 înainte. De care nu lipseşte a întoarce pe lângă aceasta şi Tablele sus pomenite.

No. 6.
1840, Martie 7.

Prea Inălţate Doamne!

In urma ofisului Înălţimii Voastre cu No. 36, prin care sau îndreptat Tablele Departamentului din Lăuntru, arătătoare de Preţul Muncei Pământului pe anii trecuţi 1835, 1836 şi 1837, Obşteasca Adunare intrând în cercetare, de şi se cuvenea a lua preţul de mijloc, potrivit art. 142, § 15, din Regulamentul Organic, şi a 'l găsi cu cale pentru vremea viitoare; dar pentru că acest preţ de mijloc, după o comparaţie cu cele curgătoare pe anii trecuţi, s'ar fi putut urca la o sumă foarte mare, cu toate că dreptul cuvânt ar fi cerut să fie de o potrivă răspunderile sătenilor cu preţurile ce priimesc şi ei pentru munca pământului, dar privind Obşteasca Adunare într'această împrejurare, atât la iubirea omenirii, cât şi dorind a vedea întemeiată starea lăcuitorilor, au chibzuit a hotărî Preţul Muncei Pământului pe viitorii trei ani, cu început din anul 1840, pentru un clăcaş cu mâinele parale 70; cel cu doui boi, lei 2, parale 20; iar pentru cel cu patru boi, lei trei parale 20; preţ cu mult mai mic de cât preţurile arătate prin Tablele ce sau înfăţişat.

Aceasta nu lipseşte Adunarea plecat a o supune în cunoştinţă, spre a se da Inalta Măriei Voastre întărire

Acest raport s'a primit de Obşteasca adunare dupe cele mai multe glasuri, potrivit cu paragraful 3 de la art. 48 din Organicescul Regulament.

Noi Alexandru Dimitrie Ghica V. V., cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ţara Românească.

Cinstitei Obicinuitei Obşteşti Adunări.

Dupe raportul No. 236 din 23 Martie următor, ce ni s'au înfăţişat supt iscăliturile Prezidentului şi a Secretariei cinstitei Obicinuitei Obşteştei Adunări, atingător de Tablele Departamentului din Läuntru, arătătoare de Preţul Muncei Pămăntului pe anii trecuţi 1835, 1836 şi 1837, care i s'au fost îndreptat pe lângă ofisul nostru No. 36.

Văzând Domnia-Mea chibzuirea ce au făcut cinstita Obştească Adunare asupra Preţului Muncei Pământului ca, pe viitorii trei ani, cu început de la 1840, să fie pentru un clăcaş cu mâinile, parale şeaptezeci; cel cu duoi boi, lei duoi, parale duoă-zeci; iar pentru cel cu patru boi, lei trei, parale duoăzeci;

Intărim această chibzuire a cinstitei Obşteştei Adunări aşa precum sau aşternut mai sus.

ALEXANDRU GHICA

Secretarul Statulu, CONST. CANTACOZINO.

No. 218
Anul 1840, luna Martie 28.
Bucureşti.

Noi Alexandru Dimitrie Ghica V. V., cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ţara Românească.

Cinstitei Obşteştei Adunări.

Prin ofisul Domniei Mele la deschiderea sesiei Adunării trecute am arătat cinstitei Obşteştei Adunări trebuinţa ce este a se chibzui măsuri cum s'ar putea popri abuzul ce supt mască de învoieli se săvârşeşte de că-

tre unii din proprietari sau arendaşi la articolul ierbăritului ce dau clăcaşilor lor după moşiile ce ţin cu arendă peste ale numărului hotărît prin proiectul proprietăţii.

Acum dar încredinţat fiind Domnia Mea că mădulările ei în tot cursul acestei vremi va fi putut aduna din vreme temeiuri după cari să se poată pune o stavilă în viitorime acestei lacome porniri a arendaşilor, cari cu chipul învoirilor aduc întru nestatornicire chiar legiuirea drepturilor proprietariceşti şi le vatămă.

Trimitem Domnia Mea acei cinstite Adunări proiect alcătuit de Sfatul Administrativ extraordinar în pricina aceasta, care ni sau alăturat pe lângă raportul Departamentului din Lăuntru de supt No. 3.834 şi chiemăm cea cu denadinsul a ei băgare de seamă asupra acestei de mare trebuinţă pricini, ca după cuviincioasa cercetare şi dezbatere din partei să ni se arate de urmarea ce se va face.

ALEXANRU GHICA

Şeful Depertamentului Trebilor din Lăuntru, MIH. GHICA.

No. 480.

Anul 1838, Iunie 17.

Bucureşti.

Astăzi Vineri, Iunie 17, anul 1838, D. Marele Vornic din Lăuntru au înfăţişat Adunării ofisul Măriei Sale lui Vodă cu No. 480, pe lângă care trimite Adunării jurnnalul Sfatului Administrativ extraordinar pentru ierbăritul prisosului de vite ce dau clăcaşii proprietarilor şi arendaşilor moşiilor, care după ce s'au citit sau depus pe masa Secretariei Adunării. — No. 109.

PROIECT

Luânduse ştiinţe din osebite locuri că lăcuitorii ţărani cearcă îndestulă apăsare din partea multor propietari sau arendaşi înpilânduse a da preţuri nemăsurate pentru

prisosul vitelor peste numărul hotărît prin legiuirea întocmită atingătoare de drepturile proprietăţii, şi avânduse în vedere că o asemenea înpilare poate să silească pe lăcuitori a lua măsuri ce nu ar fi atât de folositoare la comerţ şi agricultura pământului, ce sunt adevăratele fericiri ale Statului, sau chibzuit ca spre depărtarea neorânduielilor ce se urmează de către pomeniţii proprietari sau arendaşi, să se statornicească o măsură vremelnică ce ar putea să precurme supărările şi să conrespunză totodată şi cu drepturile proprietăţii, ce nu se pot pe de altă parte atinge.

Această măsură va fi ca pentru prisosul vitelor peste numărul legiuit, să fie datori a răspunde clăcaşii la proprietarul moşiei câte lei doui, parale douăzeci de o vită mare, dacă însă pentru acele vite i s'ar asigura păşunea prin dare de câte o jumătate de pogon izlaz, potrivit cu temeiurile statornicite prin pomenita legiuire, sau fiind vite tinere, adică mânzaţi, să se socotească doui mânzaţi drept o vită mare; iar pentru o oaie a zecea parte din totalul preţului hotărît pentru vita mare.

Cinstitei Obicinuitei Obşteştei Adunări

Comisia Administrativă

Pe lângă otnoşenia Preşidenţiei cinstitei Obşteştei Adunări de sub No. 93, primindu-se la Comisie în copie ofisul Măriei Sale lui Vodă cu No. 480, din anul 1838, cum şi alăturatul pe lângă dânsul în original proiect, atingător de Ierbăritul Prisosului de Vite, cu cinste Comisia face cunoscut că, potrivit cu însărcinarea ce i se pune, îndeletnicindu-se în a lui cercetare, au văzut că administraţia, întemeiată pe destoinice cuvinte, ce declariseşte la începutul pomenitului proiect, chibzueşte o vremelnică măsură, ca adică, prin mijlocirea unei răspunderi din partea clăcaşilor către proprietari, şi anume

câte lei duoi, parale douăzeci, de o vită mare, sau fiind mânzaţi să se socotească duoi drept unu, i câte a zecea parte din totalul acestui preţ pentru fiecare oaie, să se stăvilească pe viitorime apăsările ce se urma până acum din partea unora din arendaşi către lăcuitori în pricina prisosului de vite; dar tot într'o vreme zice că, dacă pentru acele vite li s'ar asigura păşunarea prin dare de câte o jumătate pogon de islaz.

Asupra căreia chibzuiri Comisia, în adunarea ei, pre cât s'a putut pătrunde de amărunturile acestei împrejurări, urmându-şi cuviincioasele dezbateri, cât pentru de a se face stavilire unui asemenea abuz, ce întru adevăr, supt cuvânt de învoeli, au ajuns pe alocurea la destulă întindere, se uneşte şi Comisia cu coprinderea proiectului.

Iar pentru de a se asigura acea păşune din partea proprietarului cu câte o jumătate pogon de islaz pentru fiecare vită mare, drept taxa ce se chibzueşte, Comisia, pentru cuvintele următoare, nu se poate uni:

1-iu. Că această chibzuire nu are asemănare cu obştescul princip din legiuirea pentru drepturile proprietăreşti, pe care se întemeiază duhul proiectului; căci pomenita legiuire, îndatorând pe proprietar ca să dea sătenilor hotărâta cătăţime de pogoane, tot într'o vreme îi asigurează şi din partea sătenilor un folos, care bine preţuindu-se, nici într'un chip nu se potriveşte cu plata găsită cu cale de către cinstitul Sfat Administrativ, precum claca, ziua de arătură şi carul de lemne, folosul pentru o slugă din patru ce se dau la sută, i dijmurile din pogoanele de arătură şi fâneaţă, şi osebit de venitul cârciumelor care şi acela analoghiseşte un însemnat avantaj în folosul proprietăţei. Apoi, de vreme ce nişte asemenea folosuri reciproace sunt asigurate, se pare a nu fi cu dreptate a se supune proprietarii la o îndatorire necorespunzătoare cu acei lei cinci de un pogon.

2-lea. Că, de şi calitatea locului nu este de o potrivă la toate proprietăţile, dar este şi în vedere că

pogoanele de fâneţe şi de arătură pe alocurea dau folos proprietarilor şi până la lei duoăzeci şi cinci pogonul; de vor fi dar proprietarii îndatoraţi a deosebi locurile de livezi, unde nu vor avea islaz îndestul, şi să dea clăcaşilor pentru acel prisos de vite numai pentru câte lei cinci de un pogon, iată o mare neasemănare, în paguba proprietarilor.

Ca să se învoiască însă şi una şi altă, Comisia chibzueşte ca, pentru prisosul vitelor, dacă clăcaşii se vor mulţumi a le păşuna în islazul ce'l are fiieşcare moşie, şi dacă proprietarii prin mijlocul acesta va asigura şi păşunea acelui prisos de vite pe singură acea moşie unde locuesc ei, să primească de la dânşii pentru acel prisos câte lei duoi de fieşcare vită mare; iar oile să se socotească cinci drept o vită mare; căci dupe îndestularea ce a luat Comisia de la oamenii cu bună ştiinţă, într'acestaşi chip este mai potrivit cu dreptatea şi pentru depărtarea a tot felul de prigoniri ce ar putea mijloci peste an, înţelegerea între proprietari sau arendaşi cu clăcaşii, pentru prezisa asigurare a prisosului de vite, să se urmeze totd'auna la Sfântul Gheorghe prin înscrisuri formale date unii către alţii.

Iar dacă la vre unele proprietăţi nu se va putea asigura păşunea prisosului de vite dupe chipul arătat, atunci nu vor fi proprietarii siliţi supt acest cuvânt a'şi strica din locurile de hrană ca să dea clăcaşilor pentru prisosul de vite, ci o asemenea neajungere dându-o în cunoştinţa clăcaşilor totd'auna la Sfântul Gheorghe, aceşti din urmă pentru prisosul de vite ce vor avea îşi vor căuta asigurarea păşunii prin învoire de la alte proprietăţi.

Osebit de aceasta, luând Comisia în băgare de seamă că ar fi de neapărată trebuinţă a se pune oare care regulă sau mărginire şi pentru râmătorii locuitorilor, care sunt nişte dobitoace mai mult stricătoare la agoniselile dupe câmpuri, ea socotesce ca fieşcăruia clăcaş lăsându-se slobod de orice plată un număr de cinci

râmători pentru bătătură mari cu mici, apoi pentru prisos asigurându-i-se păşunarea de către proprietari, iarăşi după chipul de mai sus, să plătească câte un leu pe an de fieşcare râmător, ca cu aceasta să se precurmeze prigonirile, ce şi pentru asemenea dobitoace mijlocesc între clăcaşi cu proprietarii şi arendaşii.

Aceasta fiind părerea Comisiei, cu cinste se încunoştiinţează, întorcându-se şi proiectul cu celel'alte hârtii.

No. 9.
1840, Martie 24.

PROPUNERE

Asupra chibzuirii ce s'au hotărît a se face de către cinstita Obştească Adunare, spre stăvilirea abuzurilor ce se urmează de către arendaşi şi unii din proprietarii pentru Prisosul Vitelor lăcuitorilor, noi propunem ca, paragraful al 5-lea de la art. 140 din Regulament, să se urmeze întocmai; adică : când lăcuitorul sătean va avea vite mai multe de cât numărul de cinci vite, pentru un asemenea prisos se va învoi cu bună tocmeală cu proprietarul, care va protomisi totdeauna pe lăcuitorii sălăşluiţi pe a sa moşie. Insă la întâmplare când lăcuitorii vre-unui sat va reclama către stăpânire înpotriva acelei învoeli, făcută cu proprietarul sau arendaşul, atunci Stăpânirea va pune în lucrare dispoziţiile cele mai jos însemnate.

Lăcuitorul ce va avea până la şeapte vite mai mult, peste cele cinci orânduite de către Regulamentul Organic, atunci să plătească preţul ce se va hotărî de Obşteasca Adunare pentru felurimea fieşcăria vite, adică bou, vacă, cal şi bivol, având izlazul obişnuit.

Iar când lăcuitorul va avea mai mult peste acel număr de douăsprezece vite, atunci slobode sunt învoielile ce se vor face, spre a se ţinea în seamă după mai

sus pomenitul paragraf din Regulament; însă aceasta va fi o măsură vremelnică, care se va urma în soroc de trei ani, când atunci experienţa ne va arăta folosul ce se va introduce întru aceasta atât proprietarilor, cât şi locuitorilor.

Prea Inălţate Doamne!

In urma ofisului Inălţimei Voatre cu No. 480, pe lângă care sau alăturat proiectul atingâtor de Ierbâritul ce se iea de pe la săteni pentru Prisosul Vitelor, intrând Obşteasca Adunare în cercetarea înfăţişatului proiect şi neputândul uni cu glăsuirea dispoziţiunilor art 140 din Regulamentul Organic, au socotit că neorânduelile ce întimpină Stăpânirea într'această împrejurare, nu ar fi pütând isvori de cât mai cu seamă din partea unor arendaşi care fiind streini de adevăratul folos al proprietăţilor, se întind în luări nechibzuite pentru prisosul vitelor ce au sătenii; şi pentru aceasta vrând a se cunoaşte cu încredinţare partea ce rămâne după toate măsurile administrative în neorânduiala mai sus zisă, au socotit de trebuinţă a se pune în lucrare următoarele chibzuiri:

Să se îndatoreze toate monastirile, (ale cărora moşii alcătueşte o parte foarte însămnată a Prinţipatului) urmânduse aceasta şi la domenurile Statului, ca negreşit să facă învoiri cu lăcuitorii pentru prisosul pogoanelor ce se vor da spre păşunea vitelor, ce vor avea mai mult peste numărul prescris de Regulament, la întâmplare de a avea lăcuitorii trebuinţă. Asemenea şi toţi cei lalţi proprietari să facă invoiri cu sătenii lor; iar când se vor arândui moşiile să se treacă toate aceste învoiri atingătoare de prisosul pogoanelor de păşune în contracturile ce slobod.

Sătenii ce nu vor voi, sau nu vor putea, să se tocmească cu proprietarii pentru prisosul păşunii vitelor

să fie slobozi sau a se mărgini în islazul arătat de proprietari, care se va da prin măsurătoare în faţa locului, după coprinderea Regulamentului, sau a îşi duce acel prisos de vite pe alte moşii.

Nişte asemenea tocmeli se vor face de către proprietari, sau însuşi, sau prin vechili înputerniciţi, prin bună voie şi cu toţi sătenii' sau cu cei mai mulţi din lăcuitorii unui sat ; iar arendaşii de sinele nu vor putea face asemenea învoiri, şi se vor pune în lucrare cu început de la 1841.

Acestea sunt, Prea înălţate Doamne, chibzuirile Adunării care plecat se supun în cunoştinţă, ca găsindu-se cu cale să li se dea şi întărirea din partea Inălţimii Voastre.

Anul 1840, Maiu 27.
No. 337.

Noi Alexandru Dimitrie Ghica V. V., cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ţara Românească.

Cinstitei Obicinuitei Obşteştei Adunări.

După raportul cu No 337, ce ni sau înfăţişat supt iscălitura Prezidentului şi a Secretariei cinstitei Obicinuitei Obşteştei Adunare, prin care arată că pe temeiul ofisului nostru cu No. 480, intrând Adunarea în cercetarea proectului atingător de Ierbăritul ce se iea după la săteni pentru Prisosul Vitelor- şi neputând uni înfăţişatul proiect cu glăsuirea dispoziţiunilor art. 140 din Regulamentul Organic, au socotit că neorânduielile ce întâmpină Stăpânirea într'această împrejutare nu ar fi putând isvorî, de cât mai cu seamă din partea unor arendaşi care, fiind streini, de adevăratul folos al propietăţilor, se întind în luări nechibzuite, pentru prisosul vitelor ce au sătenii, şi pentru aceasta

vrând a se cunoaşte cu încredinţare partea ce rămâne după toate măsurile administrative în neorânduiala mai sus zisă, au socotit de trebuinţă a se pune în lucrare următoarele chibzuiri:

1-iu. Să se îndatoreze toate monastirile, ale căror moşii alcătueşte o parte foarte însemnată a Prinţipatului, urmânduse aceasta şi la domenurile Statului, ca să facă negreşit învoiri cu lăcuitorii pentru prisosul pogoanelor ce se vor da spre păşunea vitelor ce vor avea mai mult peste numărul prescris de Regulament' la întâmplare de a avea lăcuitorii trebuinţă; asemenea şi toţi cei lalţi proprietari să facă învoire cu sătenii lor; iar când se vor arendui moşiile, să se treacă toate aceste învoiri atingătoare de prisosul pogoanelor de păşune în contracturile ce slobod.

2-lea. Sătenii ce nu vor voi, sau nu vor putea, să se tocmească cu propietarii pentru prisosul păşunii vitelor, să fie slobozi sau a se mărgini în izlazul arătat de propietar, care se va da prin măsurătoarea în faţa locului după coprinderea Regulamentului, sau a îşi duce acel prisos al vitelor pe alte moşii, şi

3-lea. Nişte asemenea tocmeli se vor face de către propietari, sau de însuşi, sau prin vechili înputerniciţi, prin bună voie cu toţi sătenii, sau cu cei mai mulţi din lăcuitorii unui sat. Iar arendaşii de sinele nu vor putea face asemenea învoiri, şi se vor pune în lucrare cu început de la anul 1841.

Răspundem acei cinstite Adunări, că măcar că paragrafele 1-iu şi al 3-lea de mai sus privesc numai la formăluirea contracturilor de arendă şi la abuzurile îusuşite numai arendaşilor asupra învoielilor, şi scoposul nu au fost nici de a se osebi obrazele arendaşilor de către ale proprietarilor, nici de a se deslusi volniciile ce se dau celor dintâiu de la ceşti din urmă întru năpăstuirile ce cearcă clăcaşii, şi asupra cărora încă din anul 1837 am fost chiemat chibzuirea Obşteştei Adunări; dar de vreme ce acea cinstită Adunare au cunoscut

înpreună cu noi năpăstuirea, ce cerca lăcuitorii, supuinduse la plata pentru vitele de prisos, fără a primi și pământul de prisos peste legiuitul islaz, noi însămnăm aici vie mulţumirea noastră pentru o asemenea deslușire, care și aceasta au trebuit să o dobândim numai din dispoziţiile acestei sesii.

ALEXANDRU GHICA.

Secretarul Statului, CONSTANTIN CANTACUZINO.

No. 365.
Anul 1840, Iunie 4.
București,

*
* *

Cu toată reglementarea raporturilor dintre sătean și proprietar, totuși o mulţime de neînţelegeri sau ivit în urmă, cari au provocat reclamaţiuni la stăpânire și dintr'o parte și dintr'alta.

Plângerile proveneau din cauza nerespectărei învoelilor de către locuitori și din cauza nesupunerei proprietarilor sau arendașilor la regulament, căci nu la toţi proprietarii le conveneau dispoziţiunile prevăzute de regulament.

S'a urmat astfel până la anul 1845, când o parte din arendași și proprietari plângându-se stăpânirei că unele dispoziţiuni ale Regulamentului Organic nu sunt bine precizate, au fost nevoiţi înalţi dregătorii ai ţărei, să sileaseă pe *Gheorghe Dimitrie Bibescu V. V.* Domnul ţărei de atunci, să modifice în parte prin ofisul domnesc No. 350 din 27 Aprilie 1843, art. 141 și 143 din regulamentul organic de la 1831, în modul următor:

«*I. — Că pentru acei patru oameni la sută, când proprietarul nu va voi să-i primească în slujbă după coprinderea regulamentului, cerând ca în locul lor să-i dea zile de lucru, atunci numărul acelor zile să nu covârșească nici odată peste 12 zile cu mâinile, de fieștecare clăcaș. (Art. 143 din Regulament).*

«II. — Că proprietarii să primească în lucru dacă nu toate zilele de clacă, dar cel puțin pe jumătate dintr'însele, împărțindu-se pe timpuri, după cum se cuprinde în regulament». (Art. 141 din regulament).

Dacă aceste mici modificări făcute celor două articole din Regulamentul Organic au mulțumit pe uni proprietari, au făcut pe alții, lacomi de bani, să le dea o interpretare greșită, în favoarea lor. Astfel ei bazându-se pe paragraful al XV de sub art. 142 din regulament care zice: *când proprietarul nu va avea la ce să pue pe sătteni săi a-i lucra pe a sa moșie va putea să se despăgubească în bani, etc.»*, și conform și ofisului domnesc, nevoind să primească pe cei 4 oameni orânduiți la slujba lui, nu voesc nici să le lucreze cele 12 zile prescrise, cu mâinele, cerând, pe motiv că n'au la ce să pue pe acei oameni să lucreze, să li se plătească acest drept al lor în bani.

Locuitorii asupriți s'au plâns cârmuirei județului Gorj— proprietari fiind din acel județ — și cârmuirea a cerut deslegare la Ministerul de Interne, care a răspuns că disposițiunile din Ofisul domnesc fiind lămurite, proprietarii sau arendașii nu le poate schimba. (Dos. Ministerului de Interne No. 560/1844).

Modificările aduse Regulamentului Organic din Moldova

Prin Regulamentul organic, în Moldova, boerii, în vederea avântului ce luase neogoțul grânelor noastre în țările streine, spori numărul zilelor de muncă la 53, iar pământul îl reduse pentru fruntași la $5^1/_2$ fălci din aproape 20, după cum era stabilit printr'un urbariu din anul 1805, care hotăra un număr de 43 zile de muncă pe an și da 20 fălci fruntașului cu 16 vite, 12 fălci mijlocașului cu 10—12 vite și 8 fălci codasului cu 4 vite.

Maximul de vite pentru care li se calculase pământul,

prin Regulament, era de 4 boi şi 1 vacă; iar pentru prisosul de capete, trebuia să se înţeleagă ţăranul de bună-voe cu proprietarul — Pământul scumpindu-se şi păşunele îngustându-se, ţăranul nu mai putu creşte multe vite.

Cu toate acestea, proprietarii sau arendaşi n'au încetat a prigoni pe locuitori şi mai ales în ceea ce privea măsurătoarea pământurilor ce erau obligaţi să dea pentru muncă.

In urma mai multor reclamaţiuni adresate stăpânirei de locuitori, Ministerul din Lăuntru al Moldovei a trimes Ispravnicilor de judeţe nrmătorul circularnic ofis Domnesc din 21 Martie 1837, pentru prăjina de falce cu care trebue a se măsura locul de hrană cuvenit locuitorilor, cât şi acel al lucrului datornic către proprietari:

«Din mulţimea jalubilor intrate către Domnia Noastră, luând în băgare de seamă că lucrătorii de pământ ar suferi nu puţine asupriri, pe lângă altele, şi în măsurarea locului de hrană, ce după *Aşezământ* li se cuvine lor, în preajma lucrului ce ei lucrează proprietăţei, prin închipuire de prăjini de falce cu totul nepotrivite cu palma cea dreaptă şi legiuită, ci făcute numai după mai multă sau mai puţină cruţare a cugetului a unora din proprietari sau posesori, în cât oricum, obştia lucrătorilor de pământ sufer strâmbătate, din care apoi pricină isvorăsc prigoniri, neîmpăcări, perdere de scumpa vreme în primăvară şi peste an, ba încă, şi sumeţii, cruzimi, şi măsuri neertate; iar în urmă şi pagube şi lipsi şi până la hrana de toate zilele. Spre a lipsi dar desăvârşit nişte aşa necuviincioase nesuferite Nouă şi neertate Aşezământului urmări, şi ca să se păzească aceiaşi dreptate şi potrivită măsură, atât în pământul cuvenit lăcuitorilor, cât şi în lucrul datornic lor către proprietari sau posesor, — Domnia Noastră am poroncit Departamentului din Lăuntru, să facă şi să împartă în tot satul câte o palmă gospod întocmai cu aceia ce se păstrează din învechime în această de Dum-

nezeu păzită ţară, ca cu această palmă alcătuindu-şi proprietarii sau posesorii, împreună cu vornicelul, paşnicii şi grămada satului, prăjină de 24 palme, prin legea şi obiceiul ţărei, să le slujească peste an întru împărţirea pământului ce proprietarul este dator a da fieştecăruia locuitor, şi fieştecare locuitor este dator a lucra proprietăţei; palma gospod se va păstra la preotul, vornicelul şi pasnicii satului, şi vor putea cerca cu aceasta prăjinile ori când va voi ori care parte.— Prăjinile să fie sălinţă a fi din un singur lemn, şi nici cum cu adaoşaguri ca să nu se dea nici întru aceasta prilej de vicleşug sau înşelăciune; această punere la cale, Domnia Noastră, îndatorim pe dregătoriul acelui ţinut şi poruncim ca primind asemenea palme de la Departament înbourate la amândouă capetele, îndată prin privighetorii ocoalelor să se împartă la fieştecare sat câte una, cu obştească publicaţie, din partea isprăvniciei că după asemenea palmă rămâne pe viitorime a se înfiinţa prăjine de falce fără abatere, cu adaogire că oricare ar cuteza a se sluji de altfel de măsuri, chibzuită dupe mai mică sau mai mare palmă ca un călcător Aşezământului de obştească îndreptare, va fi învinovăţită cugetarea lui fără cruţare sau trecere cu vederea, şi aşa publicaţii iscălite de proprietari posesori şi pasnici, să se trimeată la Departamentul din Lăuntru spre încredinaţare de întocmai urmare, cerând adesea şi privighind însu'şi Dumnealor dregători a nu se mai urma asuprire, strâmbătăţi şi pricini; ci de se va lua aminte că numai din nepurtarea de grije a dregătorilor se pricinuesc, care acum se trec cu vederea pentru cea din urmă dată».

Cu alte cuvinte s'a impus de către stat măsura cu care trebue măsurate pământurile date locuitorilor pentru muncă.

Mai târziu, la 1844 s'a observat că mai trebuesc aduse oarecare îmbunătăţiri în starea locuitorilor de prin sate, şi prin urmare se cerea modificarea unor

articole din Regulamentul Organic, şi aceasta din cauza celor trei pricini cari împovărau pe locuitori şi aduceau împiedicare stărei lor, şi din care, cea mai împovărătoare era prefacerea din bani în lucru şi din lucru în bani a datoriilor contractate de locuitori către proprietari şi mai ales către posesori la vreme de lipsă pentru nutreţ, pâine şi alte obiecte neapărate vieţuirei lor, precum şi prefacerea datoriilor făcute la *cârciumă* în *dijmuiri.*

Pentru împedicarea acestor lucruri, Domnul ţărei Moldovei Mihail Grigore Sturza, a întărit legea votată de Adunarea obştească, intitulată «*Legea pentru trei pricini cari împovărează pe locuitorii de prin sate şi aduc cu dinadinsul împedicare stărei lor*». Prin această lege se oprea cârciumarii să vândă băuturi pe datorie, şi numai pe plata în numărătoare; iar de vor da pe datorie să nu poată cere împlinire de la locuitori. Pentru datorii pe pâine, nutreţ şi alte obiecte, acestea de nu se plătea în bani, se prefăcea în lucru prin bună învoire, şi locuitorii erau datori a se rătui cu lucru la vreme. Neîndeplinind lucru la vreme, proprietarul sau posesorul aveau dreptul să reclame la administraţie cerând îndeplinirea lucrului. Dacă locuitorul nu putea să execute lucrul în acel an, din diferite împrejurări, se trecea ca rămăşiţe, care trebuiau să se execute cel mult în anul următor; iar dacă nici în anul următor nu se isprăvea şi aceasta din negligenţa proprietarului sau a posesorului, ei nu mai puteau cere îndeplinirea lucrului. In nici un cas însă nu se mai putea preface iar în bani acest lucru.

După cum vedem, la 1844 ca şi astăzi erau oprite a se preface în munci agricole datoriile provenite din alte daraveruri, de cât cele privitoare la lucrarea pământului, şi mai ales datoriile provenite din băutură.

*
* *

Dispoziţiunile Regulamentului Organic nu erau apli-

cabile şi locuitorilor de prin satele din munţii Moldovei căci acei locuitori nu se bucurau de întregimea locurilor de hrană hotărâte de Regulament; — pentru aceasta, în urma mai multor plângeri a acestora că sunt asupriţi de către posesorii moşiilor, în mare parte mănăstireşti, s'a orânduit o comisiune care să ia în cercetare plângerile lor şi să vadă ce modificări s'ar putea aduce părţei relative din Regulamentul Organic şi să alcătuiască o lege specială pentru locuitorii din munţi.

Comisiunea depunându-şi raportul său împreună cu proectul de lege la Sfatul Administrativ, acesta l'a supus aprobărei Domnitorului ţărei care cu ofisul No. 22 din Martie 1844, l'a depus pe biuroul Obşteştei Adunări.

Ofisul No. 22.

Cu mila lui Dumnezeu, Noi Mihail Grigorie Sturza V. V. Domn Ţărei Moldovei.

Obşteştei Obişnuitei Adunărei

Adevăruri vădite din cercare au descoperit că aşezământul atingător de îndatoririle lăcuitorilor de prin sate către proprietar nu poate avea în toată a lui întindere aplicaţie la satele ce se află cu locuinţă prin munţi, precum la satele de câmp, sub cuvânt că aceste din urmă se bucură de întregimea locului de hrană hotărîtă de regulament şi au în partea lor comerţul şi îndemnări mai apropiete care fac mai înflorită a lor stare, iar cele dintâi nu numai că sunt lipsire de loc şi de celelalte înlesniri, din împotrivă se află mai cu prisosinţă împovărate prin o urmare neîmpăcată cu adevărata poziţie a acestor sate.

Ocârmuirea în îngrijirea sa de a păzi o cumpănă dreaptă, îndată ce au luat ştiinţa de asupririle uneltite

de către posesori în sarcina acestor lăcuitori, cari în cea mai mare parte lăcuesc pe proprietăţi a monastirilor şi cuprind un însemnator număr de populaţie a ţărei, s'au grăbit a propune învoeli de bună voe între proprietari şi lăcuitori spre a se depărta princinile de spargerea satelor.

Isprăvile câştigate prin împreuna lucrarea boerilor rânduiţi spre aceasta, au împuţinat pricinile ce împovora pe lăcuitori, însă nu este îndoială ca totuşi îmbunătăţirea soartei lor nu este desăvârşit asigurată care nu ar putea fi pusă la cale decât prin o înadinsă lucrare.

Este cunoscut că pământul munţilor, al căruia cea mai mare parte se află fără îndămânare la arături, nu poate fi nici cum asemăluit cu acela al câmpului, că lăcuitorii munţilor a cărora singură închipuire razimă în ţinere de vite au mai multă trebuinţă de imaş si de fânaţ, că la cele mai multe moşii de munte proprietarii nu au locuri în care să se poată îmbrăca zilele lucrului după aşezământ şi că la altele, sub nume de mutări, cea mai mare parte loc deschisă să păstrează pentru proprieta, iar pe lângă această stare a lucrurilor pricinile cele mai de căpetenie din care curge ticăloşia acestor lăcuitori şi au făcut ca numărul lor să fie mult mai împuţinat din acel ce se afla mai înainte sunt următoarele:

1. Strâmptorirea locurilor de hrană atât pentru ei cât şi pentru vitele lor în cât sunt nevoiţi a cumpăra nutreţul de la posesori cu preţuri împovărătoare.

2. Lucrul cerşit de la dânşii după aşezământ, care neputându-se cuprinde în aceeace proprietaua are a lucra pe moşie, să încarcă în tăere de lemne cu covârşire însemnătoare.

3. Proprietarul având a lucra afară din munţi, la câmp, lăcuitorii se îndatorează a merge la acest lucru iar aceştia ne fiind obicinuiţi a eşi din locurile locaşurilor lor se supun la orice condiţie arbitrată.

4. Că de şi partea muntelui este cea mai înzestrată cu păduri, lăcuitorilor nu li se îngădue a lua lemne de foc şi trebuinţa gospodăriei fără plată

5. Din aceste împrejurări voind a se folosi unii au săvârşit învoeli cu lăcuitorii de munte în bani şi cu plată până la 8 galbeni de gospodar, dar şi aceste părându-se putin unor asemenea şi ispitându-se a se mai folosi din ne închipuirea bănească a lăcuitorilor, înbracă în urmă aceşti opt galbeni în tăere şi cărătură de cherestele cu care se îndoeşte cel puţin suma banilor prin înpovăratele alcătuiri, în cât soarta acestor lăcuitori au ajuns a fi nesuferită şi cu atât mai împilată cu cât nici rodirea nici fânaţele nu se dobândesc în aceiaşi câtime ca la câmp, fiind locurile munţilor pietroase şi foarte puţin roditoare prin râpi şi ponoară.

Drept aceia, această pricină şi alte de asemenea au îndemnat pe Sfatul Nostru ca să precitească pro ectul ce se alăturează pe lângă aceasta şi care va da măsura tămăduirei soartei acestor lăcuitori, rămaşi şi până acum nepuşi la cale şi împilaţi la feluri de asupriri, când şi chiar împărţirea câmpului în trei părţi nu poate după poziţia locurilor a avea aplicaţie, fiind mai toate moşiile munţilor cuprinse de păduri şi de pietrışuri.

Adunarea Obştească este poftită ca să eie în privire această regularisire de mare cuviinţă şi să facă înţeleaptă punere la cale prin o scumpătate chibzuire a căria rezultat Noi îl aşteptăm ca de la nişte organe a propăşirei fericirei patriei preţuindu-se binele obştesc cu sentimente de iubirea omenirei.

LEGE

Pentru regularisirea a îmbinatelor dreptăți și îndatoriri a proprietarilor și a locuitorilor de satele din prin munți.

§. 1. Sub numire a satelor de prin munți se înțeleg acele sate care se află statornicite în munți fără a avea lăcuitori lor împărtășire la câmp de locuri de arat

§, 2. Lăcuitorilor din asemenea sate sunt datori proprietarii a le da pământul hotărât de reglement, cu osebire că pentru locul de arat să li se dee loc de fânaț, și de nu ar avea proprietarul închipuire de a le da din fânaț, să-l îndeplinească cu locurile din munți, unde vor fi, fără a lua nici o dijmă pe tot pământul cuvenit sătenilor[1]).

§, 3. Dacă proprietarul nici din fânaț. nici din mutări nu ar avea de unde a îndeplini locul cuvenit locuitorilor, acei ce ar rămânea fără împărtășirea cuvenita, vor fi slobozi a se muta, unde vor găsi loc cu îndămânare prin știința numai a Ocârmuirei și a proprietarului fără alte îndatoriri.

§. 4. Vatra satului, afară de curăturile de care locuitorii aevea se folosesc, nu va fi nici cum scăzută din pământul cuvenit locuitorilor, nici socotită de imaș.

§. 5. Sunt slobozi locuitorii de munte a lua din căzături lemne de foc pentru trebuința numai a caselor lor precum și lemnul pentru clădire de casă, heiuri și unelte gospodărești la care trebuind lemnul verde din picioare li se vor da când vor avea trebuință, orânduindu-se de poroprietari locurile unde ar fi mai de îndemânare pentru locuitorii cari vor plăti de gospo-

1) Fiind cunoscut că la munte ei nu fac sămănături, ci îndeletnicirea lor și închipuirea de hrană se reazimă în ținerea de vite.

dar câte 6 lei precum mai jos în tablă se arată la fieşc-are [1]).

§. 6. Ne având proprietarii pe acea moşie loc îndestul ca să lucreze locuitorii dupc aşezământ, vor plăti câte 98 lei în cursul politicit, cuprinzându-se împreună şi podvezile afară de zilele de meremeturi şi de lemne de foc pentru aşezarea din sat a proprietarului.

§. 7. Pentru cheresteaua care lăcuitorii vor voi să lucreze la teregele lor, sau a tăia pentru catarguri, grinzi i alt lemn de negoţ, să aibă a se învoi cu proprietarul.

§. 8. Fiindcă învoelile între proprietari şi lăcuitori au lucrarea lor în câtă vreme amândouă părţile rămân mulţumite şi statornicite în acele învoeli, se înţelege că de s'ar arăta asemenea nemulţumiri, atunci se vor urma după acest aşezământ, precum şi pentru învoelile care nu ar fi întărite de ocârmuire, iar învoelile pe viitorime nu se vor îngădui, dacă nu vor fi potrivite în preţuri cu acest aşezământ, sau numai lesnitoare pentru lăcuitori după mulţumirea ambelor părţi.

După cum vedem prin această *lege a Muntelui* cum o numeşte Mihail Kogălniciantu în discursul său de la 25 Maiu 1862, ţinut în Parlament cu ocaziunea discuţiunei asupra înbunătăţirei soartei ţăranului, s'a desfiinţat în mare parte *boerescul* la toare satele din munte

---

	Lei	Par.
[1]) Falcea de cap, 4 zile	24.	—
Podvoada	20.	—
Lemne de foc şi celelalte trebuitoare pentru casă şi heiuri . . . . . , . . . , ...	6.	—
28 prăjini arături pentru doi boi în două zile, câte 12 parale prăjina	8.	16
36 prăjini pentru 3 zile prăşite de două ori, culesul, punerea în coşer şi facerea coşului, câte 20 parale prăjina	18.	—
48 prăjini de secară în trei zile cu căratul la arie câte 18 parale prăjina	21.	24
	98.	—

proclamând vatra satului de nesupusă la nici o plată şi indrituind pe locuitori ca în loc de boerescul să plătească proprietarilor de moşie o dare bănească anuală, hotărâtă odată pentru totdeauna, de 98 lei, după cum am văzut în tabelă.

*
* *

Proprietăţile mănăstireşti erau peivilegiate în ce priveşte învoelile agricole, aşa că pentru prisosurile de pogoane, pe care le da arendaşul acestor proprietăţi pentru muncă, locuitorul trebuia să plătească dijmă sau în natură sau în bani, conform învoelilor dintre amândouă părţile.

La facerea contractului se ţinea în seamă acest privilegiu, iar nu dispoziţiunile prevăzute prin regulamentul organic, şi un asemenea contract, cu toate că era contrariu în unele părţi dispoziţiunilor Regulamentului, totuşi era respectat de Administraţie fiind făcut după voinţa Epitropiei mânăstireşti, căci, iată ce răspunde Ministerul de Interne Cârmuirei Vâlcea, în anul 1844 August 18, la întrebarea ce i s'a făcut, dacă un asemenea contract, prin care se prevede dijmă din cinci una (Regulamentul Organic prevedea dijma din zece una) trebue să fie respectat de locuitorii contractanţi: « . . . . . . - . . . . . Se răspunde că dacă dijmuirea aceasta din cinci una nu se obişnueşte obşteşte pe la toate proprietăţile din partea locului, apoi nu se poate lua de temeiu numai urmarea păzită la proprietatea aceasta în anii trecuţi, căci pentru aceşti ani ai arenduirei curgători *aşa a fost voinţa Epitropiei de a se lua dijma fânului din cinci una, şi prin urmare condiţia din contract se va păzi întocmai*».

Tot de aci se poate vedea că la facerea unui contract se mai avea în seamă şi *obiceiul locului* «*dacă dijmuirea aceasta nu se obişnueşte obşteşte pe la toate proprietăţile din partea locului* . . . . .»

Când locuitorul clăcaş voia să plătească în bani dijma cuvenită pentru prisosurile de pogoane, învoiala se făcea ca şi când locuitorul ar fi cumpărat dela arendaş dijma ce i s'ar fi cuvenit, şi spre a se vedea cum se făcea aceasta cumpărare de dijmă, precum şi care erau condiţiunile dintre locuitori şi arendaşii moşiilor mănăstireşti, cităm mai jos un contract de învoeli agricole dintre locuitorii moşiei Ograzile din judeţul Vlaşca, proprietatea Mănăstirei Mihai-Vodă şi arendaşul acelei moşii :

«Noi subsemnaţii locuitori din satul Ogrezeni, clăcaşi pe moşia sfintei Mănăstiri Mihai-Vodă din judeţul Vlaşca, plasa Ograzilor, printr'acest înscris al nostru ce-l dăm Dumnealui D-l Leondari Bart, arendaşul acestei moşii, facem cunoscut că măcar de şi ne-am învoit în leatul 1843 ca să dăm *din cinci*, *una dijmă* din prisosul de pogoane ce avem dupe cum şi înscrisul nostru dovedeşte fiind adeverit şi de cinstita subcârmuire locală sub No. 2206 anul 1843 Octombre 26; Dar fiindcă având noi neapărată trebuinţă de producturi precum în toţi anii cumpărăm, am socotit ca pentru folosul nostru să *cumpărăm toată dijma* ce suntem a o da Dumnealui arendaşului din toate pogoanele ce avem atât din cele legiuite cât şi din prisoase de orice felurime de producte vom semăna pe pogoanele ce vom avea fieşcare, adică: grâu, porumb, meiu, orz, ovăz, fân, cânepă, in, tutun, pepeni şi orice alte producturi vom semăna să nu dăm dijmă, de cât să fim datori a plăti pe fieşcare an de fieşcare pogon câte lei cincisprezece No. 15, ori pentru câte pogoane vom avea atât legiuite cât şi prisoase, fiindcă şi Dumnealui mai sus numitul arendaş s'au milostivit de ne-au lăsat preţul pogonului de tutun, ce la învecinatele moşii se plăteşte cu lei cincizeci, tot deopotrivă cu celel'alte semănături câte lei 15 socotindu-se aceşti bani drept dijmă (adică zeciuială) pe care noi o cumpărăm fiindu-ne trebuincioase fără să mai fim supăraţi întru nimic de

un bob de dijmă măcar şi slobozi a ne ridica producturile ori când vom voi ca nişte buni stăpâni şi cumpărători de producte spre a noastră hrană şi înlesnire.

Iar claca, obăcia, ziua de plug şi carul de lemne să fim datori a le urma după exemplarele slobozite de Inalta stăpânire; asemenea şi pentru prisosul islazului să avem a urma după deosebitul nostru înscris, ce-l avem dat şi adeverit de cinstita sub-cârmuire locală sub No. 2205 anul 1843 Octombre 26. Cu răspunderea banilor vom fi următori ca în fieşcare an să ne răfuim de toate acestea ce mai sus ne legăm de a noastră bună voe. Peste toate acestea să avem a da şi câte două oca fasole pentru curtea Dumnealui, însă de se va face în pogoanele de porumb, unde va fi şi fasole semănată. Dar oricare din noi locuitorii vom voi să deschiză locuri la pădure scoţând buturugi în anul dintâi când vom semăna orice felurime de product să nu dăm dijmă, iar al doilea an să avem a plăti ca şi pentru cel'lalt pogon câte lei cincisprezece.

Această învoire fiind făcută de a noastră bună voe să aibă temeiu şi întărire în soroc de trei ani, adică de acum leat 1844 Aprilie 23 şi până la leat 1847 Aprilie 23 şi pentru credinţă am dat acest înscris şi neştiind carte am rugat pe scriitorul satului nostru de ne-au semnat iar noi ne-am pus degetul la numele noastre ca să crează, întărind şi cu punerea peceţii satului nostru. Tot de odată rugând şi pe D-l Proprietar a-l adeveri cu iscălitura precum şi pe cinstita subcârmuire spre mai bună siguranţă a amândoror părţi».

1844 Iulie 5.

(Urmează semnăturile locuitorilor, proprietarului, scriitorului; a martorilor şi adeverirea subcârmuirei respective).

(Doss. Ministerului de Interne No. 150 din 1845).

CAP. III.

Raporturile dintre proprietari şi săteni sub legiuirea lui Barbu Dimitrie Ştirbei.

Multe au fost asupririle şi nedreptăţile ce au întâmpinat săteni sub regimul Regulamentului Organic de la arendaşi şi proprietari; multe au fost şi reclamaţiunile proprietarilor, cari nu erau mulţumiţi pe unele dispoziţiuni ale acelui Regulament privitoare la relaţiunile dintre ei şi săteni.

Proprietarul bazat pe principiul că pământul ce-l stăpâneşte este al său, cumpărat de el sau dobândit prin moştenire de la părinţii săi sau prin alte acte, şi ca atare trebuind să fie liber a se învoi cu locuitorii aşa cum va crede el de cuviinţă. Pe de altă parte săteanul, ştiind că prin munca pământului se produce hrana vieţei şi că prin urmare având drept a cere pământ de muncă pentru hrana lui şi a familiei lui, însă nu de geaba, cerea să fie liber a se învoi pe orcare moşie i se va părea lui învoelile mai uşoare.

Proprietarul fără sătean şi săteanul fără proprietar nu pot să existe, căci unuia îi trebue braţe de muncă şi altuia îi trebue pământ pentru muncă. Amândoi trebue dar să fie strâns uniţi şi înţeleşi. Când vor ajunge să se înţeleagă între dânşii după cuviinţă şi cu cuget curat, atunci rezultatul nu poate fi altul, pentru amândouă părţile de cât îndestulare şi mulţumire.

Bazat pe aceste consideraţiuni, şi

Pentru ca să scoată trista şi neîmpăcata idee înrădăcinată în mintea săteanului, că el este rob al proprietarului, pe a cărui moşie lucrează;

Pentru ca să asigure existenţa săteanului pe de o parte şi drepturile proprietarului pe de alta şi să-i pună intr'o bună şi sinceră relaţie;

Pentru ca să introducă principiul, pe care era ba-

zată legiuirea, acela ca închirierea holdelor să se facă prin tocmeală de bună voe, lucru firesc şi prea drept şi,

Pentru ca să simplifice cât se va putea trebuinţa şi modul acestor învoeli, căci cu cât sunt mai complicate lucrurile privitoare la datoriile sau interesele săteanului, cu atât sunt pentru dânsul mai păgubitoare,

Domnul ţărei româneşti *Barbu Dimitrie Ştirbei*, numeşte o comisiune compusă din boerii ţărei care să vadă ce îmbunătăţiri s'ar putea face la Regulamentul Organic şi să reguleze într'un mod mai lămurit relaţiunile dintre proprietari şi săteni, comisiune instituită şi pe baza convenţiunei de la *Balta Liman*, din 1849, care zicea:

«In ambele principate se va rândui câte o comisiune «alcătuită de cei mai destoinici boieri şi cunoscuţi în «dreptate».

Această comisiune s'a întocmit prin Ofisul Domnesc No. 394 de la 15 Octombre 1849, după cum urmează:

Noi Barbu Dimitrie Ştirbei cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată ţara Românească

Către Sfatul Administrativ extraordinar

Inaltele două Curţi, Suzerană şi Protectriţă, întru a lor părintească îngrijire pentru fericirea locuitorilor acestui Principat, au bine-voit a hotărî prin art. III al Sinodului de a se cerceta de către o comisie specială şi a se chibzui modificaţiile şi îmbunătăţirile ce s'ar socoti de o neapărată trebuinţă spre statornicirea bunei orânduelі şi siguranţii în ţară.

Obiectul cel de căpetenie al chibzuirilor acestei comisii va fi de a regula cu un chip mai lămurit relaţiile între proprietari şi săteni, ca, pe deoparte să se chezăşuiască pentru totd'auna drepturile proprietăţei, iar

pe de alta să se îmbunătăţeze starea sătenilor şi să se apere de orice asuprire şi nedreptăţi.

Lucrarea Comisiei, după ce se va săvârşi în conştiinţă şi cu toată maturitatea, se va supune la Inalta întărire.

Dacă Comisia va socoti a putea face şi vre-o altă îmbunătăţire în interesul obştesc şi a simplifica lucrarea administraţii, păzindu-se întru a lor întregime privilegiurile ţărei, atunci va fi în căderea Domnului împreună cu comisarii impărăteşti de a preţui folosul acelei îmbunătăţiri şi de a judeca de trebue să se dea în chibzuirea comisiei.

Prin urmare:

1) Se orândueşte o comisie de şapte mădulare, adică:

Dumnealor: Banu Constantin Ghica
» Alexandru Filipescu
Vornicul Constantin Cantacuzino
Logofătul Dreptăţii Alex. Griogre Ghica
Clucerul Barbu Catargiu
« Grigorie Oteteleşanu
Doctorul Arsache

2) Comisia se va aduna îndată şi se va constitua alegându-şi din sânul său un raportor însărcinat cu toată lucrarea redacţiei.

3) Se va aduna de trei ori pe săptămână la zile şi ceasuri hotarâte, în care sunt poftiţi D-lor comisarii ca nimeni să nu lipsească de la vre-o seanţă, sau să vie mai târziu de ceasul hotărât, păzindu-se orânduiala ca chibzuirile să se urmeze cu toată regularitatea şi luarea aminte ce cere o lucrare atât de importantă.

4) Comisia mărginindu-se în cercul specialei îndeletniciri ce lămurit se arată mai sus va grăbi ca până în şapte săptămâni, mult două luni socotite de astăzi să săvârşească lucrarea sa şi să Ne o supue la prezisul soroc care este hotărât din Inalta poruncă.

Socotim de prisos a mai desluşi Comisii importanţa

obiectului ce se supune astăzi la a sa chibzuire. Avem toată încredrea în constiinţele, experienţa şi sentimentele fiecăruia din mădularele ei, care aceasta chezăşueşte indestul rezultatul cel mai folositor pentru binele obştii, acela adică, de a statornici între clasele societăţei Noastre acea strânsă legătură de dragoste şi de bună armonie, care fericesc neamurile.

Sfatul Administrativ va grăbi a da aceasta îndată în cunoştinţa fiecăruia din dumnealor Comisarii mai sus însemnaţi, chemând cu într'adins pe cei ce nu se vor afla în Capitală.

(Urmează iscălitura M. S).

In baza acestui ofis domnesc, Presidentul Sfatului administrativ extraordinar, a făcut următoarea adresă către membrii comisiunei :

«Sub-semnatul are cinstea să înainteze D-voastră în copie Inaltul Ofis al Măriei sale lui Vodă No. 394, prin care bine voeşte a vă numi mădular al Comisii întocmită după hotărârea Inaltelor Curţi, Suzerană şi Protectriţa, pentru chibzuirea de modificaţie şi îmbunătăţiri, ce s'ar socoti de neapărat spre statornicirea bunei orândueli şi siguranţa ţărei, poftindu-vă să binevoiţi a vă conforma cu disposiţiile dintr'însul şi printr'o unire cu colegii D-v., a vă ocupa fără zăbavă de operaţiile importantei misii ce vi se încrdinţează».

No. 1

1849 Octombre 20

Seanţa 1

Subsemnaţii adunându-ne astăzi pentru întâia seanţă şi dând citire Inaltului Ofis al Măriei Sale lui Vodă No. 394 prin care bine voeşte a ne numi mădulari ai

Comisii întocmită spre cercetarea şi chibzuirea modificaţiilor şi a îmbunătăţirilor ce s'ar socoti de trebuinţă pentru statornicirea bunei rândueli şi siguranţia în ţară şi luând în deaproape băgare de seamă importanţa obietului ce se pune la această chibzuire am botărât:

I. Această comisie va avea pe săptămână trei seanţe Luni seara de la 7 seasuri până la 10, iar Joia şi Sâmbăta de la 11 ceasuri dimineaţa până la 3 după amează la locuinţa Dumnealui Banului A Filipescu.

II. Raportorul Comisiei după obşteasca alegere şi găsire cu cale va fi Dumnealui Doctorul Arsache.

III. Obiectul de la care îsi va începe Comisia operaţiile sale, va fi acela ce priveşte la relaţiile dintre proprietarul de moşie şi săteanul; Iar pentru celelante chibzuindu-se Comisia va arăta Domnului potrivit cu Inaltul Ofis şi va cere deslegare de urmare.

*
* *

Trecând cele două luni acordate pentru terminarea lucrărei cu care a fost însărcinată comisiunea, Ştirbei cere resultatul prin Ofisul No. 644 din 14 Decemvrie 1849.

Noi Barbu Dimitrie Ştirbei cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată ţara Românească.

Către sfatul Administrativ extraordinar

Prin ofisul Nostru de la 15 Octombrie No. 394, am făcut cunoscut că din Inaltă poroncă să mărginesc la şapte săptămâni, mult două luni sorocul ce punea la încheerea lucrărilor Comisiei însărcinată a chibzui asupra îmbunătăţirilor ce s'ar putea face la Regulamentul Organic şi mai cu seamă la regularea şi cumpănirea relaţiilor între proprietar şi sătean.

Fiind încredinţat că această lucrare urmează să fie spre săvârşire, căci şi sorocul se isprăveşte astăzi, şi

Dumnealor Mădularele Comisii, nu suntem la nici o îndoială, trebue să fi pus osebită râvnă şi silinţă spre a împlini o misie atât de delicată, Domnia Noastră poftim pe Sfat a împărtăşi Comisii că aşteptăm cu nerăbdare rezultatul chibzuinţelor sale spre a lucra şi înşi-ne ceeace datoria Ne povăţueşte, asemănat cu dispoziţiile aşezate întru aceasta.

Raportul No. 1 al Comisiunei întocmită pentru revizuirea Regulamentului Organic, din 1849 Decembre 19, către cinstitul Sfat adminstrativ extraordinar.

Cu cinste primind comisia otnăşenia cinstitului Sfat de sub No. 12783 cu alăturata copie al luminatului Ofis adresat către acel cinstit sfat sub No 644 anul 1849 luna Decembrie 14, atingător de starea întru care se află lucrările acestei Comisii acum când sorocul de două luni ce i s'au fost pus se sfârşeşte, Comisia grăbeşte a răspunde cinstitului sfat şi a'l ruga ca să bine-voiască să arate Inălţimei Sale că ea pătrunsă de sfinţenia Inaltei mili cu care se află însărcinată au şi început numai decât şi 'şi-au urmat lucrările potrivit poronci Măriei Sale. Ştiinţele însă ce au trebuit să aduc şi multele desbateri ce au fost silită să facă pentru ca să ajungă la o desluşire luminată şi la o întocmire temeinică şi asigurătoare, atât a drepturilor proprietăţei cât şi a celor ale sătenilor plugari, acestea au fost singura pricină ce a zăbovit săvârşirea lucrărilor sale până azi; iar acum isprăvindu-şi chibzuirea asupra bazurilor ce urma să se ia în această delicată pricină, au început alcătuirea proectului şi aceea a răportului trebuincios spre desluşirea temeilor pe care se sprijină acel proect.

Prin urmare, Comisia nădăjdueşte că după puţină zăbavă încă, va avea cinstea a înfăţişa Inălţimei Sale

ceruta de la dânsa lucrare, pe cât va fi fost în aşa putinţă mai dreaptă şi mai asigurătoare adevăratelor foloase obşteşti. Intocmirea relaţiilor proprietarilor cu sătenii fiind fost precum Inălţimea Sa Insuşi cunoaşte în tot cursul veacurilor şi după cum şi în acesta al nostru este un obiect de chibzuire şi de desbatere fără sfârşit.

(Urmeaza semnăturile).

Raport la Domn din partea Sfatului Administrativ extraordinar.

Sub iscălitul comunicarisind îndată cinstitei comisii întocmită spre a chibzui asupra îmbunătăţilor ce s'ar putea face la Regulamentul Organic şi regularisirea relaţiilor dintre proprietari şi clăcaşi, Inaltul Măriei Sale Ofis sub No. 644, am primit acum adresul pomenitei comisii cu No. 1 pe care are cinstea plecat a o supune la cunoştinţa Inălţimei Voastre spre ştiinţă de cele într'ânsa coprinse.

1849 Decembrie 19.

Ofisul No. 346 din 24 Martie 1850.

Noi Barbu Dimitrie Stirbei, cu mila lui Dumnezeu Domn Stăpânitor a toată ţara Românească

Către sfatul Administrativ extraordinar

Excelenţa Sa Marele Ban şi întâiul Boer Gheorghe Filipescu, prin raportul cu No. 826 ne-a supus lucrarea Comisiei întocmită prin Ofisul Nostru cu No. 394 anul încetat, ca să chibzuiască asupra modificaţiilor dintre proprietari şi săteni.

Având de aproape privire raportul comisiei şi proectul alăturat pe lângă dânsul am avut prilej a Ne încredinţa că lucrarea asupra pomenitelor relaţii s'a săvârşit cu toată ştiinţa, maturitatea şi pătrunderea ce merită acest obiect d'o importanţă capitală pentru ţară, şi pe care după drept cuvânt aşteptam în deplină convincsie de la luminile Dumnealor mădularelor.

Poftim dar pe Sfat a arăta comisiei a Noastră desăvârşită mulţumire pentru îndeplinirea misiei Sale în toată curăţenia de cuget şi cu toata ceruta nepărtinire.

Către aceasta, văzând din raportul Comisiei, că între alte îmbunătăţiri se propune a se face îndreptare şi la legiuirea celor 6 zile ce tot dajnicul este dator a lucra pentru drumuri şi privind că dreptatea cere a se lămuri mai bine şi această pricină spre cea prin putinţă uşurare a ţăranului fără însă a se sminti principiul îndreptărei şi construcţii drumurilor care contribuesc într'un chip atât de însemnător la înlesnirea şi înflorirea Comerţului singurul mijloc de îmbogăţire şi de fericire a oricărui stat, poftim pe comisie a închipui un proect întru aceasta după consideraţiile de mai sus, având de baza ca şi lucrarea drumurilor să se săvârşească treptat, şi săteni să nu cerce greutăţi povoroase, împedicătoare la câmpeneştile lor îndeletniciri.

In Moldavia această modificaţie s'a şi încheiat, şi nu suntem la îndoială că după râvna ce însufleţează pe Dumnealor mădularele comisiei pentru orice priveşte la binele obştesc, vom vedea şi la noi în scurtă vreme înfiinţată o asemenea desvoltare şi îmbunătăţire la prezisa legiuire a celor 6 zile.

(Urmează semnătura)

Raportul comisiunei împreună cu proectul de legiuire s'au depus în original pe biuroul Adunărei obşteşti spre votare [1].

[1] Atât raportul cât şi proectul au rămas în arhiva Adunărei.

Adunarea obştească luând în desbatere acel proect de lege l'a votat dupe cum urmează.

LEGIUIRE

pentru reciproacele drepturi şi îndatoriri ale proprietarului şi ale lucrătorilor pământului care legiuire intră în locul art. 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145 şi 146 al Regulamentului Organic.

Art. 138. — După ce prin întocmirile dinapoi s'a desfiinţat felurimea abuzurilor, ce se introduseseră unul după altul în administraţia Valahiei, a cărora sarcină cădea mai cu seamă asupra birnicilor plugari, şi împiedica înaintarea lor întru toate, mai rămâne spre asigurarea în tot chipul a unei petreceri liniştită pentru dânşii, să se pue nişte obşteşti temeiuri şi asupra relaţiilor ce urmează fireşte a fi între ei şi între proprietarii pe al cărora pământ ei locuesc şi se hrănesc.

Prin urmare, 12 luni după obştirea acestei legiuiri, adică de la Sf. Gheorghe 1852 reciproacele drepturi şi îndatoriri între proprietari şi locuitori de pământ vor urma după chipul următor :

Art. 139. — Obicinuita măsură în ţară este pogonul ; pogonul este de 24 prăjini în lung şi de şase în lat ; prăjina este de trei stânjeni domneşti, socotindu-se măsura statornică stânjenul lui Şerban-Vodă.

Art. 140. — După legiuirile pămâmntului şi anume după § I-iu. Cap. 6, despărţirea 3-a din pravilă, Condica lui Caragea, săteanul ce locueşte pe moşia altuia nu se poate socoti decât un chiriaş pe acea parte de loc ce primeşte, şi banii ce plăteşte sau munca ce face pe seama proprietarului, nu se poate socoti iarăşi de cât o chirie din parte'i pentru acest pământ.

Dară până când se vor putea introduce de obşte

în Valahia învoelile de bună voe pentru fiecare în parte la care învoeli priveşte mai cu seamă duhul acestei legiuiri, şi pe care ea se sileşte a înlesni prin toate mijloacele, s'a socotit de trebuinţă să se reguleze relaţiile între proprietari şi între locuitorii pământului şi să se otărască reciprocele lor drepturi şi îndatori prin nişte întocmiri, carele vor putea ţinea locul învoelilor în lipsa acestora.

Legiuirea însă se mărgineşte a regula relaţiile între sătenii cari, neavând mai mult decât cinci capete de vite mari pentru lucrarea pământului, n'au trebuinţă la mai multă întindere de pământ decât acea ce li se însemnează mai la vale, şi între proprieterii care după întinderea proprintăţilor lor, sunt în stare să îndeplinească trebuinţele sătenilor şi să se conformeze dispoziţiilor următoare: toate celelalte ce trece peste aceste dispoziţii, nu se vor putea regula decât printr'o învoială de bună voe,

§. 2. — *Pământul ce va da prorprietarul fiecăruia sătean aşezat pe moşia sa este:*

A. La fiecare sătean fără osebire un loc de 400 stânjeni pătraţi la câmp şi de 300 asemenea la munte pentru casă, pentru curte, pentru trebuincioasele împrejmuiri şi pentru o grădină cu legumi pentru trebuinţa familiei sale.

Orice va produce sateanul într'această grădină nu va fi supus la dare de dijmă.

Asemenea locuri vor fi legate unul de altul şi la o parte care se va însemna de către proprietar.

B. *La cei cu patru boi şi o vacă.*

I. Cinci pogoane loc de islaz, socotindu-se un pogon pentru fiecare cap de vită.

II. Trei pogoane de cositură pentru hrană pe iarnă tot a acelor cinci capete de vită.

III. Trei pogoane de arătură care le va lucra ori însuşi săteanul, sau prin mijlocirea altora, însă numai pe seama sa, fără să poata vreodată a le închiria cu bani.

C. *La cei cu doi boi şi o vacă.*

I. Trei pogoane de islaz socotindu-se iarăşi un pogon pentru fiecare cap de vită.

II. Un pogon şi 19 prăjini de cositură pentru hrana pe iarnă tot a acestor trei capete de vite.

III. Trei pogoane de arătură, cu orânduiala de mai sus.

D. *La cei care au numai o vacă pentru hrană.*

I. Un pogon de islaz pentru acea vacă.

II. Cincisprezece prăjini de cositură.

III. Trei pogoane arătură cu orânduiala de mai sus,

§. 3. Proprietarul va însemna în osebite părţi locurile de islaz, locurile de cositură şi locurile de arătură; aceste din urmă iarăşi la o parte cele pentru arătură de primăvară, şi la alta cele pentru arătura de toamnă.

§. 4. Pe acele moşii unde vor fi păduri, proprietarul va da voe sătenilor să ia din uscături şi să tae din crânguri lemnele trebuincioase de foc.

§. 5. Dacă vreun sătean va avea trebuinţă de o întindere de pământ mai mare de cât cea însemnată mai sus, unul ca acela se va *invoi cu proprietarul prin bună tocmeală, pentru căci pământul ce i se dă peste acela pentru care se vorbeşte la § 2-lea şi carele este din destul pentru toate trebuinţele sale, acest pământ este pentru dânsul un mijloc de speculaţie. (Tocmeală agricolă).*

§ 6. Aceste tocmeli se vor face totd'auna în curgerea anului al patrulea a fie-căruia period catagraficesc; proprietarul vă însemna locurile hotărâte pentru fiecare sătean şi le va înscri într'un registru care va sluji de matcă pentru tot cursul următorului period.

§ 7. Dacă amândouă părţile vor găsi cu cale să bage într'asemenea învoială şi cele printr'această le-

giuire prevăzute reciproace îndatoriri, vor fi volnici să o facă.

§ 8, Dacă proprietarul nu va avea pământ de ajuns ca să dea sătenilor pe deplin întinderea locurilor de isiaz, de arătură şi de fâneţe, prevăzute prin § 2 de mai sus şi săteni vor voi să şază pe dânsa, la o asemenea împrejurare, rămâne la amândouă părţile să se învoiască cum vor putea.

§ 9. Nişte asemenea învoeli se vor face înscris; aceste înscrisuri vor cuprinde pe d'o parte suma şi felurimea pogoanelor ce un sătean va să aibă, iară pe de alta a chiriei ce are să dea proprietarului pe fiecare an în bani, sau în lucru, sau în producturi.

§ 10. Se vor face două asemenea înscrisuri pentru tot satul, în care se vor arăta numele sătenilor, şi în potrivă pogoanele ce primeşte fie-care, şi chiria ce are să plătească.

Săteanul care va fi de faţă şi va voi să ia parte la această învoială, va pune degetul înaintea numelui său.

§ 11. Aceste înscrisuri iscălite de proprietar sau de împuternicitul său, de deputaţii şi de logofătul satului, aceştia ca nişte martori, se vor supune spre adeverire la comisia catagraficească, după care un înscris va sta în mâinile proprietarului iar cel'lalt se va depune la cancelaria satului, împreună cu registru pentru care s'a vorbit la § 6 al acestui articol.

§ 12. Săteanul ce va fi luat parte la această învoială, are să-şi păzească condiţiile ce se ating de dânsul până la împlinirea sorocului.

§ 13. Săteanul, a cărui stare stă mai mult în vite, va cerca într'această vreme din vre-o pricină neprevăzută şi neatârnată de voinţa lui, precum mortalitate, înzestrare, plăţi de datorii ca zapise şi alte asemenea pricini, vre-o scădere aşa de însemnată, în cât să nu mai poată lucra toată sau o parte numai din închiriata întindere de pământ, va fi apărat de plata îndatorată pentru cât pământ el va fi silit să lase. (*După cum ve-*

dem în caz de forţă majoră săteanul era apărat, astăzi il trece la rămăşiţi).

§ 14. Săteanul ce va cădea într'o asemenea împrejurare, este dator să dea în cunoştinţa proprietarului cel puţin cu trei luni înaintea lunei lui Martie; aminterea va fi dator să plătească regulat până când va îndeplini o asemenea formalitate.

§ 15. Săteanul ce va cere o asemenea preschimbare a contractului său, este dator să dovedească că împuţinarea numărului vitelor a isvorât în adevăr de prezisele pricini; declaraţia însă să se facă prin hârtie şi mijlocirea cancelariei satului.

Toate relaţiile într'aceste două părţi vor urma pe viitor prin mijlocirea acestei cancelarii.

§ 16. Săteanul, care nu va voi să ia parte la aceste învoeli, nu se va bucura de alte foloase de cât de cele prevăzute prin § 2 de mai sus.

§ 17. Săteanul care, în urma învoelilor, ar avea trebuinţă de ceva locuri, poate să facă osebită învoială cu proprietarul pentru câtă vreme va avea trebuinţă.

§ 18. Săteanul care fără a se invoi mai înainte cu proprietarul, şi fără voia lui va ara, sau va cosi pe moşie locuri afară de cele legiuite prin regulament, sau din cele date lui cu tocmeală, va perde sămânţa, rodul, cositura şi munca.

§ 19. Proprietarul va da sătenilor, cel puţin şease luni înaintea începerii unei noi închirieri, câte un bilet tipărit după forma ce se va da pentru aceasta.

Acest bilet va coprinde suma şi felurimea pogoanelor, partea moşiei în care se află după mai sus pomenitul registru şi condiţiile închirîerii; acest bilet va sluji pentru cursul de 5 ani.

§ 20. Tot săteanul va fi dator să lucreze pogoanele ce i se dau spre arătură, sau spre cositură, căci nelucrându-le, va fi silit să despăgubească pe proprietar de dijma ce i se cuvine, luându-se de temeiu rodirea locurilor învecinate.

§ 21. Sătenii cari se îndeletnicesc numai cu vr'o meserie, iar nici cum cu lucrarea pământului, nu vor fi supuşi îndatoririlor prevăzute prin §§-le de mai sus, ci se vor învoi în parte cu proprietarul pentru locul de casă cu împrejmuirea lui.

Dacă însă nişte asemenea locuitori vor avea trebuinţă de locuri de izlaz, de cositură şi de arătură, unii ca aceştia intră în rândul celor alţi săteni.

Ceeace are să dea proprietarului drept chirie un sătean pentru pământul ce primeşte de la dânsul pentru hrana şi locuinţa sa.

Art. 141. — § 1. Săteanul care se va bucura de foloasele arătate mai sus, va lucra proprietarului drept chirie douăzeci şi două zile pe an, cu 4 sau 2 vite, după numărul ce va avea, şi pentru a căror hrană va priimi trebuincioasa întindere de pământ.

Dacă săteanul nu va avea vite şi se va bucura de întinderea pământului arătat prin regulament pentru nişte asemenea săteni va lucra aceste zile cu mâinile.

§ 2. Dacă nu se află alte învoeli între amândouă părţile după duhul § 7 şi 8 al art. 140, atuncea se va scădea săteanul cu o zi şi jumătate pentru fiecare pogon ce va primi mai puţin din cele prevăzute prin § 2 al mai sus pomenitului articol pentru cositură şi pentru arătură şi cu o zi pentru un pogon de izlaz.

§ 3. Săteanul va lucra aceste 22 zile în trei soroace şi anume: 7 primăvara, 8 vara şi 7 toamna.

§ 4. Proprietarul este dator să ia săteni la lucru pe rând şi nici cum mai mulţi de odată de cât pe jumătate din tot numărul lor, spre a rămânea şi lor vreme pentru ale lor plugăreşti trebuinţe.

§ 5. Proprietarul va da de cu seara în cunoştinţa deputaţilor satului lista sătenilor ce îi trebuesc pentru

a doua zi; deputaţii apoi vor da de ştire sătenilor cari sunt datori să meargă la o asemenea chiămare; iară la eşirea din lucru proprietarul va da fiecăruia bilet pentru ziua lucrată.

§ 6. Sătenii cari fără vr'o împedicare pravilnică nu vor urma numai de cât unei asemenea chiămări, vor fi răspunzători pentru orce pagubă va izvorî proprietarului dintr'aceasta.

§. 7. Pe lângă aceste 22 de zile, săteanul va da proprietarului dijmă, adică: a zecea parte din rodul pogoanelor de arătură şi a cincea parte din rodul pogoanelor de cositură, transportându-le toate la curtea proprietarului.

§ 8. Proprietarul este dator să înceapă dijmuitul îndată ce se va aduna fiecare fel de producte şi să isprăvească această lucrare cel mult în soroc de 10 zile, ca să poată şi sătenii să-şi ridice pe ale lor la vreme (*epoca dijmuitului*).

§ 9. Când proprietarul, fără vr'o pricină binecuvântată, va lăsa să treacă acest soroc, atuncî sătenii dinpreună cu preoţii şi deputaţii satului să dijmuiască însuşi holdele lor şi să ducă în curtea proprietarului dijma ce i se cuvine (*dijmuirea din oficiu*).

§ 10. Afară de dijmă şi de zilele de muncă, pentru care s'au vorbit mai sus, verice altă îndatorire din partea săteanului, sub verice numire va fi, rămâne desfiinţată; prin urmare carul de lemne, zilele de plug şi acei 4 oamuni la sută ce se da pe an spre slujba proprietăţei încetează cu totul (*desfiinţarea ruşfetului*).

Art. 142. — § 1. Ziua de lucru a locuitorului s'a socotit pe mărimea pământului ce poate lucra pe seama sa.

I. Arătura de 8 prăjini pogoneşti arat în loc spart şi de 5 în ţelină, se socoteşte drept lucru de o zi pentru o pereche de boi.

II. Grăpatul de 16 prăjini pogoneşti se socoteşte drept lucru de o zi pentru o pereche de boi.

III.—Un sătean cu carul cu 4 boi nu se va putea trimite decât numai la o depărtare de cale de 12 ceasuri, socotindu-se calea de un ceas 2500 stânjeni, şi i se vor ţinea în seamă 5 zile, adică 4 pentru ducere şi întoarcere socotindu-se ziua 6 ceasuri, şi una pentru încărcat şi descărcat.

IV.—Un sătean cu carul cu doui boi nu se va putea trămite decât numai la o depărtare de cale de 6 ceasuri, şi i se vor ţinea în seamă, trei zile pentru ducere şi întoarcere şi pentru încărcat şi descărcat.

V.—Dacă săteanul se va întrebuinţa la asemenea transporturi în vreme de iarnă, proprietarul îi va da fânul trebuincios pentru hrana vitelor sale pe drum, socotindu-se câte zece oca fân de fiecare vită pentru 24 ceasuri.

VI.— Un transport mai departe nu se va putea face decât prin bună tocmeală.

VII.—Lucrând săteanul cu carul în moşia unde locueşte, este dator să lucreze dela răsăritul soarelui până la al său apus, şi i se vor da 4 ceasnri de odihnă vara şi numai două pe toamnă: odihna de vară va fi în două soroace.

VIII.—Pentru toate seminţele, ce se aruncă numai cu mâna, precum: grâul, orzul, ovăzul, secara, meiul, cânepa şi altele, se vor socoti trei pogoane de loc drept lucru de o zi.

IX.—Pentru toate seminţele puse în pământ şi acoperite în urmă cu piciorul, precum porumbul şi altele, i se vor socoti 16 prăjini pogonesti drept lucru de o zi.

X.—Pentru toate seminţele puse cu sapa, i se va socoti o jumătate pogon drept lucru de o zi.

XI.—Pentru orice semănătură sau sădire ce are trebuinţă de sapă, se va socoti o a şeaptea parte de pogon sau trei prăjini şi jumătate pogoneşti drept lucru de o zi.

XII.—Secerişul şi clăditul de două şi jumătate clăi,

claia de 26 snopi, snopul de 4 palme în legătura curmezişului, se va socoti drept lucru de o zi; căratul acestor clăi va fi pe seama proprietarului

XIII.—La culesul şi curăţitul porumbului de foi, 10 băniţi, baniţa de 40 oca, se vor socoti drept lucru de o zi.

XIV. — Cositul fânului de 12 prăjini pogoneşti, se va socoti drept lucrul de o zi.

Cositul fânnlui de 8 prăjini pogoneşti numai unde vor fi privaluri sau văi, sau ochiuri de copaci şi crâng, se vor socoti drupt lucru de o zi.

XV.—Pentru strânsul fânului şi clăditul în copiţi pe locul unde se coseşte, un pogon se va socoti drept lucru de o zi.

§ 2. Săteanul ce-şi va face ziua în lucru de vie, sau în altă slujbă, afară din cele ce s'au zis mai sus anume, va lucra din răsăritul soarelui până la al său apus, dândui-se pe vară trei ceasuri de odihnă, în două soroace, şi două ceasuri în vreme de toamnă.

§ 3. Lucru minelor, a scoaterii petrelor şi al transporturilor de cherestele mari din munţi nu se va putea face decât numai prin învoiri de bună tocmeală.

§ 4. Sătenii nu vor fi supuşi să treere grâul şi celelalte producte de asemenea fire ale proprietarului cu vitele lor, ci trebuinţa aceasta o va îndeplini proprietarul cu vitele sale, sau prin tocmeală de bună voe.

§ 5. Proprietarul poate să pue săteni să-i muncească şi pe altă moşie decât aceia pe care ei locuesc, nici odată însă mai departe de şease ceasuri.

§ 6. Proprietarul ce va întrebuinţa pe sătenii săi pe altă moşie decât aceea pe care locuesc, le va socoti o zi pentru mergerea şi întoarcerea lor, dacă depărtarea acelei moşii de locuinţa lor este până la două ceasuri şi jumătate, şi două zile, dacă trece peste două ceasuri jumătate.

§ 7. Proprietarul nu va putea nici odată să trimită pe sătenii săi la altă moşie ca să muncească pe seama

altuia, şi el să primească banii sau altă plată pentru aceasta.

§ 8. Proprietarul care nu va avea trebuinţă de lucru pentru toate sau pentru o parte numai dintr'acele 22 zile, poate să se despăgubească, primind preţul lor în bani; acest preţ se va regula cu chipul prevăzut prin Regulamentul Organic, cu osebire numai, că pe viitor se vor otărî două preţuri: unul pentru locurile de munte şi altul pentru locurile de câmp.

O legiuire specială va otărî anume care sunt locuri de câmp şi care locuri de munte; ştiinţele cele mai scumpe se vor aduna spre acest sfârşit prin administraţiile locale. Iar preţurile zilelor de muncă se vor otărî pe un curs de 5 ani.

§ 9. Pentru locurile de câmp va sluji drept preţ pravilnic cel de mijloc din câte se urmează în toată întinderea acelor locuri asemenea se va urma şi pentru locurile de munte.

§ 10. Proprietarul poate după trebuinţă să ceară, ca sătenii cu vite să-i facă cu mâinele până la o jumătate din totalul zilelor ce sunt datori să-i facă cu vitele.

La asemenea întâmplare o zi şi jumătate se va socoti drept o zi cu doi boi şi două zile drept o zi cu patru boi.

Ziua se va socoti după bazurile statornicite mai sus pentru întinderea muncii.

§ 11. Verice sătean carele se va bucura de partea de pământ, arătată la art. 140, §. 2., deşi s'ar afla locuind subt un acoperiş cu părintii săi, va face proprietarului munca otărâtă pentru aceesta.

Art. 143. — § 1. Fiecare sat va avea un sfat al lui; acest sfat va fi alcătuit:

a) Din pârcălab.

b) Din un orânduit din partea proprietarului.

c) Din duoi deputaţi, dacă numărul familor nu covârşeşte o sută; iar de patru dacă trece mai mult.

§ 2. Pârcălabul şi deputaţii se vor alege de către sat pe soroc de un an.

§ 3. Alegătorii la aceasta vor fi cei ce se află trecuţi în tablă plătind capitaţie ; iar aleşii toţi săteni cari au patru boi, cai sau bivoli; unde nu vor fi destui aceştia, vor fi aleşi şi din cei cu două vite.

§ 4. Acest sfat va avea subt a sa desăvârşită îngrijire:

a) Magaziile de rezervă, după dispoziţiile secţii a 3-lea din capul al 5-lea al Regulamentului.

b) Cutia satului, după dispoziţiile art. 104, 105 şi 106.

c) Strângerea capitaţii şi răspunderea ei la vreme la cancelaria sub cârmuirii.

d) Darea recruţilor şi a dorobanţilor.

e) Punerea în lucrare a poruncilor stăpânirii ce se atinge de acel sat.

f) Paza cu scumpătate a aceştii legiuri şi *a tocmeţilor făcute de bună voe pentru locurile ce trebue să aibă fiecare sătean*, precum şi pentru îndatoririle sătenilor către proprietar.

§. 5. Toate pricinele între proprietar şi între săteni se vor cerceta la acest sfat.

§ 6. Pentru verice trebuinţă, subcârmuirea locală se va îndrepta prin hârtie formală către acel sfat, fără a putea la nici o întâmplare să se înţeleagă d'a dreptul cu satul.

§ 7. Verice cerere care nu va fi rezămată pe porunca formală în scris, nu va fi ţinută în seamă.

§ 8. La întâmplare de vr'o pricină criminalicească sau numai corecţională, subcârmuitorul va putea merge însuşi în sat să ia d'a dreptul măsurile trebuincioase.

§ 9. Pârcălabul va urma a primi ca şi până acum plata otărâtă pentru dânsul; fiind însă că, după această legiuire, reciprocele indatori între proprietar şi între săteni, şi aducerea lor la îndeplinire cu scumpătate, intră în atribuţiile acestui sfat, atât Pâr-

cálabul cât şi deputaţii vor fi apăraţi pe vremea slujbî lor de acele 22 zile de muncă, drept o' meritată răsplătire pentru această osobită însărcinare. Tot aceiaşi oameni nu se vor putea alege doui ani dearândul.

Art. 144. —' Precum este săteanul stăpân cu desăvârşire pe sineşi şi pe averea sa, asemenea este şi proprietarul pe pământul său; pe acest temeiu nici proprietarul nu poate avea pe averea şi munca săteanului, nici săteanul pe pământul proprietarului, alte drepturi, de cât acelea care isvorăsc din vr'o tocmeală făcută de bună voe între dânşii, sau din întocmirile ce această legiuire a aşezat d'o potrivă pentru amândouă părţile; prin urmare:

§ 1. Slobod este săteanul să se strămute şi să'şi aşeze locuinţa şi munca sa, când şi unde folosul său îl va povăţui.

§ 2. Slobod este proprietarul să întrebuinţeze proprietatea sa după cum i-ar conveni mai bine, şi să lase pe dânsa sau să depărteze din săteni, pe câţi va socoti.

§ 3. Fiind însă că o asemenea slobozenie nu se poate înfiinţa fără a aduce împiedicări stăpânirii şi anume; asupra strângerii capitaţii, asupra recrutaţii, asupra obsteştii politii în ţară, iar mai cu seamă asupra pazii otarelor cari sunt date asupra satelor mărginaşe, această slobozenie va fi supusă la regulile următoare.

§ 4. Catagrafia se va face de acum înainte la fiecare 5 ani. Strămutarea sătenilor în orice număr, fie de bună voia lor, fie după cererea proprietarului, nu se va putea urma decât la sfârşitul periodului de 5 ani.

§ 5. Săteanul care va voi să se strămute şi proprietarul ce va voi să depărteze din săteni după moşia sa, sunt datori de o potrivă să dea despre aceasta, prin cancelaria statului, cel puţin cu un an înaintea sorocului prevăzut prin § 4 de mai sus, de ştire, u-

nul altuia, precum şi cârmuirii judeţului, şi aceasta din urmă iarăşi departamentului din năuntru.

§ 6. Atât proprietarul cât şi săteanul sunt datori în curgerea acelui an, să răfuiască orice socoteală vor avea între dânşii; săteanul va merge apoi să se aşeze la noua locuinţă, în cât catagraficeasca comisie să-l găsească acolo, spre a putea îndeplini înscrierea tutulor sătenilor cu scumpătatea cerută de legiuiri.

§ 7. Săteanul care va dobândi însuşi proprietatea are voe să se strămute şi afară din pomenita vreme, însă:

a, După ce mai întâi va face cunoscut aceasta proprietarului. pe a căruia moşie se află cu un an mai înainte.

b. După ce îşi va răfui către acesta toate ale sale datorii, sau în urma obicinuitelor dispoziţii ale Regulamentului, sau în urma osebitelor învoeli şi contracturi ce va fi având cu dânsul.

c. După ee va asigura pe visterie pentru plata capităţii pe câţi ani vor mai rămânea până la noua catagrafie.

d. După ce va plăti la cutia satului acei, câte trei lei pe an ai cutii, iarăşi până la noua catagrafie.

§ 8. Săteanul care, din îndăratnicire, sau din altă pricină, nu va urma acestor condiţii, nu va avea voe să se strămute.

§ 9. Satenii pot să se strămute, la sorocul ce s'a zis mai sus, în orice număr vor voi, poate să se strămute şi satul întreg; nici un proprietar însă nu este volnic să primească pe a sa moşie mai mult de cât 12 familii de odată de la unul şi acelaş sat.

§ 10. Proprietarul care va urma în potriva acestei dispoziţii, vu fi dător să aducă iarăşi pe acei săteni numai de cât cu cheltuiala sa la urma lor, unde scriindu-se în tabla satului de către catagraficeasca comisie, vor sta până la viitorul catagraficesc period.

§ 11. Când strămutarea se va face după voia şi

cererea proprietarului, atunci acei strămutaţi poate să se aşeze şi toţi la una şi aceiaşi moşie.

§ 12. Proprietarul care va voi că depărteze de pe moşia sa ceva săteni îndărătnici, şi care însuflă neorânduială şi nesupunere în sat, va fi dator, după ce va îndeplini dispoziţiile § 5 şi 6 a acestui articol, să despăgubească pe acei săteni de sădirile ce vor fi având precum: pruni şi altele.

§ 13 Săteanul cel neînsurat şi netrecut în tabla satului, însurându-se, este slobod să'şi aşeze locuinţa şi să se înscrie unde va voi; acolo va plăti şi dajdia hotărâtă pentru dânşii prin art. 105 § III din Regulament.

§ 14. Ţiganii cei slobozi vor începe a se bucura de acest drept de strămutare, după un soroc de două catagraficeşti perioade.

Art. 145. Pentru toate viile ce sunt sădite pe moşia altuia sătenii lor vor plăti ca şi mai înainte otaştina obicinuită sau chiria după învoiala ce va fi având cu proprietarii pământeni.

Iară de acum inainte o asemenea sădire nu se va putea face, de cât după o învoială înscrisă şi întărită de către tribunalul local.

Art. 146. Numai proprietarul are dreptul de a vinde pe a sa moşie vin, rachiu şi alte băuturi, şi să ţie scaun de carne şi prăvălii, fiindcă aceste drepturi sunt alăturate fireşte la proprietate, precum şi folosinţa de la mori, heleştee, păduri, bălţi şi alte asemenea.

Pentru punerea în aplicare a acestei legiuiri Domnitorul Barbu Dimitrie Ştirbei, a dat următorul ofis :

Noi Barbu Dimitrie Ştirbei cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată Ţara Românească.

Ingrijirea cea din tot minutul a obladuirii fiind a ţinea în dreaptă cumpănire interesele deosebitelor trepte de locuitori ai ţărei şi a înlesni din vreme în vreme mijloacele de bună înţelegere şi plăcută petrecere, spre a se bucura toţi pe deplin de drepturile ce li se chezăşuesc prin legiuiri, s'a străduit ca şi temeiurile ce întocmesc drepturile şi îndatoririle între proprietari şi clăcaşi să se desluşească şi să se îmbunătăţească, după măsurile ce experienţa a dovedit mai folositoare pentru amândouă părţile.

Legiuirea ce acum se publică învoeşte în toată privinţa interesele atât ale proprietarilor cât şi ale clăcaşilor, şi nu rămâne de cât la a lor pătrundere de duhul învoitor al acestei legiuiri, ca să cunoască ale ei mântuitoare dispoziţii, şi să se folosească fiecare de dânsele în sfera drepturilor şi îndatoririlor sale.

Pe cât dar proprietarul de pământ va cunoaşte că fericirea sa este înclinată cu a ţăranului, şi că de la îmbunătăţirea stărei acestuia atârnă şi însuşi a sa; pe cât iarăşi ţăranul muncitor se va pătrunde că de la buna înţelegere ce se va întemeia între dânsul şi proprietar, atârnă şi îmbunătăţirea stărei sale, nu este îndoială că şi unul şi altul vor căuta a petrece în desăvârşită armonie, păzind neclintite temeiurile alăturatei aci legiuiri, prin care drepturile şi îndatoririle fiecăruia sunt aşezate pe măsurile cele mai priincioase.

Spre acest sfârşit Domnia Noastră, pe de o parte, chiămăm luarea aminte a tutulor, proprietar sau clăcaş, să se pătrunză de duhul legiuirii şi să se conformeze pe deplin cu ale ei dispoziţii; pe de altă parte, prevestim pe oricare că vom fi cu neadormită şi straşnică privighiare, ca nimeni să nu sufere cea mai puţină bàntuire a intereselor sale, prin vre-o abatere din cele cuprinse în această legiuire, şi numai atunci vom

simţi în sufletul nostru odihnă şi mulţumire, când vom vedea că măsurile ce se iau de către oblăduire pentru fericirea obştii, vor fi bine înţelese de oricare şi că nimeni nu va cauta să calce dreptul altuia, ci fiecare se va mărgini în cercul legiuirilor, după cum obştescul interes povăţueşte şi dreptatea cere.

23 Aprilie 1851. Bucureşti.

Raportul Sfatului administrativ extraordinar către Măria Sa Vodă

Acest Sfat asemănânduse cu Inaltul Ofis al Măriei Voastre No. 743 şi chibzuindu-se asupra măsurilor de punere în lucrare a legiuirei cei nouă pentru ale proprietăţei a găsit cu cale următoarele :

1.— Legiuirea prezisă tipărindu-se să o trimită îndată câte un exemplar gratis la toate satele, cătunele şi la toate dregătoriile ţărei, precum Inălţimea Sa porunceşte, care s'a şi urmat de Cinstitul Departament din Lăuntru încă de la 12 ale curgătoarei. Cât pentru proprietari şi alţi privaţi ce ar avea trebuinţă de această legiuire, ei o vor cumpăra de la tipografie cu preţul ce se va hotărî.

2.—Sfatul luând în băgare de seamă că, ca să se poată pune în lucrare de la Sf. Gheorghe anul viitor 1852, precum prin întâiul ei articol se hotărăşte, urmează neapărat a se săvârşi mai întâi învoelile cerute de dânsa între proprietari şi săteni, căci în lipsa lor nu vor putea, cei din urmă, să'şi facă arăturile de toamuă, cel mai interesant articol atât pentru dânşii cât şi pentru proprietari, şi că aceste învoeli urmează neapărat a se adeveri de catagraficeştele comisii după § 11 al art. 140. Apoi ca să se poată îndeplini atât acea condiţie a adeveriri învoelilor cât şi aceia ca la tabla fiieşcăruia sat să înscrie catagraficeasca comisie

pe acei numai din săteni pe care îi va găsi strămutaţi acolo, după § 6 art. 144, Sfatul găseşte cu cale ca pentru acest numai întâiul period când această legiuire îşi ia începere, catagraficeştele comisii să iasă în ţară în Noembrie viitor ca până la sfârşitul anului curgător să face o pregătitoare lucrare mărginită în aceia numai de a adceveri învoelile prezise, care până atunci urmează negreşit a fi săvârşite, şi de a lua însemnări de toate strămutările ce în urmarea acelor învoeli i-ar hotărî să se facă după o moşie pe alta. După aceasta, comisiile să suspendeze lucrarea lor pentru câteva luni, spre a da vreme sâtenilor să se mute acolo unde vor fi hotărât să'şi aşeze locuinţa, şi fiindcă o asemenea strămutare nu se poate face în cursul ernei, ci tocmai pe primăvară, nici se cuvine ca în cursul verei să se împedice săteanul din plugăreştile îndeletniciri, ceeace i s'ar întâmpla negreşit când s'ar începe catagrafia îndată după strămutarea sa şi în cursul verei. De aceia Sfatul găseşte cu cale ca comisiile să'şi reînceapă lucrările spre săvârşirea catagrafiei şi aşternerea tablelor, tocmai la 1 Septembrie 1852, când găsind pe săteni strămutaţi şi mai slobozi, să'şi îndeplinească misia, fără să întâmpine îngreuere şi confuzie şi fără să vatăme pe plugarul sătean.

Aceasta este Prea Inălţate Doamne părerea Sfântului, care are cinste să roage pe Inălţimea Voastră ca de o veţi aproba să binevoiţi a porunci să se publice îndată, spre a se regula proprietarii şi sătenii din vreme la ceeace se atinge de încheerea învoelilor şi de strămutare, apoi să se pue în lucrare numirea comisiilor şi cele privitoare la atributurile administraţiei.

No. 4792, 16 Maiu 1851.

In urma acestui raport Domnitorul a dat următorul ofis No. 927.

Noi Barbu Dumitrie Ştirbei Cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată Ţara Românească

Către Sfatul Administrativ extraordinar

Văzând raportul Sfatului cu No. 4792 prin care ni se supune ale sale chibzuiri în privinţa măsurilor de punerea în lucrare a legiuirei cei nouă pentru ale proprietăţei de pământ.

Considerând că punerea în lucrare a unei nouă legiuiri aşa de serioasă cere o luare aminte osebită şi măsuri pregătitoare spre a ei introducere;

Găsim că, ca să se facă între proprietari şi săteni pe un curs de vreme îndelungat învoelile şi tocmelile ce legiuirea cere, trebue să le dăm vreme a se pătrunde fiecare de duhul nouei legiuiri şi a se obicinui oarecum cu dânsa.

Drept aceea chemăm luarea aminte a Sfatului asupra următoarelor măsuri ce socotim a fi cele mai priincioase pentru întroducerea nouei legiuiri:

1. In cursul anului 1851 se vor îndeletnici proprietarii întru însemnarea pe pământ a locurilor ce se vor hotărî pe pogoane fiecăruia sătean, şi întru înscrierea lor în registru spre îndeplinirea § 2 al articolului 140.

Această lucrare, pregătitoare pentru tocmelile ce vor urma, va fi săvarşită de către fiecare proprietar, într'o înţelegere cu fiecare în parte din ai săi săteni, până la 23 Aprilie 1852 negreşit.

2. Tocmelile şi înscrisurile de învoială se vor face în anul 1852 pe un curs de cinci ani, adică dela 23 Aprilie 1853, până la 23 Aprilie 1858, cu îndeplinirea tutulor dispoziţiilor § 6, 9, 10 şi 19 ale articolului 140.

3. La 1 Ianuarie 1853 vor eşi comisiile catagrafiçeşti spre a săvârşi lucrarea ce se cere de legiuire cu o desăvârşită exactitate şi se vor publica tablele

acelei catagrafii până la sfârşitul aceluiaşi an, ca de la 1 Ianuarie 1854 să se pue în lucrare noua catagrafie.

4. O comisiune orânduită de Departamentul din lăuntru va alcătui formule:

I.—De registru pentru înscrierea pogoanelor împărţite fiecăruia sătean cu arătare de cătăţimea şi felurimea pogoanelor, şi de părţile de moşie în care i se dau acele pogoane.

II. — De înscrisurile de învoeli între proprietar şi sătenii săi spre îndeplinirea întocmai a § 9 al articolului 140.

III.—De biletul ce are a da proprietarul la mâna fiecăruia sătean, potrivit § 19 al articolului 140.

IV.—De adeverinţa ce urmează a da epistatul sau arendaşul moşiei, cu un chip regulat şi nesupus înşelăciunei, la mâna sătcanului, spre dovadă a fiecăria zi lucrată sau sumă răspunsă, asemănat § 5 al articolului 141.

19 Maiu 1851 Bucureşti.

Raportul Sfatului Administrativ extraordinar către Domnitorul Ştirbei

Acest Sfat dând citire în seantele sale dela 29 Maiu şi 2 Iunie Inaltului Măriei Voastre Ofis No. 927 atingător de punerea în lucrare a legiuirei celei nouă pentru ale proprietăţei, şi desbătând cu maturitate măsurile propuse întru aceasta de Inălţimea Voastră, Sfatul le-a găsit cu neputinţă de a se aplica la lucrarea de care este vorba, pentru cuvintele următoare:

1. Ca să se îndeletnicească proprietarii întru însemnarea pe pământ în pogoane a locurilor ce se vor hotărî pentru fiecare sătean, şi înscrierea lor în registre, precum se propune prin I articol al Inaltului Măriei Voastre ofis, urmează mai întâiu a fi săvârşite

învoelile între dânsul cu săteni, căci lipsind nişte asemenea învoeli, nu poate fi ştiut câţi săteni rămân pe fiecare proprietate, câte pogoane de pământ trebuesc fiecăruia şi în care parte a moşiei, şi prin urmare orice lucrare întru aceasta din partea proprietarilor, osteneala şi cheituiala vor fi zadarnice.

2. Hotărît fiind ca legiuirea să se pue în lucrare la 23 Aprlie 1852, apoi tocmelile nu se pot face tot în acel an 1852, precum se zice prin art. 2 al ofisului, ci urmează neapărat a se săvârşi cel puţin cu 6 luni înainte, adică în anul 1851, căci fără asemenea tocmeli legiuirea aceasta nu poate să existe; şi iarăşi hotărârea fiind prin legiuire ca tocmelile să se facă în cel din urmă an al periodului catagraficesc, şi să se adevereze de comisiile catagrafiilor apoi aceste comisii nu pot eşi în ţară tocmai la 1 Ghenarie 1853, precum s'a propus prin art. 3 al ofisului, ci urmează a eşi cel mult la începutul anului 1852 ca să adevereze tocmelile pregătite pentru începerea şi punerea în lucrare a legiuirei.

Pentru aceste dar împrejurări, care se reclamă de pomenita legiuire, Sfatul nu găseşte mai priincioase şi mai înlesnitoare măsuri pentru punerea ei în lucrare decât acele ce a avut cinste să supue Inălţimei Voastre prin al său raport No. 4792.

Cât pentru formulele ce porunciţi a se pregăti, Departamentul din Lăuntru închipuindu-le şi Sfatul după cercetare găsindu-le îndeplinitoare trebuinţei, are cinste să le înainteze Inălţimei Voastre în patru exemplare: A. B. C. D., adăogând plecat că, cât pentru biletul ce după § 5 al art. 141 al legiuirei este dator proprietarului să dea săteanului la eşirea-i din lucru, Sfatul găseşte potrivit ca spre înlesnire şi depărtarea înşelătoriei, fiecare proprietar arendaş sau înprijitor de moşie să aibă o sumă de cartonaşe, de şaşe ori atâta cât îi va fi numărul sătenilor săi şi de trei feluri, şi anume: pe unele să fie desemnat o mână, pe altele

doi boi, şi pe altele 4 boi, iscălite de dânşii şi cu îndatorire ca seara, când se sloboade săteanul din lucru, să-i dea un cartonaş potrivit cu lucru ce a săvârşit, adică de va fi lucrăt cu patru boi, să-i dea cartonaş de acelea pe care sunt desemnaţi patru boi, de va fi lucrat cu mâini, din acelea cu o mână, urmând aşa pentru toate zilele ce va lucra în cursul săptămânei, iar Duminicile sau în zile de sărbători, pe când săteanul este slobod de lucru, să fie dator a da îăgrijitorului moşiei toate cartonaşele ce va avea, ca să treacă zilele ce vor fi coprinzând într'un osebit bilet, după forma litera C, ce va fi dat săteanului la începutul anului, trecându-se în acel bilet şi bani, ce în cursul anului şi în minutul ce s'ar număra, ar da săteanul proprietarului în socoteala datoriilor sale, care bilet va sluji apoi de dobândă la încheerea şi răfuirea socotelei anului, dintre proprietar şi sătean. Totdeodată Sfatul este de părere, de se va găsi şi de Inălţimea Voastră cu cale ca aceste formule tipărindu-se în mai multe exemplare, să se dea gratis câte două tutulor satelor ţărei, ca să cunoască atât săteanul cât şi proprietarul sau arendaşul orânduelile ce are să se păzească în învoirile şi comptabilitatea dintre dânşii de la punerea în lucrare a legiuirei înainte, şi că pentru înlesnirea celor întrebuinţaţi de asemenea hârtii să se îndemne proprietarii tipografiilor a tipări şi a trimete pe la toate oraşele judeţelor spre vânzare, cătăţimea îndestulătoare ca să le poată cumpăra cei întrebuinţaţi de acolo fără neîndemânare. Aceste însă regule şi întrebuinţarea formulelor se pot păzi acolo numai unde învoirea dintre proprietar şi sătean s'ar săvârşi numai pentru prisosul pământului de care se atinge § 5 art. 140 al legiuirei, iar celelalte reciproacele îndatoriri ar rămânea să se urmeze după dispoziţiile legiuirei. Iar la acele moşii unde învoirea pentru prisoase s'ar înclina cu celelalte legiuite, adică în total, precum se autorisează prin § 7 al aceluiaşi

articol, acolo aceste formule nu pot fi de nici o trebuință, ci rămâne între proprietari și săteni, să-și compue altfel de învoire, după osebitele condiții dintre dânșii, cu îndatorire însă ca la această din urmă întâmplare, acel act să fie în număr întreit, din care cel iscălit de proprietar să se dea săteanului, cel de sătean,proprietarului, iar cel de al treilea iscălindu-se de amândouă părțile și adeverindu-se de catagraficeasca comisie, să se depue la cançelaria Statului.

No. 5554 din 5 Iunie 1851.

La acest raport sa răspuns prin ofisul domnesc No. 1073 din 13 Iunie 1851, după cum urmează :

Noi Barbu Dimitrie Știrbei cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Țara Românească.

Către Sfatul Administrativ extraordiuar.

Din raportul acelui Sfat cu No. 5554 văzând chibzuirile sale în privința punerei în lucrare a legiuirei cei noă pentru ale proprietății, Noi facem următoarele observații :

1. — Nici o învoială în orice transacție nu să poate face mai 'nainte de a se cunoaște calitatea lucrului, pe care este a se încheia tocmeala. Aceasta având Noi în vedere am zis prin art. 1 din Ofisul Nostru cu No. 927, că trebue mai întâi să se hotărască pe pământ locurile ce proprietarul destinează fiecăruia sătean, ca după ce acesta va vedea acele locuri, să știe ce folos poate să tragă dintr'însele, de-i sunt îndestule. și dacă îi vine să primească cererile ce îi va face proprietarul pentru pământul ce-i închiriază; căci învoelile să pot face lesne, iar lucrarea pregătitoare cere o mai îndelungată vreme pentru a se executa pe pământ și a să

domiri atât proprietarul cât şi săteanul despre învoelile statornice care au se săvârşi.

2. Noi nu numai că nu poprim a să închipui de acum învoeli pentru anul 1852 dar împotrivă de aceea am şi amânat punerea în lucrare a nouei legiuiri până la 1852 ca fiecare proprietar, precum şi săteanul să'şi ia măsurile şi să se învoiască pentru anul viitor. Iar de amânăm scoaterea comisiilor catagraficeşti până la 1 Ghenarie 1853, scopul Nostru este de a da vreme atât săteanului, cât şi proprietarului a cunoaşte bine, şi prin cercare a se deprinde cu noua legiuire, ca învoelile statornice pe cinci ani, să fie serioase, şi să aibă vreme a se gândi mator fiecare despre hotărârea ce va face de a se strămuta sau a se lega pe un curs de ani îndelungaţi. Intr'alt chip urmând, nedând vreme de o matură chibzuire şi precipitând o lucrare de o aşa mare importanţă, care se atinge de interesele fiecăruia individ al societăţii de orice stare, Ne temem a nu răsturna satele şi a nu vedea strămutări foarte însemnătoare şi derăpănătoare atât săteanului cât şi proprietăţii. Chibzuirea matoră şi pipăirea de feluri de învoeli între amândouă părţile va aduce fără îndoială şi pe una şi pe ala la un duh de consiliaţie, în cât şi proprietarul să nu sufere şi săteanul să-şi găsească interesul de a nu se strămuta.

3. — Aprobăm modelurile chibzuite de Sfat pentru înscrisele ce au a se face între proprietar şi sătean, prin urmare se alătură modelul pentru registru subt lit. A.

4. — Cartoanele urmează a se da pe toată ziua lucrată fie din cele legiuite sau din cele învoite, scriindu-se într'însele anul şi ziua şi iscălindu-se fiecare de arendaş sau epistat.

5. — Socotelile se vor încheia regulat de două ori pe an, la Sf. Gheorghe şi la Sf. Dumitru, când săteanul, dându-şi cartoanele va primi bilet de încheere de socoteală, după formula lit. B.

Proprietarul sau arendaşul va ţinea o condică pe partide, destinând fie căruia sătean câte o foaie în care să înscrie subt acelaş nume dările în natură sau în bani ale aceluiaş sătean, treptat şi potrivit cu biletele ce i se slobod.

6. — Legiuirea cere pentru fiecare clăcaş, fără osebire, a se însemna locurile pe pământ şi a se da bilet arătător de întinderea şi felurimea lor precum şi de părţile moşiei unde i se dau acele locuri. Acest bilet va fi alcătuit întomai după modelul lit A, încheindu-se la sfârşit cu adăogirea: «*pentru care se îndatorează numitul a da pe fiecare an cele următoare*» şi de desupt se va înscrie osebita tocmeală ce se va coprinde în zapisul de învoială pentru fiecare sătean în parte.

7. — Asemenea îndreptându-se pe alocurea şi modelul de zapisul de invoială cu săteni îl alăturăm aici subt lit. C. şi observăm că, după cuvântul *Eu,* trebue să se lase loc îndestul ca fiecare sătean să scrie însuşi numele şi pronumele său, sau neştiind carte să'şi pue degetul înaintea numelui.

Asupra acestor desluşiri ale Ofisului Nostru de la 19 ale trecutei luni, chibzuind Sfatul Ne va raportui spre a nu să mai amâna rostirea unei lucrări de o aşa mare importanţă, şi pentru care se cer serioase măsuri pregătitoare.

13 Iunie 1851.

După primirea acestui Ofis, Sfatul Administrativ a încheiat următorul jurnal.

Jurnal No. 98.

Sfatul Administrativ extraordinar în seanţa ce a avut astăzi 18 Iunie 1851 sub prezidenţia Măriei Sale lui Vodă luând în băgare de seamă că pe lângă observaţiile ce şi prin Ofis No. 1073 a bine voit Inălţimea

Sa a-i face asupra împrejurărilor ce reclamă prelungirea încheerei învoelilor pe cinci ani dintre proprietar şi satean şi punerea lor în lucrări de la 23 Aprilie 1853 înainte iar nu de la 1852, figurează şi cea următoare: ca nişte asemenea învoeli neputând a se săvârşi mai înainte de a fi hotărât că rămâne săteanul la vechea sa locuinţă sau că se strămută pe altă proprietate şi la care anume, şi această hotărîre urmând a se declara după dispoziţiile § 6 art. 144 al legiuirei, cel puţin cu un an înaintea catagrafiei, care an este cel viitor 1852, de vreme ce catagrafia o să înceapă la 1 Ghenarie 1853, apoi Sfatul convins de neputinţa de a se face învoelile pe cinci ani, în anul curgător, şi a se pune în lucrare de la 23 Aprilie ale lui 1852, adică de odată cu legiuirea, chibzuindu-se a găsit cu cale cele următoare:

1. Stăpânirea să publice indată ziua hotărîtă pentru începerea catagrafiei, ca atât proprietarii de moşii cât şi sătenii să se chibzuiască şi să hotărască cu an înainte învoirea dintre dânşii sau strămutarea.

2. — Invoirile dintre proprietari şi săteni după dispoziţiile legiuirei să fie încheiate cu desăvârşire negreşit până la Octomvrie anul 1852, încât catagraficeştele comisii eşind în ţară la 1 Ghenarie 1853 să nu întâmpine nici un fel de neîndemânare la adeverirea învoelilor sau la înscrierea sătenilor

3. — Cât pentru anul viitor, adică de la 23 Aprilie 1852, ziua de la care se pune în lucrare această noă legiuire, până la 23 Aprilie 1853, ziua începerei învoelilor pe cinci ani, proprietarii să se învoiască cu sătenii lor or cum vor putea, păzind cât prin putinţa regulele înscrisurilor rânduite de legiuiri pentru învoelile şi contabilitatea dintre dânşii cu săteni, ca să se deprinză cu dânsele şi să le poată eczecuta de aci înainte cu înlesnire. Iar pentru ceeace se atinge de formulele osebitelor însrisuri dintre ptoprietari şi săteni, Sfatul găsind de mare trebuinţă de a se semplifia şi a se

împuţina cât prin putinţă, şi luând în băgare de seamă că scopul la care privesc registrele, cerut de § 6 art. 140 al legiuirei şi înscrisurile de învoială după § 10 al aceluiaşi articol se poate îndeplini cu biletul cerut de § 19, căci cele scrise în cele dintâi două acte sunt srise întocmai şi fără vre-o osebire sau lipsă şi în cei din urmă, socoteşte că ar fi îndestul a le întrebuinţa drept toate aceste, numai pomenitul bilet, alcătuit după alăturatul model, cu aceasta însă ca pentru fiecare sătean să se facă câte trei bilete, în care unul iscălindu-se de proprietarul să se dea săteanului; al doilea iscălit de sătean să se dea proprietarului; iar cel de al treilea iscălindu-se de amândouă părţile să se depue la Casa Satului, pe care acesta din urmă, după ce le va cerceta catagraficeasca comisie şi se va încredinţa că sunt săvârşite de bună voe şi în asemănare cu acela ce se ţin de învoitele părţi, le va coase la un loc, alcătuind adică dintr'înselo o delă, să-i înumere foile şi şnuruind'o sub pecetea sa să-i facă o singură adeverire pe acel din urmă bilet, ca cu acest mijloc să se apere de multa lucrare de a face osebită adeverire pe fiecare bilet, şi să o depue apoi la cançelaria satului ca să slujească de matcă pentru tot cursul următorului period.

Dumnealui Şeful Departamentului din Lăuntru va supune acest jurnal la cunoştinţa Inălţimei Sale, ca de va aproba găsirea cu cale a Sfatului, să poruncească aducerea la îndeplinire.

Ofis Domnesc pentru punerea în lucrare a noui legiuiri.

Noi Barbu Dimitrie Ştirbei., cu mila lui Dumnezeu
Domn a toată Ţara Românească.

Către Departamentul din năuntru

Modificaţiile aduse la legiuirea proprietăţei de pământ nu schimbă vechea legiuire, de cât întru ceea ce experienţa a dovedit de trebuinţă pentru o mai dreaptă cumpănire a intereselor fiecăria trepte şi fiecăruia individ, şi pentru a chiezăşiu săteanului, precum şi proprietarului, întregimea adevărului despre învoelile pentru hrisoave.

Privim ca una din datoriile cele dintâi ale oblăduireî a priveghea şi a stărui cu deadinsul, ca pâşirile după noua legiuire, să se urmeze întru toate întocmai după ale ei dispoziţii, fără depărtare întru cel mai mic lucru.

Chemăm dar serioasa luare aminte, atât a proprietarilor, cât şi a sătenilor a se pătrunde cu întregime de toate amănuntele noui legiuiri, şi cu un duh de împrietenire, să caute a-şi învoi interesele cu o bună credinţă şi dreaptă cumpănire; căci numai din asemenea unire şi înţelegere poate isvorî odihna şi fericirea săteanului, precum şi a proprietarului.

Spre acest sfârşit se dă vreme amândorora părţilor a se pătrunde bine de duhul nouei legiuiri, şi prin cercare a se deprinde cu dânsa, ca învoelile statornice pe 5 ani să fie serioase, şi mai înainte de a se hotărî săteanul a se strămuta să se gândească bine la foloasele şi pagubile ce i s'ar pricinui din acest pas al lui; căci orice strămutare, fără inteţitoare pricini, este mai în toată vremea dărăpănătoare stărei şi ameninţătoare odihnei sale.

Având în vedere prezisa legiure, având în băgare

de seamă jurnalul Sfatului Administrativ dela 18 ale curgătoarei luni, poruncim cele următoare:

1. Noua legiuire se pune în lucrare dela Sf. Gheorghe anul 1852, potrivit art. 138. Prin urmare proprietar şi sătean, vor îngriji de acum îndată a'şi închipui învoelile pe anul 1852, după temeiurile nuoi legiuiri.

2, Comisiunile de catagrafie vor eşi la 1 Ianuarie anul 1853 spre a săvârşi lucrarea ce se cere de legiuire cu o desăvârşită eczactitate. Tablele acei catagrafii se vor publica toate până la sfârşitul aceluiaş an, şi la întâi Ianuarie 1854 se va pune în lucrare noua catagrafie.

3. Tocmelele şi înscrisurile de învoială pe curs de 5 ani, adică dela 23 Aprilie 1853, până la 23 Aprilie 1858, vor începe de acum îndată a se pregăti şi se vor săvârşi în cursul anului 1852 cu eczacta îndeplinire a dispoziţiilor §. 6. 9. 10 şi 19 ale art. 140. vor fi toate încheiate până la 1 Octombrie 1852. Intr'acest curs de vreme se îndatorează sătenii aceia cari vor fi hotărât a-şi schimba locul locuinţei, ca să o facă aceasta cunoscută proprietarului după legiuitele forme; iar strămutarea sătenilor, de va fi pe alocurea şi aşezarea lor pe alte proprietăţi se va urma în cursul de 6 luni, şi hotărât de la Sf. Dimitrie 1852 până la Sf. Gheorghe 1853, până când fiecare trebue negreşit a se afla aşezat.

4. Făcându-se acestea de obşte cunoscute, se pune îndatorire asupra fiecăruia proprietar ca până la sorocul prescris, să-şi aibă negreşit învoiala săvârşită cu sătenii săi, pe cât aceştia nu-i vor fi dat în cunoştinţă prin legiuitele forme că au încheiat aşezământ cu alt proprietar, şi că au hotărât locul anume unde au a-şi aşeza noua locuinţă; căci eşind comisiile catagraficeşti şi negăsind la vre-un sat învoiala îndeplinită aceasta se va privi ca o urmare cu rea credinţă, şi toate consecuenţele urmează a fi în dezavantajul proprietarului.

Departamentul din năuntru va îngriji a întocmi in-

strucţii şi a publica formele care au a se păzi de către toţi, proprietar şi sătean, ca întroducerea nouei legiuiri să fie inaugurată prin o esactă şi uniformă regulă, soglăsuit întru toate întocmai cu dispoziţiile articolilor 140 şi 141.

No. 1121 anul 1851 Iunie 26

Departamentul din năuntru

Circulare către cârmuiri

Departamentul grăbeşte a trimete cârmuirei copie după Inaltul Domnesc ofis cu No. 1121, şi o învită, ca pătrunzându-se cu dinadinsul de cele întrânsul coprinse, să stăruiască a se aduce la îndeplinire întocmai.

In urma acestui luminat ofis şi asemănat cu jurnalul Cinstitului sfat Administrativ Extraordinar, dela 18 ale curgătorului Iunie, Departamentul alătură aci instrucţii desluşitoare pentru chipul după care are a se urma punerea în lucrare a nuoi legiuiri, precum şi forme după care au a se închipui înscrisele dintre proprietar şi sătean, prescrise de articolele 140 şi 141.

Cărmuirea va lua dintr'acestea o lămurită ştiinţă şi desăvârşită domerire despre toate dispoziţiile nuoi legiuiri, ca introducerea ei să se facă cu deplină eczactitate şi cu ceruta uniformitate în toate judeţele principatului.

Art. 1. — Spre îndeplinirea § 2 şi 19 art. 140, proprietarii după înţelegere cu sătenii se vor îndeletnici întru măsurătoarea şi despărţirea pe pământ a locuriior ce se vor hotărî fiecăruia sătean.

Această pregătitoare lucrare cerând o mai îndelungată vreme, şi având a fi temei oricărei învoeli, urmează a se începe fără cea mai mică amânare.

Se alătură aici sub litera A formula înscrisului, ce §. 19-lea al art. 140 cere a se da de către proprietar la mâna fiecăruia sătean.

Art. 2. — Inscrisul de mai sus pomenit sub lit. A va sluji tot într'o vreme drept zapis de învoială între proprietar şi sătean. Prin urmare spre îndeplinirea duhului §. § 6, 9, 10 şi 11 ale art. 140, se vor face pentru fiecare sătean trei asemeneă înscrisuri, ca unul iscălit de proprietar să se dea săteanului, altul iscălit de sătean să se dea proprietarului, şi cel d'al treilea iscălit de amândouă părţile să se depue la cancelaria satului, ca după ce se va cerceta în urmă de către comisia catagraficească, cu cel din mâna fiecăruia sătean şi cu cel din mâna proprietarului, să formeze toate o delă, care şnuruindu-se şi pecetluindu-se, să se adevereze la sfârşit de madulările comisii, cu arătare de numărul zapiselor şi al filelor delii.

Art. 3. — Spre îndeplinirea § 5, al art. 141, proprietarul va da săteanului bilet pentru fiecare zi lucrată, şi spre înleznire se alătură aici sub lit. B formă tipărită de acest bilet cu osebire pentru cel cu mâinele cel cu doi boi şi cel cu patru boi, pe care bilet nu are decât a'şi pune a sa iscălitură arendaşul sau epistatul moşiei.

Socotelile se vor încheia regulat de două ori pe an, la sf. Gheorghe şi la sf. Dimitrie, când săteanul dându'şi biletурile va primi înscris de încheere de socoteală după forma lit. C.

Art. 4. — Pentru săteanul ce nu primeşte decât întinderea de pământ hotărâtă de legiuire, precum şi pentru cel ce primeşte mai puţin de acea întindere, zapisele urmează a nu păşi peste temeiurile îndatoririlor puse asupra săteanului, precum sunt prevăzute şi hotărâte de legiuire prin art. 141. Iar învoelile se vor urma pentru pogoanele de prisos, cu câţi se vor avea.

Art, 5. — Spre îndeplinirea § 7 al art. 140 volnici sunt proprietarul şi săteanul a face învoeli şi pentru îndatoririle reciproace, prevăzute de legiuire dacă amândouă părţile îşi vor găsi întru aceasta interesul lor. Insă aceste învoeli se vor examina cu osebire de comisiile

catagraficeşti, şi vor fi primite, precât tocmeala va fi asemănată cu partea 3-ea, Cap. I, paragraf al 12-lea pentru tocmeli din pravila pământului, şi nu va fi apăsătoare vreuneia părţi, căci la din potrivă aceste tocmeli urmează a nu fi primite.

Felul învoelilor fiind de trei deosebite firi, se alătură aici trei feluri de modele după forma lit. A.

Anul 1851, Iunie 26.

Lit. A

INSCRIS DE INVOIRE

Dintre .... proprietar al moșiei .... din plasa .... județul .... vite de muncă, prin care se face cunoscut că cel dintăiu a închiriat celui de al doilea, locurile de hrană ce i-au trebuit, pentru cinci ani viitori, și anume de la 23 Aprilie 1853 până la 23 Aprilie 1858, precum aici se arată, pentru care se îndatorează numitul a da pe fiecare an drept chirie și despăgubire acelea ce iarăși aici mai jos deslușit ce însemnează:

LOCURILE INCHIRIATE					In care parte a moșiei
Felul pămantului	după legiuire		după învoială		
	pogoane	prajini	pogoane	prăjini	
Pentru izlaz	(5)	—	(12)	—	adică: (șaptesprezece pogoane, din care atâtea în cutare parte și atâtea în cutare).
Pentru arătură	(3)	—	(8)	(5)	adică: (unsprezece pogoane și cinci prăjini, din care atâtea în cutare loc).
Pentru fâneață	(3)	—	(4)	—	adică: (șapte pogoane din care atâtea în cutare parte și atâtea în cutare).
Pentru grădini și pometuri.	—	—	(3)	(4)	adică: trei pogoane și patru prăjini în cutare loc).
Peste tot.	(11)	—	(27)	(9)	adică: (treizeci și opt pogoane și nouă prăjini).

Pentru care unindu-se într'una şi aceiaşi tocmeală, pogoanele legiuite şi cele de prisos, se îndatorează numitul sătean

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

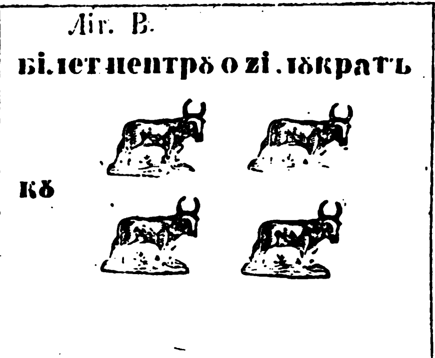
Şi spre dovadă şi încredinţare, s'a iscălit acest înscris de tocmitoarele feţe şi s'a adeverit de jos iscăliţii.

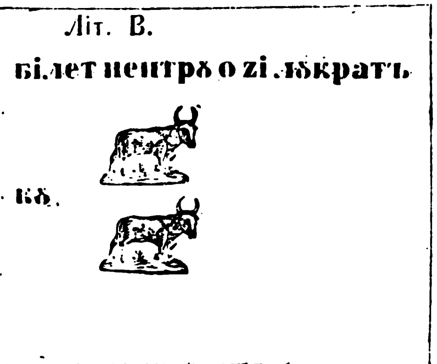
iscăliţi : { **proprietarul,**
 săteanul,

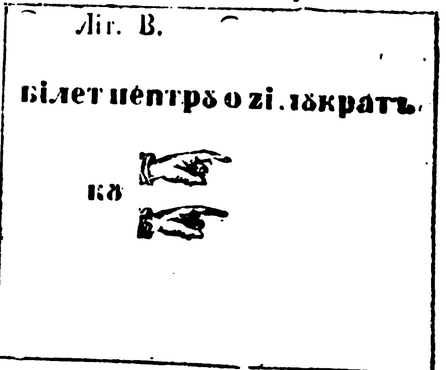
ADEVERIREA :

deputaţi : {

Logofătul,

Літ. В.
білет нентрȣ о zі .лȣкратъ
кȣ

Літ. В.
білет нентрȣ о zі .лȣкратъ
кȣ.

Літ. В.
білет нентрȣ о zі .лȣкратъ.
кȣ

BILET DE SOCOTEALA

pentru zilele lucrate și de banii răspunși de ....

.... *locuitor pe moșia* ....

în anul 185.....

Luna	Ziua	La ce lucru anume și în ce monedă	Zile cu 2 boi	Zile cu 4 boi	Zile cu mâinile	LEI	PARALE

*
* *

In privinţa proprietăţilor mănăstireşti, Ştirbei a dat următorul ofis, prin care se regulează învoelile dintre ţărani clăcaşi şi arendaşii acelor moşii pentru prisosul de pogoane date.

Noi Barbu Dimitrie Ştirbei cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată Ţara Românească.

Către departamentul credinţei

Văzând raportul acelui Departament cu N. 2422, luând în băgare de seamă jurnalul alăturat pe lângă acest raport în privinţa chibzuirilor ce potrivit cu Ofisul Nostru subt No. 1149 s'a făcut în seanţele Sf. Mitropolii de către prea Sfinţia lor Kiriarhii Eparhiilor şi Cuvioşii Nastavnici ai mănăstirilor, despre chipul cu care s'ar putea face învoelile şi tocmelile pentru pogoanele de prisos ce se dau ţăranilor clăeaşi.

Noi îmbunătăţim şi întărim disposiţiile chibzuite şi hotărâte de sus zisele feţe în toată a lor întindere şi numai cu adăogire la sfârşitul art. 5-lea de cuvântul «în natură».

Aşa dar lurarea învoelilor la toate moşiile Eparhiilor. Mănăstirilor fără osebire, bisericilor şi aşăzământurilor publice, se va urma întocmai după aceste disposiţii, fără câtuşi de puţină ahatere, şi cu îndeplinirea tutulor orânduelelor câte legiuirea, precum şi ofisul Nostru dela 26 Iunie, cu alăturatele pe lângă el instrucţii ale Departamentului din lăuntru cer neapărat.

Lucrarea pregătitoare se va mărgini est-timp :

1. A studia calităţile fiecăria moşii precum şi trebuinţele sătenilor spre a le îndeplini cât prin putinţă,

şi a nu mai lăsa prilej de nemulţumire şi de neodihnă din partea arendaşului.

2. A hotărî locul şi întinderea izlazului, precum şi periferia pădurilor sau opriturilor, pe unde vor fi.

3. A face celelalte despărţituri generale şi a împărţi toată cealaltă moşie în plaiuri de fâneţe şi de arături de toamna sau de primăvară potrivit cu natura şi starea culturei pământului.

4. A aşterne o listă de pogoanele ce se află având astăzi fiecare sătean şi de cele ce ar mai cere.

5. Insfârşit a'şi închipui un plan de învoială şi de regularea moşii, potrivit poziţii împrejurărilor ei.

După această pregătitoare lucrare ce se va săvârşi până în Dechembrie, orânduiţii vor eşi de isnoavă în primăvara viitoare, ca să împarţă şi să însemneze locurile fiecăruia, şi să închee acturile de învoială întru toate întocmai cu tecstul legiuirei şi cu instrucţiile departamentului din lăuntru alăturate pe lângă ofisul Nostru dela 26 Iunie.

Cine din orânduiţii, parte bisericească sau mirenească se va pătrunde de delicateţa însărcinării sale, şi lucrarea sa va conrăspunde încrederii ce i se dă, încât şi moşia să o regulaze cu un chip statornic, şi pe săteni să-i odihnească luândule în băgare de seamă toate adevăratele lor trebuinţe, acela va dobândî dreptul la a noastră mulţumire.

Copie după acest ofis şi după disposiţiile hotărâte de către părinţii Arhierei se va trimite la Dumnealui Vel-Vistier ca să îngrijească a face îndată în tocmai lucrare pentru domenurile Statului şi la Departamentul din lăuntru ca să îndrepteze asemenea copii la fiecare cârmuire spre ştiinţă şi povăţuire-

No. 1381 Septembrie 4, 1851.

Instrucţii

După care rânduiţii din partea locurilor chiriarhiceşti proprietare de moşii locuite, au să săvârşască învoelile cu locuitorii acelor moşii în cinci ani de la 23 Aprilie 1853 până la 23 Aprilie 1852.

1. Mai întâi se va hotărî locul cel mai priincios pentru izlaz, încât să fie cu îndemânare pentru vitele satului şi cu nevătămare pentru creşterea venitului şi viitorime moşii după localitatea, după felurimea pământului ce se va hotărî pentru izlaz; se va chibzui şi se va lua încredinţare fară greşală, câtă întindere de pământ întru adevăr poate fi îndestul pentru păşunarea unei vite, şi se va hotărî de trebuesc mai puţin sau mai mult de un pogen; aceasta se va înţelege mai cu seamă pentru marginea Dunării, unde pământul pe de o parte este nisipos şi uscăcios, iar pe de alta destul de larg; acolo ar fi bine să treacă şi peste întinderea hotărâtă de legiuire, dându-se sătenilor şi până la două pogoane de o vită, în cât să nu ajungă nici cum în lipsă şi să fie siliţi să facă o nouă învoială cu arendaşii; după ce se va hotărî la o moşie întinderea locului ce trebue pentru o vită după temeiul de mai sus, se va face numărătoare tutulor vitelor sătenilor, legiuite şi de prisos, şi pe totalul acelor vite, se va păstra întinderea izlazului, şi se va însemna pe pământ precum şi pe planul iconomic, având a plăti în urmă săteanul preţul ce se va putea tocmi, pentru vitele ce va avea mai mult peste cele 5 legiuite, aşa dar spre pildă să zicem că la cutare moşie tot numărul vitelor au eşit 1000, şi că sunt de neapărată trebuinţă câte unu, sau câte două pogoane de vită, acolo periferia izlazului va coprinde una sau două mii de pogoane, orânduirea văcarilor şi paza de a nu trece vre o vită şi a face cea mai mică stricăciune, să cere straşnica şi cu tot dinadinsul. Cu acest chip numai se pot îngădui săteni, după ridicarea granelor după câmp

a'şi păşuna vitele pe locurile după care se ridică bucatele, căci vor fi popriţi de nu vor păzi această orânduială, şi li se va prinde vre-o vită prin locuri coprinse cu sădiri sau cu arătură de toamnă.

Slobozi sunt locuitorii a ţinea câţi râmători vor voi în obştescul izlaz de vite, nici odată însă nu se vor lăsa a se preumbla prin livezi şi holde după rădicarea bucatelor, doi râmători vor fi scutiţi de erbărit, iar prisosul în vârstă de la un an înainte se supune la plată de fiecare cap după învoiala ce s'ar face dintre rânduiţii şi proprietarii râmătorilor.

După coasă şi ridicarea bucatelor şi a fâneţelor din câmp, livezi şi bălţi, slobode vor fi atât vitele legiuite cât şi cele de prisos, a paşte miriştile şi bălţile fără nici o plată, ferindu-se însă a nu călca arăturile de toamnă, iar primăvara nu vor fi mai mult slobode vitele a paşte acele locuri, decât numai până la 1 Martie. Se poate da izlaz pentru vite cornorate, cai oi şi porci fără vătămare şi în păduri, care vor fi vechiu cel puţin de 15 ani, păzindu-se şi aci temeiul ce s'a luat mai sus, că adică întinderea islazului ce se va da de fiecare vită, să fie din destul pentru hrana aceştii, iar caprele nu vor intra nici odată în pădure, ci li se va însemna izlaz osebit.

2. După ce se va însemna cu chipul de mai sus şi cu bună credinţă izlazul, se vor osebi pădurile sau opriturile, însemnându-se a lor periferie, încât să fie păzite şi nici într'un chip bântuite de nimeni, se va osebi asemenea periferie plaiurii de vii, de va fi pe moşie.

3. După aceasta se va împărţi toată cealaltă întindere a moşii, fără a se lăsa o palmă măcar pe din afară necoprinsă, în plaiuri, sau locuri de fâneţe şi de semănătură de toamnă, sau de primăvară, după trebuinţă şi după calitatea pământului.

Aceste plaiuri sau locuri, vor coprinde cu acest chip în sine locuri cultivate şi locuri paragine, urmând şi aceste din urmă a se curăţi cu vreme şi treptat, pen-

tru locul ce se dă spre curăţire să nu se ia dijmă în curs de doi până la patru ani după împrejurările locale.

Aceste pogoane de curăţit de se vor cere de către cinevaşi se vor însemna şi se vor înscrie anume cu a lor eczactă întindere pentru fiecare sătean în parte, în actul de învoială.

4. In aceste plaiuri de semănături şi fâneţe, ale cărora periferie va fi osebită pe pământ şi pe planul iconomic, se vor însemna osebit fiecăruia sătean pogoanele cât va cere, cu îndatorire numai ale putea munci pe seama sa, după aceia toate celelalte locuri din osebitele plaiuri, vor fi pe seama proprietarului sau a arendaşului ale munci pe seama sa, sau ale da altor săteni ce se vor înfăţişa.

Dintr'un an în altu se poate schimba un plaiu întreg, şi cu cel cu semănături de primăvară să schimbe cu semănăturile de toamnă, şi cel coprins cu semănături de toamnă, să se preschimbe iarăşi întreg, cu semănături de primăvară.

5. Pogoanele de prisos se vor da câte va cere fiecare sătean, precât trebuinţile proprietăţii şi întinderea moşii vor erta cu îndatorire, pentru cele de arătură, a da, după poziţie şi căutarea locurilor, sau numai o a zecea parte din rodul ce va eşi, sau şi o zi de clacă peste aceasta, fiind săteanul dator a munci pogoanele câte va lua, căci într'alt chip va da dijmă după asemănarea rodului pogoanelor alăturate, afară numai din cele ce în adevăr se vor ţinea pentru ogoară, pentru care nu se va plăti nimic, atunci însă când acele ogoară s'ar face în acel plaiu ce în acel an ar rămânea necultivat, ca să slujească pentru cel viitor.

Dela pogoanele de fâneţe, se va lua, pentru cele legiuite, dela 5 copiţi una, iar pentru cele de prisos dela a cincea parte treptat la 2 copiţi din 5 în natură.

6. Se vor da fiecăruia sătean locurile cele au avut până acum, fără a 'i se schimba şi a se da altuia,

însă nu e de trebuință ca plaiurile pogoanelor legiuite ale unui sătean să fie osebite din cele ce i se dau de prisos, iar locurile ce vor rămânea necoprinse, se va măsura întinderea fiecăruia și va rămânea toate pe seama arendașului, ca să le muncească însuși sau să le dea la alți streini, ce vor veni pe moșii, sau vor cere a le munci, precum s'ar putea învoi cu dânșii.

Suhaturile, livezile, bălțile și tot pământul după moșie ce va prisosi dnpă ce se vor însemna locurile trebuincioase sătenilor, asemănat dispozițiilor de mai sus vor fi pe seama stăpânului moșii și în al său folos, ferindu-se locuitorii a se atinge de dânsele, iar la din potrivă arându-le, cosindu-le sau călcându-le în silnicie se vor supune la despăgubirea proprietății.

Ori câte locuri va fi având astăzi un sătean, i se vor lăsa toate, ori câtă întindere va avea, când însă va avea acea moșie îndestule locuri ca să poată îndestula pe toți sătenii cu îndatorire ale munci însuși pe seama sa, căci dovedindu-se că le închiriază altui sătean, ce-ar fi în lipsă de locul trebuincios pentru a sa hrană, acel loc se va lua și se va da acestuia.

Intâmplându-se ca în coprinsul plaiurilor hotărâte pentru arături să aibă vreun sătean vreun loc de arătură curățit de dânsul sau de părinții săi cu toporul se va îngădui el a păstra acel loc, și afară numai când asemenea curături vor fi afară din hotărâtele plaiuri și prin alte părți ale moșii, unde n'ar fi ertat a se face arături, atunci sătenii nu vor putea să pretinză ca să rămâe tot acolo, ci urmează neapărat a își primi locurile de arătură în obșteștele plaiuri, îngrijind rânduiții din partea locurilor chiriarhicești, ale da acolo cât prin putința potrivit la calitate cu acela ce-i vor lua.

Sătenii ce nu vor avea chiar pogoanele legitime pedeplin, se vor protimisi la împărțirea locurilor și li se vor da la partea moșii cea mai roditoare și cea mai ușoară de curățit.

7-lea. Toate arăturile se vor ținea legate una de

alta în plaiurile hotărâte pentru aceasta. Asemenea orânduială se va păzi şi pentru făneţe, ca toate să se facă în plaiurile orânduite pentru aceasta şi numai, şi care să se ţie şi legate una de alta, prin urmare mejdină sau răzor nu se va îngădui printre fâneţe şi arături nici o palmă măcar, ci numai la capetele arăturilor se va îngădui atâta numai loc cât va fi de neapărat pentru hrana boilor de jug după la pluguri pe câtă vreme vor ara şi pentru întoarcerea plugurilor.

Orice mejdină sau răzor fiind mai mic de jumătate pogon, se va împărţi la vecini alăturaşi, şi li se va osebi, însemnându-se fiecăruia pe pământ, cu legătură ca să-l cureţe în anul întâiu, de va avea ceva mărăcini printr'ânsul, sau de nu, să fie dator după doi ani să dea dijmă pentru el, asemănat cu rodul ce va eşi după alăturatele locuri muncite.

Fiind mejdinile sau răzoarele de o jumătate pogon şi mai mare, acestea se vor da la sătenii întrebuinţaţi, şi care le vor cere, cu îndatorire a le munci îndată, sau neflind curăţate, să le cureţe, şi atunci vor începe a da dijmă peste doi sau trei ani după firea locului, căci după acest soroc, vor fi datori a da dijmă asemănat rodului ce va eşi după alăturatele locuri muncite.

8-lea. Din livezile de pruni, nuci, duzi şi alţi pomi roditori, ce vor avea sătenii, cànd se va face rod, vor da dijmă din zece una culegândul şi dându-l ei însuşi la proprietar, iar când nu vor rodi, nu vor da nimic. Daca nişte asemenea locuri produc şi fân, a unci se vor socoti în numărul pogoanelor de fâneaţă, şi proprietarul lor va da stăpânului moşiei dijmă din cinci una, cu aceasta însă un pogon şi jumătate de nişte asemenea livezi, să se socotească drept un pogon numai, de acela de fâneaţă limpede pentru cuvântul că pământul celor dintâiu coprins fiind cu pomi se micşorează, şi osebit de aceasta stăpânul moşiei se fo-

loseşte de nişte asemenea livezi şi în două chipuri, adică şi din rodul pomilor şi din fân.

9-lea. La moşiile ce au bălţi, slobozi sunt locuitorii să pescuiască peşte şi raci, cu undiţa şi mreji mici pentru hrana lor, fără a da nimic, iar pentru vânzare nu sunt slobozi a pescui, până nu se vor învoi cu stăpânul moşii.

10-lea. Din viile ce vor avea sătenii pe acea moşie vor da legiuita otaştină adică din 20 vedre una, iar unde va fi osebită tocmeală se va pàzi aceia, vinurile însă ce vor face şi nu le vor vinde toamna cu ridicata, nu sunt slobozi ale aduce în sat, ci sunt datori a le ţinea pe la crămile lor, afară numai când s'ar în voi şi pentru aceasta cu stăpânul moşii. Obraţele viilor de vor fi de o mică întindere, d'abia de ajuns pentru păşunea vitelor stăpânilor lor, şi ale neguţătorilor ce vor veni cu trăsuri ca să cumpere şi să ridice rodul nu vor fi supuse la nici un fel de răspundere către stăpânul moşii, iar fiind de o mare întindere roditoare de fân atunci se va osebi dintr'ânsa o mică parte pentru păşunea de care s'a vorbit mai sus, iar ceilaltă cosindu-se, va lua stăpânul moşiei dijmă din cinci una, fără însă a intra acest pământ în numărul pogoanelor de fân, legiuite sau de prisos.

11-lea. Pe lângă acestea săteanul va lucra pe moşii în socoteala proprietarului, înpreună cu vitele sale de va avea 22 zile în cursul anului, încă 7 zile în Martie, Aprilie şi Maiu, 8 zile în Iunie. Iulie şi August şi 7 zile Septembrie, Octombrie şi Noembrie, pe care le va lucra însuşi, sau va pune om în locui ale lucra. după preţul ce se va găsi în partea locului potrivit cu timpul şi felurimea lucrului. Lucrul unei zile ar fi bine să se socotească dela răsăritul soarelui până seara.

Dorobanţii şi cei în slujbă de arme grăniceri, vor fi volnici de a se găsi cu cale, să dea bani pentru zilele de lucru, spre a nu se zminti din slujba pusă asu-

suprăle. Arendaşul nu e volnic a eşi din orânduială odată aşezată, nici a putea face vreo învoială sau a lua cea mai mică dispoziţie, afară din cele întocmite odată de proprietar.

12-lea. Rânduiţii de a săvârşi aceste învoeli vor ţinea însemnări prea desluşite şi eczacte atât despre numărul şi felul pogoanelor, osebit celor legiuite şi osebit celor de prisos ce vor chibzui a da fiecăruia sătean şi la care anume parte a moşii, cât şi de învoelile ce vor închipui pentru închirierea prisoaselor şi pentru veri ce alt din câte s'au pomenit mai sus, ca pe de o parte să dea şefului lor relaţie de urmările lor, iar pe de alta să slujească cu dânsele la alcătuirea inscrisului de învoeală ce au să închee în urmă de fiecare sătean, conform cu legiuirea şi cu tipăritele instrucţiuni pentru introducerea ei.

*
* *

Am reprodus întocmai legiuirea lui Ştirbei împreună cu toate lucrările urmate înainte şi după votarea legei precum şi instrucţiunile date, spre a se vedea dorinţa ce a avut atât Domnitorul ţărei cât şi boeri de a îndulci relaţiunile dintre proprietari şi sătean.

S'a legiferat condiţiunile munci numai pentru pogoanele, ce era dator după lege proprietarul să dea sătenilor locuitori pe moşie, lăsându-se ca pentru prisoasele de pogoane ce le-ar fi mai trebuit sătenilor, să se învoiască cum vor voi între dânşii, obligând sfatul sătesc să observe ca aceste învoeli să fie respectate.

Prin legiuirea lui Ştirbei locuitorii ţării româneşti s'au prefăcut în chiriaşi, li s'au împuţinat cătimea; s'a păstrat numai stăpânirea ţăranilor pe legiuitele lor pogoane, s'a respectat dreptul ţăranilor de a locui şi a se hrăni pe moşiile proprietarilor.

Când ţăranul nu putea să lucreze tot pământul din cauză de forţă majoră, el era scutit de a mai lucra

acel pământ. Ştirbei prevedea Epoca dijmuitului, dijmuirea din oficiu şi desfiinţarea rusfetului.

A voit Ştirbei să facă pe proprietar să înţeleagă că fericirea sa este legată cu a săteanului şi că de la imbunătăţirea stărei acestuia atârnă şi a sa, totuşi nu şi-a putut ajunge scopul, căci proprietarul, când a fost vorba de învoială, a făcut tot cum a voit el, a impus săteanului tot condiţiunile cari îi conveneau lui fiindcă il ştia legat de moşia sa cinci ani, în care timp el nu o putea părăsi.

Ce folos pentru sătean că după periodul de 5 ani, putea să părăsească pe proprietarul care îi impunea condiţiuni grele? Trecând pe altă moşie, unde starea lui mai rea putea fi dar mai bună nu, proprietarul acelei moşii îi punea condiţiuni tot cum voia el, ştiind că în privinţa liberi învoeli nu era nici o măsură prescrisă pentru acei ce vor impune condiţiuni mai grele decât cele legiuite.

In privinţa acestor învoeli administraţia avea datoria să observe ca ele să fie respectate, iar nici decum ca ele să nu fie împovărătoare pentru ţăran, şi, afară de aceasta, mai nici odată proprietarul nu lua de la ţăran pentru prisosul de pogoane dijma în natură, ci mai în tot d'auna in bani, şi aceasta sub masca ea săteanul cumpără de la proprietar dijma ce i se cuvenea.

Puţin mai rămânea săteanului din produsul muncii lui şi acel puţin era neîndestulător pentru hrana lui, a familiei şi vitelor lui. Silit dar de nevoia existenţei, alerga tot la proprietar, tot lui i se închina, tot lui îi cerea hrană, legându-se către el pentru anul viitor.

Iată dar pe ţăran tot rob al pământului proprietarului, iată dar distrusă toată nădejdea pusă de Domnitorul Ştirbei în legiuirea sa, că va aduce pacea între săteni şi proprietar, lucrând în bună înţelegere.

Abuzurile n'au încetat a se comite, căci, după cum vom vedea, nu s'a respectat nici de data aceasta legea de vreme ce şi în urma aceştia s'a primit numeroase

reclamaţiuni din partea locuitorilor săteni, ceeace a provocat noui ordine şi instrucţiuni.

Aşa în anul 1857 in urma mai multor plângeri adresate de locuitori M. S. Domnului, s'a dat de către Ministerul din lăuntru, d-lor Administratori ai judeţelor ordinul instructiv dela 1 Ianuarie acel an. prin care le atrage atenţiunea *a priveghea cu toată seriozitatea ca principiul legiuirei speciale despre datoriile reciproce dintre proprietari şi chiriaşi lor să se urmeze cu toată păzirea dispoziţiilor coprinse în acea legeuire, spre a nu se urma câtuşi de puţină rea voinţă din care ar izvorî reclamaţiuni pentru asupriri.*

Spre a se vedea cât erau de asupritoare condiţiunile impuse chiar pentru pogoanele de pământ ce după lege era obligat proprietarul să dea sătenilor, cităm contractul încheiat în anul 1858 de locuitorii satului Căzăneşti din judeţul Argeş.

Intre altele, prin acest contract se impunea săteanului, în cursul periodului de 5 ani să plătească pentru un pogon cu pruni doi galbeni pe an de fiecare pom; iar cel ce nu voia să plătească în bani, era liber să culeagă prunele, însă să dea proprietăţii jumătate, adică dijma una şi una. Pentru păşunatul vitelor săteanul era obligat să plătească 5 lei de cap, iar pentru porci se plătea doi lei de cap, în care intra şi purcei de 6 luni. Pentru pogoanele de arătură era obligat săteanul să le muncească toată ziua dela răsăritul soarelui până la al său apus, cu mâncarea lui şi fără odihnă, socotindu-i-se la răfuială şi scăzându-i-se din datorie, 10 lei de pogon, trei lei ziua de lucru cu doi boi; 4 lei cu patru boi şi 2 lei cu mâinile, plus să mai facă şi alte lucrări pe moşie etc.

In anul 1859 data espirărei învoelilor făcute în anul 1853, pe 5 ani, relaţiunile dintre săteni şi proprietari erau foarte înăsprite din cauză că locuitorii numai voiau să închee contracte cu proprietarii pe un nou period

de 5 ani, fiind prea grele condiţiunile ce le punea proprietarii.

Faptul acesta şi în vedere că pentru anul 1859 învoelile nu erau regulate între săteni şi proprietari, lucru păgubitor agriculturi, că proprietarii voiau să menţină tot vechile condiţiuni, că comisiunile catagraficeşti nu se întrunise să facă înscrierea din nou şi să verifice actele de invoială ce urma să depună proprietarii la canţelariile sfaturilor săteşti respective, faptul acesta, zic, a determinat pe Ministerul din lăuntru să supue cazul cu raport la M. S. Vodă, cerând ca până la votarea unei noui legiuiri care să reguleze drepturile reciproce dintre proprietari şi săteni să rămâe în vigoare legiuirea din 1851.

In urma acestui raport s'a trimis cestiunea în deliberarea Obşteştei Adunări extraordinare, care a luat următoarele măsuri provizorii pentru regularea raporturilor dintre proprietarii de moşii cu chiriaşii lor.

«Art. 1.—Invoelile câte se vor fi făcut din nou între proprietari cu sătenii chiriaşi după moşiile lor, pentru anul 1858 şi înainte vor avea tărie şi urmare până la promulgarea nouilor legiuiri.

«Art. 2.—Condiţiunile ce se vor fi depus de proprietari, şi săteni, chiar fără să le fi iscălit, se vor fi bucurat de foloasele după dânsele se socotesc învoeli primite prin faptă, şi vor avea aceeaşi tărie ca şi cele din articolul de sus, adică iarăşi până la promulgarea nouilor legiuiri.

«Art. 3 — Iar unde nu vor fi nici învoeli noui urmate, nici condiţii depuse, acolo rămân în putere învoelile înscrise sau tacite ale trecutului period catagraficesc până la Aprilie 1860. Afară numai dacă după firescul drept ce au, înţelegându-se între dânsele părţile interesate, se vor învoi altfel.

«Art. 4.—Acolo unde neînvoindu-se locuitorii cu ai lor proprietari printr'o bună înţelegere, şi proprietarii depuindu-şi condiţiile, locuitorii departe de a le primi,

pe de oparte au protestat formal în contra lor, iar pe de alta și-au păstrat și și-au muncit ca și în trecut locurile ce au avut până azi, acolo dar să se supue locuitorii la răspunderea drepturilor către proprietari după învoelile periodului trecut pe anul 1859, în cursul căruia an, dacă o nouă legiuire nu va veni să reguleze definitiv relațiile dintre proprietari și muncitori de pământ, atunci guvernul să ceară de la amândouă părțile a-și face noui învoeli în cursul acestui an, care învoeli vor avea a lor aplicare în anul 1860, și până la promulgarea noui legiuiri.

«Iar dacă nici după aceasta nu vor voi a se învoi, ori să se strămute pe altă proprietate, sau nestrămutându-se, se vor supune, fără a li se mai asculta vre-un pretext, la răspunderea drepturilor proprietăți întocmai după condițiile ce și-ar depune proprietarii în anul 1859.

In urma acestor măsuri luate de Adunarea Obștească și în vedere că trebuiau făcute semănăturile de toamnă, și că învoelile încă nu erau stabilite, Ministerul de Interne a făcut, în August 1859, următoarea publicațiune:

PUBLICAȚIUNE

Guvernul Țărei, având în vedere că cu expirarea celui din urmă period catagraficesc rămăsese neregulată una din cele mai importante chestii, acea a învoelilor dintre locuitorii săteni cu proprietarii pentru pământul de prisos ce ar munci săteanul peste legiuitele pogoane, a precizat într'un mod hotărâtor chipul cu care s'ar putea regula această chestie până la facerea unei noui legiuiri.

Dar ca măsura adoptată de Guvern să fie mai temeinică, după Inalta autorizație a M. S. Domnitorului, această chestie fu supusă și la desbaterea Obșteștei Adunări care prin votul său de la 6 Martie anul curent a adoptat ca măsuri provizorii, până la o nouă legiuire, cele patru articole coprinse în publicația ministerială cu No. 953 Mar-

tie 16, 1859, pe cât se atinge de prisoase, menţinându-se legea în fiinţă pentru legiuitele pogoane şi adăogându-se precum se vede în art. 4, că: *Dacă o nouă legiuire nu va veni să reguleze definitiv relaţiile dintre proprietari şi muncitorii de pământ, atunci Guvernul să ceară de la amândouă părţile a-şi face noui învoeli, în cursul acestui an, care învoeli vor avea a lor aplicare în anul 1860 şi până la aplicarea unei noui legiuri.*

Aceste măsuri provizorii, prin Inalta sancţiune a M. S. Domnitorului au fost în destul publicate ca să sé cunoască de toţi în deobşte.

Subsemnatul astăzi, având în vedere că până acum nu s'a promulgat nici o nouă legiuire în astă privinţă, văzând că peste scurt timp au să înceapă lucrările semănăturilor de toamnă, şi ca să se evite orice neînţelegeri şi pagube atât sătenilor cât şi proprietarilor, în temeiul celor hotărîte la sus citatul art. 4, grăbeşte a face cunoscut atât proprietarilor cât şi locuitorilor săteni, cele următoare:

I. Invoelile făcute în anul 1858 pentru prisoase ca o lucrare eşită din buna înţelegere a amândorora părţi contractante, rămâne a-şi avea tăria şi urmarea până la o nouă legiuire despre proprietate precum la art. 1 din sus citata publicaţiune se hotărăşte.

II. In lipsa unor asemenea învoeli, pe acolo pe unde proprietarii au fost siliţi a depune în anul 1858 condiţii şi săteni *neiscălindu-le*[1]) s'au bucurat de folosul prisoaselor după dânsele, acele condiţii trebuesc păzite de oparte şi de alta iarăşi până la promulgarea nouilor legiuiri, potrivit asemenea art. II din aceiaşi publicaţie.

III. Acolo însă unde nici învoeli noui nu s'au făcut nici condiţii s'au depus sau deşi s'au depus condiţii de către proprietari, dar locuitorii departe de a le primi le-au contestat nepăstrând şi nemuncind decât locurile ce le aveau mai înainte, şi potrivit art. 3 şi 4 din publicaţiunea No. 953 s'a supus la răspunderea datoriilor către proprietari pentru prisoase după învoelile periodului trecut, pe acolo dar, precum s'a hotărât în pomenitele măsuri provizorii adoptate de obşteasca adunare, proprietarii de moşii şi locuitorii săteni sunt chemaţi ca cu începere dela 20 ale lunei curente şi până la sfârşitul lui Septembrie viitor să

---

1) In publicaţia originală la al. II s'a zis «şi săteni iscălindu-le» în loc de neiscălindu-le», s'a rectificat în urmă deslegări cerută de pref. Argeş cu ordinul Ministerului No. 7989 din 17 Sept. 1859.

se îndcletnicească a-și face noui învoeli pentru prisoase pentru anul 1860 și până la promulgarea unei noui legiuiri.

IV. Toți proprietarii dar, din astă din urmă categorie chemați a se învoi cu locuitorii, îndată după ziua de 20 ale corentei luni, prin înscris către sfaturile sătești să vestească pe săteni de zilele în care au să fie în fața locului, ori însuși sau împuterniciți din partele, spre a încheia actele de învoială. Pentru acest sfârșit cea dintâi chemare nu se va face mai departe decât până la 10 Septembrie, și cea de al doilea până la 20 Septembrie dacă în interval de la 20 August și până la 20 Septemvrie nu se vor fi putut învoi.

V. Invoelile săvârșite după cum se stipulează la art. 140 din legiuirea de la 1851 legalizate de proprietari și deputații sătești, se vor depune un exemplar în casa sfatului. a fiecărui sat și se vor trimete în copie legalizată cu raport din partea dcputaților la subadministrație în termen de 10 zile dela depunerea fiecărei învoeli, că și subadministrația adeverindu-le într'un termen de 5 zile să le înainteze la administrația respectivă, spre a se legaliza și dc dânsa și a se trimite cu raport la Ministerul din năuntru.

VI. Când după unele ca acestea tot vor mai fi din locuitori săteni ce nu ar înțelege interesul ce pot avea de la o bună învoială prin înțelegere cu proprietarul și nici până la mai sus citatul soroc de 30 Septembrie nu se vor fi învoit, atunci proprietarul va depune condiții bine deslușite prin care ar socoti că poate da locuitorilor pe anul 1860 și înainte până la promulgarea noui lcgiuiri, prisoase peste cele legiuite.

VII. Depunerea unor asemeuea condiții se va face cu adresă din partea proprietarului sau împuternicitului său către sfaturile sătești, care vor fi îndatorate să le primească în canțelaria sfatului; iar proprietarul, prin osebită hârtie, către administrația tespectivă deodată cu depunerea condițiunilor la sfatul sătesc va arăta că după toate chemările făcute sătenilor d'a se învoi n'au fost următori a veni sau n'au putut a se ajunge la învoială cu dânșii și că au depus condițiile sale în cutare zi la casa de sfat a satului cutare.

VIII. Condițiile depuse cu chipul de mai sus în cancelaria sfatului, se vor înainta pe deoparte fără cea mai mică zăbavă legalizate la subadministrația respectivă, iar pe de alta deputații satului împreună cu preoții le vor da în cu-

noștința locuitorilor citindu-le în mai multe rânduri spre a se pătrunde de dânsele.

IX. Toți locuitorii ce ar găsi că le vine a se supune la acele condiții vor cunoaște că pot rămânea pe moșie și că au a urma îndatoririlor ce li s'ar pune prin acele condiții atât pe anul 1860 cât și mai încolo până la facerea unei noui legiuiri.

Acei însă din locuitorii săteni care nici se vor fi învoit cu proprietarul nici vor vrea să se supue la acele condiții ce s'au depus în lipsă de învoială, unii ca aceștia sunt liberi a se pregăti prin legiuitele forme ca negreșit până la viitorul Aprilie 1 anul 1860, să se strămute pe alte proprietăți, ori unde vor voi și vor găsi că ie vine mai bine.

X. Dacă însă locuitorii ce nu s'au învoit și până la 1 Aprilie anul viitor nu se vor fi strămutat, unii ca aceia să cunoască că fără a li se mai asculta vreun cuvânt de nepotrivire, vor fi datori a se supune întocmai la condițiile ce se vor fi depus de proprietari, precum se zice la art. 7 de mai sus și precum se hotărăște în cel din urmă § de la art. 4 din măsurile adoptate de Obșteasca Adunare și publicate sub No. 953 de la 16 Martie trecut.

Subtiscălitul după toate acestea are convincția că proprietarii de moșii însuflețiți de binele obștesc al țării și de interesul ce pot trage pe calea legală, prin o bună înțelegere cu muncitorii de pământ, vor pune înșile toată stăruința ca să ajungă la rezultatul dorit de Guvern, ca armonia să domine ntre aceste două stări de locuitori adică proprietari și chiriași ale cărora interese sunt atât de strâns legate unele de altele.

Nu mai puțin am încredere că și toți locuitorii săteni ca adevărați romani, pătrunși de părinteasca îngrijire ce are guvernul de dânșii, vor înțelege că printr'o bună învoire cu proprietarii fac nu numai întrebuințarea libertății muncilor consfințite de legile în ființă, dar tot deodată se apără de nevoia inpunerei condițiilor precum și de străgănirile și pierderile strămutărei lor.

Sper, dar, că atât proprietarii cât și locuitorii săteni se vor grăbi a pune sfârșit la orice neînțelegere din trecut și că învoelile, pe unde trebuința cere, se vor face cu mulțumirea amândorora părților cu cea mai mare iuțeală înaintea arăturilor de toamnă.

In sfârșit subscrisul nu lipsește a chema osebita ateniune și a tutulor autoritaților administrative ce sunt îndatorate a priveghea și a verifica aceste lucrări, ca să fie cu

nepregetată veghere a se îndeplini toate sus zisele formalităţi, şi în parte fie ce funcţionar administrativ a face să se convingă atât sătenii cât şi proprietarii, că numai prin bună înţelegere, învoire şi unire vor putea regula interesele lor mai bine şi corespunde dorinţelor Guvernului.

Ministru de Interne (ss) **N. CREŢULESCU.**

No. 6970, 18 August 1859.

In urma acestei publicaţii toţi proprietarii s'au grăbit să depue la canţelariile satelor respective condiţiunile pentru săteni muncitori pe moşia sa şi conform acelei publicaţii administratorii judeţelor au înaintat Ministerului de Interne copii de pe acele condiţii.

Citind aceste condiţii am văzut că pentru pogoanele legiuite, proprietarul se conforma întocmai dispoziţiunilor din publicaţie precum şi legiuiri; iar în ceea ce priveşte pentru pogoanele de prisos, proprietarii puneau condiţiuni fiecare cum îi venea mai bine.

Locuitorii săteni, muncitori de pamânt, erau obligaţi să le primească, căci dacă nu le primeau, proprietarul îi gonea de pe moşie. Această obligaţie o prevedea proprietarul chiar prin actul de învoială (condiţii).

Silit dar era muncitorul de pământ, dacă nu voia să umble din moşie în moşie, să iscălească condiţiunile aşa cum le făcuse proprietarul, şi asupra acestor condiţiuni administraţia nu putea face nimic, ele find aprobate chiar de Ministerul de Interne, căci după cum am văzut condiţiunile depuse la cancelaria sfatului sătesc, erau trimise în copie subadministraţiei, de aci la administraţia judeţului şi de aci la Ministerul de Interne. Prin urmare autorităţile având cunoştinţă de ele, în mod tacit le aproba. Şi când se întâmpla ca vre un locuitor să reclame, Ministerul de Interne, nu putea să facă altceva, de cât să dea ordin Administraţiei judeţului respectiv, ca să ia măsurile cuvenite ca condiţiunile să fie îndeplinite aşa cum s'au iscăliti fie ele împovărătoare sau nu.

CAP. IV

Raporturile dintre proprietari, posesorii de moşii şi sătenii sub legiuirea lui Grigore Ghica V. V. din Moldova la anul 1851.

Convenţiunea de la Balta Liman încheiată la 1849, prevedea între altele că: *«in ambele principate se va rândui câte o comisiune alcătuită din cei mai destoinici boeri şi cunoscuţi în dreptate».*

In virtutea acestei dispoziţiuni Grigore Ghica V. V. Domnul Ţărei Moldovei rândui comisiunea cerută de convenţiune, comisiune care avea chemarea de a face revizuirea Regulamentului organic şi în deosebi a părţei privitoare la drepturile şi îndatoririle dintre proprietarii de moşii şi locuitori».

In întâia şedinţă, comisiunea a încheiat protocolul pentru întrunirea lor, după aceea în şedinţele următoare a intrat în cercetarea articolelor din Regulament, care se socoteau a fi împedicătoare îmbunătăţirei stărei locuitorilor.

După multe şi prelungite discuţiuni, comisiunea şi-a făcut raportul, propuind fiecare din membri comisiunei, ce era de păstrat, ce era de schimbat şi ce era de adăogat în legea reglementară. Aceste lucrări au fost prezentate Domnului Grigore Gica, care le a supus la încuviinţarea Curţilor Suzerană şi Protectriţă, şi cari au fost aprobate prin următorul *firman* împărătesc:

«Lauda prinţilor naţiei lui Mesia, sprijinul căpiteniilor creştinătăţei, Voevodul Moldovei Domnul Grigorie Ghica. Vrednicia ta preluugiască-să în veci.

«La sosirea acestui împărătesc semn vei şti următoarele:

«Cu scop de a învecini fericirea populaţiei din principatele Valahiei şi a Moldaviei, ce fac parte din Staturile Mele-de moştenire, dorinţa mea împărătească

fiind de-a lăţi cercul bunei petreceri a proprietarilor precum şi a sătenilor prin modificaţii şi întocmiri potrivite cu împrejurări a dispoziţiilor coprinse în articolele 48 până la 132 a Regulamentului Organic atingător despre administraţia din Lăuntru a Moldaviei, statornicit în puterea fermanului dat la 1249 şi împodobit cu autograful împărătesc, care dispoziţie regulează îndatoririle şi driturile reciproce, ale proprietarilor, ale săteanului lucrător de pământ; îmbele Curţii au luat în privire dispoziţiile unui proect de lege cuprinzător a 60 de articole[1]) supuse de tine Inaltei mele Porţi şi alcătuit după deliberaţia urmată în Comitetul de Revizie organizat la Iaşi în puterea articolului III al actului încheiat între Guvernul meu şi acela al Rosiei în 8 ale lunei Gimasî el-akir a anului Egirei 1265, sau în 19 April (1 Mai-k-n) al anului creştinesc 1849; proectul acesta de legiuire judecându-se nimerit spre a se produce resultatul dorit, sau statornicit ca articolele arătate, de acum înainte, să fie privite ca parte suplementară a Regulamentului Organic şi pusă în lucrare, fără a fi ertat vre-o abatere, tot odată şi articolele Regu'amentului Organic astfel modificate, şi întocmite, vor rămâne desfiinţate, hotărârea aceasta întărindu-se prin împărăteasca mea încuviinţare, ţi se trimite firmanul acest de faţă, făcut inadins de împărătescul meu divan, şi având în frunte Sintitul meu autograf.

«Prin urmare după pătrunderea şi credinţa ce te caracterizează, vei avea îngrijire de a adăogi în Regulamentul organic articolele pomenite, potrivit rostirilor cuprinse în alăturata traducere autentică, legalizată cu pecetea şi iscălitura Marelui Meu Vizir, vei face cunoscut tutulor împărăteasca şi plina de îndurare hărăzire făcută poporului Moldovan, vei lua măsurile neapărate pentru ca dispoziţiile acestea să se pue pre-

[1]) Aceste 60 articole se alcătuesc de 47 numere, pentru dreptăţile şi îndatoririle dintre proprietari şi lucrătorii de pământ şi de 13 pentru magaziile de reservă.

tutindene în lucrare, fără a se prilegi cea mai mică abatere, vei pune tot ţălul şi îngrijirea de a înlesni toată buna petrecere putincioasă poporului, pe care Prea Inaltul me-a încredinţat, şi vei întrebuinţa toate stăruinţele tale de a îndeplini spre acest sfârşit, tot ceea ce ispita povăţueşte.

Vei şti astfel şi te vei încrede în sintitul meu semn [1]).

LEGIUIRE

Dreptăţilc şi îndatoririrıle proprietarilor de moşii şi locuitorilor lucrători de pământ

Art. 1. — Proprietarul este îndatorit a da loc de hrană locuitorilor aşezaţi pe moşia sa, precum aseminc şi aceştia sunt îndatoraţi a lucra pentru aceasta în socoteala proprietarilor.

Art. 2. – Această alcătuire a ambelor părţi spre a fi dreaptă, trebue a se răsplăti pe cât este cu putinţă folosurile şi îndatoririle, atât către o parte cât şi către alta.

Art. 3. — Măsura pământului ce se dă, trebue să fie întemeiată pe adevărata trebuinţă a lucrătorului de pământ, şi munca acestuia trebue a se analogisi după valoarea pământului ce i se dă.

Art. 4. — Aşa dar după această bază trebue a se hotărî şi a se statornici îndatoririle la care locuitorii

---

[1]) Acest firman a fost tradus pe la sfârşitul lunei Ghem-si-el-evel a anului 1267, atingător de întărirea aşezământului pentru dreptăţile şi îndatoririle proprietarilor de moşii şi a sătenilor ce le lăcuesc şi împreună cu aşezământul atingător de îndatoririle proprietarilor şi a locuitorilor săteni, s'au împărtăşit sfatului administrativ extraordinar pe lângă Ofisul Domnesc din 23 Aprilie 1851 sub No. 35, după care au urmat încheere de jurnal a sfatului la 23 Aprilis 1851 publicat prin Buletinul Oficial cu No. 31, şi circulare ofise Domneşti din 24 Aprilie 1851, sub No. 29 către Dregătorii ţinuturilor şi sub No. 30 către boerii înadinşi rânduiţi pentru aplicaţia aşezământului.

sunt supuşi din partea lor către proprietari, precum şi folosurile ce se dau locuitorilor de către proprietari, pentru care prin aceasta să se întâmpine toată gâlcevirea sau curmarea însovolnică, până ce păimirile de pământ se vor putea face prin alcătuiri de bună voe, şi dară :

A. — Tot locuitorul ce va avea doi boi sau doi cai este dator a ara, a semăna şi grăpa douăzeci şi opt prăjini în loc de moină, sau optsprezece prăjinini în pământ ţălină, iar cel ce va avea patru boi sau patru cai este dator, a ara, a sămăna şi a grăpa îndoit număr de prăjini, fiindcă pentru acest număr de boi sau de cai li se da hrană de către proprietar, lămurindu-se că sămânţa are a o da proprietarul.

B. — Patruzeci şi două de prăjini popuşoiu prăşite de două ori cu culesul, desfăcutul şi căratul la coşeri, va lucra fiecare locuitor ce ar avea sau nu ar avea vite.

C. — Cincizeci şi şase prăjini de secerat sau 70 prăjini de cosit la pâne albă, cu căratul la arie şi pusul în stoguri, va lucra tot locuitorul ce ar avea sau nu ar avea vite.

D. — Una falce iarbă, adică optzeci prăjini va cosi, va aduna şi va clădi în stog fiecare lăcuitor ce ar avea sau nu ar avea vite, îngrădind stogul cu materialul proprietarului pe la locurile unde trebuinţa cere neapărat.

Căratul si pusul păpuşoilor la coşer, căratul la arie şi pusul în stoguri a pânei albe, căpiţitul, căratul şi pusul fânului în stoguri, se lămureşte a fi numai pentru acele făcute de locuitori după a lor îndatoriri legiuite de mai suş, iar nu şi a sporului ce proprietarul ar avea peste acele, căci pentru acel spor proprietarul rămâne a şi-l strânge cu de la sine inchipuire.

Art. 5. — In cele de sus arătate cuprinzându-se toată îndatorirea locuitorului atingătoare de lucrul pământului lăcuitorii obşteşte cu vite şi fără de vite nu vor fi supăraţi cu darea de dijmă de pe pământul hotărât lor şi vitelor lor spre hrană, nici în natură, nici in bani

precúm nici cu lucrarea altui deosebit pământ: pentru cuvântul de dijmă rămâind îndatoraţi locuitorii a da dijmă numai din viile şi livezile arătate la art. 35.

Art. 6. — Locuitorii numai sunt îndatoraţi la facerea coşerilor rămâind proprietarul să le facă cu a sale mijloace.

Art. 7. — Având proprietarul trebuinţă de a preface felul lucrului de pământ din unul în altul, se va păzi analogia următoare, adică: patrusprezece prăjini de arătură în moină sau nouă prăjini în telină fac cât douăsprezece prăjini de praşă sau cât şasesprezece prăjini de secere sau cât douăzeci prăjini de coasă, şi cu aseminea analogie vor fi toate acestea una drept alta; cu aceasta însă că proprietarul poate a le preface numai câte o singură a patra parte dintr'un lucru în altul, iar nici odinioară nu le poate preface în sporirea de prăşilă, pentru cuvântul că prăşila este mai trudnică de cât celel'alte munci.

Art. 8. — Afară de lucru însemnat prin Art. 4:

A. — Fiecare locuitor ce va avea doi sau 4 boi sau cai va face pe an una podvoadă de perechea de vite numai, când depărtarea de la locul încărcăturei de pe moşie, unde şade locuitorul până la locul ducerei povarei, va fi de la opt până la şasesprezece ceasuri de poştă; iar când depărtarea va fi de la unul până la opt ceasuri, atunci va face două podvezi de perechea de vite.—Povara se va socoti trei merţe de o pereche de vite

B. — Osebit de acecsta fiecare locuitor iarăşi din acei cu doi, sau cu patru boi ori cai, va fi dator a tăia şi a duce pentru fiecare pereche de vite câte două palme gospod lemne de foc la casa proprietarului de pe moşie în depărtare de patru ceasuri de poştă, dând pădurea proprietarul.

Să lămureşte că locuitorii acei fără boi, nici odinioară, sub nici un cuvânt nu pot fi strimptoriţi nici lemne a aduce nici podvezi a face.

Să mai lămureşte şi aceasta că dacă proprietarul n'ar întrebuinţa nişte asemenea podvezi în curgerea anului, el nu le mai poate cere în anul al doilea, nici în anii următori, sub cuvânt de rămăşiţuri, nici în podvezi, nici în bani, ci rămân stinse. — In nici unul din aceste cazuri, proprietarul nu poate preface podvezile în arătură, afară numai după o bună învoială şi tocmeală cu locuitorul.

Rămăşiţele de podvezi sunt stinse şi nu se pot face în lucru de arătură.

C. — Iar apoi obşteşte fiecare locuitor cu boi sau fără de boi ori cai, va mai lucra pe an şi câte 4 zile proaste, de la răsăritul soarelui până la apus, cu odihnă de două ceasuri la amiazi-zi, la întâmplătoarele trebuinţe de pe moşie, adică la meremeturi de ezături, la adăpători şi iazuri, la meremeturi de mori, la meremeturile acareturilor boereşti, la acoperitul lor cu stuh, sau pae, la facerea de ocoale pentru vite, la baterea de păpuşoiu. iar nici de cum la lucru pământului pomenit prin art. 4. — Inţelegându-se că acei cu vite le vor face câte cu o pereche de vite, iar acei fără vite, le vor face cu mânile, cu materialul proprietarului. — Aceste zile proprietarul este dator a le întrebuinţa cu buna chibzuire la vremea trebuitoare, după soiul întocmirilor ce trebuinţa ar cere să se facă, şi iarăşi nu poate necurmat d'arândul, în cât să nu zăticnească pe locuitori de la munca pământului lor de hrană.

Dacă proprietarul nu ar avea trebuinţă de nişte aşa zile pentru felul lucrului mai sus arătat într'un an, apoi în cel'lalt an, sau în oricare alt an, nu mai este în dreptate a cere vre-o răsplată pentru acea rămăşiţe de zile, nici în bani, nici în lucru.

Art. 9. — Dacă proprietarul nu ar avea pe moşia sa lucru arătat prin art. 4 ca să întrebuinţeze pe locuitori, el atunci îi va putea întrebuinţa la asemenea lucru şi pe alte moşii, în depărtare numai până la patru

ceasuri, fără a-i scădea cu ceva, şi la asemenea întâmplare, locuitorii nu sunt datori a căra acele producturi la altă moşie de cât acolo unde le-au lucrat; iar dacă proprietarul nici în acest fel n'ar întrebuința pe locuitor, atuncea el se va despăgubi băneşte pentru un aşa lucru după osebitele preţuri a fiecaria localităţi.

Art. 10. — Lucrul la băi de piatră, de var sau de alte minuri, şi la cărături de cherestele din munţi, nici cu cuvântul lucrului hotărât prin art. 4 şi 8 nu se va putea face, de cât în urmarea unei de bună voe alcătuire de ambe părţile.

Art. 11. — In fiecare timp al anului, proprietarul este dator a avea îngrijire de a nu întrebuința pe ţărani de cât cu chipul ca fiecare dintre ei să se poată ocupa şi cu ale lor lucrări.

Art. 12. — Ţăranii sunt datori a merge la lucrul proprietarului arătat mai sus îndată ce ar fi chemaţi pentru ca să împlinească datoria lor, sau în locul lor să pue pe alţii, pentru ca să nu se pricinuiască zăticnire sau păgubire proprietarului prin zăbava ce ar face spre săvârşirea la vremea îndemânatică a lucrului la care ei sunt datori.

Art. 13. — Aşa dar şi proprietarul este îndatorit a da fieştecăruia din locuitorii statorniciţi pe moşia sa:

A. — Un loc de zece prăjini fălceşti pentru casă, ogradă şi grădină spre trebuința familiei lui.

Aceste locuri vor fi toate la un loc, şi acolo unde s'ar însemna de către proprietar.

B. — Proprietarul este îndatorit a mai da fiecărui locuitor, fără osebire şi fără privire către vite:

Una şi jumătate falce loc de arat.

Patruzeci prăjini de fânaţ, patruzeci prăjini pentru păşune.

C. — Tot locuitorul va primi pentru fiecare pereche de boi, sau de cai, peste locurile însemnate mai sus:

Şasezeci prăjini de fânaţi; şasezeci prăjini de păşune, se lămureşte ca aceste locuri de hrană urmează a se

da nu din sărături, ponoare netrebnice, ce potrivit calităţei pământului moşiei, locuri potrivite trebuinţei pentru cari li se dă.

Proprietarul împreună cu paşnicii şi cu bătrânii satului vor însemna aceste locuri, iar la întâmplare de neînvoire, apoi se va cere de către una sau alta din părţi mijlocirea isprăvniciei spre a se face o aşa însemnare a locurilor.

Art. 14. — Proprietarul nu este îndatorit a da mai mult loc unui locuitor de cât numai pentru patru boi, sau patru cai.

Aşa dar dacă unii din locuitori ar avea trebuinţă de mai mult pământ, şi dacă proprietarul ar avea de dat pământ, apoi unii ca aceştia rămân a se învoi pentru acest adaos de pământ pentru sine, iar nu în numele totimei satului, prin alcătuire înscris de a lor bună voe cu proprietarul care pururea va protimisi pe locuitorii aşezaţi pe moşia sa [1]).

Zisele înscrisuri încredinţate fiind de către isprăvnicie sau privighetori, vor avea putere lucrătoare anume numai către învoiţii pe vremea câtă ele ar cuprinde.

Art. 15. — Tot locuitorul ce va dobândi totimea folosurilor mai sus arătate, va fi dator în curgerea unui an, pentru proprietar pe a căruia moşie va fi statornicit, a face lucrul întreg arătat prin art. 4 şi 8.

Dacă proprietarul nu va face arătura ce locuitorul îi este dator, toamna când vitele pot găsi hrana pe câmp, şi sunt mai puternice, şi ar face-o primăvara, atunci proprietarul este îndatorit a da nutreţul vitelor locuitorilor întrebuinţate la acea arătură fără a pretinde de la dânşii plată sau lucru pentru acest nutreţ.

Art. 16. — La satele acele unde moşia este strimtă şi proprietarul nu va avea loc ca să dea locuitorilor pământ după rostirea articolului 13, sau dându-le lui,

---

[1]) Circularea departamentului din Läuntru din 26 Maiu 1851 No. 11460 ce este mai înainte.

noştinţa locuitorilor citindu-le în mai multe rânduri spre a se pătrunde de dânsele.

IX. Toţi locuitorii ce ar găsi că le vine a se supune la acele condiţii vor cunoaşte că pot rămânea pe moşie şi că au a urma îndatoririlor ce li s'ar pune prin acele condiţii atât pe anul 1860 cât şi mai încolo până la facerea unei noui legiuiri.

Acei însă din locuitorii săteni care nici se vor fi învoit cu proprietarul nici vor vrea să se supue la acele condiţii ce s'au depus în lipsă de învoială, unii ca aceştia sunt liberi a se pregăti prin legiuitele forme ca negreşit până la viitorul Aprilie 1 anul 1860, să se strămute pe alte proprietăţi, ori unde vor voi şi vor găsi că ie vine mai bine.

X. Dacă însă locuitorii ce nu s'au învoit şi până la 1 Aprilie anul viitor nu se vor fi strămutat, unii ca aceia să cunoască că fără a li se mai asculta vreun cuvânt de nepotrivire, vor fi datori a se supune întocmai la condiţiile ce se vor fi depus de proprietari, precum se zice la art. 7 de mai sus şi precum se hotărăşte în cel din urmă § de la art. 4 din măsurile adoptate de Obştcasca Adunare şi publicate sub No. 953 de la 16 Martie trecut.

Subtiscălitul după toate acestea are convincţia că proprietarii de moşii însufleţiţi de binele obştesc al ţării şi de interesul ce pot trage pe calea legală, prin o bună înţelegere cu muncitorii de pământ, vor pune însile toată stăruinţa ca să ajungă la rezultatul dorit de Guvern, ca armonia să domine ntre aceste două stări de locuitori adică proprietari şi chiriaşi ale cărora interese sunt atât de strâns legate unele de altele.

Nu mai puţin am încredere că şi toţi locuitorii săteni ca adevăraţi români, pătrunşi de părinteasca îngrijire ce are guvernul de dânşii, vor înţelege că printr'o bună învoire cu proprietarii fac nu numai întrebuinţarea libertăţii muncilor consfinţite de legile în fiinţă, dar tot deodată se apără de nevoia inpunerei condiţiilor precum şi de străgănirile şi pierderile strămutărei lor.

Sper, dar, că atât proprietarii cât şi locuitorii săteni se vor grăbi a pune sfârşit la orice neînţelegere din trecut şi că învoelile, pe unde trebuinţa cere, se vor face cu mulţumirea amândorora părţilor cu cea mai mare iuţeală înaintea arăturilor de toamnă.

In sfârşit subscrisul nu lipseşte a chema osebita ateniune şi a tutulor autoritaţilor administrative ce sunt îndatorate a priveghea şi a verifica aceste lucrări, ca să fie cu

nepregetată veghere a se îndeplini toate sus zisele formalităţi, şi în parte fie ce funcţionar administrativ a face să se convingă atât sătenii cât şi proprietarii, că numai prin bună înţelegere, învoire şi unire vor putea regula interesele lor mai bine şi corespunde dorinţelor Guvernului.

Ministru de Interne (ss) **N. CREŢULESCU.**

No. 6970, 18 August 1859.

In urma acestei publicaţii toţi proprietarii s'au grăbit să depue la cancelariile satelor respective condiţiunile pentru săteni muncitori pe moşia sa şi conform acelei publicaţii administratorii judeţelor au înaintat Ministerului de Interne copii de pe acele condiţii.

Citind aceste condiţii am văzut că pentru pogoanele legiuite, proprietarul se conforma întocmai dispoziţiunilor din publicaţie precum şi legiuiri; iar în ceea ce priveşte pentru pogoanele de prisos, proprietarii puneau condiţiuni fiecare cum îi venea mai bine.

Locuitorii săteni, muncitori de pamânt, erau obligaţi să le primească, căci dacă nu le primeau, proprietarul îi gonea de pe moşie. Această obligaţie o prevedea proprietarul chiar prin actul de învoială (condiţii).

Silit dar era muncitorul de pământ, dacă nu voia să umble din moşie în moşie, să iscălească condiţiunile aşa cum le făcuse proprietarul, şi asupra acestor condiţiuni administraţia nu putea face nimic, ele find aprobate chiar de Ministerul de Interne, căci după cum am văzut condiţiunile depuse la cancelaria sfatului sătesc, erau trimise în copie subadministraţiei, de aci la administraţia judeţului şi de aci la Ministerul de Interne. Prin urmare autorităţile având cunoştinţă de ele, în mod tacit le aproba. Şi când se întâmpla ca vre un locuitor să reclame, Ministerul de Interne, nu putea să facă altceva, de cât să dea ordin Administraţiei judeţului respectiv, ca să ia măsurile cuvenite ca condiţiunile să fie îndeplinite aşa cum s'au iscăliti fie ele împovărătoare sau nu.

Iar la vre-o vie din vre-o podgorie aflându-se un asemenea fugar şi stăpânul acei vii l'ar tocmi vier, atunci proprietarul acei vii v'a plăti, fără vre-un cuvânt de îndreptare, cele mai sus arătate.

Art. 22. — Daca strămutarea locuitorului sau a locuitorilor s'ar face prin învitările vreunui proprietariu atunci unul ca acesta va fi răspunzător către satul de unde s'ar strămuta locuitorii, cu toate cele arătate prin art. 21 şi osebit către proprietarul acelui sat va fi răspunzător şi cu plata lucrului hotărît prin art. 4 şi 8 pe toată vremea cată acel proprietar s'au stingherit de la acei strămutaţi.

Art. 23. — Proprietarul poate cere depărtarea de pe moşia sa a ţăranilor răzvrătitori şi îndărătnici dând însă ştire Departamentului din Lăuntru de una ca aceasta cu şase luni mai înainte de 23 Aprilie.

Departamentul primind o aşa vestire, dator este a cerceta şi, dovedindu-se aşa faptă a unor aşa locuitori îi va muta aiurea, după ce însă mai întâi ei vor îndeplini cele rostite prin art. 19, iar pentru sadurile ce ar fi având precum pomii şi altele, proprietarul îi va despăgubi după preţul politicit.

Tot odată departamentul este dator a da ştire şi visteriei pentru ca îndată să scadă cu capitaţia lor, pe satul de unde se strămută şi să încarce pe satul unde s'au primit spre locuinţă.

Art. 24. — Tot ţăranul căsătorit, adică însurat, şi care ar avea locul hotărît prin art. 13, de şi el ar lăcui tot într'o casă cu părinţii săi, va fi dator ca să îndeplinească către proprietar lucrul şi îndatoririle arătate prin acest aşezământ.

Art. 25. — In cuprinderea acestui princip săteanul ne însurat şi care n'ar avea casa sa, dar nici ar avea parte de pământ hotărît prin art. 13, nu va fi supus la nici un fel de lucru s'au îndatorire.

A. — Daca însă unul ea acesta ar voi să dobân-

dească acea parte de pământ şi proprietarul ar vroi ca să i-o dee, atunci el va fi îndatorit ca să lucreze deopotrivă cu ceilalţi.

Art. 26. Locuitorii neputincioşi care din pricina îndelungatelor boale numite nevindecate n'ar fi în stare nici pentru sine a lucra precum şi bătrânii în vârstă de peste 60 ani, nu mai puţin şi femeile văduve sărace, nu vor fi supăraţi la nici un lucru, rămâind a se odihni în casele şi ograda lor, cuprins în acele zece prăjini, fără a fi supăraţi, şi pentru aceasta nici vor avea drept de a cere pământ de hrană.

Iar daca dintre feţele aceste s'ar afla care ar vroi să se folosească de pământul legiuit, în total sau în parte, atunci ei vor fi îndatoriţi a lucra în analogia pământului ce vor primi, (vezi art. 17). — Aceşti mai sus arătaţi dacă ar avea fii însuraţi şezători împreună cu dânşii, atunci nici acei fii nu vor fi supăraţi a lucra pentru păriinţii lor, afară numai dacă ar urma cazul lit. A din art. 25.

Art. 27. — Nu este slobod:

A. — Locuitorului de a nu primi părţile de pământ arătate prin art. 13, sub cuvânt de a se scădea din lucrul hotărît prin art. 4 şi 8.

B. — Proprietarul de a nu da locuitorului întreagă parte de pământ arătat prin art. 13 sub cuvânt de a-l scădea din lucru, daca locuitorul de a sa bună voe nu va primi una ca aceasta.

Aceste partnice alcătuiri intre proprietari şi lăcuitori se vor face cel puţin pururea cu o lună mai înainte de 23 April.

Art. 28. — Sătenii sunt datori de a îngrădi ţarinile de arătură şi fâneţile ce se dau spre hrana lor în localităţile unde o asemenea măsură ar fi neapărat trebuitoare, pe lângă aceste sunt ei datori de a-şi păimi, pentru vitele lor, păstori înadins, în vremea păşunatului.

Iară îngrăditura arăturilor şi fâneţelor proprietarilor se va face de către săteni din zilele meremetului (vezi

ert. 8 paragraf C.) cu materialul proprietarului, în astfel ca săteanul să nu poată întrebuința la aceasta de cât zilele mai sus arătate afară numai de va urma învoială deosebită întru aceasta. — Jitarii se vor alcătui de proprietari în înțelegere cu sătenii.

Art. 29. — Locurile locuitorilor acele după rostirea art. 13 vor rămâne în a lor dispoziție, de a preface după obiceiul pământului, țarinele, imașurile, și fânețile, unele în locul altora fără ca proprietarul să-i împedice sau să-i strămute din ele, pentru ca locuitorii să le poată curăți și îmbunătăți spre mai bunul lor folos.

Art. 30. — Fiindcă cartofla este un product a căruia cultură ar trebui înlesnită, pentru ca prin ea să se poată întâmpina lipsa întâmplată din nerodirea altor producturi dară apoi și lucrarea lor fiind foarte grea, se mărginește că: proprietarul care ar vroi să facă cartofle să poată cere de la locuitori o așa lucrare, numai în locul lucrului hotărît pentru popușoiu, socotindu-se după o dreaptă analogie, patru prăjini de acele pentru lucrul păpușoilor, drept o prăjină de cartofle, adică: semănatul lor în arătura proprietarului, moșunoitul de două ori, scosul, căratul și pusul lor în movilă.

Iară seceratul și cositul sub nici un cuvânt, nici odinioară, nu se poate preface în lucrul mai sus arătat de cartofle, înțelegându-se că sămânța cartoflelor este dator a o da proprietarul de la sine.

Art. 31. — Lucrul hotărît fiecăruia locuitor el are să-l facă cu uneltele, cu trăsura și cu plugul său, dnpă soiul pânei sau a lucrului la care ar lucra. Dară apoi căratul lemnelor și podvezile se vor cere de la locuitori, la vreme slobodă de altă lucrare a pământului și calea îndemânatică pentru asemenea, și anume primăvara de la 25 Maiu până la 15 Iunie, și toamna de la 15 August până la sfârșitul lui Septembre. — Ințelegându-se că brudina pe la apele trecătoare are să o plătească proprietarul.

Art. 32. — Proprietarul singur are dreptate de a

vinde pe moşie vin, rachiu sau alte băuturi şi avea măcelărie şi dugheni, aceste drepturi fiind nedespărţite de proprietate, precum şi folosurile din mori, iazuri, păduri şi alte asemene.

Art. 33. — Locuitorii sunt slobozi a specula pe moşia în care şed, rodul din pământul dat lor de hrană, de vitele lor, de industria lor, ce ar avea peste a lor trebuinţă precum şi de roada viţelor lor arătat prin art. 35 şi fără jignirea celor cuprinse în articul de mai sus.

Art. 34. Pe temeiul principiului arătat prin art. 32 apoi la moşiile unde sunt păduri, locuitorii, când vor avea trebuinţă de orce fel de lemne, daturi sunt a se învoi cu proprietarii, or cu plată în bani, sau în osebite tocmele, iară pentru satele de la munte, se va urma după legiuirea anume făcută pentru dânsele.

Art. 35. — Locuitorii din viile şi livezile ce ar avea pe lângă casele lor afară din acele de pe zecele prăjini a casei cu ogradă, sau în deosebit alte locuri, datori sunt a da dijmă, de a zece din roduriie acestora apărate rămâind despre dijmă numai viile şi livezile de pe acele zece prăjini, iar acei ce vor avea embaticuri înscris vor urma după acele embaticuri.

Locuitorii apoi, atât vinul din viile de pe acele 10 prăjini a casei, cât şi vinul din deosebitele vii tot de pe acea moşie, ca pe un drept lucru a lor, pot să-l întrebuinţeze fără de împedecare despre proprietarul moşiei, însă numai de la începutul culesului şi până la sfârşitul lui Noemvrie, şi aceasta numai la casnicele lor trebuinţe, sau a-l vinde cu deriticata la proprietar sau la or care altul strein, iară nu la acei şezători pe aceiaşi moşie: Trecând termenul acesta ei nu vor putea să l întrebuinţeze în altfel de cât prin vânzarea cu deriticata.

De a aduce însă vin sau alte băuturi din alte locuri, nu sunt slobozi, nici pentru casnicele lor trebuinţi, nici pentru speculaţie.

Art. 36. — Sătenii locuirori pe mosiile răzăşeşti nu

vor fi supuşi lucrului hotărât prin Aşezământul acesta ci vor plăti în bani lucrul pe analogia pământului de hrană ce ar primi, după preţul vremei fiecăreia locacalităţi, fără a fi îndatoriţi a mai da dijmă pentru locurile de hrană, şi fără a fi supăraţi cu vre'o deosebită plată pentru locul de casă şi de ogradă ce ar fi primit de la răzşi.

Iar pentru viţele ce ar avea se va urma după rostirea art. 35.

Se lămureşte însă că la părţile alese şi stâlpite pe care vor fi locitori ne moşăni şezători, se va urma a lucra ca şi la celelalte moşii, ne fiind ele în categoria numirei răzăşeşti.

Art. 37. — Măsura pământului obişnuită în ţară este falcea.

O falce cuprinde loc de 80 prăjini lungul, şi de 4 largul, sau 320 prăjini pătrate.

Prăjina este o măsură de 8 stânjeni domneşti; stânjenul cuprinde 8 palme domneşti, aşa dar prăjina de care se vorbeşte, în toată cuprinderea acestui aşezământ, este prăjina de falce sau a 80 parte a unei fălci.

Art. 38. — Nu este ertat proprietarului să întrebuinţeze pe locuitori la lucru, Duminicele sau în zilele de sărbătoari, legiuite a se prăznui dupa deslegarea publicată de către Mitropolia ţărei şi alăturată pe lângă acest Aşezmânt.

Art. 39, — Aşezământul acesta, în toată cuprinderea lui, trebuind a se privi şi a se păzi, apoi învoelile cele până acum săvârşite între proprietari şi locuitori vor avea lucrare lor în câtă vreme amândouă părţile ar rămâne mulţămite în acele învoeli: iar de s'ar arăta nemulţumire, atunce se va urma după acest Aşezământ; iară învoelile pe viitorime nu se vor îngadui, dacă ar fi însărcinătoare peste îndatoririle locuitorilor, arătate prin acest Aşezământ, datoare fiind Isprăvniciile a privighia ca nişte aşa învoeli să fie în adevăr cu bună primire a ambelor părţi.

Acest Aşezământ, spre deosebire de acel din Muntenia este un pas înainte în îmbunătăţirea soartei ţăranului. Pe când în Muntenia Aşezământul lui Ştirbei declara pe locuitori de *chiriaşi*, în Moldova Aşezământul lui Gr. Ghica îi face răzăşi, se disfiinţează *dijma* pe când Ştirbei o meţine; în loc de *boerescul* se plătea o dare în bani; ţăranul este usufructuar pe legiuitele sale fălci şi proprietari sunt datori a da *însurăţeilor* pământ până la două treimi din moşie.

Iată cum se exprimă Domnul Ghica, în combaterea răscumpărărei *clăcei*, trăgându-şi argumentele din acest aşezământ, pe care îl declară cel mai bun pentru locuitori, fiindcă el le asigură nu numai presentul, dar şi viitorul:

«Legislaţia actuală a lămurit tot aceeace vechea legislaţie avea întunecat, pentru a lăsa cât s'ar putea mai puţin loc arbitrariului. Ea a disfiinţat dijma care dă o ideie de şerbire şi de vasalitate. . . . . . .

«Aşa dar, după legea aceasta, fiecare ţăran are parte sa hotărâtă de arătură de fâneaţă şi de păşune; în adevăr el nu e proprietar asupra acestora, însă are dreptul de a se folosi de rodul lor; el nu poate înstreina acest pământ, dar şi proprietarul nu poate nici a i-l lua, nici a i-l schimba după placul său. . . ,

«Acolo unde pământul trebuincios nu este de ajuns pentru a îndeplini partea hotărâtă a fiecăruia ţăran, el se împarte în trei părţi, dintre care două sunt ale ţăranilor, şi a treia a proprietarului; în acest caz scade şi lucrul în proporţie.

«Afară de aceasta, fiecare ţăran are pentru locuinţa sa o îngrăditură de 360 stânjeni pătraţi pe cari îi lucrează precum voeşte.

«Acesta e regimul de faţă. Se poate ca la punerea lui în lucrare să fie oarecare abuzuri; dar aşa e soarta tuturor legilor; ori cum ar fi, aceasta e un progres, şi chiar ţăranului, se dau mari foloase....

«Se crede oare a ne atinge de astfel de condiţii?

E oare de folos ţăranului de a schimba soarta lui de *usufructuar* sau de posesor cu acel de proprietar?

«Dar mai întăiu care va fi chipul de răscumpărare adoptat în această lege specială, care după art. 17 va trebui a fi pusă în lucrare înainte de un an?

«In aceasta se întâmpină greutatea chiar dintâiu. Ţăranul va trebui el să plătească de o dată capitalul pentru toate? Aceasta nu se poate nici decum. Sau să plătească dobândă pe fiecare an, fără a fi dator cu capitalul? Condiţia nu se schimbă şi nu aduce nici un progres în starea actuală a lucrurilor.

«Să zicem chiar că i se va da degeaba pământul ce el lucrează acum; în puţini ani, ţăranul proprietar va trebui să împărţească partea sa spre a o da copiilor săi; sau suferind consecinţele greşelilor sale, sau a pagubelor neprevăzute, el o va vinde şi va rămânea atât el cât şi familia sa lipsit de toate mijloacele de veţuire.

«Proprietarul care va fi cumpărător nu va fi mai mult îndatorit de a-i da un alt pământ, precum după legislaţiunea de astăzi el este îndatorit de a da fiecăruia chiar de ar fi şi mai mulţi într'o singură familie, câte o parte de pământ».

*
* *

La 1852 a intervenit o nouă legiuire, care a modificat sau mai bine a desvoltat unele articole din Aşezământul dela 1851, carî nu erau destul de bine lamurite.

Această legiuire a fost votată în 8 Aprile 1852 de Divanul obştesc pentru îndeplinirea unor articole din aşezământ, în coprinderea următoare:

«La art. 4, tot locuitorul ce va avea numai un cal va fi dator a se conforma cuprinţipul cuprins prin art. 17 a Aşezământului, el va primi dar locul de imaş, şi fânaţ ce i se cuvine pe o vită şi va face lucrul în

asemenea proporţie, fără a putea nici proprietarul a se scuti de a nu-l da, sub cuvânt de a-l scădea din lucru. Locuitorul ce în loc de o pereche de boi ar avea două vaci, aşa precum folosul acestora este cu mult mai mic decât acel de la doi boi, nu va fi îndatorit a lucra boerescul ca locuitorul cu boi, însă pentru hrana vacilor, el se va învoi sau cu proprietarul de le va păşuna pe locul acestuia sau cu obştea satului de le va păşuna pe imaşul comun; de la sine se înţelege, că de asemenea îndatorire rămâne scutit acel ce ar avea numai o vacă cu viţel, sau 10 oi sau doi mânzaţi, sau 5 porci, căci pentru ţinerea unor asemenea vite gospodăreşti Aşezământul hotărăşte a se da fiecăruia locuitor câte 40 prăjini imaş, fără nici o privire către numărul vitelor.

La art. 8 lit. C. fiindcă fişte care locuitor este îndatorit a lucra 4 zile proaste de meremet la acareturile de pe moşie, aceste zile se vor putea întrebuinţa şi la lucrarea coşerilor de pe moşii.

La art. 9, fiindcă locuitorii în luarea pământurilor ce li se dau pentru hrana lor se indămânează mai mult cu braţele familiei lor pe care din pricina casnicilor greutăţi nu le pot duce la muncă în locuri depărtate, proprietarul va fi dator a da locuitorilor asemena pământuri pe însuşi trupul moşiei pe care ei se află statorniciţi; nu se face excepţie la această regulă decât la proprietăţile stârpite, unde ar fi cu neputinţă de a se păzi această legiuire. In asemenea caz pământurile de neajuns li se vor putea da şi pe trupurile megieşite a aceiaşi proprietăţi, bine înţelegându-se dacă acestea n'ar fi despărţite prin proprietăţi streine, căci în asemena caz se va aplica art. 16 atingătoare de moşiile stârpite.

La art. 35, supt cuvântul de vii şi livezi, nu se poate înţelege decât locul cuprins cu vii şi copaci roditori, locul dar cuprins întru aceiaşi îngrăditură cu acele vii şi livezi, şi care ar sluji sau de fâneaţă ori

de curătură nu poate intra în categoria locurilor sădite, locuitorii dar ce se folosesc de asemenea locuri de fânaţi sau de curături, vor fi datori sau a se alcătui în deosebi pentru ele cu stăpânii moşiilor sau a le socoti în locurile de hrană, prevăzute de Aşezământ de a se da locuitorilor; se înţelege că această dispoziţie nu se va întinde şi asupra celor 10 prăjini prevăzute de a se da fiecăruia locuitor pentru locul casei, şi grădinei sale.

*
* *

Legiuirile lui Ştirbey şi Gr. Ghica de la 1851 cu modificările ce li sau adus în urmă prin diferite ordine şi instrucţiuni, a fost înfiinţă până la anul 1866, când după împroprietărirea ţaranilor la 1864, a trebuit să se voteze de către Adunarea Electivă o lege specială prin care se regula învoelile agricole.

Cu atât mai mult se cerea această lege specială, precum şi o lege de împroprietărire a ţăranului român, cu cât starea lui era foarte critică şi nimeni nu ar putea mai bine descrie starea socială a ţăranului la anul 1857, de cât însuşi el, prin următoarea cerere făcută Obsteştei Adunări din Moldova, prin gura deputaţilor săteni:

«In puterea legăturei încheiate de cele şapte puteri la Scaunul Marelui Impărat al franţezilor la Paris, noi trimişi deputaţi săteni din partea locuitorilor pontaşi (clăcaşi) a patru-spre-zece ţinuturi ale Moldovei, întrunindu-ne ca să rostim dorinţele treptei noastre, în privirea noului aşezământ şi a noui rânduelì ce are a se pune în ţară, şi chibzuindu-ne noi în de noi despre nevoile şi durerile a 12 sute de mii de suflete care neau trimis să fim *resunetul gemătului lor* la Marea Adunare alcătuită din toate treptele ţărei, în numele acelora, glasul nostru cel slab ridicându-se, adevărul ca înaintea lui Dumnezeu mărturisim:

«Că până în ziua de astăzi toate sarcinile cele mai grele, numai asupra noastră au fost puse, şi noi mai niei de unele bunuri ale ţărei nu ne-am îndulcit, iar alţii fără să fie supuşi la nici o povoară, de toată mâna ţărei s'au bucurat; că noi biruri grele pe cap am plătit, oameni de oaste numai noi am dat; ispravnici, judecători, privigetori şi jandarmi numai noi am ţinut; drumuri, poduri şi sosele, numai noi am lucrat; beilicuri, podvezi şi havalele, numai noi am făcut; boerescuri, zile de meremet, numai noi am îndeplinit; clacă de voe şi fără de voe, numai noi am dat; la jidovul orândariu, ca să ne sugă toată vlaga, numai noi am fost vânduţi; băutura scumpă şi otrăvită, numai noi am luat; pâine neagră şi amară, udată cu lacrămi, numai noi am mâncat; bătăi şi resmerite când au fost, tot greul numai noi l'am dus; oşti când au venit, numai noi le-am hrănit, noi le-am slujit, noi le-am purtat: că cel cu putere ţara îşi părăsea, peste hotar trecea, şi când da Dumnezeu de se făcea pace şi linişte şi ţara se îmbelşuga cu toţii se întorcea de se desfăta, de nevoe nu ştia, nevoea şi greutatea o ducea cei ce rămânea la vatra lor. Iarna era grea, oşti multe, cărături multe şi la loc depărtat, căram la Dunăre şi peste Dunăre, boii degerau şi cădeau, alăturea cădea şi omul cu dânşii, acasă copii flămânzeau, că ceea ce nu lua ostaşul la nevoia sa, lua zapcii cei de ţară de se îmbogăţea.

«Iară dacă puhoiul oştirilor se scurgea şi furtuna se alina, holdele se semăna, grânele înverzea, câmpurile înflorea, că sudoarea noastră le uda. Ţara asta nici băi nici maestri nu are, nici meşteşuguri multe ca alte ţări nu are; toată bogăţia, toată îmbelşugarea, braţele şi sapele noastre o aduc. Câtui Dunărea de mare şi de largă, curge râul sudorilor noastre, se duce peste mări şi peste hotare, acolo se prefece în râuri de aur şi de argint şi curg iarăşi înapoi de se revarsă în ţara noastră; iar noi nici rânduială nici

dreptate nu am avut. Când ne-am jeluit, când ne-am tânguit, păsurile când ne-am spus: Ispravnicul ne-au bătut, privighetoriul ne-au bătut, jandarmul ne-au bătut, zapciul ne-au bătut, vătăşelul ne-au bătut, vechilul ne-au bătut, posesorul ne-au bătut, boerul de moşie ne-au bătut; cine s'au sculat mai de dimineaţă, cine au fost mai tare, acela era mai mare. Boul şi vaca, munca ostenelilor noastre nu ştiam de sânt ale noastre; puiul şi găina, laptele din gura copiilor noştrii de multe ori cu nedreptul ni sau luat.

«Boerescu era odinioară şăse şi apoi două-spre-zece zile de la răsâritul şi până la sfinţitul soarelui. Apoi s'a făcut lege ca să tălmăcească ziua, lăsată de D-zeu, câtui mare şi boerescul s'au mărit; în urmă iar s'au mai tălmăcit şi boerescul s'au tot îngreuiat. Acum sânt 12 zile de pont, ziua cât luna; lucrăm din Primăvară până în Toamnă, lucrăm de cum se ia omătul (zăpada) şi până dă ingheţu, tot la boeresc. Lucrăm cât zice legea şi mai des şi peste lege, lucrăm şi nu mai mântuim, nu-i nici sărbătoare nici lucrătoare.

«Holdele cele mari şi întinse se fac frumoase şi mănoase, iar când treci pe lângă pământurile noastre ţi se rupe inima; ogoarele ne rămân în păragină, păpuşoiul (porumbul) ni se îneacă în buruiană şi rămân ne copţi de-i bate bruma; cei boereşti aşezaţi de noi în cosare şed ca aurul de frumoşi. Când dă frigul, când bate crivăţul, când ne bate nevoia, ne ducem de ne răscumpărăm însuşi munca noastră ca să ne hrănim copii cu dânsa, şi de multe ori pe lângă necazul nevoei, unii tari de inimă ne mai ţineau de leneşi că nu am putut a ne lucra ogoarele.

«Inainte de Regulament săteanul avea zece, cincispre-zece şi peste două-zeci de fălci; ridicam vite, ne prindeam nevoia şi era şi ţara folosită că cirezile cele multe ce eşiau din ţară noi le creşteam. Cu regulamentul, munca ni s'a împovorat, iar pământurile ni s'au micşorat. Ni s'au dat numai câte patru fălci

celor cu doi boi, celor fără de boi ni sa dat şi mai puţin. Tot regulamentul zice că: *unde boerul de moşie nu va avea pământ de ajuns de dat locuitorilor, acolo să aibă ale da două treimi* din întregul moşiei; unii dau alţi nu dau, care cum vrea. Noi nici la facerea legei aceştia, nici la celelalte nu am fost chemaţi, nici întrebaţi, nici la vre-o învoială nu am stătut. Domnia lor, boerii de moşi singuri le-au făcut, noi le-am urmat de şi greu şi amar ne-au picat. Dar fiindcă Dumnezeu şi-a adus aminte şi a dat în gândul celor 7 puteri de s'au îndurat ca de astă dată să fim şi noi întrebaţi despre păsurile şi durerile ce avem, uitat fie şi şters din mintea şi inimele noastre tot trecutul cu chinurile sale, departe fie toată ura, toată vrajba şi toată împerecherea de la sufletul nostru; o seamă şi din boeri au fost în frica lui D zeu; şi mai din vechiu pe când cu toţii d'avalma ne luptăm şi ne vărsăm sângele pentru apărarea credinţei şi a moşiei strămoşeşti, ei ne erau ca părinţi şi noi ca fii lor. Noi încă ştim, că de când cu Domniile greceşti, de atuncea ni s'au stricat şi dresele ţărei şi ale nostre. De aceea noi nu facem nici imputare nici înfruntare nimănui, şi să avem ertare, dacă spuind adevărul, vom fi scăpat vreo vorbă, care să vie greu la auzul cuiva. Noi dorim ca tot poporul român să se înfrăţească şi să trăiască în pace şi linişte pe pământul strămoşesc al României, pentru mărirea şi fericirea neamului, căci precum e scris la carte: «toată cetatea împerecheată va peri».

«Insă pentru ca în viitor să le lipsească orice prilej de neînţelegere între treapta sătenilor şi între boerii de moşii, în numele Prea Puternicului Dumnezeu şi a sfintei dreptăţi, cerem şi cu umilinţă ne rugăm ca să ni se aducă:

«Pe lângă cele *mari dorinţi* cari dimpreună cu celelalte trepte le-am arătat în Adunarea Obştească a ţări, *treapta locuitorilor pontaşi cere* ca pe viitorime săteanul să fie şi el pus în rândul oamenilor, să nu

mai fie ca până acum asămăluit cu dobitoacele necuvântătoare: *bătaia* care atâta amar de timp ne-au umilit şi ne-au ovilit, *biciul şi varga*, care de multe ori au batjocorit părul cel alb al părinţilor noştri şi câte odată au făcut pe femeile noastre să'şi piardă pruncii din pântecele lor, *să se ridice pentru totdauna de asupra noastră*. Pentru ori ce vină să ni se pue pedeapsă ca la cealaltă lume, şi să nu mai fim osândiţi fără judecată.

«De asemenea *ne rugăm* ca pe viitorime *toate beilicurile*, scrise şi ne scrise în legi, toate *bavalelele* precum şi *birul pe cap* să fie pentru totdauna *oborâte*. In locul tutulor acestora, să se pue un singur bir, pe averea fie cui, fără osebire în ţară: iar nu ca până acum, căci cei ce nu avem de unde, da mult, iar cei ce aveau mult, dau puţin sau nimic.

«Ne mai rugăm iarăşi ca satele să-şi aibă de acum înainte *dregătorii* alese chiar din sânul lor însuşi, dregătoriile acele să aibă a căuta sub privigherea Cârmuirei de toate nevoile satului, precum ţinererea rândueli în sat, la câmp şi la drumuri, privigherea, hotărârea şi apărarea asupra avutului, venitului, dărilor, cheltuelilor, lucrărilor, alcătuirilor şi a tutulor drepturilor săteşti. Să nu mai fie ca până acum, că noi vornicii şi pasnicii aleşi de sat i-am avut, dar nici într'o seamă n'au fost; că cutii săteşti încă am avut; bani am tot dat, ar fi să fie mii de mii de lei, dar cutiile au fost ca şi sparte, cum punea se şi strecura munca noastră, Dumnezeu ştie pe a cui mână intra; pentru sate nici şcoală, nici vre-o altă îmbunătăţire nu s'au făcut. Apoi suspinul, durerèa noastră de toate zilelele, dorinţa cea mai mare pentru care ne rugăm zi şi noapte la Dumnezeu să se îndure, este *căderea boerescului*; de aceea vrem *să rescumpărăm boerescul şi toate acele cu care sântem împovoraţi către boerii de moşii*. Vroim să scăpăm, vroim să ne răscumpărăm de robia în care suntem; vroim să ne răscumpărăm să nu mai fim a nimănui, să fim numai ai ţări, şi să avem şi noi o ţară; am îngenuchiat, am

îmbrâncit cu toţii; cum sântem, nu o mai putem duce îndelung. Nu vroim să jignim dreptul nimănui, dar nici al nostru să nu se întunece.

«Din bunii şi străbunii noi am avut *dreptul* de a ne *lucra pământul* trebuitor pentru hrana noastră şi a vitelor noastre, *fără să ne poată nimenea alunga* de pe dânsul. Toate uricele ţării, toate aşezămintele vechi şi noui ne sfinţesc acest drept, precum şi acela *de a se da copiilor noştri pământuri*, până la acoperirea *a două treimi* din moşie; iar până la Regulament avem dreptul de a lucra cât vom puţea. De asemenea boerii de moşii au avut dreptul de a ne cere boeresc.

«Să fie deci o Adunare Obştească unde să avem şi noi oamenii noştri, să se ceară şi să se desbată drepturile boerilor şi drepturile noastre şi ceea ce o ţară va găsi că sântem datori, cu sudorile noastre vom plăti; că omul ca să se scape de robie şi să fie stăpân la casa, vatra şi ogorul său, cu tragere de inimă va lucra şi se va rescumpăra.

«Iată plecatele noastre ruguminte şi cereri, Noi rugăm ca *Marea Adunare* a ţării să ia aminte la durerile noastre şi la sfânta dreptate, să desbată întru înţelepciunea sa ce este sau ce nu este cu cale, şi socotinţa sa să o trimită pe lângă cererile noastre la cei 7 trimişi, adunaţi în *Bucureşti*, care înfăţoşază chipul celor 7 puteri.

«Iară pre aceste *Prea Inalte feţe* le rugăm ca ajungând glasul nostru la auzul lor să nu-şi întoarcă urechea de la plângerile şi cererile noastre a două-sprezece sute de mii de suflete ci să le pue la picioarele *Impărăteştelor lor Măriri*, căci mântuirea noastră după Dumnezeu, de la Sfatul puterilor o aşteptăm. Ele au luat şi ţiu sorţii *Romániei* în puternica lor mână, numai Ei pot împlini măreaţa faptă de a scoate un popor din mormântul în care au căzut până acum. Biruinţele cele mari câştigate se vor şterge de pe stâlpii cei înalţi, pe care sânt scrise; pietrele se vor

preface iarăşi în nisip; dar *învierea României* săpată adânc în inimele tutulor românilor, trecând din strănepoţi în strănepoţi, vor bine cuvânta timpurilor viitoare *numele intemeetorilor unui popor.*

* * *

Această desbatere n'a fost zadarnică, căci dusă în conferinţa de la Paris de către comisiunea din Bucureşti care se compunea din 18 boeri şi 18 ţărani şi care era însărcinată cu reformele ce urma a se face, a dat naştere dispoziţiunei din art. 46 al convenţiunei din 7|19 August 1858, prin care se hotăra ca să se proceadă fără întârziere la revizuirea legei care regulează raporturile proprietarilor de moşii cu sătenii, în scopul de a se îmbunătăţi soarta acestora din urmă [1].

Toate aceste dorinţi ale sătenilor au fost satisfăcute, în urma împlinirii *marei dorinţi*, «Unirea Principatelor Române». S'au votat şi adoptat mai multe legi, între care şi *legea specială a tocmelilor agricole* în anul 1866, lege care împreună cu ordinele şi instrucţiunile date, cu modificările ce i sa adus prin legile de la 1872, 1882 şi 1893 vor face obiectul părţei a doua.

[1]) Buletinul Divanului ad. hoc al Moldovei No. 21 pag. 3.

PARTEA I

FASELE PRIN CARE A TRECUT LEGEA SPECIALA A TOCMELILOR AGRICOLE

CAP. I.

Regularea învoelilor dintre săteni si proprietari prin legea de la 1866.

Dacă în trecut Români, a căror ţară era eminamente agricolă, şi a cărei bogăţie era agricultura, produceau puţin prin munca lor şi prin urmare iconomiseau şi mai puţin, a fost că ei nu erau liberi pe munca lor, n'aveau libertatea muncei, pentru că legile şi diferitele aşezăminte din timpuri, nu le acorda aceasta; ele îi ţineau legaţi mai mult de stăpânii moşiilor şi iconomiile lor rămâneau în folosul acelui pe a cărui moşie erau nevoiţi să muncească.

Pentru a munci şi a economisi este nevoe de libertatea muncei, de siguranţă şi stabilitate. Aceste condiţiuni au lipsit în trecut Românilor, de aceia ei munceau puţin şi iconomiseau şi mai puţin; astfel că s'a crezut mult timp că aceste viciuri sunt naturale la români. Această prejudecare însă a căzut îndată ce munca a început a se emancipa, căci munca liberă produce mai mult şi mai bine de cât munca silită.

Marele câmp de producţiune este acela al agriculturei, el numai, până acum, ne-a pregătit cu încetul

pe acela al comerţului, al industriei şi chiar al ştiinţei căci el singur ne procură cele dintâi capitaluri necesare pentru a ne deschide aceste noui ramuri de activitate.

Agricultura dar trebue să atragă deosebita atenţiune a tutulor, şi pentru ca ea să meargă progresând trebue ca între săteni şi proprietari sau arendaşi să domnească o perfectă înţelegere şi învoelile agricole să fie executate cu punctualitate şi în bune condiţiuni, mai cu seamă acum când săteni au fost împroprietăriţi şi deci relaţiunile dintre ei mai apropiate.

Până la 1857—58 învoelile agricole erau făcute în basa legei lui Ştirbei de la 1851. — La anul 1858, expirând contractele de învoeli, locuitori muncitori nu au mai primit să se învoiască încă pe un period de 5 ani, sub imperiul legei de la 1851; proprietarii nu au mai depus condiţiile la cancelariile satelor şi comisiile catagraficeşti n'au mai eşit să facă înscrierile şi verificarea condiţiilor. Atunci a urmat perioada de transiţie, în cursul careia învoelile s'au făcut în basa dispoziţiilor ministeriale.

In cursul acestei perioade de transiţie s'a alcătuit legea tocmelilor agricole de la 1866, mai punându-se şi faptul că în acel an s'a întâmplat să fie şi secetă şi producte nefăcându-se, Guvernul a fost nevoit să vină în ajutorul celor lipsiţi.

In acest scop, Guvernul a intervenit şi pe lângă proprietari ca să avanseze sătenilor din producte în vederea muncilor ce au a le face. Proprietarii n'au voit să primească această propunere a Guvernului, pe motivul că nefiind o lege specială care să reguleze muncile agricole şi care să garanteze executarea lor, ei n'au nici o garanţie că locuitorii au să le muncească.

In vederea acestora pe de o parte, iar pe de alta pentru ca să nu se mai dea naştere la nici o neînţelegere între proprietar şi sătean, de oare-ce în legea de împroprietărire de la 1864 nu era prevăzută nici o dispoziţiune prin care să se reguleze învoelile

dintre proprietari şi locuitori, Guvernul a depus în anul 1866 pe biuroul Adunărei Elective proectul de lege al tocmelilor agricole care s'a votat şi sanţionat în cuprinderea următoare :

LEGE

Pentru tocmelile de lucrări agricole şi pentru executarea lor.

CAP I.

Despre tocmeli pentru lucrări agricole

Art. 1. — Toate tocmelile pentru munci agricole de orice natură, trebue să fie legalizate şi înregistrate de către autoritatea comunală respectivă, cu îndeplinirea formelor prevăzute la Cap. II din această lege.

Art. 2. — Numai comuna respectivă poate să legalizeze tocmelile locuitorilor de sub jurisdicţiunea sa ; ea poate sa legalizeze tocmeala si a unui locuitor strein, dar numai când acesta ar înfăţişa un certificat din partea comunei în care locueşte, doveditor că el este liber de a săvârşi asemenea tocmeli.

Art. 3. — Inscrisul de tocmeală va coprinde negreşit condiţiunile stipulate între părţile contractante.

Art. 4. — Nici o tocmeală pentru munca agricolă nu se va putea face pe mai mult de cinci ani.

Autorităţile competinte, sunt oprite a legaliza con tracte de această natură, pe un termen mai îndelungat.

Art. 5. — Nu este ertat nimănui să oprească (afară numai când ar urma sequestru prin autorităţile în drept) banii cuveniţi muncitorilor agricoli pentru datorii sau darayeri către alte persoane.

CAP II.

Despre înregistrarea tocmelilor pentru munci agricole

Art. 6. — Fiecare consiliu comunal rural, va avea un registru şnuruit, sigilat şi subscris de consiliul judeţean sau comitetul permanent, în care se vor trece pe rând, după data lor, şi cu număr, toate tocmelile pentru munci agricole în întregul lor.

La sfârşitul fiecăruia act de tocmeală, va urma subscrierea ambelor părţi contractante, şi legalizaţia consiliului comunal, contrasemnat de secretarul comunei.

Persoanele care nu ştiu scrie, pun degetul pe semnul crucii, după ce primarul sau serretarul comunei le va citi mai întâiu actul de tocmeală.

Art. 7. — Fiecare registru va cuprinde actele legalizate de comună în cursul unui an; dacă un registru nu va ajunge se va face un al doila tom, sau şi mai multe pentru acelaşi an.

Art. 8. — Orice răsături, adăogiri peste rânduri, rupere sau schimbări de cuvinte, sau de numere dintr'un registru, vor fi urmărite şî pedepsite, în caz de reclamaţiuni, după codul penal.

Art. 9. — Registrele aratate la articolul de mai sus, vor purta următorul titlu;

Registru pentru tocmeli agricole.

Judeţul . , . . .

Plasa . . . . .

Comuna . . . . .

Art. 10. — Pe fiecare an registrele tocmelilor de munci agricole se vor încheia de primari se vor verifica de subprefecţii respectivi şi vor rămânea în arhiva comunei.

Art. 11. — Comitetele permanente sau Consiliile judeţiane au totdeauna dreptul a revizui acele registre şi a culege ştinţele de care vor avea nevoe.

CAP. III.

Despre jurisdicţiune şi execuţiune.

Art. 12. — Consiliul comunal va judeca toate pârele provenite din neîndeplinirea contractelor pentru lucrări agricole, şi le va executa imediat,

Părţile nemulţumite au dreptul de recurs la judecatorul de plasă în termen de 15 zile fára a se suspenda prin aceasta executarea.

Art. 13. — Primarii sunt datori prin ajutorul consilierilor comunali, vătăşeilor, dorobanţilor, secretarilor, să îndemne pe muncitorii agricoli, cari au contractat in conformitate cu legea de faţă, a-şi îndeplini tocmelile, la vremea când şi locul unde, şi după chipul cu care s'au legat prin tocmeli.

In cazul când muncitorul nu lucrează după tocmeală primarul împreună şi cu consiliul comunal, cercetează în acea zi chiar reclamaţiunea şi constatând faptul adevărat, de odată cu încheearea procesului verbal pentru aceasta îl va executa la îndeplinirea tocmelei.

Primarii cari nu vor executa pe locuitori la timpul prevăzut aicea mai sus, se va supune la amendă în folosul casei comunale de 50 -100 lei. Această amendă însă nu-i va scuti de la răspundere de daune interese către cel vătămat, conform legei.

Art. 14 — Modul executării este cel următor:

Primarul prin mijloacele executive de care dispune va ăduce îndată pe datornic la munca pentru care s'a tocmit: când el se va îndăratnici, reclamantul poate prin consursul primarului şi în fiinţa unui consilier al comunei, ori secretarului ei, iar în lipsa lor chiar a doi martori, să tocmească pentru săvârşirea acelui lucru alţi oameni cu ori ce preţ.

Acest preţ constatat prin procesul verbal, se va împlini prin autorităţile administrative din propria avere a vinovatului, exceptându-se casa şi pământul dobândit prin legeă rurală.

Afară de această îndeplinire, reclamantul se va adresa înaintea autorităţilor judiciare pentru ori ce pretenţiuni de pagube.

Art. 15. — Când obiectul tocmelei s'a perdut în veri ce chip, ori s'a scos din întrebuinţare prin împrejurări neatârnate de voinţa părţilor tocmitoare, contractul se desfiinţează şi despăgubirea se va face de către puterea administrativă după regulele următoare:

Dacă muncitorul va fi perdut zile prin transportul său la locul de muncă se va despăgubi de acele zile după preţurile curente.

Dacă el a apucat a lucra parte din obiectul tocmit se va despăgubi, pe lângă ceeace i se cuvine pentru transportarea sa, şi cu analogia muncei ce a făcut.

In cazul când muncitorul va fi apucat a lua parte sau toţi banii înainte, va întoarce restul fără dobândă.

Art. 16. — La întâmplare de epizootie, (boală de vite) perind vitele sau mărginindu-se de administraţiune, sate, oraşe, localităţi, în aşa fel, în cât muncile agricole, pentru facerea cărora erau de trebuinţă vitele, nu s'au putut îndeplini la timp, muncitorul căruiă i-ar peri vitele de muncă sau vor fi fost mărginite, nu va fi supus la altă despăgubire, de cât la înapoiarea banilor, scăzându-se cu suma cuvenită pentru munca ce va fi apucat să facă; iară tocmeala va rămânea stinsă numai pentru acea lucrare care nu s'a efectuat la timp.

Se exceptează asemena acei care se vor constata că au fost popriţi pentru causă de boală.

Art. 17. — Ministerul de Interne va exercita tot deauna dreptul său de censură asupra funcţionarilor cărora se încredinţează aplicarea legei de faţă şi va putea ordona urmărirea lor conform legilor.

Nici o altă jurisdicţiune, nici o altă autoritate afară de cea coprinsă în legea de faţă, nu se va putea amestica în procedurile atingătoare de tocmeli pentru lucrări agricole.

CAP. IV.

Dispoziţiuni transitorii

Art. 18. — Toate legile, ofisuri domneşti, regulamente, deslegări minesteriale, şi veri ce dispoziţiune astăzi existentă atingătoare de tocmeli agricole, şi de executarea lor, contrarii legii de faţă, sunt şi rămân cu totul desfiinţate.

Art. 19. — Această lege se va pune în lucrare după o lună din ziua promulgărei ei.

Art. 20. — Ministerul de interne, odată cu publicarea acestei legi, va regula a se tipări şi a se trimite în fiecare comună afişe şi broşure coprinzătoare de aceasta;

Afişele se vor lipi în două sau trei locuri la fiecare comună şi la uşa primăriei.

Art. 21. — In toate Duminicile următoare, după promulgarea acestei legi, şi până la punerea ei în lucrare, primarul va aduna pe locuitorii comunei şi le va citi această lege

---

CAP. II.

Modificările aduse legei din 1866

In urma legei rurale de la 1864, care a făcut pe sătean proprietar de pământ şi deci liber a-şi munci pământul dat, toate legiie, ofisele domneşti, ordinele şi instrucţiunile din trecut, privitoare la regularea raporturilor dintre săteanul clacaş şi proprietar au rămas desfiinţate. Prin faptul împroprietăriri, claca a fost desfiinţată şi dijma rascumpărată.

Reforma din 1864 inaugură o eră de noui raporturi între marele exploatator şi muncitor, între proprietarul de eri şi fostul clacaş ; poziţiunea economică a sătea-

nului fu astfel modificată, relaţiunile dintre acesta cu proprietarul, cari nu puteau fi cu totul rupte, intră într'o nouă fază.

Insă, pentru pogoanele de prisos pe care le închiria săteanul, legiuitorul din 1864 n'a prevăzut nimic, nouile raporturi ce erau să se urmeze pe viitor între sătean şi proprietar, aceşti doi factori principali ai producţiuni, urmau să se reglementeze, învoiala dintre ei urma să fie legiferată; ceeace s'a şi făcut prin legea de la 1866, însă şi această lege, după cum vom vedéa a avut mult lacune, dând loc să se strecoare aproape aceleaşi învoeli, cari au mai existat şi sub timpurile grele, între proprietar şi sătean.

Legea tocmelilor agricole din anul 1866 linişti spiritele, aduse siguranţă în raporturile dintre părţi şi stimulă desvoltarea forţelor productive a munci. Prin ea se dă libertate sătenilor de a se învoi cu proprietarul ori cum vor crede ei de cuviinţă, limitând însă timpul pentru care se vor face învoelile.

Aceste învoeli au fost puse sub controlul şi autoritatea consiliului comunal, care putea să legalizeze şi să înscrie într'un registru, contractele de tocmeli agricole.

S'a pus sub jurisdicţiunea consiliului comunal toate reclamaţiunile isvorâte din neîndeplinirea contractelor agricole, şi executarea sătenilor pentru îndeplinirea muncilor a lăsat'o primarului, garantând executare contractelor agricole, astfel ca prin întârzierea executărei lor să nu se pericliteze resultatul muncei.

Cu toată libertatea acordată sătenilor de a se învoi, cu toată garanţia prevăzută pentru executarea munci, cu tot controlul autorităţei comunale, totuşi abusurile n'au încetat, căci proprietarul sau arendaşul profitând de puţina cultură a săteanului, prevedea în contracte dispoziţiuni pe care săteanul nu le pricepea.

Un cas de asemenea natură s'a întâmplat la Brăila, unde mai mulţi locuitori s'au învoit unul pentru altul să facă munca proprietarului. Intâmplându-se ca unul să

nu execute munca, s'au vândut boi celorlalţi pentru despăgubirea proprietarului. In al doilea an, locuitorii au contractat cu proprietarul însă cu condiţiunea ca să nu mai garanteze unul pentru altul. Proprietarul a zis: «bine» dar să prevedeţi în contract cuvântul «solidar». Locuitorii întrebând ce însemnează aceasta, li s'a răspuns că solidar însemnează «trăiască arendaşul». Locuitorii crezând că aşa este au contract şi neexecutându-se toate muncile li s'au vândut averile.

Afară de aceasta locuitorii având necazuri şi nevoi, siliţi fiind a se împrumuta la proprietari, mai cu seamă iarna, pentru a-şi plăti diferite angarale, proprierarul profita şi specula şi această nevoe a săteanului, luându-le dobânzi colosale sau obligându-i să muncuască cine ştie câte pogoane; săteanul care era cu cuţitul la gât, era silit să primească condiţiunile puse de proprietar, şi ceva şi mai mult autoritatea comunală întărea aceste obligaţiuni, deşi peste puterile săteanului, căci ea nu avea drept după lege să observe aceasta.

O astfel de învoială cămătărească s'a făcut în judeţul Brăila, prin care s'a impus unui om ca să lucreze pe an 39 de pogoane, să care 300 chile la Brăila şi să facă şi 30 zile cu palmele, şi cu clauza că dacă nu va face toate acestea, să dea, la sfârşitul anului, 1600 lei ştraf arendaşului.

Toate acestea şi multe altele a îndemânat Guvernul de la 1872 să modifice legea tocmeliloc agricole din 1866, arătând anume lucrările pentru care se poate face tocmeală, punând obligaţiune primarului să nu legalize contracte în care se prevăd munci pe care săteanul şi familia lui nu le putea face, şi garantând executarea muncilor din partea celor îndarătnici prin intervenirea dorobanţului.

Pentru a se vedea cari au fost modificările aduse legei din 1866, dăm mai jos textul legei modificatoare.

LEGE

pentru modificarea legei tocmelilor agricole

CAP. I

Despre tocmeli pentru lucrări agricole

I

La finele art. 2 se adaogă următoarele cuvinte: «la această comună unde se va şi depune spre a se înregistra, conform regulilor prevăzute la capitolul 3».

II

După art. 5 la capitolul I se adaogă următoarele articole:

«Primarii cari vor contraveni dispasiţiunilor art. 1, legalizând tocmeli pentru munci agricole ale unor locuitori streini fără certificatul prevăzut la art. 2, vor fi supuşi la o amendă de la 50 până la 100 lei noui. Amenda aceasta va fi în folosul comunei şi persoana vătămată în drept a cere despăgubire pe calea ordinară pentru prejudiciul ce ar cerca din faptul primarului».

Sunt de drept nule îndată ce ar aduce vătămare unei a treia persoane: învoelile ce s'au făcut cu locuitorii din comune streine fără să fi presentat certificatul prevăzut la art. 2».

CAP. II.

Despre munca agricolă

III

Prin munca agricolă se înţelege acea muncă pe care locuitorii o fac pentru exploatarea pământului.

IV

Sunt recunoscute ca tocmeli agricole:

a) Toate angajamentele pentru cultura pământului, arătura, semănatul, prăşitul, secera, coasa, adunatul, căratul la arie şi treeratul;

b) Chiriile sau transportarea productelor, lemne, fân şi alte materiale, cari aparţin numai pământului, la oraşele sau porturile ţărei, ori în alte puncte destinate şi prevăzute anume prin actele de angajament.

Acestea însă numai atunci când obligaţiunile transportului sunt făcute cu locuitorii cultivatori de pământ, cari nu au ca meserie esclusivă cărăuşia.

c) Angajamentele prin care se da cultivatorului o parte de pământ să-l exploateze cu a lui cheltuială şi în schimb să răspunză proprietarului o parte din recoltă sau muncă;

d) Angajamentele pentru lucrarea grădinilor de legume şi vărzărie;

e) Tocmelile pentru lucrarea viilor cu bani pe pogoane sau parte din recoltă;

f) Contractele pentru curăţirea locurilor cu tufăriş, scoaterea rădăcinilor şi prefacerea pământului pentru cultură;

g) Contractele pentru închirierea suhatelor imaşurilor (izlazurilor) precum şi toate angajamentele de serviciu cu luna sau cu anul privitoare la cultura şi exploatarea pământului.

. . . .

V

Contractele ce nu intră în categoriile sus menţionate nu sunt considerate ca contracte pentrn tocmeli agricole.

. . . .

CAP. III.

Despre înregistrarea şi împlinirea tocmelilor agricole

VI

La art. 9 se adaogă următorul aliniat;

«Toate tocmelile pentru munca agricolă, după ce se vor citi în prezenţa părţilor contractante de către Consiliul comunei respective, vor dobândi confirmarea sa, în lipsă de contestaţiune a ver uneia din părţi».

VII

Consiliul comunal este în drept să refuze legalisarea unui act de tocmeală pe dată ce munca pentru care se învoeşte un locuitor este mai mare de cât cea ce ar putea lucra el şi familia lui.

La caz de refuz, părţile contractante vor avea dreptul de se plânge la Comitetul permanent, care va statua de urgenţă şi definitiv.

VIII

Art. 10 se modifică în modul următor:

Pe fie-care an, în luna Decembre, registrele tocmelilor de muncă agricolă se vor încheia de primar, se vor verifica de subprefect şi vor rămâne în arhiva comunei.

«Subprefectul va fi dator să raporteze comitetului permanent despre această mult până la finele lui Decembre».

IX

La art. 11 se adaogă următorul aliniat:

«Ele sunt obligate să înainteze comunelor mult până

la 1 Decembre al fie-cărui an registrele despre cari se face mențiune mai sus».

X

Exploatatorii sunt obligați a depune la 1 Decembre la cancelaria comunei listă de rămășițele de muncă ce mai au pe la locuitori.

XI

Exploatatorii sunt obligați a da muncitorilor chitanțe tipărite din condici cu matcă pentru toată munca ce i se face după contracte.

XII

La art. 13 se adaogă următorul aliniat:

«In cas când, după îndemnul și execuțiunea consiliului comunal, locuitorii vor arăta îndărătnicire sau vor dosî din comună, consiliul îndată va cere de la subprefectura locală a-i trimite ajutor de dorobanți necesari in executarea locuitorilor îndărătnici sau fugari în comptul vinovatului.

CAP. III.

Regula rea învoelilor dintre proprietari și sătean prin legea de la 1882.

Munca și tocmelile agricole, după cum am văzut de la începutul acestei scrieri, a fost sub imperiul tutulor legilor noui și vechi, una din cele mai importante preocupări a tutulor guvernelor; ea fiind de un interes vital pentru toate clasele societăței.

Legea tocmelllor agricole din 1866, fiind o lege

originală, iar nu importată din străinătate ca multe alte legi, la alcătuirea ei, a dat naştere la multe şi vii discuţiuni şi de aceea în mai multe rânduri a trebuit să sufere modificări

De şi legiuitorul de la 1872 a crezut că a pus capăt abuzurilor ce s'a săvârşit sub imperiul legei de la 1866 şi a celorlalte din trecut, totuşi după cum vom vedea, şi după punerea în aplicare a acestei legi, abuzurile n'au încetat şi perturbaţiunile la care a dat loc legea din 1872 timp de 10 ani, a făcut pe guvernul de la 1882 să se gândească la o nouă legiuire care să facă a înceta toate cauzele care dădeau naştere la reclamaţiuni între proprietari şi săteni.

Legea din 1872 reînviase regimul *silei* din vechile legislaţiuni, punând în spinarea ţăranului *dorobanţul*. Deci ţăranul muncea căci la spatele lui era *dorobanţul*, era *biciul*, de frica căruia săteanul lucra pământul.

Ce muncă mai era aceasta făcută în silă? Ce fel de producţiune era aceia ce eşia dintr'un pământ muncit în silă, numai de frica dorobanţului?

Regimul silei era dar dăunător agriculturei, căci pământul lucrându-se târziu, producţiunea lui era inferioară. Urgenţa dar în executarea contractelor agricole şi pericolul în întârzierea unei categorii de contracte de lucrări agricole, justifica o lege specială în această materie.

Legiuitorul din 1882 în susţinerea proectului de lege presentat Camerei arăta: «că ţara avea trebuinţă de o lege specială spre a'şi desvolta forţele de producţiune şi credea că agricultura noastră în starea încă rudimentară în care se afla, cu mijloace de exploatare puţin desvoltate, avea încă nevoe de o protecţie specială care să o susţie şi să o ajute în silinţele sale de prosperitate. Că o atare lege urma să fie egală pentru ambele părţi şi să nu se ocupe de cât de acele cauze care prin natura lor urgentă şi prin însuşirile lor economice, nu pot fi lăsate la re-

-gula dreptului comun, fără pericol în întârziere şi fără a da loc la perturbaţiuni, la conflicte şi asupriri vătămătoare interesului general al ţărei, din cauza formelor complicate şi întârzietoare a dreptului comun. Considera ca o datorie a se impune legiuitorului în certe circumstanţe, ca prin măsuri înţelepte şi eficace, să ocrotească pe cel mai slab în contra celui mai tare, menţinând un just echilibru între ambele interese, şi când raporturile dintre ele tind din ce în ce a intra într'o practică asupritoare sau contrarie echităţei sau moralităţei, să se silească a indica o nouă direcţiune acestor raporturi şi a modifica acea practică în uzuri mai conforme cu datele economice şi mai corespunzătoare regimului libertăţei».

Legea din 1882 a exclus toate acele contracte care au rămas în dreptul comun şi a urmat altă sistemă în caracterizarea contractelor.

A specializat contractele de munci agricole, după natura lor urgentă şi în conformitate cu principiul dreptului;

A determinat într'un mod clar obiectul şi condiţiunile tocmelei şi,

A mărginit efectele numai la acele tocmeli pentru a căror executare exista pericol în întârziere, evitând ori-ce interpretare cotrarie şi îndepărtând ori-ce posibilitate de abuz.

Ast-fel legea prevedea patru feluri de contracte:

I. Contracte de lucrări prin plata în bani cari, au de obiect: arat, semănat, grapat, prăşit, săpat, secerat, cosit, cules, adunat, treerat şi cărat la fânărie, la arie şi la magazia de pe moşie, (art. 1, alin. *a)*;

II. Contracte pentru închirierea pământurilor de păşune (islaz sau imaş) în bani şi muncă, (art. 1, alin. *b)*;

III. Contracte pentru închiriere de pământ pentru fâneaţă sau arătură, în bani şi muncă sau în muncă şi dijmă sau şi una şi alta, (art. 1, alin. *c*);

IV. Contracte pentru închirieri de locuri de păşune

de fâneaţă sau arătură, în bani, pentru transporturile de cereale la schelă şi gară; lucrul viilor şi al grădinilor; angajamentele de serviciu cu anul şi cu luna, privitoare la cultura şi exploatarea pământului; acestea numai întru cât priveşte autentificarea actului, iar executarea rămânea în dreptul comun, (art. 1, alin. *d*).

Un uz, bazat de altmintreli pe dreptul comun, de care s'a făcut cel mai mare abuz şi care a ridicat legitime plângeri, a fost facerea contractelor colective cu clauze penale şi solidaritatea locuitorilor contractanţi, prin legea de 1882 asemenea contracte sunt prohibite, principiul responsabilităţei personale este cu atât mai inerent acestor contracte, cu cât ele nu se bazează de cât pe vrednicia persoanei (art. 2 şi 3).

Acestea sunt dispoziţiunile cap. I din lege.

Capitolul II tratează despre *formele la care sunt supuse contractele agricole* şi despre *termene*, iar Capitolul III *este relativ la înregistrare şi îndeplinirea tocmelelor agricole*.

«Formele exterioare în care urmează a se încheea contractele, determinarea obiectului, preţul în bani sau în muncă, precizarea naturei şi felului munci, locul şi epoca la care să se execute, facultatea de a contracta supusă unui control eficace, restricţiunile şi sancţiunile la care sunt supuse unele tocmeli imprudente sau făcute cu rea credinţă, deşteptarea făcută exploatatorului de a nu proceda cu uşurinţă sau prin surprindere la închierea de asemenea tocmeli, formele de procedură în legalizarea şi înregistrarea acestor tocmeli, sunt atâtea reguli care dau contractului un caracter de solemnitate, care aşează raporturile dintre părţi pe reguli statornice, care asigură ordinea şi buna credinţă între părţi şi care în fine, garantează executarea învoeiilor cu punctualitatea cerută de interesele agriculturei".

„Legea pune pe părţi într'o situaţiune absolut liberă şi într'o egală independentă una faţă cu cealaltă deci, ţine seamă de interesele speciale a fiecărei din—

tre ele şi neutralizează orice tendinţă de absorţiune a celui mai slab în cel mai puternic : agricultura mică a săteanului merită o egală solicitudine, ca şi agricultura mare: numai astfel condiţiunile sale economice se pot îmbunătăţi şi pot deveni un element de cooperare în desvoltarea forţelor productive ale ţărei».

Din acest punct de vedere şi ţiind seamă de abuzul ce se făcea cu munca săteanului, legea din 1882 conţinea dispoziţiunea expresă (art. 26) că din zilele lucrătoare ale săptămânei, două rămâneau pe seama locuitorului, fără a putea să le angajeze în nici un caz la alt-cineva.

Un alt abuz din cele mai grave în contra căruia legea din 1872 nu prevedea nici o dispoziţiune, era traficul ce se făcea cu munca săteanului de către nişte samsari, cei mai mulţi străini, cari în cele mai dese cazuri, prefăcea în contracte agricole datoriile făcute la cârciumă sau aiurea, sub presiunea unei necesităţi momentane, şi apoi le transmitea către cei d'al treilea, adesea ori în localităţi streine, şi pentru lucrări nedeterminate.

Prin legea din 1882 s'au prevăzut o serie de dispoziţiuni cari curmă ăcest abuz.

Prin art. 8, cesionarea contractelor de la o mână la alta era oprită, afară de cât de la exploatatorul actual la cel care îl succeda în exploatarea aceleiaşi moşii, pentru care a fost făcută tocmeala şi, prin acelaşi articol, se interzicea facultatea ca munca să se schimbe pentru altă lucrare sau în altă localitate de cât aceia care a fost stipulată în contract.

In aceiaşi ordine de idei legea mai conţinea (art. 19) dispoziţiunea ca datoriile provenite din alte daraveri nu se puteau preface în tocmeli agricole, precum asemenea că preţul datorit din lucrări agricole nu se putea reţine sau imputa printre alte datorii (art. 18).

O bună şi regulată socoteată a daraverilor dintre părţi, este cea mai sigură garanţie de ordine şi de ar-

monie pe care o lege trebue să facă a se stabili între cele două interese în corelaţiune din acest punct de vedere. Aşa legea din 1882 impunea părţilor prin art. 15 obligaţiunea ca la flecare finit de an agricol să'şi liquideze socotelile, acordându-le pentru aceasta două luni, adică; de la 1 Decembre până la 1 Februarie urmator; şi fiindcă exploatatorul era cel mai interesant în cauză, legea îl constituia în parte diligentă sub pedeapsă ca în caz când din faptul său nu va încheia această socoteală, să piarză dreptul, adică muncitorul să fie liberat de restul de muncă ce n'ar fi executat.

De altă parte rămăşiţale constate la încheierea socoteli se pot, sau preface în lucrări agricole pe anul viitor, sau a se plăti în bani, şi după alegerea muncitorului şi în cazul din urmă înscrisul care constata datoria, legea îl declara autentic, ceiace constituia o garanţie mai mult pentru exploatator.

*
* *

In privinţa termenului contractelor, legiuitorul din 1882, în vederea mai multor consideraţiuni, a fixat pentru tocmelile pentru lucrările prevăzute la art. 1 al. a, termenul până la doi ani, iar după trecerea de doi ani, de la promulgarea legei, tocmelile acestea nu se mai putea încheia de cât pe termen de un an, (art. 9).

In ce priveşte contractele prevăzute la al. b. şi c. de sub art. 1 legea stabilea că nu se pot încheia de cât pe termen de 3 ani agricoli, căci:

Este un fapt cunoscut care derivă în mare parte din pripirea şi neprevederea cu care s'a aplicat legea rurală, că *păsul* cel mai mare al săteanului, este izlazul pentru păşunarea vitelor, este asemenea incontestabil, că în cele mai dese cazuri exploatatorul profită de această nevoe a săteanului spre a-i dicta condiţiunile cele mai oneroase; aceste condiţiuni la care

săteanul era constrâns să subscrie, stipulează o generalitate complexă şi complectă de tocmeli agricole care îi absorbea toată munca.

Este evident că în această sistemă contractul nu mai era expresiunea acordului a două voinţi independente şi că efectele morale şi materiale la care dădea loc o asemenea practică, erau de natură a provoca cele mai supărătoare consecinţe.

Relativ tot la termene legea din 1882 a stabilit că pentru anii viitori agricoli, autorităţile comunale erau oprite a legaliza şi înregistra contracte agricole pe termene mai îndelungate de cât cele prevăzute la art. 9, şi că toate tocmelile agricole pentru anii viitori, se putea încheia ori când în cursul anului, fixând anul agricol de la 1 Martie până la finele lui Fevruarie următor; aceste date fiind mai conform cu obiceiurile agriculturei şi cu clima ţărei (art. 10 şi 11).

* * *

Capitolul al patrulea trata despre *execuţiune* şi *jurisdicţiune*.

Legea din 1872 ordona la caz de trebuinţă executarêa cu forţa militară.

«O asemenea măsură, întrodusă însă într'un timp când aceste relaţiuni erau, sau începuseră a fi reaşezate pe cea mai perfectă armonie, nu s'a putut justifica întru cât-va, de cât prin resultatele economice satisfăcătoare ce ar fi adus; cu toate acestea, după 10 ani de aplicare, care era situaţiunea economică şi morală în care se afla ţara, relativ la cestiune? Raporturile dintre părţi erau mai puţin lămurite de cât ori când, valoarea muncii săteanului depreciată în raport cu numărul anilor pe care 'şi-a scomptat braţele, condiţiunea sa economică pe care i-o crease reforma de la 1864 şi care ar fi putut să înflorească sub ocrotirea unor instituţiuni bine chibzuite, era aproape com-

promisă. Capitalul în numerar, care putea să fie afectat spre a spori facultăţile productive ale muncitorului şi prin urmare a mări suma mijloacelor de desvoltare a agriculturei mari, n'au servit de cât a-'l îndatorii, a-i acapara braţele pe ani nenumăraţi şi al face *rob* al cametei».

O asemenea stare în condiţiunile săteanului ca factor principal al muncii, împuţina forţele productive şi oprea desvoltarea continuă a principalei sorginte de avuţie. Ceva mai mult, a adus o scădere morală, tot atât de vătămătoare viitorului ţărei.

Din aceste consideraţiuni morale şi materiale abolirea din legile noastre a unor dispoziţiuni esceptionale din alte timpuri numai putea fi întârziată ; de aceia suprimarea execuţiunei cu dorobanţul a tocmelilor agricole se impunea

* * *

O causă de peturbaţiuni şi de vexaţii era în operaţia dijmuitului, pentru care legea din 1872 nu prevedea nici o dispoziţiune ; prin legea de la 1882 luându-se garanţii egale peutru amândouă părţile s'a pus obstacol ori cărui abuz şi s'a asigurat adunarea recoltelor la timp şi în condiţiuni echitabile.

Astfel, executarea contractelor pentru tocmeli agricoie au pus'o în sarcina primarilor şi ajutoarelor sale, precum şi urmărirea şi vânzarea averei debitorului (art. 24 şi 25).

In privinţa dijmuitului legea din 1882 a pus obligaţiunea ca el să se facă cel mult în zece zile de la strîngerea recoltei, iar în caz contrariu obliga pe primar să-l facă din oficiu (art. 30).

Legea de la 1882 tratând despre sancţiuni şi penalităţi, a luat cele mai severe măsuri penale contra funcţionarilor însărcinaţi cu executarea legei în cazurile de abateri prevăzute de art. 34, 35 şi 36.

Dacă cu toate acestea, s'ar fi ivit cauze litigioase, între părţi, resultând din contracte de învoială, ele se resolva după regula dreptului comun de autorităţile judecătoreşti comform legilor ordinare de competinţă, cu deosebire că s'a prevăzut în lege (art. 32) ca aceste autorităţi să judece asemenea cauze de urgenţă şi ca sentinţele să fie executorii pirovizoriu, precum asemenea şi dispoziţiunea ca introducerea cererei în justiţie nu suspendă executarea convenţiunei de muncă.

O ultimă dispoziţiune a legei este la cap. VI, care se ocupa în prima linie de contractele existente la promulgarea ei, recunoscând în principiu şi respectând contractele întru cât ele vor fi conforme disposiţiunilor legei din 1872, însă nu s'a putut de câ să se supue, în ceea ce priveşte executarea şi liquidarea lor, procedurei prevăzută de lege, recunoscând în acelaş timp facultatea părţilor de a modifica în comun acord acele contracte spre a le pune în armonie cu dispoziţiunile acestei legi.

Totuşi, în faţa noui stări de lucruri materialmente existente în parte, care era de natură a apăsa mult timp încă asupra poziţiunei economice a săteanului şi a încurca liquidarea daraverilor actuale în dauna ambelor părţi, legea din 1882 a prevăzut o excepţiune la această regulă, coprinsă la art. 38 că contractele în bani cari vor fi mai lungi de cât termenul de doi ani acordat acelor contracte prin legea de la 1872, nu vor putea beneficia de cât pentru doi ani următori de la punerea ei în lucrare.

Legea din 1882 între altele a suprimat al. III de sub art. 9 din legea de la 1872 prin care se da drept consiliului comunal să nu legalizeze actele care prevedea munci mai mari de cât ceea ce ar putea lucra săteanul şi familia lui.

Rău a făcut legiuitorul de la 1882 că a suprimat această dispoziţiune, şi acest rău se simte şi azi când nevoia de a avea o asemenea dispoziţiune în lege este cu atât mai mult simţită cu cât condiţiunile im-

puse de proprietari sătenilor sunt din ce în ce mai împovărătoare.

* * *

Acestea sunt modificările aduse de legea din 1882 în mod radical legilor cari s'au succedat până la dânsa. Dar şi această lege, găsindu-se necomplectă în unele părţi, s'a simţit trebuinţa de a se modifica în parte şi astfel, legea care urmează aceştia in anul 1893, împlineşte lipsurile cari s'au observat că sunt necesare a se introduce şi pe care le dăm aici aşa cum se află astăzi pusă în aplicare.

CAP. VI.

Modificările aduse legei din 1882.

După lungi şi memorabile desbateri, legea din 14 Mai 1882 pe lângă câteva îmbunătăţiri generale, ca nimicirea solidarităţei şi abolirea execuţiunei brutale, a scurtat şi termenul plăţilor anticipate pentru muncă, de unde a resultat o prefacere foarte însemnată în agricultura. Creaţiunea şi consolidarea creditelor agricole a favorizat încă reforma, aşa că suntem în ajunul de a inaugura sistemul de «*bani gata pe muncă gata*». Acest regîm se observă în mai multe localităţi unde a dispărut vechile moravuri.

«In adevăr, o muncă plătită azi pentru a fi făcută pentru câţiva ani, este considerată oare cum ca o muncă silnică, nedatorită, când vine termenul îndepărtat. In asemenea condiţiuni, lucrătorul are sentimentul că munceşte de pomană, de *clacă*, cum se zice la ţară, şi, chemat la muncă, el a uitat de mult origina datoriei. Pe de altă parte, uşurinţa de a obţine o sumă oare care prin punerea degetului pe o hârtie, întunecă valoarea

consecințelor îndepărtate. Mai lesne îți reprezinți plăcerile ce ai putea să-ți procuri imediat, de cât sudorile ce vei vărsa peste un an; cele dintăi formează o impresiune vie, celelalte o impresiune slabă.

«Adesea țăranul cedează nu nevoilor de prima ordine, cât dorințelor ordinare, când își escomptează brațele. Cu alte cuvinte, natural este ca plata să urmeze imediat munca. Atunci impresiuniie plăcute ale salariului înlocuind fără întârziere impresiunile displăcute ale munci, se naște o deprindere intelectuală care transformă cu încetul ideia primitivă de muncă dobitocească — efectuată de frica biciului — în ideia de muncă omenească în al cărui mobil este capitalisarea cu toate consecințele ei, atât pentru individul însuși cât și pentru familia lui, în present și în viitor. A despărți însă, cele două categorii de senzațiuni prin un lung interval, a răsturna seria firească a lucrurilor, a pune efectul înaintea cauzei, este a distruge echilibrul cerebral, este a crea o stare psihică anormală, caracterizată prin o indoită iluziune: iluziunea că un împrumut este o glumă, iluziunea că munca este o osândă neexplicabilă. La aceste funeste resultate morale mai trebue adăogat faptul că munca viitoare se plătește, firește, mult mai eftin de cât munca actuală».

«Dar legiuitorul din 1882, s'a oprit aci și a lăsat altora sarcina de a complecta reforma relativă la învoelile pentru închirierile de pământ ce constitue un colonat *sui generis*; în acest sistem de cultură domnesc încă neajunsurile anterioare anului 1882, de și micșorate.

«Obișnuit proprietarul sau arendașul adică antreprenorul mare, dă pământ de arătură sau fâneț în schimbul căruia săteanul plătește o chirie în bani, dijmă și diverse producte accesorii. După legea de la 1882 modalitățile de plată sunt susceptibile de următoarele serii:

1) Muncă și bani;
2) Munca și dijma;

3) Muncă, bani si dijmă;

4) Muncă, bani, dijmă şi altele.

Munca se descompune în felurite prestaţiuni precum: pogoane de arătură, de coasă, de prăsilă, seceră, etc. zile de cărat, secerat, treerat, etc. Dijma varia după localitate, accesoriile coprindea: găini, pui, ouă, unt, muşchiu de porc, etc.

Ori cine înţelege că combinaţiuni aşa de complicate pun pe plătitor în cea mai displăcută nedomirire. Toate aceste fracţiuni de plată, nereductibile sau greu reductibile, la acelaş denominator, prezintă inconveniente aproape identice cu alcătuirile pe bani înainte pe mai mulţi ani».

Legea din 1893 tinde a limpezi valorile preschimbate, obligă în acest scop pe antreprenorul agricol, să determine cel puţin care loc se dă pe bani, care pe muncă şi care pe dijmă. Previne cumulul prestaţiunilor şi suprimă codiţele accesorii. Cu alte cuvintei, se stabileşte un fel de bursă câmpeană cu cote dferite, şi aci vedem o îndrumare spre o valoare unică; ori bani ori dijmă, ori muncă, cu posibilitatea de a aprecia valoarea dijmei şi a muncei în raport cu banul.

«Inainte când numerariul era rar şi dobâuzile enorme, când lipsa de transacţiuni interne şi externe ne forţa să consumăm pe loc mai toată recolta, erau justificate obiceiurile vechi, variabile după împrejurări şi însoţite de felurite prestaţiuni. Nimeni nu plătea în bani, pentru că nimeni nu avea bani. Astăzi însă, apucăturile de care vorbim sunt fără îndoială menite a dispare la rândul lor, cum dispar una câte una, în toate ratmurile activităţei umane, formele întrecute de presen.

«Exportul grânelor din ce în ce mai înfloritor, a condus la ruperea continuă a vechilor imaşe, pentru a se folosi mai bine de puterile pământului, încredinţându-i cerealele cerute de pieţele streine. S'a mers nsi prea departe pe această cale; raportul necesar, [illegible] de o bună gospodărie, între cantităţile de iarbă

şi cantităţile de locuri arate într'o explotaţiune, a fost nebăgată în seamă. Pe de altă parte, din diferite motive, ca şi necunoscute, a urmat o criză de care suferă întreaga agricultură. Ingrădirea nechibzuită a vitelor pe o întindere de imaş prea restrâns, dă naştere la mai multe rele, între cari: 1) O nutriţiune insuficientă; ca consecinţă: decadenţa raselor, forţa muşculară scăzută, producţiunea carnei şi a laptelui în descreştere; 2) Nimicirea păşunei, pentru că firul de iarbă abia incolţit, e smuls până la rădăcină de animalele moarte de foame ce se aruncă cu lăcomie asupra lui, cum îl zăresc; 3) Nemulţumirea tutulor proprietarilor de vite, etc. Prin urmare, folositor este de a se arăta prealabil suprafaţa imaşului.

Legea din 1893, indeamnă pe primari a dijmui cu seriozitate în timpul oportun; dijmuirea capriţioasă e o armă ce nu mai trebue lăsată la discreţiunea arbitrariului.

Găsim în fine, limitarea legei tocmelilor la o întindere de 10 hectare, precum şi lărgirea competintei judecătoreşti propriu zise prin micşorarea cercului de acţiune curat administrativ, măsuri nemerite din toate punctele de vedere.

Reforma de la 1893 este o operă înţeleaptă; porneşte de la o stare cunoscută şi merge spre rezultate aproape sigure şi în curând realizabile, adică dispariţiunea unor asperităţi supărătoare. Este o ilustraţiune mai mult a teoriei moderne, după care progresul constă în trecerea de la o stare omogenă nelămurită la o stare eterogenă difinită.

Jocul firesc al forţelor naţionale române, rămâne întreg, necompromis, prin o idee preconcepută având de scop a impune o desvoltare unilaterală, greşită poate, şi atunci păgubitoare în ultimul grad. Liber este fiecare să încerce toate sistemele de cultură: Aci agricultura prin capital, care are avantagiul de a reţine pe proprietar lângă pământ, de a da exemple de bună

gospodărie şi educaţiune, de a menţine solidaritatea între clase şi de a spori avuţia generală, creind, prin întrebuinţarea maşinelor, etc., forţe noui nelimitate; Dincolo colonatul sub diverse aspecte; aiurea arendă mică; mai departe asociaţiuni locale de cultivatori, etc. Statul admite formele cele mai variate cu condiţiune numai, să se respecteze un oarecare echilibru între proprietarul mic şi cel mare, şi să existe o oare caru doză de onestitate în apucăturile tutulora [1])».

CAP. V.

Despre tocmelile lucrărilor agricole.

Munca agricolă este orce lucrare care se referă la cultura pământului; iar tocmeala agricolă, este angajamentul ce-l face cineva pentru lucrarea pământului.

Formele de lucrări agricole sunt:

Invoelile în bani, prin care cultivatorul se obligă a a lucra, cu ziua sau cu măsura la următoarele munci agricole: arat, semănat, grăpat, dat cu tăvălugul, prăşitul, săpatul, seceratul, cositul, culesul, adunatul, treeratul şi căratul la fânărie, la arie, şi la magazii de pe moşie.

Invoelile pentru închirierea pământurilor de păşune (izlaz sau imaş) pentru care cultivatcrul se obligă ca drept chirie să răspundă, pe lângă o plată în bani, şi muncă;

Invoelile prin care se dă cultivatorului o întindere de pământ pentru fâneţe sau arătură spre a-l întrebuinţa pe seama lui, în schimbul căruia el se obligă a răspunde, drept chirie, o plată în bani ori în muncă, ori în parte din recoltă (dijmă).

Aceste trei forme se vor putea combina, cu condiţie

[1]) Vezi desbaterile Adunări Deputaţilor din anul 1893, raportul raportorului legei tocmelilor agricole.

de a se determina prin contract partea de loc dată pe muncă şi partea de loc dată pe bani.

Aci trebue să observăm că tocmeala se face *ori* în bani, *ori* în muncă, *ori* în dijmă, şi atrag atenţiunea asupra cuvântului *ori* pentru a nu se confunda cu cuvântul «*şi*» căci altceva este tocmeala *ori in bani ori in muncă* şi altceva este tocmeala *şi în bani şi în muncă şi in dijmă*. Vom avea atunci ceea ce se chiamă, *ruşfet*

Asupra însemnătăţei cuvântului *ruşfet* sunt două păreri.

Prima părere: Ruşfet se chiamă tot ceeace se cere ţăranului pe lângă muncă şi dijmă, de ex.: după ce se ia de la ţăran a 5-a, a 4-a a 3-a, a 2-a parte sau una şi una dijmă, apoi se mai cere ţăranului şi: *pogoane de arătură şi pogoane de seceră şi pogoane de sapă şi zile de muncă*, şi pe deasupra tutulor acestora i se mai cere să dea şi *muschiul de porc, şi puiul de găină, etc.*, iată ruşfetul.

A doua părere: Ruşfetul este însăşi *dijma*, de ex. ţăranul ia de la proprietar douăzeci, treizeci pogoane şi mai mult chiar, şi pentru acestea lucrează proprietarului două, trei pogoane şi dă şi dijmă din 4, 5, ba chiar din 10, una, prin urmare nu este *muncă şi dijmă*, ci numai *dijmă*, dar combinat astfel că în loc să dea o dijmă mai mare din munca sa, făcea acea muncă proprietarului cu sămânţa lui.

Prima părere e mai apropriată de adevăr, de cât cea de a doua, cu toate că şi din a doua părere reese că pe lângă dijma se face şi altă muncă de două sau trei pogoane.

Şi în fine, învoelile pentru închirierea locurilor de păşune, de fâneţe sau de arătură, pentru care cultivatorul se obligă a răspunde plata în bani; transporturile de cereale la schele şi gări, lucrul viilor şi al grădinilor.

In unele părţi ale ţărei, pentru pământul dat de arătură, cultivatorul nu plăteşte drept chirie nici dijmă nici bani, ci lucrează deosebit pogoanele ce se cuvine

drept dijmă. In alte părţi se lucrează sub formă de *tarla*. Ce este tarlaua? Proprietarul împarte pământul dat cu învoială în două părţi egale, o parte pentru el şi una pentru ţăran, impunând ţăranului să lucreze mai întâiu partea proprietarului.

Prin urmare avem trei sisteme de plată pentru pământurile luate de cultivatori pentru fâneaţă sau arătură:

Plata în bani

Plata în dijmă

Plata în muncă

Toate aceste sisteme se strâng într'un singur sistem general care este că ţăranul munceşte iar proprietarul dă pământul şi sămânţa.

Intre învoelile agricole, am văzut că au intrat şi transporturile de cereale la schele şi gări, precum şi lucrul viilor şi al grădinilor.

Transporturile sunt admise întru cât ele sunt făcute de ţăranii cultivatori de pământ cu boii şi carele lor şi întru cât ei duc la schele sau gări pentru proprietar, recolta pământului, care a fost obiectul învoelei lor iar nu transporturile făcute de oameni speciali, cum sunt cărăuşi, etc., oameni de meserie.

In privinţa viilor aceleaşi cuvinte avem de spus.

*
* *

Toate învoelile dintre ţărani şi proprietari sau arendaş, se fac prin contracte legalizate, după cum vom vedea, de către primăria respectivă, şi ele nu se pot încheea de cât între cultivatori agricoli în persoană şi între cei ce exploatează moşii, ori împuterniciti acestora din urmă. Aceste contracte trebue să coprindă obiectul învoeli, preţul, natura şi felul lucrărei, precum şi epoca la care să se execute.

In asemenea contracte este cu totul oprit a se introduce de către contractanţi clauze penale şi acte de solidaritate, care tind la ruina ţăranului. Aceasta pentru a se pune capăt la unele abuzuri ce se făcea cu

învoelile agricole; căci după cum am văzut, ţăranii in neştiinţa lor, nu-şi dădea socoteală de ceea ce facea angajându-se solidar, necunoscând puterea cuvântului solidar într'un contract.

Este de observat însă că solidaritatea e oprită numai în contractele agricole pentru învoelile prevăzute de lege, iar nu şi în alte contracte ce s'ar încheia între muncitori şi exploatatori, căci între ei poate să fie şi alt-fel de tocmeli şi să intervină alte contracte, afară de cele agricole, cum ar fi: tocmeli de *dar*, tocmeli de *schimb*, de vânzare şi altele; în asemenea contracte solidaritatea este permisă.

Afară de aceasta, împrumuturile fie cu dobândă în bani, fie cu dobândă în muncă, nu sunt primite în tocmelile agricole.

*
* *

Am văzut mai sus că trei sunt sistemele de plată a pământului dat săteanului: în bani, în dijmă, şi în muncă. Nici o altă plată în natură, ce nu ar fi produsul pământului închiriat, nu se mai poate stipula prin contractele agricole. Asemenea contracte cari coprind condiţiuni contrarii legei, sunt nevalabile, şi autoritatea comunală în drept a le legaliza, va trebui să atragă atenţiunea părţilor contractante care au semnat contractul, că actul lor coprinde condiţiuni oprite de lege şi ca atare nu'l va legaliza. Aceasta de şi nu este prevăzut categoric prin lege, dar credem că autoritatea este ţinută să nu întărească învoeli contrarii legi, ce este în drept să aplice.

Se va pune dar un capăt abuzurilor săvârşite până acum în această privinţă, căci multe contracte am citit şi mai în toate erau prevăzute condiţiuni care coprindea alte plăţi de cât cele prevăzute de lege, (a se vedea anexele). Sunt oprite dar prestaţiunile, ruşfeturile, obligaţiunile de a da muschiul de porc, oule,

etc, care dacă nu se dădeau, mai târziu se transforma în contracte agricole.

Acum naşte întrebarea: S'a oprit toate acestea, dar după ce s'a încheiat între un sătean şi un proprietar sau arendaş un contract în care se stipulează plata în dijmă, ar putea la toamnă proprietarul sau arendaşul să schimbe tocmeala şi să zică ca în loc de dijmă să i se plătească în bani, dacă el ar vedea că recolta este slabă şi că mai bine i-ar veni să ia bani de cât dijmă? Sau, cu alte cuninte: Un contract agricol autentificat, ar putea fi modificat de una sau de alta din părţi?

Nu. Nu se poate schimba nici o stipulaţiune din contractul făcut şi autentificat.

Inainte de 1893 se făceau abuzuri, fiindcă se dedepunea la primărie o copie de contract şi toamna erau unii arendaşi cari dacă vedeau că recolta nu e bună schimbau dijma în bani. Astăzi însă, odată contractul autentificat nimeni nu mai poate schimba un singur cuvânt din el.

In nici un contract dar nu se mai poate stipula rusfeturile cari am văzut ce sunt, nici pui şi oule de găine, nici muschiul de porc.

S'a obiectat de unii şi s'a zis: Dar acestea pot fi duse la curte în dar; atunci este altceva. Ele nu sunt obligatorii şi proprietarul sau arendaşul nu poate sili pe ţăran să le dea, ne fiind obligatoriu contractate. Ploconul este de bună voe, iar obligaţiunea este silită.

O chestiune care a îngrijat pe legiuitorul de la 1893 a fost chestiunea imaşului (islaz), ştiut fiind, că islazul este partea de căpitenie de care se îngijeşte şi ţăranul, căci vitele fiind avuţia lui şi un factor principal în producţiunea pământului, foarte adesea ori, ţăranul se lasă pe el şi se îngrijaşte de vitele lui, ca ele să fie sănătoase şi bine hrănite.

După cum am arătat chiar de la începutul acestei lucrări, când am vorbit despre modul cum era învoit

clăcaşul pe moşiile proprietarului, cauza care îl făcea atunci să rămâe legat de pământul proprietarului, a fost ca şi astăzi, a imaşului pentru păşunatul vitelor. Din cauza lipsei de islaz, el era nevoit să primească a i se pune condiţiunile cele mai grele, căci aiurea nu se putea duce să-şi pască vitele. De această lipsă suferea el atunci şi tot de această lipsă suferă şi astăzi.

Legea înproprietăriri clăcaşilor din 1864 a reservat pentru păşunatul vitelor islazul; însă locuitorii, prin faptul inmulţirei familiilor lor, văzând că pământurile de muncă pe cari au fost împroprietăriţi nu produc îndestul pentru hrana întregei familii, au fost nevoiţi să întroducă plugul în pământul rezervat pentru islaz, şi astfel s'a împuţinat din ce în ce acel pământ până a dispărut aproape cu totul; aşa că ei au fost siliţi să se învoească pe islazul proprietăţei plătind pentru aceasta preţuri enorme, numai ca vitele lor să aibă hrană.

Dacă sătenii ar fi putut să prevadă şi în acelaş timp să înlăture acest rău care a provenit din cauza lăcomiei de a produce mai multe bucate spre a le putea vinde, ei n'ar fi fost siliţi să închirieze de la proprietar sau arendaş pământ pentru păşunatul vitelor, spre a fi în urmă obligaţi să primească şi să sufere asprimea condiţiunilor ce li se impuneau.

Dacă s'ar fi mărginit numai în ceeace se cuvinea fie căruia după legea rurală din 1864, rămâneau singuri proprietari; iar dacă simţeau nevoia de a produce mai mult pentru susţinerea familiei lor, ar fi putut să găsească pământ pentru cultură şi pe altă moşie şi prin urmare nu era nevoit să-şi are şi pământul destinat pentru islaz lăsându-şi vitele fără hrană şi silit apoi să alerge la proprietar să închirieze izlazul necesar, şi astfel să plătească preţurile ce i se dicta şi a da prin învoeli agricole câtimeâ de muncă cerută.

In 1893 legiuitorul a voit să pună capăt unor abuzuri ce se săvârşeau sub legea de la 1882 şi a obligat pe proprietari să măsoare întinderea izlazului care se închiria, oprind încheierea contractelor pentru păşunat pe cap de vită dacă nu se indica întinderea de pământ. Mai mult încă, legiuitorul a obligat pe proprietari sau arendaşi să închirieze însuşi imaşul iar nu dreptul la imaş, cum era înainte de 1893, şi prin acest fapt nu mai putea introduce şi proprietarul vitele sale sau alte vite streine. — Să nu se confunde închirierea imaşului cu închirierea dreptului de imaş, căci în acest din urmă caz avea şi proprietarul dreptul la imaş, — el închiriind numai *dreptul*.

Proprietarul trebue dar să măsoare imaşul lui şi să spună cât anume pământ determină, pentru imaşul sătenilor; şi odată imaşul închiriat, se înţelege de la sine că proprietarul nu mai are dreptul să pună vitele sale într'un imaş care e închiriat anume, când a zis: «Această sută de pogoane e imaşul pe care îl închiriez eu sătenilor din moşia mea», acel imaş e numai al sătenilor.

*
* *

Astăzi chestiunea imaşului a rămas pe al doilea plan, de oarece prin desvoltarea culturei plantelor furagere, ţăranul având la îndemână nutreţul pentru vite, nu va mai fi nevoit să se învoiască pe islazul proprietărului, şi astfel va fi scăpat de grelele condiţiuni de care se plânge acum contra proprietarului.

CAP. VI.

Formele la care sunt snpuse tocmelile agricole, termeue înregistrarea şi îndeplinirea tocmelilor agricole.

I

Formele la care sunt supuse tocmelile agricole şi înregistrarea lor.

Toate tocmelile pentru lucrări agricole, pentru a putea avea tărie şi a fi puse în executare, trebue să fie autentificate de către consiliul comunal. Această autentificare da actului credinţa şi puterea unui act autentic (art. 6)

Pentru ca autoritatea comunală să poată legaliza şi înregistra contractul agricol, trebue îndeplinite următoarele reguli:

Părţile contractante se vor presenta în persoană în localul primăriei cerând a li se autentifica actul de învoială. Primarul primindu-le cerere, în presenţa consiliuluî comunal, va citi din cuvânt în cuvânt în faţa şi auzul părţilor contractante actul, şi după ce părţile vor declara prin graiu că cele coprinse în contract sunt conform cu libera lor voinţă şi că nu au să opună nici o contestaţiune, va dispune legalizerea contractului agricol şi înregistrarea lui.

In cazul când nici primarul, nici vre unul din consilieri nu ştiu carte, caz care se întâmplă foarte rar, atunci părţile contractante vor aduce doi oameni din sat cu ştiinţă de carte, ca martori şi în presenţa lor se vor îndeplini formalităţile de mai sus. Dacă în localitate nu se vor găsi asemenea martori, se vor aduce din alt sat. Aceşti martori vor semna în josul actului după semnătura părţilor, că au fost faţă.

Neîndeplinirea acestor formalităţi atrage după sine anularea actului şi îndeplinirea trebueşte constatată prin însuşi actul de legalizare (art. 15).

Contractele astfel legalizate vor fi transcrise într'un registru ţinut de secretarul comunei. Registrul va fi anual şi în el se va transcri toate contractele încheiate şi legalizate de autoritatea comunală, în cursul unui an, în întregul lor, pe rând după data presentărei lor şi se vor numerota.

El va purta următorul titlu:

Registru pentru tocmeli agricole.

Judeţul . . . . . .
Plasa . . . . . .
Comuna . . . . .
Anul agricol . . . .

Acest registru va fi parafat şi legalizat de delegaţiunea judeţeană.

Dupe fiecare act transcris în registru va urma subscrierea ambelor părţi contractante şi apoi legalizarea consiliului comunal, contrasemnată de secretarul comunei.

Nu este permisă în registru nici o răzătură, vărsare de cerneală, rupere sau schimbare de rând şi de număr. In caz contrariu primarul şi secretarul comunei vor fi amendaţi până la 50 lei, dacă se va constata că toate acestea sunt făcute din negligenţă; iar dacă înadins şi cu rea credinţă se va schimba numărul, se va modifica, deturna cu viclenie, drege sau falsifica actele de tocmeli, pe lângă amenda de mai sus, vor fi supuşi pedepselor prescrise de codul penal pentru asemenea fapte.

La sfârşitul fiecărui an angricol toate registrele pentru tocmeli agricole se vor încheia de primar şi consiliul comunal, apoi se vor verifica de un membru al delegaţiunei judeţene şi se vor păstra în arhiva

comunei. Autoritățile comunale sunt datoare a libera ori când li se va cere, de către părțile contractante, copii legalizate după actele lor respective. Revizuirea registrelor se face de către consiliul județean printr'un delegat special.

Până la 1 Ianuarie cel mult al fie cărui an consiliile județene vor trimite comunelor registrele trebuitoare.

Am văzut mai sus că legalizarea contractelor agricole se face de autoritatea comunală de unde domiciliază muncitorul. Nici o altă autoritate comunală, afară de aceia unde domiciliază muncitorul contractant nu poate legaliza asemenea acte.

Naște însă întrebarea: dar muncitorilor de pământ care locuesc în orașe și muncesc pe moșiile de prin prejur, cine le va legaliza contractele agricole încheiate de dânși cu proprietarii moșiilor unde se angajază să lucreze? Aceste contracte se vor legaliza oare de primarii comunei urbane unde 'și-au domiciliul? De sigur că da.

Insuși textul articolului răspunde la această întrebare, el zice că numai autoritățile domiciliului lucrătorilor legalizează contractele de tocmeli agricole. Prin urmare dacă muncitori vor fi din orașe, contractul se va legaliza de autoritatea comunală a domiciliului lor, adică de primăria orașului.

Dar contractele încheiate de locuitorii din alte comune rurale, cine le va autentifica? La această întrebare răspunde al. 2 de sub art. 7 al legei.

Muncitorul agricol însă poate încheia contracte agricole și în altă comună, sub condițiunea de a presenta un certificat de la primarul domiciliului său, că nu are contractă o asemenea lucrare în comuna sa sau că s'a angajat numai pentru o parte din munca ce poate executa.

Acest certificat prezentat de locuitor, după ce va fi

văzut de primar, rămâne anexat la registrul tocmelilor în care s'a înregistrat actul.

Primarul comunei unde domiciliază muncitorul, care se duce să lucreze pe altă moşie din altă comună, este dator, fără întârziere, să libereze muncitorului certificatul cerut, în caz contrariu se va considera din partea primarului refuz de serviciu legalmente datorit şi această faptă a primarului se va pedepsi cu închisoare de la 15 zile până la 2 luni, îndatorându-se a plăti şi pagubele ce va rezulta din acest delict, (art. 190 c. p), iar dacă îi va libera un certificat falş, prevăzând în el lucruri neadevărate, va fi pedepsit cu închisoare de la 1 lună până la un an şi cu amendă de la 26 până la 2000 lei, (art. 333 c. p).

Primarul comunei, unde s'a angajat la muncă locuitorul din altă comună, şi care legalizează contractul de tocmeală, este dator ca în termen de 3 zile să trimită copie legalizată după contract şi primăriei comunei de unde este muncitorul; în caz de netrimitere primarul va fi amendat de la 50 până la 100 lei, când va fi reclamat. De asemenea primarul nu poate legaliza tocmeli de lucrări agricole a unor locuitori din altă comună, până ce aceştia nu vor prezenta certificatul, căci legalizând asemenea contracte se vor amenda, atât primarul cât şi secretarul, cu amendă de la 50 până la 100 lei în folosul comunei, şi, toate învoelile făcute în asemenea mod, fără presentarea certificatului, sunt nule de drept, iar persoana vătămată prin anularea actului este în drept să ceară despăgubiri de la primar şi secretarul comunei, pe cale ordinară, pentru prejudiciuì ce ar suferi.

Tocmelile pentru muncă nu pot fi îndeplinite de cât în localitatea pentru care au fost contractate şi numai la lucrarea coprinsă în contract, ele nu pot fi cedate în nici un cas, de cât de la agricultorul actual către cel ce 'l-ar succeda în exploatarea aceleiaşi moşii.

II.

Termene

Anul agricol începe de la 1 ale lunei Martie şi se termină la sfârşitul lunei Februarie a anului care urmează.

Termenele de închiriere sunt de 2 feluri:

Pe un an, şi

Până la cinci ani.

Invoelile de muncă pentru: arat, semănat, grapat, dat cu tăvălogul, prăşit, săpat, secerat, cosit, cules, adunat, treerat şi căratul la tănărie, la arie şi la magaziile de pe moşie, nu se pot face de cât pe termen de un an;

Invoelile pentru închirierea pământului de păşune, (imaş sau izlaz) pentru care cultivatorul se obligă, ca drept chirie să răspundă pe lângă o plată în bani şi muncă; precum şi învoelile prin care se dă cultivatorului o întindere de pământ pentru fâneţe sau arături spre a'l întrebuinţa pe seama lui, în schimbul căreia el se obligă a răspunde drept chirie o plată în bani ori în muncă, ori în dijmă, se vor putea închiria pe termen până la 5 ani.

Invoelile prevăzute la alin. d, de sub art. 1, se sub înţelege a fi făcute tot pe termenul de mai sus.

Or când în cursul anului agricol se pot încheia contracte agricole pentru anii următori imediaţi şi pe termenele prevăzute mai sus, aceste contracte, însă, nu au puterea legală de cât din momentul ce au fost legalizate şi înregistrate de către autoritatea comunală care nu poate legaliza tocmeli încheiate pentru alţi ani, de cât aceia ce urmează imediat.

III

Indeplinirea tocmelelor agricole

Locuitorii muncitori învoiţi pe o moşie prin îndeplinirea tutulor formalităţilor despre care am vorbit până acum

sunt datori să îndeplinească angajamentele astfel cum au fost stipulate prin contract în cursul anului agricol. La finele anului ei trebue să fie socotiţi de acei care exploatează moşia, fie proprietar fie arendaş, căci la 1 Martie exploatatorii sunt datori a depune la cancelaria comunei listele de rămăşiţele de muncă şi de bani, rezultând din tocmelile agricole, ce ar mai avea pe la locuitori.

Pentru rămăşiţele de muncă, muncitorii agricoli se pot învoi a le executa în anul viitor sau a le plăti în bani. In acest din urmă caz plata se va regula după preţul munci prevăzut în contract, iar în lipsă de aceasta, după preţul curent în timpul când era să se facă munca.

Aci avem de observat că numai rămăşiţele de muncă se pot plăti în bani, iar nu şi acelea ce ar izvorî din tocmeli de izlaz, de fâneţe sau rămăşiţele din dijmă. Articolul din lege este categoric că *«pentru rămăşiţele de muncă»* şi iată de ce munca se poate transforma în bani, fiindcă preţul este stipulat în contract, sau în lipsă sunt preţurile curente, pe cât timp dijma cum o să se transforme în bani, când nu este nici un element de evaluaţiune legal.

Muncitorul agricol când se învoeşte a plăti rămăşiţa de muncă în bani, el face cu proprietarul un înscris, care trebue să fie legalizat de autoritatea comunală după formele care le-am văzut că se cer pentru legalizarea contractelor agricole. Acest înscris astfel legalizat face credinţă înaintea justiţiei, ca act autentic.

Pentru că vorbim de rămăşiţe, vom arăta că pentru sumele rezultând din rămăşiţele de muncă nu se poate stipula dobânzi, precum şi pentru orce sume ce vor rezulta din orce avansuri băneşti s'au din tocmeli agricole prevăzute de legea tocmelelor agricole. Aceasta pentru a se şti, că dobânzile sunt oprite, spre a se pune capăt locomiei unor exploatatori de a se îmbogăţi din munca şi sudoarea ţăranului muncitor. Au fost cazuri înainte de legea din 1893, când se lua de la ţărani

dobânzi foarte mari, nu sută la sută, dar două sute la sută.

S'a zis de unii, că este drept a se lua dobândă, nu numai pentru bani avansaţi, dar chiar şi pentru rămăşiţe, argumentând în modul următor: Ţi-am dat bani să-mi faci muncă anul acesta şi nu mi-ai făcut'o toată, sau, îţi dau bani şi primesc să-mi faci munca peste doi ani, dar ştii că banii mei cât au să stea la d-ta trebue să-mi producă procente, aşa că ai să-mi faci la anul o muncă mai mult, să munceşti şi pentru procentele banilor. Şi dacă ar munci nu mai pentru valoarea procentelor n'ar fi nimic, dar el munceşte întreit şi împătrit.

De aceia zicem că bine a făcut legiuitorul, când a oprit stipularea de dobânzi, mai ales când se angajază munca; este destul procent că munca viitoare se angajază cu preţurile curente ale momentului când s'a dat banii, şi ştim că în raport cu scumpetea pământului şi a productelor se scumpesc şi braţele se scumpeşte şi munca.

De asemenea nu se poate stipula dobânzi nici pentru bani împrumutaţi în condiţiunile legei tocmelilor agricole.

La răfuială exploatatorul trebue să achite pe muncitor de toate sumele ce-i datoreşte. Se întâmplă foarte adesea ori ca şi muncitorul să fie dator către exploatator diferite sume provenite din diferite daraverturi. La răfuială exploatatorul oprea datoriile muncitorilor şi apoi el îi mai plătea restul ce avea să mai primească. Aşa că de multe ori şi în mai multe cazuri muncitorul se alegea cu foarte puţin s'au nu lua nimic, dându-se cu chipul acesta loc la neînţelegeri şi certuri între muncitor şi exploatator.

Pentru a se pune capăt acestor neînţelegeri, legiuitorul a prevăzut că sumele ce exploatatorul datorează muncitoului pentru muncă, nu pot fi reţinute pentru vre o altă datorie, afară de sumele împrumutate mun-

citorului, spre a şi cumpăra instrumente şi vite de muncă, şi aceasta cu condiţie că, în momentul răfuelei, aceste sume imputate să fie liquide şi exigibile, sau cu alte cuvinte, să fie termenul plăţei sumelor împrumutate în momentul răfueli.

Un alt abuz care se făcea pe spinarea muncitorilor, era faptul următor: Muncitorul făcea datorii la unul şi la altul dar mai ales la cârciumar. Ei bine aceşti creditori, pentru ca să poată scoate banii de la muncitor cu dobândă la dobândă, făcea pe muncitor să primească ca acele datorii să le prefacă în contracte agricole. Muncitorul fară aşi da seama de gravitătea faptului, şi bucuros că numai plătea bani, primea aceasta, şi îşi angaja braţele, şi cu chipul acesta devenea debitorul perpetuu al cămătarului, căci el neputând executa munca în primul an pentru a achita întreagă acea datorie, se dădea că rămăşiţă şi aşa din an în an.

Pentru a pune capăt şi acestui rău. legea prevede că nu se poate preface în contractări de muncă agricolă nici o datorie care previne din daraveri streine de lucrări agricole prevăzute în lege, afară de sumele date muncitorilor spre a'şi cumpăra instrumente şi vite de muncă, care se pot preface în contractări de muncă agricolă.

Am văzut că exploatatorii sunt obligaţi să socotească pe agricultori la finele fiecărei campanii anuale; pe lângă aceasta mai sunt indatoriţi a libera fiecărui muncitor în parte chitanţe tipărite dintr'un registru cu matcă; pentru toate lucrările ce li s'au făcut după contracte, arătând în chitanţe rămăşiţele sau achitarea.

Se poate întâmpla însă că socotelele să nu se poată încheia la finele campaniei anuale, fie din cauza exploatatorului moşiei fie din nevoinţa muncitorului. In cazul acesta, după cererea părţii stăruitoare, primarul este dator să prevestească formal pe partea îndărătnică şi să închee proces verbal prin care să constate nevoinţa unuia sau a altuia. Socotelele se va face în

fața primarului asistat de un consilier şi secretar. Aceasta socoteală, astfel făcută, devine îndatoritoare pentru amândouă părțile, cu drept de apel la judecătorul de ocol în termen de 15 zile de la comunicare.

IV

Prețul muncilor agricole.

Prețul muncilor agricole se fixează în fiecare an de către consiliile județene, în cele dintâi şedinţe din sesiunea lor ordinară. Aceste prețuri se fixează după ce s'a luat şi avizul comițiilor agricole şi al consiliilor comunale rurale. Ele se constată prin tarife anuale.

Tarifele anuale vor fi întocmite în deosebi pentru fiecare regiune a județului (plaiuri, podgorie sau câmp) şi pe diferite epoci ale anului precum şi pe natura şi felul muncei cu ziua sau cu măsura.

Aceste tarife vor servi ca norme de preţeri curente la lichidarea tocmelilor dintre părţi, când contractul n'ar fi stipulat prețul.

Tarifele astfel întocmite, se trimit de către consiliul județean comunelor, cari le afişează în cancelariile respective în tot cursul anului următor, un alt exemplar se trimite prefecturii care le înaintează Ministerului pentru pentru a dispune publicarea lor prin Monitorul Oficial, conform art. 25 din lege.

CAP. VII

Jurisdicțiune şi execuțiune; sancțiune şi penalități.

I

Execuțiunea

Execuțiunea cu dorobanțul am fost văzut că desființat încă prin legea de la 1882.

Prin derogare de la dreptul comun, legea de la 1893 îmbracă pe primar cu haina judecătorului si îi pune în atribuţiunea lui executarea tocmelilor pentru muncele agricole. Astfel după ce declară că toate actele de tocmeli agricole legalizate şi înregistrate în regulă sunt executorii, apoi dă putere consiliului comunal să le învestească cu formula executării după cererea părţilor.

Cine face executarea contractelor? Primarul şi ajutoarele sale, iar când consiliul comunal este disolvat comisiunea interimară.

Cum face executarea? Primarul sau ajutorul său chiamă pe datornici la lacru pentru care s'a tocmit prin contract. Dacă muncitorul se împotriveşte, proprietarul sau arendaşul are dreptul, cu concursul primarului şi în presenţa unui consilier comunal, să tocmească alţi muncitori în locul celui îndărătnic, care să facă lucrul în locul său, şi pe care îi vor plăti în socoteala muncitorului nesupus, după preţurile curente în localitate şi la momentul lucrului.

Cine plăteşte pe înlocuitor? Primarul din averea debitorului după ce preţul stipalat cu lucrătorul înlocuitor se va constata de autoritatea comunală prin procesul verbal, care nu este succeptibil de opoziţie sau recurs.

Pentru a se ptăti muncitorii puşi în locul celor nesupuşi am zis că se va urmări şi vinde averea debitorului. Urmărirea şi vânzarea se face tot de primar.

Cum se face vânzarea? Vânzarea se face în termen de 5 zile libere pentru cei presenţi şi de 10 zile libere pentru cei absenţi. Aceste zile curge de la înregistrarea procesului verbal de constatarea preţului sau de la înregistrarea ordinului de execuţiune, dat de judecătorul de ocol, după cum vom vedea.

Vânzarea se va publica printr'un afiş lipit pe uşa primăriei. Afişul va coprinde numai ziua vânzăriei,

suma pentru care se face urmărirea şi averea urmărită a debitorului.

Primarul va comunica debitorului ziua vânzărei, în acelaş timp când face şi afişarea. Vânzarea se va face prin licitaţiune, iar preţul de la care va începe vânzarea se va face de creditor în ziua licitaţiunei. Debitorul are dreptul de a face constataţiune la vânzare, adresându-se în privinţa aceasta judecătorului de ocol, până în ajunsul zilei fixată pentru vânzare.

Contestaţiunea se judecă fără drept de apel şi judecătorul poate pronunţa suspendarea vânzărea numai în cazul când debitorul a depus suma pentru care se face urmărirea.

După ce s'a făcut vânzarea nu se mai poate face contestaţie şi hotărârile date după vânzare n'au nici un efect faţă de cumpărător.

Aşa se întâmplă dacă se găseşte muncitori în locul celor care nu s'au supus; dar dacă nu se găseşte alţi muncitori? In acest caz, munca neputându-se executa proprietarul sau arendaşul suferă pagube însemnate. Cine despăgubeşte pe proprietar în asemenea caz?

Autoritatea comunală constată paguba ce a resultat din această cauză şi închee un proces-verbal despre estimaţiunea făcută.

Procesul-verbal va fi înaintat îndată judecătorului de ocol. Partea interesantă cere de la judecător darea în judecată a muncitorului nesupus, şi judecătorul va cita părţile în termen de cel mult 5 zile.

La înfăţişare judecătorul se va pronunţa dacă găseşte estimaţiunea dreaptă, sau dacă voeşte a o complecta prin noui dovezi sau cercetări la faţa locului. In acest din urmă caz el trebue să se pronunţe în termen de cel mult zece zile. Dacă debitorul este condamnat, urmărirea averei şi vânzarea se va face după cum am vorbit mai sus. Condamnatul n'are drept să facă opoziţie, iar când este condamnat a plăti mai mult de 300

lei are drept de apel, care se va judeca de urgenţă şi fără opoziţie.

Am zis mai sus că se poate urmări şi vinde averea debitorului. Nu se poate urmări nici vinde casa muncitorului debitor, pământul dobândit prin legea rurală s'au cumpărat în loturi mici de la Stat precum şi averea pe care o scuteşte legea de urmărire.

Este nulă orce vânzare a averei scutită şi primarul care va săvârşi o asemenea vânzare se va pedepsi cu închisoare corecţională de la 15 zile până la 2 luni.

Orcare ar fi învoiala încheiată între cultivatorul de moşie şi lucrătorul agricol, acesta nu va putea fi executat nici urmărit, pentru două din zilele lucrătoare ale săptămânei, Vinerea şi Sâmbăta cari sunt lăsate pentru propriile sale lucrări agricole, când le va avea de făcut.

Dar când lucrătorul agricol, nu lucrează în aceste două zile lucrările sale agricole şi se duce de munceşte pe altă moşie? In cazul acesta el va fi executat şi urmărit şi pentru aceste zile căci legiuitorul a fost bine-voitor faţă de dânsul lăsându-i pentru munca pământului lui două zile, iar nu să le muncească la alt cultivator, în dauna celui la care e învoit, şi el fiind de rea credinţă va fi executat.

Până aci am văzut cum va fi executat şi urmărit muncitorul nesupus, vom vorbi acum de proprietarul sau arendaşul care nu va plăti muncitorului, care a făcut munca.

In cazul când cultivatorul nu va plăti muncitorului la termenul stipulat, preţul muncei făcute, sau în caz când termenul nu a fost stipulat îndată după efectuarea muncei, muncitorul are drept să reclame autorităţei comunale. Autoritatea comunală primind reclamaţiunea va soma pe cultivatorul datornic ca în termen de 5 zile libere să plătească preţul cuvenit muncitorului. Daca după trecerea acestor 5 zile libere, nu va plăti, autoritatea comunală procede la executarea şi urmărirea

averei datornicului, pentru împlinirea prețului datorit, în acelaş mod cum se procede şi la urmărirea şi vânzarea averei muncitorului nesupus şi de care am vorbit mai sus.

Se mai poate întâmpla ca munca să nu se poată face din cause independente de voința părților; în acest caz muncitorul poate, dacă nu este angajat în altă parte, să facă în acelaş an alte munci agricole de acelaş fel, iar dacă nu, trebue să restitue bani luați pentru acea muncă. Bani se înapoiază fără dobândă, fiind considerată datoria ca personală.

In ceea ce priveşte executarea obligațiunilor ce isvorăsc pentru sătean din faptul unui contract agricol, legea tocmelilor agricole nu se aplică, de cât până la concurența de 10 hectare. Dacă învoiala se face pe mai mult de 10 hectare, legalizarea contractelor se face după cum am văzut mai sus, conform legei; în ceea ce priveşte însă executarea, ea se va face de justiție, intră în dreptul comun.

Rămăşițele de muncă, când învoiala a fost pentru mai mult de 10 hectare, se regulează tot conform legei tocmelilor.

II

Ordinea executărei contractelor.

Când un muncitor se va angaja ca să muncească la mai multe persoane, contractele se vor executa după ordinea în care a fost trecute în registrul tocmelilor agricole.

III

Dijmuitul.

Ce este dijma? Partea din producte ce muncitorul dă cultivatorului se chiamă dijmă, de la cuvântul vechiu

«*Decima*» (din zece, una) cum era sub vechile legiuiri. Astăzi însă s'a ajuns a se lua până la una şi una.

Dijmuitul începe în tot-d'auna după ce s'a terminat seceratul grânelor, culesul porumbului sau altor plante. El continue fără întrerupere afară de casurile de forţă majoră — Dacă dijmuitul nu începe imediat după cules din diferite cauze, el trebue să înceapă negreşit dupe zece zile pentru fiecare categorie de producte.

Dar dacă nici cultivatorul nici muncitorul nu voesc a începe dijmuitul şi trece şi cele zece zile? Cine face dijmuirea? Dijmuirea se face din oficiu de către primar asistat de 2 consilieri, fiind faţă şi una din părţi. După primirea reclamaţiunei de nedijmuire, autoritatea comunală somează pe partea care nu voeşte să facă dijmuirea, comunicându-i şi ziua hotărâtă pentru dijmuit. Dacă nici după aceasta, nu începe dijmuitul atunci primarul procedează la dijmuire din oficiu.

Cel presinte, fie arendaşul fie locuitorul învoit, este liber a'şi ridica partea de recoltă ce i se cuvine, îndeplinind mai întâi condiţiunile tocmelilor privitoare la operaţiunile dijmuitului.

Pentru constatarea acestei operaţiuni primarul va înheia cuvenitul proces-verbal, şi este dator ca în termen de 24 ore să trimită copie legalizată şi părţei absente.

Ca primarul să nu poată fi influenţat de nici o parte legea pedepseşte pe primarul sau loc ţiitorul care nu va fi executat dijmuirea în termenii prevăzuţi şi nu va putea proba cazul de forţa majoră, cu o amendă de doi lei de fiecare hectar nedijmuit. In caz când va fi insolvabil, amenda se va preface în închisoare care nu va putea trece peste 30 zile.

IV

Măsurătoarea.

Măsurătoarea pogoanelor sau falcelor date în lucru

sau cu chirie se face de către arendaş sau împuternicitul său.

Măsurătoarea este una din chestiunile care a dat naştere la multe reclamaţiuni din partea locuitorilor, căci de multe ori ei se văd înşelaţi la măsurătoare. Legea le dă dreptul în casul acesta să facă contestaţiune asupra măsurătoarei făcută, la autoritatea comunală şi primarul este dator să meargă la faţa locului să verifice măsurătoarea şi să închee proces-verbal, făcând să se dea părţei vătămată, când a constatat că măsurătoarea nu este bună, numărul de pogoane pentru care s'a învoit.

V

Prescripţiunea.

Termenul de prescripţie pentru orice pretenţiuni resultând din tocmeli agricole este de doi ani, care începe de la expirarea termenului de răfuială. Dacă in intervalul termenului de răfuială a urmat vre-o reclamaţiune, prescipţiunea este întreruptă.

Am făcut o vorbire generală asupra legei tocmelilor agricole şi am văzut că în general legea coprinde dispozlţiuni bune, dar nu se păzesc.—Aplicarea cu stricteţă a dispoziţiunilor ei ar face ca tocmelile agricole să nu mai fie aşa împovărătoare pentru ţărani.

Legea tocmelilor agricole care a avut de scop să moralizeze şi pe ţăran şi pe arendaş, punând ordine în diferite învoeli, rămâne fără nici un efect, aproape în toată ţara şi aceasta din cauză că ea se eludează în mai toate dispoziţiunile ei, iar sancţiunile ce ea prevede nu au nici un efect, pentru că nu sunt reale.

Pentru a se pune capăt acestei stări de lucruri trebuesc luate mai multe măsuri.

După cum am văzut aplicarea şi executarea legei e dată în sarcina primarului, prin urmare lui îi incumbă datoria de a priveghea mai de aproape şi cu mai multă atenţiune la modul cum sunt aplicate şi executate dispositiţiunile ei.

Primarul însă, fie din neglijenţă fie din rea voinţă, nu 'şi îndeplineşte toate îndatoririle ce are după lege în cele mai multe cazuri şi aceasta din cauza lipsei unui control eficace şi din cauza neaplicărei penalităţilor prevăzute în lege.

De aceia dar, «*Va trebui să fie cineva care să aibă* «*datoria a controla toate acestea. de a examina contrac*-«*tele de tocmeli agricole şi modul executărei lor, chiar dacă* «*nimeni nu i-ar sesiza, de a vedea modul cum primarii* «*işi fac datoria şi de a-i pedepsi când vor fi vinovaţi.*»

După vederile noastre acel cineva care ar putea să fie însărcinat cu acest control, nu poate fi altul decât inspectorul comunal, el care nu are a se teme de influenţa proprietarilor, findu-i garantată prin lege stabilitatea. Inspectotul comunal care are datoria după lege, să facă inspecţiuni cât de dese prin comune, va putea dar să controleze contractele şi executarea tocmelilor agricole.

Ar trebui să se dea ordine inspectorilor comunali ca cu ocaziunea inspecţiunilor ce vor face prin comune să se intereseze de aproape de activitatea primarilor în atribuţiunile ce-i impune legea tocmelilor agricole şi cerând registrele de tocmeli să observe contractele legalizate atrăgând atenţiunea autorităţilor comunale asupra condiţiunilor oneroase ce va constata că s'a impus sătenilor.

Aplicarea cu stricteţă a prohibiţiunilor prevăzute de lege este imperios cerută, ast-fel:

Prin art. 2 sunt prohibite şi clausele penale; şi cu toate acestea mai toate contractele agricole conţin asemenea clauze, cari împreună cu grelele condiţiuni, clauze ilicite şi nelămurite, fac în cele mai multe ca-

zuri ca locuitorii să nu poată a'şi îndeplini angajamentele.

Pentru ca prin contracte să nu se mai poată strecura asemenea clauze, ar trebui ca autoritatea comunală însărcinată cu legalizarea şi înregistrarea contractelor să aibă îndatorirea să observe, atunci când se citeşte în faţa părţilor, dacă ele conţine asemenea condiţiuni şi în caz afirmativ, să refuze legalizarea unor asemenea contracte, după cum era prevăzut în legea din 1872, căci aceste clauze dă naştere în momentul executărilor la grave neînţelegeri.

Ca exemplu de contract cu condiţiuni greu de îndeplinit citâm contractul No. 1, (vezi anexa); iar ca exemplu de contract cu clause ilicite şi nelămurite, pe lângă condiţiunile grele, cităm contractul No. 2, (vezi anexa).

Clauzele ilicite din acest contract sunt cele coprinse în art. X şi XI, prin care D-l arendaş îşi rezervă dreptul de retenţiune asupra producţiunei cuvenite locuitorilor, substituindu-se organelor judecătoresti pentru ori-ce fel de datorii ce ar avea locuitorii contractanţi la D-sa şi pentru lichidarea cărora ar trebui să recurgă la calea justiţiei; lucru oprit de legea tocmelilor agricole.

Clauzele nelămurite sunt acelea prevăzute la art. 12 prin care nedeterminându-se capacitatea coşului de măsurat, drept plata pazei locurilor semănate, arendaşul va putea întrebuinţa un coş cât de mare pretextând că aşa a fost în anul trecut. In contract trebue stipulată capacitatea coşului (maximum 1 $^{1}/_{2}$ baniţă).

Clauza prevăzută la art. 17 prin care face responsabili pe locuitorii subscriitori ai contractului pentru neregularităţi ce ar săvârşi ori care alt locuitor, care nu ar fi subscris contractul, este o clauză de solidaritate oprită de lege şi de natură a da loc la mari neînţelegeri între locuitori şi arendaş.

De asemenea prin art. 29 al contractului, s'a modificat

învoeala prevăzută la art. 7, modificare care poate trece nebăgate în seamă de locuitorii contractanţi,—oameni in cea mai mare parte inculţi—în momentul autentificărei contractului, poate fi însă observată în momentul executări contractului şi atunci ar provoca conflicte.

De aceea autorităţile respective, de şi nu sunt ţinute să discute actele de învoeli agricole, totuşi sunt datoare să observe contractele ce le sunt presentate spre autentificare şi să atragă atenţiunea arendaşului asupra părţilor cari pot da naştere la conflicte în momentul executărei contractului şi cari sunt oprite de lege.

*
* *

Dispoziţiunile art. 38 din lege nu se aplică, căci multe şi nenumărate sunt plângerile ţăranilor în contra măsurătorilor de pământ ce fac împuterniciţii arendaşilor sau proprietarilor şi cu toate acestea autorităţile comunale sunt nepăsătoare la plângerile lor, fiind-că ştie că nici lor nu li se vor aplica pedeapsa prescrisă la art. 41. Şi aici inspectorul comunal 'şi are rolul său de control, căci găsind, la controlul ce va face, pământ rău măsurat şi pe primar că nu 'şi-a făcut datoria, să proceadă cu scrupulozitate la pedepsirea lui.

*
* *

După art. 19 din lege proprietarii sau arendaşii sunt obligaţi să ţină registre. Aceste registre astăzi în unele părţi sau nu se ţin de loc, sau că în locul lor au nişte caete sau registre deja întrebuinţate pentru alte afaceri, (registre false), după care socoteşte pe locuitor cum crede proprietarul sau arendaşul de cuviinţă.

Tot asemenea şi în privinţa listelor de rămăşiţe pe

cari proprietari sau arendaşi sunt obligaţi să le depună la primărie până la 1 Martie, nu le depun, înadins chiar, în folosul lor.

In acest caz trebue date ordine ca proprietarii sau arendaşii să respecte legea procurându-şi registrele şi depunând listele regulat la fie-care sfârşit de an agricol, luându-se măsuri contra acelora care nu se va conforma. Inspectorul comunal să fie îndatorat să observe dacă aceste dispoziţiuni să îndeplinesc, cu ocaziunea inspecţiunilor ce fac. (A se vedea la anexe decisiunea ministerială).

* * *

Pe lângă măsurile de mai sus, cari trebuesc luate spre a se curma în parte neînţelegerile dintre exploatator şi cultivator, s'ar mai simţi nevoia ca să se modifice legea tocmelilor agricole în aşa fel ca prin dispoziţiunile ce va coprinde să amelioreze raporturile dintre munca ţărănească şi capital. Ceea-ce azi ucide pe ţăran şi-l robeşte, nu este atât lipsa de pământ, ci învoelile legale şi nelegale, graţie cărora el totdeauna munceşte ca un rob, căci tot-d'auna munceşte în perdere.

Din contractele cari le alăturăm pe lângă această lucrare se poate vedea mai lămurit condiţiunile sub care se făceau şi se fac învoelile agricole.

Cu ocaziunea unei eventuale modificări a legei tocmelilor agricole, ar trebui să prevadă condiţiunile sub care să fie încheiate contractele de tocmeli agricole, desfiinţându-se cu totul *ruşfetul*.

In al doilea rând ar trebui suprimat art. 45, căci ori este o lege specială pentru tocmeli agricole, ori nu este şi atunci să se recurgă la dreptul comun. A da drept exploatatorului şi muncitorilor a se învoi sub imperiul dreptului comun, când este o lege specială, aceasta ar fi ca şi când legiuitorul din 1893

n'ar fi făcut nimic. Aproape majoritatea exploatatorilor nu voesc să țină seamă de legea tocmelilor şi fac învoeli cu sătenii fără contract scris. Se ştie de toți şi avem exemple mai în fie-care an, de starea în care a adus pe săteni dreptul comun în ce priveşte învoelile agricole.

Scoțându-se din lege art. 45, să se oblige explotatorii a avea contracte scrise, în condițiunile legei şi să se prevadă pedepse şi pentru unii şi pentru alții când n-ar voi să contracteze în scris.

Se zice de unii că. cauzele care fac pe locuitori să nu încheie contracte cu arendaşii sau próprietarii, ar fi faptul că li se cere şi dări nedrepte, cum ar fi de exemplu : limbi şi muşchiu de porc, ouă, pui de găină, fasole, brânză etc., cari dacă nu pot sau nu au de unde să le dea' plătesâ lipsa unui muşchiu cu 5 lei.

Pentru înlăturarea acestei temeri a săteanului de a contracta înscris, ar trebui să se prevadă în lege dispozițiuni prin care să se pună îndatorire arendaşului ca prin contracte să nu prevadă alte dări, de cât cele legale, impunând exploatatorilor a părăsi vechiul obiceiu care era bun numai pentru timpurile de atunci, când săteanul îşi dădea porcul şi pasărea din bătătură pe lângă altele, spre a-şi putea agonisi o chilă, două de producte ca să aibă în timpul ernei şi să nu mai fie nevoit a alerga la proprietar să se împrumute ; destul că el plăteşte îndoit prin munca lui aceste producte.

Afară de aceasta, art. 45, permite arendaşilor, în mod indirect, să exercite asupriri neomenoase asupra muncitorilor agricoli, astfel: în baza acestui articol exploatatorul angajază săteni la muncă fără contract scris, şi îndată după ce au fost puşi în lucru sătenii sunt asupriți, căci nu li se dă hrana conform condițiunllor verbale, rău tratați şi obligați la muncă peste pnterile lor, iar în urmă la răfuială vexați după voința arendaşului sau administratorului de moşie.

Art. 45 mai dă naştere la o altă speţă mai rapace, pornită contra muncitorului agricol. spre a-l exploata fără de milă şi iată cum : sunt un fel de samsari, (misiţi) cari sub numele de întreprinzători, se angajază pe la arendaşi sau pe la proprietarii de moşii ca să le lucreze la prăşilă, la seceră, la treer cu oamenii lor ; aceşti pretinşi antreprenori adună oameni muncitori de prin sate îi ademenesc, făgăduindu-le preţuri mari, fără vreun contract înscris, şi după ce au fost puşi în lucru îi părăsesc, lăsându-i pe drumuri, fără să-şi capete preţul muncei, căci neavând contract cu arendaşii sau proprietarii de moşie, nu pot cere plata dela aceştia iar întreprinzătorul camsar se face nevăzut.

Aceste triste apucături a făcut pe Ministerul de interne să ia măsuri pentru combaterea răului şi în acest scop a dat d-lor prefecţi de judeţe ordinul circular No. 32519 96 (vezi anexa).

Faţă dar cu abuzurile ce se comit de unii exploatatori în dauna sătenilor, profitând de dispoziţiunile art. 45, credem că este absolut indispensabll a se suprima, spre a se pune capăt abuzurilor.

La art. 21 din lege ar trebui adăogat un aliniat prin care să se arate expres că datoriile făcute la cârciuma nu se pot transforma în contracte agricole, şi aceasta pentru ca ţăranul să nu-şi mai vândă pe mai mulţi ani înainte munca pentru rachiu, mijlocul cel mai sigur al ruinărei lui, apoi, această vânzare se face în modul cel mai cămătăresc posibil. Trebue pusă îndatorire inspectorilor comunali să observe a nu se strecura contracte agricole de felul acesta, legea declarându-le nule.

Art. 44 din lege opreşte pe proprietar sau arendaş să angajeze locuitori din alte comune cari nu vor presenta certificatul cerut de art. 7. Ei bine, această dispoziţiune nu este ţinută în seamă, căci dacă s'ar face control, mulţi contravenienţi s'ar găsi. Pentru a se pune o stavilă acestor lucruri ar trebui să se îndatoreze au-

torităţile comunale sau mai bine inspectorii comunali, ca în timpul muncei să facă control serios pe tot coprinsul, şi găsindu-se în lucru muncitori streini din alte localităţi, fără certificatele de la primăriile respective, acei muncitori să fie goniţi din comună şi din lucru iar exploatatorii să fie pasibili de penalitatea prescrisă de art. 44. Această măsură ar trebui chiar de acum să fie adusă la cunoştinţa exploatatorilor şi a muncitorilor; iar autoritatea comunală care ar neglija controlul să fie asemenea pasibilă de penalitate. Atunci mari exploatatori vor refuza a-şi angaja la lucru muncitori fără certificate, şi, muncitorii când ar pleca din satul lor, în dispreţul legei, fără certificate, ar fi nevoiţi să se întoarcă la angajamentele lor mai dinainte făcute cu alţi. Prin aplicarea acestei măsuri ei nu vor mai fi primiţi pe nici o moşie, legea ar fi respectată şi daune niar resulta pentru nici una din părţi.

Asemenea să fie oprit prin lege ca locuitorul să se angajeze la 2, 3 sau 4 arendaşi.

Ar mai trebui să se prevadă prin lege epoca până când trebue să se facă dijmuitul, epoca peste care să nu poată trece fără ca cel vinovat să nu se facă posibil de pedeapsă. Aceasta, pentru ca să nu mai se dea naştere la intârzieri în facerea dijmuitului, şi să mai fie lăsată dijmuirea la bunul plac al arendaşului care de multe ori, din cauză că ţăranul nu a putut să termine o parte a muncei pentru care se angajase, nu voeşte să dijmuiască productele lăsându-le pe câmp, expuse stricăciunei.

Mulţi din locultorii învoiţi cu arendaşul, dau din pământul pe care s'a învoit şi la alţi locuitori, ne învoiţi. De ex. Un locuitor oarecare a avut de la arendaş 12 pogoane pământ cu dare de dijmă din 5 una. Din aceste pogoane, acest locuitor şi-a oprit pe seama sa numai şase pogoane, iar restul de şase pogoane, le-a dat unui alt locuitor, care nu era învoit pe moşie. La dijmuit proprietarul a luat de la cel învoit dijma din 5

una, cum le-a fost învoiala, iar de la cel ne învoit din 3 una, ca unul ce nu era învoit. De aci reclamaţiuni, străgăniri etc. Pentru a se curma acest rău ar trebui să fie opriţi locuitorii de a se angaja pentru un număr mai mare de pogoane, pe cari nu le pot munci, şi le dau la alţi locuitori, iar în cas contrariu, locuitorul, care s'a învoit pentru un număr mare de pogone şi nu le-a lucrat în total dând o parte şi altui locuitor ne învoit, să fie urmărit pentru neîndeplinirea învoelilor conform legi.

Am zis mai sus că ar trebui să se prevadă condiţiunile sub care să fie încheiate contractele de tocmeli agricole, şi pentru a se vedea că aceste condiţiuni sunt conforme cu legea ar trebui ca la finele fiecărui an agricol, să se depună la primărie condiţiunile de muncă; pentru ca locuitorii să poată lua cunoştinţă de ele.

*
* *

Acestea sunt fazele prin care a trecut legea tocmelelor agricole de la 1866 până azi.

Cu măsurile pe care le propunem noi şi cu altele ce va mai găsi de cuviinţă să introducă legiuitorul, cu ocaziunea unei eventuale modificări a legei, credem că se va ajunge, cel puţin în parte, a se mai îndulci relaţiunile dintre ţăran şi arendaş s'au proprietar, şi a face că traiul lor să fie mai fericit.

Prin buna-voinţă a marilor proprietar; prin sacrificii făcute şi din partea arendaşilor şi a ţăranilor, se va ajunge ca tocmelile dintre ei, pentru muncile agricole să nu mai dea naştere la nemulţumiri şi plângeri.

ANEXE

LEGE[1]

PENTRU

TOCMELILE DE LUCRARI AGRICOLE

Cu modificările introduse prin legea promulgată la 22 Maiu 1893

CAP. I

Despre tocmelile lucrărilor agricole supuse legei de faţă

Art. 1. — Tocmelile de lucrări agricole supuse legei de faţă sunt:

a) Invoelile în bani prin care cultivatorul se obligă a lucra, cu ziua şi cu măsura, la următoarele munci agricole: arat, semănat, grăpat, dat cu tăvălugul, prăsitul, săpatul, seceratul, cositul, culesul, adunatul, treeratul şi căratul la fânărie, la arie şi la magazii de pe moşie;

b) Invoelile pentru închiriarea pământurilor de păşune (islaz sau imaş) pentru cari cultivatorul se obligă ca, drept chirie, să răspundă, pe lângă o plată în bani, şi muncă;

---

[1]) Această lege s'a votat la Senat în şedinţa de la 27 Ianuarie 1893 şi de Adunarea deputaţilor în şedinţa de la 11 Maiu 1823, promulgându-se prin înaltul decret regal No. 2134 de la 22 Maiu 1893; s'a publicat în *Monitorul Official* No. 44 de la 28 Maiu 1893.

Art. 10. — Tocmelile pentru muncă nu pot fi îndeplinite decât în localitatea pentru care au fost contractate şi numai la lucrarea coprinsă în contract.

Ele nu pot fi cedate în nici un caz de cât de la agricultorul actual către cel ce i-ar succeda în exploatarea aceleeaşi moşii.

Art. 11. — Toate tocmelile de lucrări agricole, prevăzute la art. 1, aliniatul *a*, nu se pot încheia de cât pe termen de un an; iar acele prevăzute la art. 1, aliniatele *b* şi *c*, se vor putea încheia pe termen până la 5 ani.

Art 12 — Anul agricol determinat prin prezenta lege începe de la 1 ale lunei Martie şi se termină la sfârşitul lunei Februarie care urmează.

Art. 13. Tocmelile agricole se vor putea încheia ori când în cursul anului, pentru anii următori imediaţi, pe termenele prevăzute la art. 11.

Contractele de tocmeli agricole, însă, nu au puterea legală de cât din momentul ce au fost legalizate şi înregistrate de autoritatea comunală.

Ori ce tocmeală încheiată pentru alţi ani de cât aceia ce urmează imediat, nu poate fi nici legalizată, nici înregistrată de autoritatea comunală.

CAP. III.

Despre înregistrarea şi îndeplinirea tocmelilor agricole

Art. 14. Fiecare consiliu comunal rural va avea un registru parafat şi legalizat de comitetul permanent, în care se vor transcrie pe rând, după data prezentărei lor şi se vor numerota, toate tocmelile pentru lucrari agricole în întregul lor.

La sfârşitul fiecărui act de tocmeală va urma sub-

scrierea ambelor părţi contractante şi legalizarea consiliului comunal, contrasemnată de scriitorul comunei.

Persoanele cari nu ştiu carte pun degetul pe semnul crucei.

Art. 15 — Contractele agricole nu vor putea fi legalizate de autaritatea comunală şi trecute în registrul prevăzut la art. 14 de cât după ce se vor citi în faţa şi auzul părţilor contractante.

Părţile contractante vor declara prin graiu, că cele coprinse în contract sunt conform cu libera lor voinţă şi că nu au să opună nici o contestaţiune.

Dacă primarul sau nici unul din consilieri nu vor şti a scrie şi a citi, formalităţile prevăzute mai sus se vor îndeplini în prezenţa a duoi martori cu ştiinţă de carte, propuşi de locuitorii contractanţi, cari vor fi cu preferinţă din localitate. Aceşti martori vor subsemna în josul actului, după semnăturile părţilor, că au fost faţă.

Indeplinirea tutulor formalităţilor coprinse în acest articol se va constata prin actul de legalizare, sub pedeapsă de nulitate a contractului.

Art. 16 — Fiecare registru va coprinde actele încheiate şi legalizate de autoritatea comunală în cursul unui an agricol.

Ele vor purta următorul titlu:

«Registru pentru tocmeli agricole.

«Judeţul . . . .

«Plasa sau plaiul . . . . . .

«Comuna . . . .

«Anul agricol . . . .

Verice răzătură, vărsare de cerneală, rupere sau schimbare de rând şi de număr în aceste registre, va aduce primarului şi scriitorului comunei câte o amendă până la 50 lei.

La cas de faptă înadins şi cu rea credinţă, pentru schimbarea numărului, modificarea, denaturarea cu viclenie, dregerea sau falşificarea actelor de tocmeli, pri-

marul şi scriitorul comunei, pe lângă amenzile de mai sus, se vor supune pedepselor prescrise în codul penal.

Art. 17. — In fiecare an agricol, la finitul lunei Februarie, registrele tocmelilor de lucrări agricole se vor încheia de primar şi consiliul comunal, se vor verifica printr'un membru delegat al comitetului permanent şi se vor păstra în cacelaria comunei.

Părţile contractante pot cere or când să li se comunice copii legalizate după actele lor respective din aceste registre şi autorităţile comunale sunt datoare a le îndeplini cererea.

Art. 18. — Consiliile judeţiane au dreptul de a revizui, printr'un delegat special, registrele de tocmeli agricole şi a culege ştiinţele de cari vor avea necesitate. Ele sunt obligate să trămită comunelor, cel mult până la 1 Ianuarie al fiecărui an, registrele formate conform art. 14 şi 16.

Art. 19. — Acei cari exploateaeă moşii, fie proprietari, fie arendaşi, sunt îndatoraţi a socoti pe agricultori la finitul fiecărei campanii anuale, şi a depune, până la 1 Martie următor, la cancelaria comunei, listele de rămăşiţele de muncă şi de bani rezultând din tocmeli agricole ce ar mai avea pe la locuitori.

Mai sunt îndatoraţi a libera fiecărui muncitor în parte chitanţe tipărite dintr'un registru cu matcă, pentru toate lucrările ce li s'au făcut după contracte, în cari se vor arăta rămăşiţele sau lichidarea.

Art. 20. — Sumele datorate pentu muncă nu pot fi reţinute pentru veri-o altă datorie.

Nu intră în această restricţiune sumele împrumutate muncitorului spre a'şi cumpăra instrumente şi vite de muncă, întru cât aceste sume vor fi lichide şi exigibile.

Art. 21. — Nu se poate preface în contractări de muncă agricolă nici o datorie care provine din daraveri străine de lucrări agricole prevăzute în această lege.

Sumele date muncitorului spre a'şi cumpăra instru-

mente şi vite de muncă nu sunt coprinse în restricţiunile de mai sus.

Art. 22. — In cas când, din cauza cultivatorului moşiei sau din nevoinţa muncitorului, socotelile nu sunt încheiate conform dispoziţiunilor art. 19, nevoinţa unuia sau a altuia se constată prin proces-verbal încheiat de primar în urma prevestirei formale a părţei îndărătnice făcută prin autoritatea comunală, după cererea părţei stăruitoare. In acest cas, socoteala se va face în faţa primarului, asistat de un consilier şi un scriitor. Ea devine îndatoritoare pentru amândouă părţile, cu drept de apel la judecătorul de plasă, în termen de 15 zile de la comunicare.

Art. 23. Pentru rămăşiţele de muncă, muncitorii agricoli se pot învoi a le executa în anul viitor sau a le plăti în bani.

Plata se va regula după preţul muncei prevăzut în contract ; iar, în lipsă de aceasta, după preţul curent în timpul când era să se facă munca.

Inscrisul prin care muncitorul se constitue dator pentru preţul rămăşiţelor de muncă, legalizat de autoritatea comunală, după formele prevăzute la art. 15, face credinţă înaintea justiţiei ca act autentic.

Art. 24. — Nu se pot stipula dobânzi la sumele rezultând din rămăşiţele de muncă, din orce avansuri băneşti, sau din tocmeli agricole prevăzute de presenta lege.

Art. 25. — Consillile judeţiane în fiecare an, în cele d'întâiu şedinţe din sesiunea lor ordinară, luând şi avizul comiţiilor agricole şi consiliilor comunale rurale, vor constata prin tarife preţul muncilor agricole anuale.

Aceste tarife vor fi întocmite în deosebi pentru fiecare regiune a judeţului (plaiuri, podgorie sau câmp), şi pe diferitele epoci ale anului, precum şi pe natura muncei, cu ziua sau cu măsura.

Ele vor servi ca norme pe preţuri curente la lichidatocmelilor dintre părţi- când contrectul n'ar fi stipulat preţul.

Tarifele, astfel întocmite, se vor publica prin *Monitorul oficial* și prin orce alte mizloace locale, și vor sta afișate în cancelariile comunale respective în tot cursul anului următor.

CAP. IV

Despre juridicțiune și execuțiune

Art. 26. — Actele de tocmeli agricole, pentru lucrări agricole făcute în termenii prevăzuți de această lege, sunt executorii. Ele se vor învesti cu formula executorie de către consiliul comunal, după cererea părței interesate.

Art. 27. — Executarea contractelor se face de către primarul local și ajutoarele sale, sau, în cas de disolvare, de comisiunile interimare. Aceștia vor chema pe datornici la lucrul pentru care s'au tocmit cu contract. Când muncitorul se va împotrivi, cultivatorul are drept, prin concursul primarului și în prezența unui consilier comunal, să tocmească alți muncitori pentru săvârșirea lucrului, după prețurile curente în localitate și la momentul lucrului, în socoteala muncitorului nesupus. Acest preț se va constata prin proces-verbal de autoritatea comunală și se va îndeplini de primar, din averea debitorului, cu formele și sub rezervele articolului următor. Procesul-verbal de constatare al prețului nu este susceptibil de oposiție sau recurs.

In cas când nu s'ar găsi alți muncitori în locul celor cari nu s'au supus a executa muncile pentru cari fusese angagiați, autoritatea comunală, după cererea cultivatorului, va constata paguba ce 'i-a resultat din această causă. Acest proces-verbal se va înainta de îndată judecătorului de ocol, care va cita pe părți în termenul ma-

ximum de cinci zile de la cererea ce i s'ar face de partea staruitoare.

Judecătorul se va pronunţa dacă găseşte estimaţiunea justă, sau dacă voeşte a o completa prin noui dovezi sau cercetare la faţa locului. In casul acesta, el trebue să se pronunţe în termenul maximum de zece zile.

Sentinţa judecătorului este fără oposiţie pentru cei absenţi şi cu apel numai întru cât condamnaţiunile individuale ar întrece fiecare suma de trei sute lei. Apelurile se vor judeca asemenea de urgenţă, precădere şi fără oposiţiune.

Art. 28.—Urmărirea şi vânzarea averei debitorului, în ambele casuri prevazute în articolul precedent, se face de către primar. Vânzarea se face în termen de cinci zile libere de la înregistrarea procesului-verbal de constatare al preţului, sau de la înregistrarea ordinului de execuţiune, dat de judecătorul de ocol. Termenul va fi de zece zile pentru cei absenţi.

Vânzarea se va publica printr'un afiş alipit pe uşa primăriei. Afişul va coprinde numai ziua vânzărei, suma pentru care se face urmărirea şi averea urmărită a debitorului. Creditorul fizează preţul de la care începe licitaţiunea. Termenul vânzărei se va face cunoscut debitorului de către primar de odată cu lipirea afişului pe uşa primăriei.

Contestaţiunile de vânzare se vor adresa numai judecătorului de ocol şi numai până în ajunul zilei fixate pentru vânzare. Ele se vor judeca fără apel. Judecătorul va putea suspenda vânzarea numai depunându-se suma pentru care se face urmărirea.

Hotărîrile date în urma vânzărei nu vor avea nici un efect în privirea cumpărătorului.

Art. 29.—Se va putea urmări ori-care avere a debitorului, afară de casa şi pământul dobândite prin legea rurală sau cumpărate în loturi mici în basa legei speciale pentru înstrăinarea bunurilor Statului şi a legei pentru regularea proprietăţei imobiliare din Dobrogea,

precum şi averea pe care o scuteşte legea de urmărire. Vânzarea averei scutite este nulă de plin drept. Primarul care va săvârşi o asemenea vânzare se va pedepsi cu închisoare corecţională de la 15 zile până la două luni.

Art. 30.—Ori care ar fi învoiala încheiată între cultivatorul de moşie şi lucrătorul agricol, acesta nu va putea fi executat, nici urmărit, conform legei de faţă, pentru două din zilele lucrătoare ale săptămânei, Vinerea şi Sâmbăta, cari sunt lăsate pentru propriile sale lucrări agricole, când le va avea de făcut.

Art. 31.—Când cultivatorul nu va plăti muncitorului la termenul stipulat preţul muncei făcute, sau, în cas când termenul nu va fi stipulat, îndată după efectuarea muncei, autoritatea comunală, în urma unei somaţiuni formale făcută datornicului, după reclamaţiunea muncitorului, şi în termen de cinci zile libere, va proceda la executarea debitorului, pentru împlinirea preţului datorit, prin aceiaşi procedură prevăzută la art. 28 de mai sus.

Art. 32.—Contractele prin care acelaşi muncitor se angagiază la mai multe persoane, se vor executa după ordinea în care acele contracte vor fi fost trecute în registrul tocmelilor agricole.

Art. 33.—Când munca nu se poate face din cause independente de voinţa părţilor, locuitorul va fi obligat a face în acelaşi an alte munci agricole echivalente, dacă nu va fi angagiat aiurea, sau va restitui banii daţi pentru acea muncă, fără dobândă, fiind datoria considerată ca personală.

Art. 34.—Ori-cari ar fi obligaţiunile ce isvorăsc pentru sătean din faptul unui contract agricol, legea de faţă nu se aplică, în ceea ce priveşte executarea, de cât până la concurenţa de 10 hectare. Învoelile ce trec peste această limită se pot autentifica conform legei de faţă; executarea lor, însă rămâne supusă dreptului comun.

Art. 35.—Disposiţiunile articolului precedent nu in-

firmă prescripţiunile art. 23 privitoare la rămăşiţele de muncă.

Art. 36.—După ce s'a terminat seceratul grânelor, culesul porumbului sau al altor plante, dijmuitul trebue să se înceapă şi să continue fără întrerupere, afară de casul de forţă majoră, cel mai târziu după zece zile, pentru fiecare categorie de recolte.

In caz de întârziere, fie din partea cultivatorului, fie din partea muncitorilor, dijmuirea se va face din oficiu de către primar, asistat de către doui consilieri, după care partea presentă va fi liberă a 'şi ridica partea ei de recoltă, îndeplinind mai întâiu condiţiile tocmelei privitoare la operaţia dijmuitului.

Primarul şi consilierii vor constata această operaţiune prin proces-verbal, după care se va comunica copie legalizată părţei absente, în termen de cel mult 24 ore.

Nu se va putea, însă, proceda la această operaţiune de cât numai în urma unei somaţiuni formale din partea autorităţei comunale, în care se va arăta şi ziua hotărîtă pentru dijmuit.

Art. 37.—Primarul sau loco-ţiitorul lui, care nu va fi executat dijmuirea în termenii prevăzuţi şi nu va putea proba casul de forţă majoră, va fi supus la o amendă de doui lei de fiecare hectar nedijmuit. In cas de insolvabilitate, amenda se va preface în închisoare, socotindu-se o zi drept zece lei, fără ca această închisoare să poată trece peste 30 zile.

Art. 38.—In cas de contestaţiune la măsurătoarea pogoanelor sau falcelor date în lucru sau în chirie, primarul comunei e dator a verifica măsurătoarea şi a o constata prin proces-verbal.

CAP. V

Sancţiuni şi penalităţi

Art. 39.—Toate plângerile provenite din tocmeli agricole se vor judeca de către instanţele judiciare ordinare ale locului unde tocmeala trebue să se execute, după legile în vigoare relative la competinţă.

Prin aceasta, însă, nu se va suspenda executarea prevăzută la art. 27 şi 28.

Judecata se va face de urgenţă şi fără plată de timbru.

Art. 40. — Ori ce pretenţiuni, resultând din tocmeli agricole, din veri-ce parte, se prescriu în doui ani de la expirarea termenului de răfuială prevăzut în legea de faţă, dacă în acest interval nu a urmat reclamaţiune.

Art. 41.—Primarul şi ajutoarele sale cari, cu rea credinţă, vor refusa să procéadă la executarea contractelor de munci agricole, conform art. 27, 28, 36 şi 38 din legea de faţă, se vor pedepsi cu închisoare de la 15 zile la 2 luni, îndatorindu-se a plăti şi daunele isvorite din acest delict.

Iar dacă din parte-le nu va fi fost de cât o simplă negligenţă, atunci vor rămâne răspunzători numai de daune către partea vătămată.

Art. 42.—Primarul şi ajutoarele sale cari, fie prin înţelegere cu una din părţi, în vedere de ori ce folos, fie prin alte manopere frauduloase, vor trece peste atribuţiile lor determinate prin presenta lege, înregistrând sau executând acte abătute de la disposiţiile legei, ori executându-le prin călcarea legei, sau săvârşind şi alte abateri prevăzute în legea penală, se vor face culpabili de delictul de abus de putere şi se vor pedepsi ca atare, conform art. 147 şi 148 din codul penal.

Art. 43.—Primarul şi scriitorul comunei cari nu se vor conforma prescripţiunilor art. 14, 15 şi 17 din presenta lege, făcând ceea ce legea interzice de a face, sau

nefăcând ceea ce legea ordonă de a face, se vor pedepsi, conform codului penal, ca falşificatori de acte publice.

Nu se pot sustrage de la penalitatea prevăzută mai sus primarii şi consilierii respectivi, sub cuvânt că ar fi primit ordinile scrise sau verbale de la autorităţi superioare pentru legalisarea sau nelegalisarea, pentru executarea sau neexecutarea unui act de tocmeală agricolă.

Art. 44.—Cultivatorul care va fi momit lucrătorii altuia, sau care va fi angajat săteni fără a le cere un certificat de la Primăria de unde sunt localnici, prin care să ateste că *ei* nu sunt datori, sau că 'şi-au îndeplinit deja datoriile de muncă contractate cu alţii, vor fi pasibili de daune interese către persoana lezată, după ce vor fi puşi în întârziare prin Primarul local.

Primarul care nu va notifica somaţiunea, în termen de cel mult 24 ore de la primire, va fi pasibil de închisoare, de la 5 până la 30 zile.

Art. 45.—Părţile cari nu vor să beneficieze de dispoziţiunile legei de faţă, sunt în drept de a contracta tocmeli agricole sub imperiul dreptului comun.

Art. 46.— Contractele agricole încheiate sub regimul legei din 1882 rămân lucrătoare până la expirarea termenului stipulat în ele.

Art. 47.—Toate legile şi dispoziţiunile atingătoare de tocmeli agricole şi executarea lor, contrarii legei de faţă sunt şi rămân desfiinţate.

Ordinul circular No. 32519/96.

Domnule Prefect

Mi s'a semnalat că, în mai multe judeţe şi cu deosebire în judeţul Dorohoiu, se exercită asupriri asupra muncitorilor agricoli, de către uni evrei, arendaşi de moşii, şi anume:

Unii din aceşti cultivatori pe temel art. 45 din legea tocmelelor agricole, care permite contractarea unor asemenea tocmeli şi sub imperiul dreptului comun, angajază locuitori din localitate şi chiar din alte judeţe, la muncă, fără contract înscris.

Indată după ce locuitorii au fost puşi în lucru s'au văzut asupriţi, nedândulise hrană conform condiţiunilor stabilite rău trataţi şi obligaţi la muncă peste puterile lor, iar în urmă la răfuială vexaţi după voinţa arendaşului sau a administratorului de moşie.

Locuitorii, convinşi că dreptatea trebue să li se dea, umblă de la o autoritate la alta, p rzând un timp preţios, până când în cele din urmă sunt siliţi să actioneze pe arendaşi la judecătorie, sau că din cauza necunoştinţei formelor de judecată, renunţă de a mai cere îndestularea neavând nici mijloace cu ce să plătească taxele de timbru şi alte cheltueli.

Pe lângă acestea, o altă speţă mai rapace, pornită în contra locuitorilor spre a-i exploata fără milă, sunt un fel de samsari jidani, cari sub nume de antreprenori, se angajează pe la arendaşi ovrei şi pe la unii proprietari de moşii, ca să le lucreze la prasilă, la seceră, sau la maşini de treerat, cu oamenii lor. — Aceşti pretinşi antreprenori adună câte 30 până la 40 indivizi de prin mahalalele târgurilor sau de prin

sate, dintre oamenii cei mai scăpătaţi, îi smomesc, făgăduindu-le preţuri mari, îi aduc de prin judeţele megieşe fără veri un contract înscris, şi după ce aceşti nenorociţi locuitori au fost puşi in lucru, s'au văzut străjuiţi cu păzitori, spre a nu fugi, maltrataţi şi obligaţi spre a continua munca iar pe urmă goniţi dela locurile unde au muncit, fără a li se plăti bani ce li se cuvin.

Muncitorii cari nu au contract direct cu arendaşii sau proprietarii de moşii, se văd lăsaţi pe drumuri, fără să'şi capete preţul muncei, Iar antreprenorul samsar se face nevăzut.

Comunicându'vă cele ce preced, mă grăbesc a vă semnala aci şi măsurile luate de prefectul de Dorohoiu de a se pune capăt unor asemenea abusuri, care a pus în vederea primarilor, că pentru oameni muncitori, puşi în lucru cu angajamente formale, dânşi sunt datori, conform legei tocmelelor agricole, să'i răfuiască şi să facă a li se plăti imediat preţul muncei, iar reclamaţiunile muncitorilor aduşi fără angajamente, intră în regulele dreptului comun.

In acest din urmă caz, faptul din partea antreprenorilor de a promite lucrătorilor plată şi hrană, de a-i aduce de prin alte localităţi şi a profita de munca lor, iar pe urmă îi izgonesc, oprindu-le bani, constitue delictul de înşelăciune sau excrocherie şi ca atare urmează să fie pedepsit conform legilor penale.

Se va considera ca o gravă abatere din partea primarilor faptul când asemenea regretabile neânţelegeri ar avea loc în comunele lor şi nu ar lua nici o măsură pentru îndestularea lucrătorilor asupriţi, de aceia fiecare primar este dator în momentul ce va lua cunoştinţă despre asemenea abuzuri, să închee actele cuvenite contra antreprenorilor vinovaţi şi să le trimeată prefecturei pentru a le da concu sul legal.

Primiţi etc.

Ordin circular dat de Ministerul de Interne la 14 Iunie 1899

Domnule Prefect,

Din cauza secetei întinse ce bântue ţara, productele păioase, cari obicinuit se tăiau cu secera, pe alocurea s'au uscat cu desăvârşire, iar în alte localităţi au resistat întru câtva secetei, însă au rămas mărunte.

Suntem informaţi că mulţi dintre arendaşi şi proprietari, pretind locuitorilor învoiţi ca să smulgă cu mâinile productele după pogoanele de *resfet*, în loc să le secere sau cosească.

Faţă cu actuala stare de lucruri, vă rog, D-le Prefect, a fi cu atenţiune, şi în cazul când s'ar ivi neînţelegeri între locuitori şi exploatatori să interveniţi imediat şi să căutaţi a face pe Domnii arendaşi sau proprietari să înţeleagă că nu au dreptul a cere locuitorilor să smulgă cu mâna productele în loc de a le tăia cu secera sau cu coasa, nefiind prevăzut nici în contracte, nici în lege un asemenea fel de muncă, care ar schimba obiectul convenţiunilor, dând astfel loc la o nouă învoială.

Este bine înţeles că arendaşi pot face cu locuitorii învoiţi o nouă tocmeala în ce priveşte felul de muncă în campania anului curent, numai să se facă prin bună înţelegere, în afara de învoelile actuale, şi să nu se dea ocaziune la nemulţumiri şi reclamaţiuni.

Primiţi, etc.

No. 1. — Contractul de tocmeală agricolă este prea marcat, prea greoi pentru locuitori.

Contract pentru tocmeli de lucrări agricole

Subsemnaţii locuitori din comuna Giuvareşti, plasa Oltu de Jos Balta jud. Romanaţi, pe de o parte şi Leofeoteia I. Politis arendaşa moşiilor Moldoveni şi Giuvareştĭ, de altă parte representată prin arendaşul ce după procura generală autentificată de poliţia T.-Măgurele la No. 5847. D. Dimitrie P. Tsepus, prin bună înţelegere şi nesiliţi de nimeni am convenit între noi pentru locurile de prisos de cultivat cu porumb şi pentru păşunarea vitelor noastre de pe moşia care ne va da doamna arendaşă cu următoarele condiţiunĭ pe termen de trei ani de zile cu începere de la 1 Martie 1902 şi până la 1 Martie 1905, în mod şi condiţiunile următoare:

Art. 1.—Din pogoanele de pământ ce vom primi la câmp şi peste Olt le vom cultiva în cursul acestor trei ani numai cu porumb cu sămânţa noastră iar porumbul va fi de cel roşu supra numit *dinte de cal* şi în cas când noi locuitorii nu avem astfel de sămânţă vom lua în schimb de la d. arendaş. Din pogoanele care ne va da d-l arendaş ne obligăm de bună voe să primim negreşit şi câte unul şi jumătate pogon cel puţin fără nici o opunere şi din pogoanele moşiei

ce se află peste Olt şi ale munci în modul şi condiţiunile stipulate şi pentru pogoanele de la câmp.

Art. 2.—Pogoanele care le vom primi la câmp şi peste Olt ne obligăm a le munci în mod regulat adică întâi ale ogărî cu plugul de fer bine şi adânc, a le ara din nou şi pune porum între 1 şi 25 Aprilie după timp în 24 rânduri de fiecare pogon şi 80 c.m. distanţă cuib de cuib, pe urmă întâi ai prăşi cu sapă şi după aceasta ai răliţa şi cuiburii, tot cu sapa; mai ne obligăm în cursul sesonului, luând voe de la d. arendaş, a curăţi buruenile de la porumburi şi la timpu culesului de porumb să fie locurile curăţite fără nici o buruiană, în cas contrar d. arendaş are dreptul a ne opri coceni după locuri până ce pogoanele vor fi bine curăţite.

In cas când locurile nu vor fi în modul stîpulat mai sus numita d-nă arendaşă are dreptul a fi despăgubită şi a lua dijmă după proporţiunea producţiunei pogoanelor bine muncite în moşie.

Art. 3.—In cas când locurile care le vom primi şi pune cu porumb vor fi făcute ogor de toamnă sau de primăvară de către d-na arendaşă ne obligăm a face în schimb ogor pentru ogor, muncit bine cu plugu de fer adâncime 18 c.m. şi dat 7 brasde la stânjen răspunse, în cas însă că nu vom face acest ogor sântem obligaţi a plăti aceste pogoane primite ogorâte cu 6 lei noi fiecare pogon, fără nici o opunere.

Art. 4.—Din producţiunea pogoanelor ce vom primi fie la câmp sau peste Olt vom da dijmă în parte *adică una şi una*, partea cuvenită d-nei arendaşă în drugi şi a noastră o vom strânge la locul ce nil va destina, vom curăţi bine de foi şi alege labirca (?) din cel bun şi pe urmă văm dijmui şi transporta partea cuvenită d-nei arendaşe în pătulele destinate pentru care descărcânduse jos în drugi şi curăţinduse încă odată îi vom depune în pătule fără nici o gură.

Art. 5 — Osebit de plata dijmei în parte prvăzută mai sus vom mai da la fiecare pogon de porumb remasă

pe seama noastră câte un coş de porumb în drugi de 40 ocale vechi curăţite, acest drept plată pândăritului pentru paza pogoanelor noastre cu care este însărcinată d-na arendaşe puind gardieni necesari după voinţa d-sale, asemenea vom mai da de fiecare locuitor învoit şi câte 40 snopi coceni pentru toată învoiala pogoanelor.

Art, 6.—Pe lângă obligaţiunile stipulate mai sus ne mai obligăm a lucra în cursul acestor trei ani fără nici o plată următoarele munci şi anume: vom secera şi căra câte un pogon de grâu pentru fiecare două pogoane loc de muncă ce vom primi fie la câmp sau peste Olt şi din aeeste pogoane ce avem a secera conform învoeli la d-na arendaşe ne obligăm a lua câte o jumătate pogon peste Olt la locul numit Lupărie, a secera şi căra grâu sau rapiţă fără nici o opunere, secera va fi în bune condiţiuni de jos tăiat fără nici o risipă de spice legat bine, strâns făcut snopi potrivit, făcuţi pătui sau clăi şi căraţi la aria destinată de d-na arendaşe, aşezaţi în şură sau aruncaţi în maşină, la timpul seceratului a eşi la prima chemare a d-nei arendaşe şi primi pogoanele, secerândule cât mai curând fără întrerupere, în casul când timpul nu va fi contrariu, asemenea ne obligăm dacă în timpul seceratului se întâmplă ploaie a ridica snopii în picioare şi întinde dacă este snopii uzi după voinţa d-lui ad-tor până ce se vor usca şi în urmă ai strînge din nou făcândui petui sau clăi, în casul când nu vom executa aceste condiţiuni din partea noastră d-na arendaşe este obligată a pune alţi oameni în socoteala noastră şi a se despăgubi de paguba şi risipa suferită din cauza neîndeplinirei condiţiunilor mai sus notate, constatate prin autoritatea comunală şi a-torul moşiei, sau la dijma porumbului din partea ce ni se cuvine sau în bani la socoteală. Ne mai obligăm asemenea a lucra câte una zi cu mâinile la fiecare pogon şi câte una zi cu caru la fiecare două pogoane ce

vom primi de muncă la câmp sau peste Olt; zilele cu caru şi cu mâinile ce suntem datori a le lucra ne obligăm a le munci la maşină de treeratul grâului sau rapiţa, oamenii sau copii mari, în caz când nu vom face aceste zile la maşina de treerat sunţem obligaţi a plăti zilele cu mâinele 2 lei noi şi zilele cu caru patru lei noi, una. Asemenea vom transpprta la fiecare pogon primit de muncă câte una chilă mare producte la schela Islazu. Vom mai face asemenea şi câte un pogon ărătură şi semănat şi grăpat cu grapa de fer peste toate pogoanele şi le vom munci în bune condiţiuni plugăreşti, vom mai da fiecare învoitor şi câte 3 pui de găină.

Art. 7. — D-na arendaşă având necesitate de mai multă muncă ne obligăm a munci fiecare învoitor cîte un pogon de grâu secerat şi cărat în condiţiunile prevăzute de art. 6 din acest contract care pogoane ni se va ţine seamă la plata erbăritului şi a podului cu suma de lei 8, când d-nul arendaş are rapiţă pe moşie, la câmp sau peste Olt, vom secera şi căra câte un pogon fiecare cu preţul de lei 10 pogonu.

Art 8.—Drept islaz pentru păşunatul vitelor noastre d.na arendaşă ne va destina tot acele islazuri care le am avut înainte în anii precedenţi, având dreptul şi d-na arendaşă a păşuna şi vitele d-sale, asemenea vitele noastre au dreptul a păşuna şi la câmp pe mirişte în urma ridicărei holdelor până ce locurile vor fi făcute ogor.

Art. 9. — Drept erbărit ca plată pentru păşunatul vitelor noastre ne obligăm a plăti câte 5 lei noi de vită mare şi câte 1 leu de fiecare vită mică găsite la numărătoare, vom mai da asemenea şi câte una litră brânză de fiecare mânzare.

Art. 10.—Ne obligăm la fie care 23 Aprilie pe fiecare an să depunem catagrafia în regulă la primăria noastră de toate vitele noastre mari şi mici cum şi anuală dacă cumpărăm din nou alte vite, d-na arendasă rezer-

vându-şi dreptul a număra ori de câte ori va voi vitele noastre în cursul anului pentru a se asigura de exactitatea vitelor noastre, numărătoarea oilor noastre se va face la 1 Iunie al fiecărui an, dacă la numărătoare se va găsi vite mai multe peste cele arătate la catagrafie sau vite ale locuitorilor neînvoite şi ne trecute în actul de învoilă, atunci vom plăti erbăritul îndoit la cei care se va găsi asemenea vite.

Art. 11.—Având necesitate pentru trecerea Oltului şi D-na arendaşă având pod peste Olt, ne obligăm a plăti fiecare familie învoită cu pogoanele câte zece lei noi pe fiecare an, iar care nu suntem învoiţi câte 15 lei noi. Asemenea ne obligăm că în caz de înecat sau mutarea podului să dăm ajutor atât cu mâinile sau cu boi.

Art. 12. — Munca efectuată care suntem obligaţi să facem pentru plata erbăritului şi podului se stabilesc cu următoarele preţuri la socoteală:

Pentru un pogon de porumb definitiv lei noi 18.—
„ „ „ „ ogorat cu plugul „ „ 4.—
„ „ „ „ secerat şi arat . „ „ 8.—
„ „ „ de arat semănat şi grapat „ „ 5.—
› o zi cu mâinile la arie. . . „ „ 1.—
„ o zi cu caru la arie. . . . „ „ 3.—
„ „ la diferite munci. „ „ 2.—
„ „ mâinile „ „ „ „ 1.—
„ una chilă mare transportată la mag. 0.75

Art. 13. Toată munca de mai sus notată pentru învoială cum şi pentru erbărit şi pod ne obligăm a o face conform regulei plugăreşti şi la prima vestire ce ne va face d-na arendaşe, în cas contrariu d-sa are drept a usa de dispoziţiunile art. 24 din legea pentru tocmeli agricole.

Art. 14. La fiecare an al presentului act toamna după terminarea semănatului de grâu ne obligăm ca mai înainte de a ne dijmul porumbul ce avem atunci cultivat în moşie să ne socotim cu d-na arendaşe prin ad-torul ei şi să le plătim orice datorie provenită din

daraverile moşiei şi în urmă d-na arendaşă va proceda la dijmuirea şi liberarea porumbului nostru.

Drept care am format presentul act subscris de cei ce au sciut carte prin propria noastră semnătură iar de cei cari nu sciu prin scriitorul comunei rugând şi pe consiliul comunal al comunei Giuvăreşti a-i da cuvenita legalisare conform legei.

De observat. Asemenea acte care prevăd clause penale nu trebuesc a fi înregistrate de către autoritatea comunală şi primarul care le autentifică merită a fi pedepsit. Cu alte cuvinte actele agricole cu clause nu trebuesc autentificate conform legei, primarul fiind obligat să cunoască legea, înregistrândule sa abate de la datoriile sale.

No. 2. — Contract Agricol

Intre subsemnaţii X. Y. arendaşul moşiei N. domiciliat în comuna Z. din plasa P. judeţul Covurlui de una parte şi între cultivatorii de pământ şi proprietarii de vite domiciliaţi în cătunul S. din plasa şi judeţul indicat mai sus de altă parte s'a încheiat următorul contract pentru locaţiuni de pământ, pentru cultură şi pentru imaş de vite precum şi munci agricole sub condiţiunile notate mai jos pe o durată cu începere de la 1 Martie 1902 până la 23 Aprilie 1903:

I. — Eu X. Y. declar că dau locuitorilor cultivatori locuri de cultură atât în bani cât şi în dijmă, locurile se află în baltă şi la deal pe moşia N. în întindere ce se află în dreptul numelui fiecăruia, socotind preţul pe fiecare falce (1,43 hectar) cu lei 80 în baltă şi cu lei 60 la deal, specificânduse că pe locurile date în dijmă locuitorii contractanţi n'au voe a semăna orz şi ovăz, ci numai pe locurile în bani.

II. — Asemenea dau locuitorilor contractanţi 1000 fălci (1432 hectare) loc pentru imaş de vite situate în balta moşiei N. şi în pădurea N., acest imaş este socotit cu lei 20 falcea (1.43 hectar) şi se mărgineşte cu locurile reservate pentru cultură şi fâneţe.

Valoarea locului reservat pentru imaş este în total de lei 20.000, şi fiindcă locuitorii contractanţi n'au vite suficiente pentru păşunarea întregei întinderi rezervate pentru imaş, eu voiu avea dreptul a învoi şi alte vite streine la imaş, până la concurenţa de două vite mari sau patru vite mici, sau 10 oi la fiecare falce aceste vite vor păşuna în devălmăşală cu vitele locuitorilor contractanţi, care în aces caz vor plăti imaşul socotit pe cap de vită cu lei 10 de fiecare vită mare, câte lei 6 de fiecare vita mică, iar pentru fiecare oaie câte lei 2.20.

III. — Locuitorii contractanţi cari au vite se vor bucura

numai atunci de condițiunile favorabile ale acestui contract dacă vor învoi și de la imaș pe moșia N. se vor trece în acest contract toate vitele lor prevăzute în registrul comunei, căci locuitorii cari vor trece pe numele lor vite streine cu scopul de a scuti pe proprietarii lor de muncile obligatorii prevăzute în acest contract, ei vor fi obligați a face afară de muncile obligatorii pentru sine însuși și muncile obligatorii pentru proprietarii vitelor ce le-a trecut pe numele său.

Tot astfel vor face muncile obligatorii chiar și acei locuitori cari le vor învoi pe o altă mâșie sau le va ține acasă ne învoite fie toate fie numai o parte din vitele lor și nu le va trece în presentul contract fiind obligați a plăti pentru aceste vite și prețul imașului prevăzut în articolul precedent, fiindcă imașul a fost rezervat pentru vitele lor din momentul iscălirei presentului contract.

IV. — Ori ce vită găsită la imaș ne înfierată cu marca de control a administrației moșiei este privită ca netrecută în contractul present și va fi predată la oborul comunal iar proprietarul va fi dat în judecată pentru contravențiune la legea poliției rurale.

V. — Numărătoarea vitelor o voiu face la 1 Martie 1902 iar a oilor la 23 Aprilie 1902, iar pentru control le voiu număra și inspecta de câte ori voiu crede de cuviință, ori când și ori unde.

VI — Acei dintre noi locuitorii contractanți care avem cel mult două vite, însa nu avem vite trăgătoare vom fi scutiți de prestațiunile cu caru și cu palma, dar vom plăti imașul cu lei 15 de vită mare și cu lei 8 de vită mică.

Asemenea vom fi scutiți aceia dintre noi cari avem numai una vită, dar vom plăti imașui cu lei 16 de vită mare ș lei nouă de vită mică.

VII. — In vederea prețului eftin și a condițiunilor favorabile ce ne-a făcut d-l N. N. noi locuitorii contractanți care avec mai mult de două vite sau avem vite trăgătoare însă două sau mai multe, fiecare suntem obligați a face d-lui N. N. muncile următoare ca compensație pentru diferință și anume :

Fiecare din noi vom face câte 2 zile cu palma și 2 zile cu carul precum și 12 hectolitri producte duse la Galați.

Aceste munci le vom face fiecare ori când și ori unde va avea necesitate D-l N. N. cu carele, vitele și brațele noastre fără nici o plată din partea D-sale, dar înainte de plecare la Galați cu producte vom primi câte unu leu bani 50

(1,50) de fiecare 12 hectolitri ca cheltuială de drum şi de barieră, iar în caz că va trebui să transportăm saci la gară F., în loc de 12 saci la Galaţi, însă fără a ni se mai da lei 1,50 cheltuiala de drum şi barieră.

VIII.—Noi locuitorii contractanţi putem ocupa numai atât loc de cultură cât vom putea cultiva fiecare individual căci prin căderea locului destinat nouă către o altă persoană nu mai putem beneficia de stipulaţiunile favorabile ale acestui contract din cauză că prin această cesiune ilicită devenim refractari acestui contract prin exploatarea illicită a locului scutind prin aceasta pe acele persoane de muncile obligătoare în detrimentul D-sale şi deci vom plăti acele locuri cu lei 100 la deal şi cu lei 150 în baltă pentru fiecare falcie (143 hectar) spre a se despăgubi de muncile obligătoare sustrase prin cesiunea ilicită.

IX.—Noi locuitorii contractanţi care avem vite la imaş şi locuri de cultură pe moşia suntem obligaţi a cultiva fie care din noi cel puţin câte una falcie (143 hect.) cu păpuşoiu în dijmă, iar acei dintre noi, care avem vite la imaş pe moşie însă fără locuri de cultură suntem obligaţi a cultiva numai o jumătate falcie (71 ari) cu porumb în dijmă pe moşia F.

Al. 1.—Porumbul trebue să fie nemţesc (portocaliu) semănat la timp şi prăşit la timp de două ori, deci fiecare din noi suntem obligaţi a da D-lui N. N. cantitatea de porumb destinat pentru sămânţă în schimbul căruia D-sa nu va da o cantitate egală din porumbul D-sale portocaliu şi lectat pentru acest scop şi de o calitate superioară fără ca D-sa să pretindă ceva pentru diferinţă de preţ şi calitaţe.

Această condiţiune este generală şi are de scop ca atât D-l N. N. cât şi noi locuitorii contractanţi să avem o recoltă de păpuşoiu uniformă şi de o calitate snperioară.

Al. II.—*Acei dintre noi locuitorii contractanţi care vom voi să-l prăsim numai odată* ne obligăm a da dijmă în jumătate sau *vom plăti* locul în bani după cum va crede D-l arendaş *de cuvinţă*

Al. III.—Pentru a evita degenerarea porumbului ne este cu desăvârşire interzis a cultiva printre porumb: fasole, cartofi, cânepă, dovleci etc. etc., ci numai locurile separate de D-l arendaş anume spre acest scop, căci orice caz dovedit porumbul va fi dijmuit conform al. II de mai sus, spre a se despăgubi de deferenţă.

X.—Locurile date în dijmă le vom cultiva fiecare dintre noi lociutorii cu braţele, vitele şi instrumentele noastre

proprii iar drept plată pentru acele locuri de cultură suntem obligați fiecare dintre noi locuitori contractanți a da dijmă în natură una din trei părți din orice fel de producte cultivate pe aceste locuri, iar la porumb vom fi obligați a da una din trei părți ca dijmă și din coceni.

Partea cuvenită nouă locuitorilor contractanți și rămasă pe loc după dijmuire nu o vom putea ridica de pe loc sub nici un motiv până nu mai întâi vom achita pe deplin întreaga datorie ce am avea să dăm d-lui arendaș căci d-sa este în drept a se despăgubi din recolta acelor producte sau porumb pentru acoperirea datoriilor noastre.

Atât din producte cât și din coceni de porumb d-l arendaș va avea dreptul a'și lua dijma cuvenită d-sale și noi locuitorii contractanți suntem obligați a o transporta d-sale la arie, treerătoare sau la armanul destinat bine înțeles cu carele, vitele și brațele noastre fără să putem pretinde veri o plată pentru aceasta, iar descărcarea și predarea o vom face în erdine după cum ne va veni rândul.

XI.—Noi locuitorii contractanți care avem ocupate locuri de cultură în dijmă pe moșia F. de la d-l N. N. ne este cu desăvârșire interzis ca înainte de dijmuire și transportarea dijmei cuvenită d-sale la locul destinat precum și *înainte de a achita integral datoriile către d-sa a înstreina veri oparte sau totalul productelor recoltate și aflătoare pe acele locuri*, contrariu d-l arendaș este îndrept, orice caz dovedit, să le califice de furt, dând în judecată pe făptuitori iar corpul delictului (recolta) precum și instrumentele de transport etc. etc., cu care s'au servit făptuitorii vor putea fi confiscate.

XII.—Paza lanurilor respective a tarlalelor cultivate cu producte de noi în dijmă se vor face de către oameni întreținuți și platiți de d-l arendaș, iar noi locuitorii contractanți vom da drept îndemnizare pentru pază, plată și întreținere fiecare câte un snop din fiecare clae și din fie care fel de pâine albă, iar din porumb *câte un coș, coș cu porumb de măsura coșului ce am dat și în anul precedent.*

XIII.—Pentru locurile ocupate de noi locuitorii contractanți cu vii vom plăti de fiecare prăjină (178 m. p.) câte un leu către d-l arendaș, iar darile cuvenite fiscului pentru vii le vom plăti fiecare direct către perceptorul fiscal în comptul nostru propriu.

Intinderea locului de vie ocupat de fiecare din noi locuitorii contractanți suntem obligați a'l trece în acest con-

tract în coloana respectivă și în dreptul numelui nostru, proprietari de vii.

XIV.—Fiecare dintre noi locuitorii contractanți suntem obligați a face d-lui arendaș individual câte 60 prajini (106 arii) seceră în vara anului 1902 de orice fel de pâine recoltată pe moșia d-sale secera o vom face ori când și ori unde va avea nevoe, productele secerate la armanul destinat, unde le vom preda și descărca în ordinea când ne va veni rândul fie-căruia, încărcarea după loc, aducerea și predarea la locul destinat o vom face cu oameni, carele și vitele noastre proprii fără nici o plată.

Drept plată pentru această secere și cărat eu N. N. dau locuitorilor contractanți dreptul să taie în iarna anului 1901 din lacul Covurlui, iar în iarna anului 1902 din balta moșiei exceptând laeul Covurlui atât stuf cât va putea tăia fiecare individual cu un singur târpan numai din o parte a bălței destinată de administrația moșiei.

XV. — Acei dintre noi locuitorii contractanți care n'avem vite trăgătoare vom face numai 40 prăjini (72 ari) seceră de orice fel de pâne recoltată în vara anului 1902 pe moșia F. o i unde și ori când va avea nevoe și clăi, dar nu o vom transporta ci o vom lăsa pe loc fără nici o plată din partea d-sale, dar ne vom bucura de avantagele stipulate la art. XIV de mai sus.

XVI. — Pentru a tăia stuf fiecare dintre noi suntem obligați a poseda un bilet de voe nominal de la ad-ția moșiei unde fiecare suntem obligați a presenta tarpanul pentru a se aplica pe el marca de control, specificânduse pe bilet locul de unde suntem liberi a tăiâ. Biletul de voe nominal precum și transportul nu-l vom putea ceda altei persoane fără consimțământul administrației.

Eliberarea biletului de voe și marcarea tarpanului nu o vom putea cere la ad-ția moșiei până ce mai întâi nu vom fi achitat toate dările noastre bănești ce avem către administrație și în nici un caz înainte de 1 Noembrie.

XVII.—Stuful găsit tăiat sau transportat de oricine care n'ar poseda în acel moment biletul nominal și tarpanul marcat sau ar poseda bilet și tarpan strein acel stuf va fi *privit ca furat, ca contrabandă* și deci acea persoană va fi dată judecății, iar stuful împreună cu instrumentele de tăiat și de transport vor fi confiscate.

XVIII.—Nici unul din noi locuitorii contractanți nu vom avea dreptul a ne căra stuful nostru acasă până când nu vom aduce la armanul destinat, fără nici o plată, cu ca-

rele vitele și brațele noastre dijma cuvenită d-lui arendaș din stuf și anume:

Trei zeci malduri stuf ce vom tăia din bălți afară de lacul covurlui și care malduri vor fi de o grosime de cel puțin patru palme în circonferență și de o calitate ce se va alege de d-l arendaș.

XIX. — Acei dintre noi locuitorii contractanți cari nu vom fi adus dijma de stuf până la răfuiala oficială pe anul agricol 1902 vom plăti pentru fiecare malduri de stuf ne adus câte 0,25 bani drept despăgubire.

XX.—Acei dintre noi locuitori contractori care nu voim a face secera prescrisă la art. XIV și XV al acestui contract suntem obligați a menționa în rubrica de observațini a acestui contract cuvântul «în bani» chiar în momentul când ne vom trece pe contract; iar când vom fi somați a face secera prescrisă suntem obligați a plăti d-lui arendaș lei 50 fie care pentru ca să poată pune alți seceratori în locul nostru.

XXI.—Plata imasului o vom face la 1 August iar a locurilor de cultură în bani la 15 August 1902 în biuroul Administrației contra unei chitanțe din registrul chitanțe cu matcă,

Numai plățile dovedite prin astfel de chitanțe vor fi valabile și recunoscute.

Dacă plata imașului nu o vom face la termenul fixat mai sus atunci plata locurilor devine exigibilă iar prezentul contract devine executor.

XXII.—Subsemnatul N. N. nu garantez locuitorilor contractanți locurile de cultură suficiente pentru pâine albă pentru toți locuitorii contractanți, dacă întinderea locului destinat și rămase disponibilă nu ar ajunge pentru toți locuitori; de asemenea nu garantez locuitorilor contractanți nici nenorocirile provenite din secetă, grindină, inundație sau orice alte accidente prevăzute și neprevăzute asemenea nu garantez calitatea imașului nici moartea vitelor provenită din epidemie, alte boale sau accidente.

XXIII.— Noi locuitorii contractanți nu vom putea cere nici odată reducerea prețului la locurile de cultură de pășiuni și de oi precum și nici o modificare a condițiunilor coprinse în acest contract.

XXIV. — Din papura tăiată în bălți și din lacul Covurlui noi locuitorii vom da dijmă una din trei părți adusă la arman.

XXV. — Aceia dintre noi locuitorii contractanți care până la răfuiala oficială sau până la dijmuirea porumbu-

lui nu vom fi făcut prestaţiunile în natură vom plăti d-lui arendaşi pentru fiecare zi cu carul câte lei 7 şi câte 0,70 bani de fiecăre hectolitru de producte ne duse la Galaţi.

XXVI. — Noi locuitorii contractanţi nu vom avea dreptul a ne şterge după prezentul cotract după ce-l vom fi semnat la primărie unde este depus, căci condiţiunile coprinse în el sunt obligatorii din momentul iscălirei ficăruia prin faptul că locurile destinate pentru cultură şi pentru imaş ele sunt rezervate numai pentru noi locuitorii contractanţi, impreună cu stuful, deci orce abandonare a noastră va cădea în sarcina noastră, obligaţi fiind a le plăti în bani, asemenea şi imaşul vitelor conform contractului prezent în baza cadastrului.

XXVII. — In caz, ferească Dumnezeu, de secetă, grindină, inundaţie precum şi alte întâmplări prevăzute sau neprevăzute ca d-l arendaş să nu aibă recolta abundentă spre a ne oferi pentru facerea secerei, zile cu caru. cu palmele şi alte munci prevăzute în acest contract pentru vara anului 1902, noi locuitorii contractanţi ne obligăm a face toate aceste munci imediat în anul următor 1903 sau le vom plăti în bani după preţurile stipulate mai sus, după cum va crede d-l arndaş.

XXVIII) Noi subsemnaţii locuitori contractanţi domicliaţi în cătunul N. recunoaştem obligatorii condiţiunile stipulate în acest contract şi ne obligam a le respehta cu rigoare, că d-sa va putea învesti presentul contract cu titlu executoriu, va urmări şi pune în vânzare averea noastră privindu-ne pe noi orice cheltueli de judecată, de urmărire, de procedură şi de avocat până la numărătoarea banilor.

XXIX) In vedere că prin presentul contract avem avantajul de a fi vitele noastre învoite la imaş până la 23 Aprilie în loc până la 1 Martie cum au fost în anii precedenţi, noi locuitorii contractanţi ne obligăm a transporta d-lui Arendaş la Galaţi 20 hectolitri de producte în loc de 12 după cum este prevăzut în presentul contract la art. VII sau patruzeci hectolitri la Gara Falteşti.

XXX) Presentul contract fiind conform cu înţelegerea noastră verbală prealabilă, dupa ce l'am citat şi l'am auzit citindu-l oficial din cucânt în cuvânt la Primăria F. l'am întărit prin iscăliturile noastre şi prin punere de deget pe semnul crucei.

Făcut în comuna F. azi 15 Ianuarie 1902.

CONTRACT AGRICOL

No. 1

1 Ianuarie 1895.

Intre subsemnații F. T. C. arendașii moșiilor Chir ogii-Clătești de o parte și noi cei mai jos semnați toți locuitorii pe zisele moșii de alta, a intervenit următorul contract agricol.

1. Eu F. C. declar că mă angajez a da fiecărui locuitor semnat în acest contract câte cel puțin cinci pogoane de fiecare nume, locuri de izlaz pentru pășunatul vitelor lor și drept de pescuire în bălțile moșiei sub condițiunile mai jos cuprinse.

2. Noi locuitorii Chirnogeni mai jos semnați, declarăm că ne-am angajat cu d-l C., a lua spre cultură pământul de muncă, izlazul și drept de pescuire, prevăzute la art. 1, în următoarele condițiuni :

1. Cele cinci pogoane de arătură, din care trei în locurile sigure și două în cele expuse înnecului, ne angajăm a le cultiva două cu grâu, iar celelalte cu porumb și rapiță ;

2. Din produsele ce vom face pe locurile date nouă de d-l arendaș, din cinci, două din tot adică trei părți vom lua noi și două vom da d-lui arendaș din tot.

Insă la rapiță și luncă, dijma va fi una și una adică jumătate noi și jumătate d-l arendaș și noi ne obligăm asemenea în fiece an toate locurile de porumb ce vom avea fiecare cu rapiță. Vom fi datori a ara pământul bine și de două ori, în miriște, a-l semăna, grăpa, secera ori culege, lega în snopi și face clăi, a aduce recolta la arie, mașină sau curtea proprietăței, descărcând'o după cum ni se va cere, asemenea pentru fiecare cinci pogoane pământul arabil (de toate mâinele) dat nouă vom fi datori a face

unul desăvârşit de toate muncile mai sus vorbite, la tarla deosebită pe seama d-lui arendaş fără nici o plată.

3. Tarlalele pentru fiecare cultură comună sau separată, se vor desemna numai de d-l arendaş. Porumbul vom fi datori a-l săpa şi răriţa bine şi a-l pune şi munci atunci când vom fi vestiţi de d-l arendaş cel puţin partea d-sale, care în acest caz se va pune în tarla deosebită.

Voind d-l arendaş a pune rapiţă pe locurile cu porumb de pe moşie, vom fi datori a'l lăsa să o facă ori când va voi şi ori când şi în ce timp.

4 Muncile ne obligăm a le face toate în cele mai bune condiţiuni astfel cum ni se va cere de oamenii d-lui arendaş şi când vom fi vestiţi, arătura va fi adâncă şi brazda m·că.

5. Rapiţa pusă în toamnă, d-l arendaş singur va preţui dacă poate sau nu fi lăsată. Voind a o întoarce şi pune porumb, vom fi datori a o face, iar acei din noi care în acest caz vom preferi a o păstra, vom fi datori a o plăti în bani cu 40 lei pogonul, la cules neavând voe a o ridica fără plată anticipată.

Această plată, d-l arendaş are facultatea a ne-o cere şi pentru locurlle pe care nu le vom munci în condiţiile art. 4.

6. Intinderea izlazului va fi ca şi cea din contractul din anul trecut.

7. Erbăritul vom plăti d-lui C., câte 10 lei fiecare vită cornută sau nu şi 2 lei de oaie, capre nu sunt admise, numărătoarea oilor se poate face ·ori când, asemenea şi pentru celelalte vite.

Fiecare din noi vom fi datori însă înainte de băgarea vitelor mari şi mici în erbărit a merge la d-l arendaş şi a declara vitele ce avem spre a le înfiera. Ne înfierându-le vom fi globiţi de d-l arendaş.

8. Ne mai obligăm asemenea a duce d-lui arendaş câte patru chile bucate la portul Dunărei; asemenea îi vom mai face trei zile cu carul şi vitele noastre şi trei zile cu mâinele la orice muncă ne va chema.

9. Sământa la porumb, grâu sau rapiţă ce vom pune noi va fi curată şi nu vom pune decât după ce se va primi de d-l arendaş, contrariu vom pune sământa dată care la recoltă o vom înapoia îndoit.

10. Paza holdelor noastre priveşte pe d-l arendaş plătindu-i noi din treizeci una ($^1/_{30}$) din boabe din tot ce se va face, dus la curtea moşiei.

11. M·i nu vom putea semăna decât cu învoirea d-lui arendaş, contrariu vom plăti pogonul cu cincizeci lei.

12. In baltă avem deplină libertate a tăia burueni şi rogoz pentru casele noastre, însă numai de la 20 August înainte, asemenea de a pescui cu plasa singură, iar nu înădită, cu coşuri şi cu prostovale în toate locurile moşiei şi în Argeş, începând însă dela 200 metri în sus de lacul Căcata, şi şi până la hotarul Cotrocencei. Pentru acestea sunt datori a plati d-lui arendaş douăzesi (20) lei de fiecare cap de familie pe an şi când în aceiaşi casă va locui tatăl cu fiul, ginere sau altă rudă cap de familie, cel de al doilea, va plăti numai 12 lei pe an. Pescuirea cu alte instrumente nu o putem face fără deosebită înţelegere.

13. La baltă pentru burueni şi rogoz nu vom fi liberi a merge decât pe drumul anume destinat de d-l arendaş pentru aceasta, şi nu vom putea lua de cât pentru casele noastre iar nu specula.

14. Nu vom fi liberi de a dejuga vitele noastre la păscut decât în izlaz, contrariu vom fi globiţi cu obor şi stricăciuni făcute.

15. De fiecare nume, fiecare locuitor vom fi datori a duce câte $^1/_2$ (jumătate) stânjen lemne la curtea moşiei sau Olteniţa după cum ni se va cere, în oraş sau în port, fărăplată.

16. Plata erbăritului, pescuitului şi ori-căror alte darave ale moşiei o vom face cel mai târziu la dijmuit, neavând bani vom fi datori a da producte cu preţul ce seva urma

17. Având d-l arendaş trebuinţă de a face muncă decât cea prevăzută mai sus, vom fi datori a eşi şi a i-o face însă cu plată, asemenea vom fi datori a secera încă câte o jumătate pogon de grâu sau rapiţă, lega in snopi, face clăci şi duce la maşină, drept plată a 6 (şease) lei.

18. Acest contract este valabil pe trei ani agricoli, începând dela 1 Martie 1895, până la 1 Martie 1898.

19. Sămânţa împrumutată nefăcându se, Doamne fereşte, o vom plăti în bani d-lui arendaş.

20. Toţi cei ce vor ara şi semăna în moşie se vor considera învoiţi ei şi vitele lor.

21. Plata pentru pescuit în baltă este numai pentru casele noastre fără a avea drept de a specula produsele bălţilor.

22. Viile de pe proprietatea fraţilor D., ce fiecare din noi muncim, le vom plăti d-lui arendaş cu 25 lei pe fiecare an şi de fiecare pogon în plus vadra, clădaria, pândăritul astfel cum am plătit.

Bine înţeles ca personalul pândăritului priveşte pe d-l arendaş exclusiv.

Făcut astăzi 1 Ianuarie 1895 în Chirnogi.

(Urmează semnăturile şi autentificarea).

CONTRACT AGRICOL

No. 2

Din 13 Februarie, anul 1894 (şi primul)

Intre subsemnaţii F. T. C., arendaşul moşiei Chirnogi-Clăteşti, proprietatea onor. Eforiei a Spitalelor Civile din Bucureşti de o parte şi noi cel mai jos, semnaţi toţi locuitori pe zisa moşie, de altă parte, a intervenit următorul contract agricol:

1. Eu F. T. C., declar că mă angajez a da fiecărui locuitor semnat în acest contract pentru muncă câte şease pogoane de fiecare nume, locuri de islaz pentru păşunatul vitelor şi drept de pescuire în bălţile moşiei sub conditiunile mai jos coprinse.

2. Noi locuitorii chirnogieni mai jos semnaţi, declarăm că ne-am angajat cu d-l C. a lua spre cultură, pământul de muncă, islazul şi drept de pescuire prevăzute la art. 1, în următoarele condiţiuni: 1) cele şease pogoane de arătură din care patru în locurile sigure şi două în cele expuse înecului, ne angajăm a le cultiva două cu grâu, iar celelalte cu porumb şi rapiţă şi 2) pentru aceste pogoane vom da dijmă d-lui arendăş una şi una, adică, jumătate recolta ce se va face din tot şi vom fi datori a ara pământul bine şi de doua ori în mirişte, a-l semăna, grăpa, secera ori culege, lega în snopi şi face clăi, a duce recolta la arie, maşină sau curtea proprietăţii, descărcându-le, după cum ni se va cere; asemenea pentru fiecare cinci pogoane pământ arabil dat nouă, vom fi datori a face unul desăvârşit de toate muncile mai sus vorbite, la tarla deosebită pe seama d-lui arendaş fără nici o plată.

3. Tarlale pentru fiecare cultură comună sau separată se va desemna numai de d-l arendaş, porumbul vom fi datori

a-l săpa de două ori şi a-l pune şi munci atunci când vom fi vestiţi de d-l arendaş, cel puţin partea cuvenită d-sale care în acest caz se va pune la tarla deosebită, voind d-l arendaş a pune rapiţă pe locurile cu porumb după moşie, vom fi datori a-l lăsa să o facă ori unde va voi şi ori în ce timp.

4. Muncile ne obligăm a le face toate în cele mai bune condiţiuni astfel cum ni se va cere de oemenii d-lui arendaş şi când vom fi vestiţi ; arătura va fi adâncă şi brazda mică.

5. Rapiţa pusă în toamnă d-l arendaş singur va preţui dacă poate sau nu fi lăsată, voind a o întoarce şi pune porumb vom fi datori a o face, iar acei din noi care în acest caz vom prefera a o păstra, vom fi datori a o plăti în bani cu 40 lei pogonul la cules, neavând voe a o ridica fără plata anticipată, această plată d-l arendaş are facultatea a ne-o cere şi pentru locurile pe care nu le vom munci în condiţiunile art. 4.

6. Intinderea islazului va fi ca şi cea din contractul din anul trecut cu d-l arendaş cât cade pe partea moşiei Eforiei.

7. Erbăritul vom plăti d-lui C. câte zece (10) lei de fiecare vită mare cornută sau nu, şi doui lei de oae, capre nu sunt admise ; mânzaţii, cârlanii şi mieii se vor socoti doui, unul la plată, numărătoarea oilor se poate face oricând, asemenea şi celelalte vite.

Fiecare din noi vom fi datori însă înainte de băgarea în erbărit a merge la d-l arendaş şi a declara vitele ce avem spre a le înfiera.

8. Ne obligăm asemenea a duce d-lui arendaş de fiecare nume câte patru chile bucate la Olteniţa-urbană în magazie sau la portul Dunărei, asemenea 'i vom mai face câte trei zile cu carul şi vitele noastre şi trei zile cu mâinile, la orice muncă ne va chema.

9. Sămânţa la porumb, grâu şi rapiţă ce vom pune noi va fi curată şi nu o vom pune decât după ce se va primi de d-l arendaş, contrariu vom pune sămânţa dată de d-sa, care la recoltă o vom înapoia îndoită.

10. Paza holdelor noastre priveşte pe d l arendaş, plătindu-i noi din trei-zeci una, 1/30 din boabe, din tot ce se va face, dus la curtea moşiei.

11. Meiu nu vom putea semăna decât cu învoirea d-lui arendaş, contrariu vom plăti pogonul cu cinci-zeci lei.

12. In baltă avem deplină libertate a tăia burueni şi rogoz pentru casele noastre, însă numai dela 20 August îna-

-inte, asemenea de a pescui cu plasa singură iar nu îndoită, cu coşuri şi cu prostovoale în toate locurile moşiei şi în Argeşel, începând însă dela 20 metri în sus de la locul Caoata şi până la hptar, pentru aceasta suntem datori a plăti d-lui arendaş (20) două-zeci lei de fiecare cap de familie pe an şi când în aceiaşi casă vor locui tatăl cu fiul, ginere sau altă rudă, cap de familie, cel de-al doilea va plăti numai doi-spre-zece (12) lei pe an, pescuirea cu alte instrumente nu o putem face fără deosebită înţelegere.

13. La baltă pentru burueni şi rogoz nu vom fi liberi a merge decât pe drumul anume destinat de d-l arendaş pentru aceasta şi nu vom putea lua decât pentru casele noastre iar nu speculă.

14. Nu vom fi liberi a dejuga vitele noastre la păscut decât în islaz, contrariu vom fi globiţi cu obor şi stricăciunile făcute.

15. De fiecare nume fiecare locuitor vom fi datori a duce câte $^1/_2$ stânjen de lemne la curtea moşiei sau Olteniţa, dugă cum ni se va cere în oraş sau în port fără plată.

16. Plata erbăritului, pescuitului şi a oricăror alte daraveri ale moşiei, vom face cel mai târziu la dijmuit, neavând bani vom fi datori a da producte cu preţul ce va urma.

17. Având d-l arendaş trebuinţă de a face deosebită muncă decât cea prevăzută mai sus, vom fi datori a eşi şi a 'i-o face plătindu-ne d-l arendaş arătura odată cu semănat cu lei unu-spre-zece (11) pogonul, ziua cu mâinile pentru bărbaţi cu un leu şi două-zeci bani (1.20) şi pentru femei cu uu leu cu mâncarea noastră, ziua cu carul trei (3) lei, iar chila bucate de transport la port cu un leu şi 50 bani, asemenea vom fi datori a mai secera încă câte o jumătate pogon grâu sau rapiţă, legat snopi, face clăi şi duce la maşină drept plată a şease lei.

18 Acest contract agricol este valabil numai pe un an agricol 1894—1895-

19. Sămânţa împrumutată nefăcându-se, doamne fereşte. o vom plăti în bani d-lui arendaş.

20. Toţi cei ce vor ara în moşie şi semăna, se vor considera învoiţi ei şi vitele lor.

21. Plata pentru pescuit în baltă este numai pentru casele noastre, fără a avea drept de a specula produsul bălţilor, în acest caz d-l prendaş va avea dreptul a interzice celui abătut pescuitul pentru restul de timp ce va mai fi a curge până la finele contractului cum şi a-i lua în pro-

fitul său fără despăgubire tot peştele ce se va găsi la dânsul şi a cere plata pentru cel vândut.

22. Secerea grâului cât şi tăiatul cocenilor de porumb o vom face cât se va putea din faţa pământului, fără ca rădăcinele rămase să treacă peste cincisprezece centimetri înălţime, contrar d-l arendaş va putea pune oricui cu plată pe socoteala celor abătuţi spre a face tăerea conform cu acest contract.

23. Arătura se va face astfel încât să fie cel puţin şease brazde într'un metru.

24. Acei dintre noi locuitori cari nu vom lua pământ în moşie pentru cultură şi numai vom păşuna vitele în islaz, vom fi datori a plăti de fie-ce vită doui-spre-zece (12) lei pescuitul după art. 12, a face pogonul desăvârşit de care se vorbeşte la art. 2 fără plată şi a face şi muncile coprinse în art. 8, 15 şi 17, iar plata datorită se va face în două câşturi, la Sf. Petru şi la Sf. Marie.

Făcut astăzi . . . . .

(Urmează semnăturile a 164 de locuitori şi autentificarea la No. 2 din 13 Februarie 1894).

ACT AGRICOL

No. 3.

Din 2 Aprilie anul 1894.

Intre subsemnatii locuitori ai comunei Chirnogi şi d-l C. N. G. D, în calitate de arendaş al moşiei Chirnogi, proprietatea d-lor a intervenit acest contract agricol pe termin de cinci ani începând de la 23 Aprilie 1894 şi până la 23 Aprilie 1899 cu condiţiunele următoare;

1) Noi locuitori pentru locurile de arătură ce ni se va da de d-l arendaş şi pe care suntem datori a primi şi cu'-tiva ne obligăm a plăti de fiecare pogon şi pe fiecare an câte lei douăzeci şi cinci.

2) Erbăritul pentru toate vitele mari ale noastre cornute şi necornute vom plăti câte lei şase de fiecare, iar pentru erbăritul oilor câte lei unu bani douăzeci de fiecare tot pe fiecare an.

3). Pentru pogoanele de vie ne obligăm a plăti câte douăzeci şi cinci de lei pe an.

4). Pentru pescuitul în baltă de pe proprietate sus zisă vom plăti de fiecare famili câte zece lei.

5). Păşunatul vitelor va fi în islazul din balta proprietăţi ferindune de pădure şi acolo unde va fi lăstari contrar vom fi supuşi la despăgubiri.

6). Vom fi asemenea liberi a păşuna boi de jug şi cai prin capătul viei în timpul muncei şi culesul viilor iar toţi aceia care nu vor plăti toate dările de mai sus sunt obligaţi a plăti şi păşunatul vitelor cu care vin la munca viilor cu câte leî patru de fiecare vită ne având voe să păşuneze pe islazul moşiei menţionat mai sus cum şi în alte părţi ale moşîei.

7). Plata locurilor de arătură, erbăritul vitelor mari şi mici se va face de noi locuitorii care vom avea semănături pe moşie înaintea de ridicarea recoltelor după cererea d-lui arendaş, iar plata vitelor şi pescuitul î-l vom răspunde

la culesul viilor precum şi tot erbăritul şi pescuitul celor care nu vor avea semănături pe moşie.

8). Bine înţeles că noi toţi locuitorii comunei Chirnogi care suntem obligaţi a semna acest contract, suntem încă datori a daclâra şi a face să se treacă pe acest contract în dreptul numelui fiecăruia atât pogoanele de vie şi de arătură cât şi numărul vitelor mari şi mici câte fiecare din noi avem.

9). Eu C: N. G. D. mă oblig a pune la dispoziţia locuitorilor izlazul menţionat, balta de pescuit şi ale împărţi locuri de arătură pe cât voiu avea.

10). Pentru care tocmeală agricolă s'a făcut acest act care se va autentifica de onor Primăria locală şi transcriindu-se in registrul respectiv se va libera d-lui C. N. G. D.

(Urmează iscaliturile şi autentifiările).

Raportul Inspectorului G-l administrativ făcut d-lui Ministru de interne în urma unor cercetări pentru reclamaţiunile făcute contra muncilor agricole.

Domnule Ministru.

Conform însărcinărei ce D-v aţi bine-voit a-mi da cu ordinul No. 12.297 din 5 ale curentei de a cerceta plângerea d-lui F. C. m'am transportat la comuna Chirnogi unde am găsit pe reclamant, subprefect şi mai mulţi ţărani adunaţi la primărie.

Cazul reclamat nu l'am putut cerceta de oarece justiţia este sesizată şi orice cercetare din parte-mi ar fi fără nici un rezultat. Vă adaog că femeile ce fusese arestate au fost liberate pe garanţie de tribunal.

Am primit însă plângeri da la mai mulţi locuitori contra arendaşului pentru vexaţiunile ce li se fac.

Am crezut dar de datoria mea a le cerceta şi iată constatările făcute:

In contractul de tocmeli agricole se văd iscăliţi vre opt oameni prin punere de deget pe când ei cunosc a scrie şi citi şi că două sute de oameni din ceice erau faţă contestă aceste contracte, precum şi cei cu cunoştinţă de carte şi care sunt semnaţi prin punere de deget.

Am cercetat în urmă iarăşi sesezat de plângerile locuitorilor dacă se dau chitanţe de sumele depuse şi de definitiva răfuială precum şi dacă în conformitate cu art. 19 din legea tocmelilor agricole s'a depus până la 1 Martie lista de rămăşiţe şi am constatat din declaraţiunea oamenilor precum şi din obligaţiunea luată în mod solemn de către d-l arendaş ca pe viitor să se conformeze zisului articol că n'au eliberat până acum asemenea chitanţe şi că nici au depus listele cerute de menţionatul articol.

Negreşit d-le Ministru, că fără a avea nici o urmă de bănuială contra d-lui C., văd în neliberarea chitanţelor şi în nedepunerea listelor de rămăşiţe o legitimă pretenţiune

din partea sătenilor cu atât mai mult cu cât D-sa a fost somat de primăria Chirnogi, prin adresa No. 138 din 24 Ianuarie ca să depună la primărie înainte de 1 Martie listele de rămășițe, munci și bani ce ar mai avea pe la locuitori liberând fiecărui muncitor chitanțe tipărite din un registru cu matcă pentru lucrările executate prin care să arate rămășițelede munci și bani conform art. 19 de mai sus

Am constat asemenea, și nici d-l C. n'a negat, că locuitorii duși în Dobrogea care deși n'au acte în chirnogi sunt obligați conform contractului a plăti vite și pescuitul de 20 lei. Acest articol pus în contract, după cum declară locuitorii fără știrea lor, îmi pare, d-le Ministru, o enormitate. Pentru săpat via primăvara câteva zile și toamna pentru cules și pentru aceasta numai, fără a uza nici de pământ nici de pescuit, să plătească ca toți ceilalți săteni ce în întregul an nu petrecut în comună.

Afară de pășunat li se mai ia locuitorilor încă câte 10 lei de vită pentru obrație, care pretinde săteni a fi calculați în întinderea vii, și pentru care în nenumărate rânduri au cerut ca viile lor să fie măsurate, ceea ce tot-d'auna li s'au refuzat și chiar în urma rugăciunei ce i-am adresat eu, crezând poate că aceasta este un mijloc mai practic a înlătura conflictele.

Art. 38 din legea tocmelelor agricole este categoric ca ori de câte ori există contestațiune dc măsurătoare primarul comunei este dator a verifica măsurătoarea și a constata prin proces-verbal. Viile, dor, pot fi considerate ca atare și din minut ce este contestare asupra întinderei se poate urma în conformitate cu dispozițiile menționatului articol, pentru care am onoare vă rog, D-le Ministru, să binevoiți a pune în vederea prefecturei de Ilfov a face să se execute dispozițiunile acestui articol în care caz numai acest diferend se poate înlătura.

Asemenea, vă rog, a trimite prefecturei plângerile ce am primit din partea sătenilor prin care contestă măsurătoarea, ca D-sa la rândul său să sesizeze primăria de Chirnogi a se conforma art. 38 din legea tocmelilor agricole.

Primiți etc.

Inspector g-l ad-tiv, (ss) **Gr. Giani**

No. 18
1896 Aprilie 11

DECISIUNE

Noi Ministru Secretar de Stat la departamentul de Interne;

Având în vedere reclamațiunea d-lui F. C. arendașul moșiei Chirnogi-Clătești, din județul Ilfov, plasa Oltenița, adresată Ministerului de Interne contra autorității comunale din Chirnogi că nu-și face datoria de a-i da concursul legal pentru executarea contractelor autentice, de lucrări agricole ce are cu locuitori;

Având în vedere și reclamațiunile locuitorilor din acea comună care s'au plâns Ministerului contra d-lui arendaș F. C. că-i asuprește luându le mai mult decât îi sunt datori;

Având în vedere raportul No. 18/96 al d-lui Gr. Giani inspector g-ral administrativ trimis la fața locului, după cererea chiar a arendașului, a ancheta faptele și constata adevărul, raport din care rezultă că cauzele neînțelegerilor sunt următoarele:

I. Sătenii pretind că contractul agricol din 6 August 1895 iscălit de 320 locuitori prin punere de deget, e fals, fiind făcut și autentificat de fostul consiliu comunal fără știrea lor:

In adevăr acest Contract, nu este iscălit cu condeiul lui, de nici unul din cei ce știu iscăli. Afară de aceasta, Contractul depus de arendaș are data de 6 August 1895, pe când autentificarea lui are data de 31 Decembre 1894, adică o dată anterioară chiar Contractului și apoi, petițiunea cu care d-l arendaș a depus acest contract spre autentificare, care, se spune în procesul-verbal al Consiliului ocmunal, că a fost înregistrată la No. 2380. Această petițiune nu se găsește în arhiva primăriei și nici nu e trecută în condica de înregistrare căci cea din urmă hârtie trecută în registru se oprește la No. 2379.

Cu toate acestea:

Considerând că Consiliul Comunal nu are în căderile sale d'a judeca această plângere și nici Ministerul de Interne nu e competinte.

Pentru aceste motive decidem:

Petițiunile primite se vor înainta parchetului cu cerere și din partea Ministerului, să se înceapă cercetări contra primarului, notarului și consilierilor iscăliți pe procesul verbal de autentificare, iar până să se pronunțe justiția, acest contract, conform art. 39 din legea tocmelilor agricole va rămânea executoriu dacă va fi făcut în termeni legei și pentru lucrări agricole, cum glăsuește art. 26 din citata lege.

II. — Al doilea motiv de neînțelegeri dintre arendaș și locuitori este că arendașul le ia plata de la oiî pentru un număr mai mare de pogoane decât au în posesiune și afară de aceasta le mai ia și erbărit pentru obrații, pe când aceste obrații au fost coprinse în măsurătoarea viilor.

Considerând ca art. 38 e formal în această privință: „In cas de contestațiune la măsurătoarea pogoanelor sau „falcelor, date în lucru sau în chirie, primarul comunei „este dator a verifica măsurătoarea și a o constata prin „proces verbal".

Considerând că prin art. 1 al. d. și viile pot face obiectul unei tocmeli agricole;

Pentru aceste motive decidem:

D-l Prefect de Ilfov va ordona primarului a procede îndată la măsurătoarea viei fiecăruia care va veni cu asemenea reclamațiune, iar locuitorul care se va dovedi că a plătit mai mult din pricina greșitei măsurători, se poate adresa justiției dacă va voi, spre a cere dela arendaș a'i întoarce ceeace i-a plătit mai mult decât îi era dator.

III. — A treia pricină de neînțelegere este că arendașul nu dă locuitorilor chitanțe de sumele ce depun, de muncile ce fac și de definitiva rafuială, precum și că n'a depus liste de rămășițe la primărie, până la 1 Martie.

Considerând că este de interes social, ca comptul curent între fiecare locuitor și arendaș să se lichideze la sfârșitul fiecărui an agricol, de aceia la această regulă, sunt supuși nu numai cei cari au tocmeli agricole, dar și acei cari au lăsat relațiunile dintre părți sub imperiul dreptului comun.

Având în vedere art. 19 și 22 în următoarea coprindere:

«Art. 19. — Acei care exploatează moșii, fie proprietari «fie arendași, sunt îndatorați a socoti pe agricultori la fi«niul fiecărei campanii anuale și a depune până la 1 «Mârtie următor, la cancelaria comunei, listele de rămă«șițele de muncă și pe bani resultând din tocmelile agricole «ce ar mai avea pe la locuitori».

«Mai sunt îndatorați a libera fiecărui muncitor în parte

«chitanțe tipărite dintr'un registru cu matcă, pentru toate «lucrările ce li s'au făcut după contracte, în cari se va «arăta rămășițele sau lichidarea»,

«Art. 22. — In caz când din cauza cultivatorului moșiei «sau din nevoința muncitorului, socotelile nu sunt încheiate «conform dispozițiunilor art. 19, nevoința unuia sau a al- «tuia se constată prin proces-verbal încheiat de primar în «urma prevestirei formale a părței îndărătnice, făcută prin «autoritatea comunală, după cererea părței stăruitoare.—In «acest caz socoteala se va face în fața primarului asistat «de un eonsilier și un scri tor. — Ea devine îndatoritoare «pentru amândouă părțile, cu drept de apel la judecătoru «de plasă în termen de 15 zile de la comunicare».

Considerând că și primarul a somat pe arendaș prin adresa No. 138 din 24 Ianuarie 1896, după cum cere legea ca să se conforme acestor articole.

Pentru aceste motive, suntem de părere că arendașu F. nu are dreptul a cere de la locuitori nici bani, nici muncă pentru rămășițele din trecut, pentru că nu sunt lichide, nefiind locuitorii socotiți și nici listele de rămășițe nefiind depuse.

Pentru aceste motive decidem:

D-l Prefect va îndatora pe Primar, ca în zilele când nu s'ar zătigni locuitorii de la munca câmpului, să înceapă imediat la facerea socotelelor, după cererea părților stăruitoare, conform art. 22. — Dacă arendașul nu va voi să asiste, și cum n'a dat nici chitanțe pe ceia ce a primit de la locuitori, fie în bani, fie în muncă, primarul, la facerea socotelilor, va fi nevoit să ia în considerare, numai declarațiunea orală a părței stăruitoare.

IV. — Mai există o neînțelegere între arendaș și 38 familii chirnogene, mutate, cu toată gospodăria lor în Dobrogea:

Prin contractul din 2 Aprilie 1894 iscălit de 441 locuitori aceștia se îndatorează să plătească arendașului de fiecare pogon de vie ce posedă câte 25 lei, iar în art. 6 al aceluiaș contract stă scris:

«Vom fi asemenea liberi a pășuna boii de jug și caii «prin capătul viei în timpul muncei și culesul viilor, iar «toți acei care nu vor plăti toate dările de mai sus, sunt «obligați a plăti și pășunatul vitelor cu care vine la munca «viilor cu câte patru lei de fiecare vită, neavând voe să «pașuneze pe islazul menționat mai sus cum și în alte «părți ale moșiei».

Iar în art. 4 se zice:

«Pentru pescuitul în baltă după proprietatea sus zisă «vom plăti de fiecare familie câte 10 lei», iar prin con- «tractele ulterioare această chirie a fost ridicată la 20 lei.

Acești 38 locuitori se împotrivesc a da chiria pescuitului și plata pășunatului, pe cuvântul, ca ei mutându-se în Dobrgoa cu vite cu tot, nici se folosesc de baltă și nu au nici vite cu care să pășuneze în moșie, ceia ce recunoaște și arendașul de adevărat, dar pretinde să i se plătească aceste dări în virtutea contractului care nu s'a putut rezilia, zice dânsul, prin faptul unilateral al mutărei locuitorilor în Dobrogea.

Considerând că primarul nu are jurisdicțiune și prin urmare nu poate judeca plângerile provenite din tocmeli agricole (art. 39);

Având însă în vedere și art. 26 și 34 din aceiași lege în următoare coprindere:

„Art. 26.— Actele de tocmeli agricole, pentru lucrări „agricole făcute în termenii prevăzuți de această lege sunt „executorii".

„Art. 34.— Oricare ar fi obligațiunile ce izvorăsc pentru „sătean din faptul uuui contract agricol, legea de față nu „se aplică, în ceeace privește executarea, decât până la „concurența de 10 hectare. Invoelile ce trec peste această „limită se pot autentifica conform legei de față; execu- „tarea lor însă rămâne supusă dreptului comun".

Din combinațiunea acestor două articole rezultă că numai contractele agricole făcute în termenii legei speciale, sunt executorii și că dacă într'un contract agricol autentificat, o parte este făcută în condițiunile acestei legi, iar alta nu, cea d'întâi singură este executorie, iar cealaltă rămâne supusă dreptului comun.

Considerînd că pescuitul nu este enumărât între lucrările care pot face obiectul unui contract agricol (art. 1) prin urmare primarul nu e ținut a executa această parte din contract.

Iar în cât privește plata pentru pășunat:

Având în vedere art. 3 din citata lege: «contractele pentru pășune (izlaz) nu se vor putea încheia pe cap de vită, de cât cu indicațiunea întinderei de pământ pentru care se face închirierea».

Considerînd că în nici unul din contractele arendașului cu locuitorii nu se arată numărul pogoanelor din capetele viilor ce se închiriază locuitorilor pentru pășunatul vitelor

cu cari vin la munca viilor, şi această parte a contractului nu se poate executa de primării, ca tocmeli agricole.

Pentru aceste motive, credem că din acest contract, numai partea privitoare la închirierea viilor, e în competinta primarului de a o executa conform legei speciale, iar pentru celelalte părţi din contract cei nemulţumiţi vor cere justiţiei resolvarea neînţelegerilor dintre dânşii.

In cât priveşte plângerea arendaşului că primarul nu-i execută contractele;

Având în vedere art. 1 alin. c din legea specială în următoarea coprindere:

«Invoelile prin care se dă cultivatorului o întindere de «pământ pentru fâneţe sau arătură spre a'l întrebuinţa «pe seama lui, în schimbul căruia el se obligă a răpunde «drept chirie, o plată în bani ori în muncă, ori în parte «din recoltă, (dijmă) Aceste trei forme se vor putea com«bina cu condiţie de a se determina prin contract partea «de loc dată în dijmă, partea de loc dată pe muncă şi partea de loc dată pe bani».

Contractele arendaşului nu sunt făcute în termenii acestui articol. In adevăr, toate contractele arendaşului au mai aceiaşi redacţiune:

«Noi locuitorii Chirnogeni, declarăm că ne-am angajat cu d. C. a lua spre cultură pământul de muncă, izlaz şi dreptul de pescuire prevăzut la art. 1 cu următoarele condiţiuni:

«Cele cinci pogoane de arătură, din care trei în locurile siguri şi două din cele expuse ìnecului, ne angajăm a le cultiva, două cu grâu iar celelalte cu porumb şi rapiţă.

«Din producte ce vom face vom fi datori a da dijmă d-lui arendaş din cinci două din tot adică trei părţi vom lua noi, şi două vom da d-lui arendaş din tot.

Asemenea pentru fiecare cinci pogoane pământ arabil dat nouă, vom fi datori a face unul desăvârşit de toate muncile mai sus vorbite la tasla deosebită pe seama d-lui arendaş, fără nici o plată».

Se mai obligă locuitorii a transporta de fiecare nume un număr de chile bucate şi câte o jumătate stânjen de lemne la port (art. 15).

Art. 17.—Având d. arendaş trebuinţă de a face o deosebită muncă de cât cea prevăzută mai sus, vom fi datori a eşi şi a 'i-o face, însă cu plată. Asemenea vom fi datori a mai secera încă $^1/_2$ pogon grâu, rapiţă, lega în snopi, face clăi şi duce la maşină drept plata a 6 lei».

Considerînd că arendaşul, după ce dă de fiecare nume câte cinci pogoane în dijmă, două din cinci, nu maį dă şi alte pogoane pentru pogonul muncit desăvârşit şi deosebit la tarla, precum şi pentru celelalte sarcini şi astfel numai partea privitoare la dijmă este în conformitate cu legea şi prin urmare este singura care se poate executa de primar, iar cât priveşte celelalte părţi ale contractului justiţia singură e în drept de a cerceta plângerile părţilor nemulţumite.

In adevăr, Primarul nu poate executa partea din contract privitoare la pescuit, ca nefiind enumerată între lucrările ce pot face obiectul unui contract de tocmeli agricole, şi nici partea privitoare la păşunat, căci în art. 6 din contract stă scris: «Intinderea izlazului va fi ca şi cea din contrac'ul de anul trecut», şi nici unul din contractele anterioare nu arată întinderea acelui izzla.

Asemenea clauza din contract care obligă pe sătean a munci arendaşului pe bani ori cât va mai avea trebuinţă nu se poate executa.

In adevăr art. 11 decretează că învoelile prin care cultivatorul se ob.igă a lucra cu ziua sau cu măsura pe bani, nu se pot încheia de cât pe termen de un an, şi au trecut doui ani de la data acestor contracte.

Din cele ce preced rezultă dar că plângere d-lui arendaş F. C. este neîntemeiată, contractele sale nefiind făcute în termenii legei.

Această decisiune se va publica prin Monitorul Oficial împreună cu raportul Inspectorului generel administrativ; iar printr'un ordin circular se va atrage atenţiunea prefecţilor de judeţe asupra acestei decisiuni spre a o avea în vedere de câte ori vor fi chemaţi a resolva cestiuni de asemenea natură.

Direcţiunea administraţiunei generale a personalului şi siguranţei generale, este însărcinată cu executarea acestei decisiuni.

Ministru (ss) **A. STOLOJAN.**

No. 17103

14 Maiu 1896

ROMÂNIA
MINISTERUL DE INTERNE
Direcţiunea Administraţiei generale a personalului şi siguranţei generale

No. 17965.

Bucureşti, 22 Maiu, 1896

Domnule Prefect,

Vă atrag atenţiunea asupra decisiunei motivate ce am luat în cestiunile de tocmeli agricole, cu ocaziunea cercetărei neînţelegerilor existente între locuitori şi arendaşul moşiei Chirnogi-Clăteşti, şi care s'a publicat în Monitorul Oficial No. 34 din 16 Mai 1896. Intr'ânsa veţi găsi principiile, după care doresc să vă călăuziţi când veţi fi chemaţi a vă pronunţa asupra cestiunilor de felul acesta. Mai atrag deosebita D-v. băgare de seamă şi asupra împrejurărilor următoare:

a) In multe contracte agricole se află clause în cuprinsul acesta: «se va considera ca învoit muncitorul, ale cărui vite se vor găsi păscând pe moşie». Acest caz este prevăzut în legea poliţiei rurale. In adevăr, iată cum glăsueşte art. 28 din această lege: «Proprietarul a cărui vită se va prinde în cursul unui an de trei ori, în locurile de păşune ale altuia, va plăti despăgubire, proprietarului locului, preţul ce are prin învoila cu alţii».

D-v. fiind chemaţi a vă rosti asupra unei asemenea împrejurări, veţi face ca legea să se aplice, căci în materie de poliţie câmpenească nu se poate deroga prin bună învoială de la ceea ce legea hotăreşte.

b) Sunt cultivatori mari, cari închid drumurile publice spre a împiedica pe locuitori d'a merge să muncească pe moşii străine. Nu veţi îngădui asemenea mijloace prin care se caută a se zădărnici libertatea muncei, şi să nu staţi la îndoială d'a da în judecată pe făptuitorii cari calcă art, 103 al. 12 din legea poliţiei rurale, şi d'a deschide drumurile.

c In multe comune după moşiile Statului, Ministerul domeniilor, potrivit legilor speciale, a vândut poporanilor viile ce aveau cu otaşniţă, nu însă şi obraţele, cari au rămas proprietatea Statului. Din această cauză viile au trecut în stăpâ-

nirea sătenilor ca locuri înfundate, fără eşire la calea publică. Cu crearea însă a acestor proprietăţi prin lege, a luat naştere în favoarea lor şi servitutea de trecere pe moşia vecină, spre a ajunge la calea publică. In condiţiunile articolelor 616, 617 şi 618 din codicile civil veţi cere arendaşilor să respecteze acest drept al proprietarilor de vii. Spre a se evita însă neînţelegerile din pricina aceasta între arendaş şi locuitori, m'am înţeles cu D l Ministru al domeniilor ca ori de câte ori cazul se prezintă, să mergeţi D-v. înşi-vă la faţa locului împreună cu un delegat al său, să determinaţi pe faţa pământului acele drumuri. Despre aceste lucrări veţi încheia un proces-verbal în întreit exemplar, din care unul veţi lăsa în primărie, unul 'l veli înainta Ministerului domeniilor, iar cel d'al treilea 'l veţi opri în cancelaria D-v. Veţi trimite o copie după dânsul şi Ministerului de Interne.

d) Unii cultivatori mari, au obiceiul d'a pune la barierele satelor, oamenii moşiei, ca să nu lase pe săteni d'a merge la târguri, spre a-şi desface produsele din hambarele lor, până nu le va plăti lor ceea ce pretind că li se datorează de către acei locuitori. Nu veţi permite asemenea acte de volnicie. Legea tocmelilor agricole nu le dă asemcnea drept, iar dreptul comun e acelaşi pentru toţi. Numai prin sequestru pus prin Justiţie, şi cu garanţiile prevăzute de legea de procedura civilă, se ridică dreptul unui om d'a dispune de averea din casa sa.

e) In multe părţi exploatatori mari dau porumb sau făină de porumb locuitorilor, în compt-curent pentru munci. In această prîvinţă legea sanitară impune administraţiunei datoria d'a priveghea ca porumbul să fie nestricat şi copt. Iată în adevăr, ce dispune art. 155 din sus citata lege: «Porumbul sau făina de porumb stricat nu pot servi pentru hrana oamenilor. Se va opri punerea în consumaţie a porumbului (păpuşoiului) necopt sau stricat Administraţiunile locale vor îngriji ca porumbul să se culeagă la timp potrivit».

«Este interzis morarului de a măcina pentru consumaţiune porumbul stricat sau necopt. Subprefecţii şi primarii pot sequestra în mod provisoriu porbmbul şi făina de porumb stricat, luând măsuri ca ele să nu se întrebuinţeze de cât ca aliment pentru vite şi scopuri industriale».

Veţi da ordine severe primarilor şi subprefecţilor, să'şi facă datoria impusă d'această lege. De câte ori se duc în comunele din plăşile lor, să puneţi îndatorire subprefecţilor să viziteze morile şi să observe pătulele (porumbarele) de unde se dă porumb oamenilor pentru hrană. Pe lângă da-

toria legală având şi o datorie morală, de a fi cu îngrijire mare în această privinţă. Nu uitaţi, în adevăr că pelagra este una din nenorocitele urmări, ce are asupra sănătăţei oamenilor, hrana lor cu porumb stricat sau necopt.

f) Este de obşte cunoscut, că unii cultivatori mari acordă diferite scutiri primarilor din sate: li se dă pământ fără echivalent în muncă, bani ori dijmă; îi scutesc de plata păşunatului pentru vitele lor şi altele. Aceste deprinderi sunt necorecte. Primarii execută contractele agricole, judecă chiar contravenţiunile rurale şi dă osânde. E nevoe de crezut că aceşti magistraţi îşi vor îndeplini cu imparţialitatea cerută, atribuţiunile lor, când sunt îndatoraţi uneia din părţi. Veţi da dar ordine riguroase D-lor subprefecţi, ca să se informeze asupra obiceiurilor fiecărui primar de sate, şi să revoace pe cel abătut.

Fac apel călduros la sentimentele d-v de datorie şi de legalitate, d-le prefect; puneţi toată stăruinţa ca să se păzească cu sfinţenie şi legile care protejează pe sătean, că toţi să lucram spre a le face să intre în deprinderile publice. Indeplindu-ne această datorie, pe de o parte vom ridica treptat pe sătean la o stare economică mai bună, iar pe de alta, dându-i putinţa să simtă bine-facerile legilor, 'i vom face educaţiunea cetăţenească, învăţându-l respectul legilor şi al autorităţei, care le aplică drept pentru toţi.

Să nu ne facă însă aceste consideraţiuni d'a uita şi datoria ce avem către proprietatea mare, care mult timp va fi încă utilă la noi. Istoria în adevăr ne arată că proprietatea mare a transformat mijloacete ruginite d'a cultiva pământul. E dar un element preţios de progres. Proprietatea mare e utilă şi micului cultivator. Acesta, în adevăr, găseşte într'însa resurse suplimentare pentru aşi amortiza mai repede capipitalul său agricol. Să 'i daţi dar concursul legal pentru respectarea drepturilor sale. Indatorând pe muncitor în marginea legilor aşi ţine agajamentele de bună voie contractate, vom face pe toţi să înţeleagă că în o societate bine organizată, pe lângă drepturi, fiecare are şi datorii.

Ministru (ss) **A. STOLOJAN**

Anafora a obşteştei adunări a Moldaviei din 1817 pentru felul proprietăţei in ţară din in vechime.

Prea Inălţate Doamne,

După obşteasca chemare ce ni s'a făcut, spre a ne aduna cu toţii înaintea Inălţimei Tale, ca să arătăm de faţă socotinţa noastră, asupra întrebărilor ce ni s'a făcut: *a)* Dacă tot coprinsul pământului Moldaviei ar fi fost din în vechime Domnesc, şi dacă pământul Moldaviei a fost nelăcuit; şi ori fi urmat a se da către străini în parte, precum şi Croaţia acum, nefiind împărţit în moşii de veci. iar după vreme cea mai multă parte ar fi trecut atât la mânăstiri, cât şi la familii boereşti şi alţi pământeni, prin danii şi apierosiri or pentru râvnă sau spre răsplătirea vre unor slujbe pentru patrie; *b)* De s'au căzut a se întoarce moşia Vrancea în stăpânirea locuitorilor Vrânceni, pentrucă adevărata danie nu se afla la dânşii şi pentrucă dania nu se poate să fie fără fiinţa scrisorilor, întru care să se coprindă înscris atât numele celui ce au primit dania cât şi cuvântul pentru care s'a făcut şi dacă hrisovul răposatului Domn Constandin Alexandru Ipsilant V.V. D.; de danie către cinstitul boer D. Iordache Roseti Biv Vel Vistier pe moşia Vrancea cum şi întăritura dela răposatul Domn Alexandru Moruz V. V. D; au putut să aibă tăria lor; *c)* Dacă a tutulor satelor Vrancei cuprindere ar fi putut tot odată a se face danie către Vranceni; *d)* Dacă toată cealaltă parte a munţilor s'ar fi făcut după vreme danie, cum dar numai Vrancea au putut fi cu acest chip; *e)* Ca Domnul Vasile Voevod la ani 7156 (1648) au făcut danie mânăstirei Soveji nişte munţi anume Sboinele şi Clâbucul până în Lepşa şi Lepşa în Jos până unde se împreună cu hotarul Tunicilor; şi în Caşin şi în Şuşiţa şi Raitaşul, fiind drepte domneşti cari era din hotarul Vrancei.

Asupra cărora întrebări după cum în obşteasca noastră adunare de faţă înaintea Domniei Tale prin viu graiu am arătat, asemenea şi în scris, dăm răspunsurile noastre la aceste ce prin ţidula Inălţimei Tale ni se porunceşte.

Mai întâiu din istoriele vechi dintr'u care se dovedeş'i că încă mai înainte de venirea Râmlenilor în părţile acestea în zilele Impăraţilor Domiţian şi Traiau, pământul Daciei a fost locuit de norod, cum şi după ce a intrat sub stăpânirea Râmlenilor, nu puţin norod de locuitori pătimea după vreme de năvaliri despre neamuri streine şi dintru această pricină uni năzuia în părţile munţilor, fiind locuri tari spre a se dutea apăra; iar alţii rămăind, petrece împreună cu năvălitorii streini. Şi că pământul acesta a fost de-a pururea locuit, şi mai ales în părţile munţilor, aceasta din istoricii cei mai vestiţi se dovedeşte; după cum Domnul Dimitrie Cantemir Voevod istoriseşte la fila 33—36, pentru pământul acesta cum că Dragoş Vodă fiul lui Bogdan Voevod, când au trecut peste munţi spre răsărit cu tineri Râmleni, au cuprins locurile şi satele pe care le-au lăsat la moşinaşi vechi. Acestea pe scurt istorisindu-le Domnul Cantemir, iar obşteasca istorie care s'au alcătuit din adunarea celor mai înţelepţi istorici în Britania, în istorisirea pentru pământul Daciei arată cum că Dragoş-Voevod viind au găsit pământul locuit. Şi mai ales pentru locuitorii Moldoveni zice cum că au fost vecini moşinaşilor celor ce au avut moşiile lor precum şi în alte stăpânite locuri după sistema Slavonilor, afară numai de locuitorii a trei olaturi şi codri, adică a Câmpului-Lung din Bucovina, a Vrancei din ţinutul Putnei şi a Codrului Tegheciu din Basarabia intru care locuia slobozi, păstorii oilor, cum şi din cele ce arată istoricul Dimitrie Filipid, care le aduce spre mărturie pre cei mai slăviţi şi vrednici de credinţă scriitori vechi, arătând întru altele cum că Câmpul-Lung al Moldaviei şi Vrancea, mult mai înainte de descălicarea lui Dragoş-Voevod pentrucă au fost locuri tari şi pentru bărbăţia locuitorilor, singuri erau stăpânitori slobozi acestor locuri şi cum că Dragoş-Voevod viind cu vrednică oaste, prea lesne au tras către sine pe Români şi după ce au înfrânt pe Comani şi pe Nogai neputând ai sta în potrivă, iau silit or să iasă din ţară or să se supue. Iată dar dintru aceste istorii lămurit se dovedeşte cum că pământul acesta n'au fost lipsit de locuitori şi că mult mai înainte de venirea lui Dragoş-Voevod atât în Făgăraş cât şi în *Maramureş*, cât şi în părţile de jos a Oltului şi în pământul

Moldovei stăpânia voevozii, număr nu puțin de locuitori mai ales în părțile munților. Și Dragoș n'au descălicat pământul Moldovei pustiu, pentru ca să se poată propune cum că de vreme ce tot pământul Moldovei a fost pustiu apoi pământul a fost Domnesc. Și pentru aceasta nu ar putea nimeni să aibă moșie fără hrisov de danie. Pre lângă aceste dovezi ce sunt de istorie avem și deosebite istorii, care sunt de față, adică hrisoavele Domnilor bătrâni, care au stătut curândă vreme după Dragoș-Voevod prin care se dovedește nu numai locuirea pământului acestuia mai înainte de descălicătoarea lui Dragoș, ci și din dreptățile moșinașilor locuitori, cari au avut baștinile lor strămoșești și prestrămoșești în pământul aceeta, precum vedem că fericit întru pomenire Domn, bătrânul Alexandru Voevod cel bun ce au domnit la anii 6936, (1428) vrând a înzestra mânăstirile sale Bistrița și Probota, au cumpărat moșii din ținutul Neamțului — din ținutul Sucevei — din ținutul Iași — de peste Prut dela Codri Bâcului și de prin alte ținuturi, de pre la stăpâni moșinași ce prin strămoșească stăpânire le-au avut. Deci dacă acele cumpărături a pomenitului Domn, care sunt trecuți aproape de 390 ani, arată cum că au cumpărat de pe la moșinași, ce le-au avut din moși din strămoși, curat se dovedește lăcuirea pământului Moldovei mai înainte de descălicarea lui Dragoș Voevod, fiindcă de la Dragoș, și până la bătrânul Alexandru Voevod, se văd trecuți nu mai mult la mijloc de cât 50 ani; apoi cum ar fi putut zice din moși și strămoși.

Cum și prin alte urice de la Ștefan Voevod din anii 6995 (1487) și 7002 (1494), și din 7010 (1502) cum și de la Petru-Voevod din anii 7037 (1529) Cum și de la alți domni bătrâni se văd urice prin care întăresc vânzări și cumpărături de baștine strămoșești, și de impărțeli bătrâne a moșinașilor pământeni. Apoi și îndelungata stăpânire a moșinașilor pe a lor locuri de moștenire întru o curgere de nepomenită sumă de ani și de atâta număr de Domni fără a fi supărați vre odinioară măcar și de n'a avut vre-o dovadă de danie pe baștinile lor. Cu aceste curat se dovedește cum că locuitorii Moldaviei a avut ale lor locuri de baștine, și n'au fost de trebuință de a li se cere acest fel de scrisuri spre dovada stăpânirilor din vechie, fiind în destulă dovadă îndelungată și pașnică stăpânirea lor, când dacă ar rămânea a li se cere asemenea scrisuri de pe la moșinași de toată starea, nici o a mia parte n'ar rămâne moșii cu asemenea urice de danie, și de toate culelante s'ar

lua Domneşti, călcându-se dreptăţile stăpanirei ş'a baştinei fie-căruia pe averile lor de moştenire din vechi precum şi dreptăţile locuitorilor Vrânceni asupra îndelungatei şi pacinicei stăpâniri se dovedeşte din însuşi istoriile mai sus arătate a pământului Moldovei.

Al II şi din Pravilele întrebuinţate în pământul a esta şi din obiceiurile păzite din vechime, pentru care iarăşi nu lipsim a arăta precum Domnul Dimitrie Cantemir Voevod, istoriseşte cum că Alexandru Voevod cel bun au adus împărăteştele pravile în pământul Moldovei, care s'au şi păzit şi se păzesc întocmai precum şi obiceiurile vechi ale pământului, pe care însuşi aceste împărăteşti pravile le întăresc zicând la tonul I fila 32 cartea II Capul 44 că cele păzite într'u îndelungata înconjurare de mulţi ani şi primite prin obiceiu se păzesc cu însuşi legile cele scrise. Si iarăşi capul 46 întru tâlcuirea pravilelor trebue a se lua seama şi obiceiului ţărei şi cum s'au hotărât de a pururea la asemenea pricini. Şi Capul 50 cum că stăpânitorul, obiceiurile ce s'au urmat a se păzi să le păzeasca. Şi iarăşi Capul 52 fila 33 zice obiceiul vechi şi aprobăluit, are putere de pravilă şi de-a pururea se păzeşte, căci obiceiul este o dreptate care prin tăcuta, primire a stăpânirei şi a orăşenilor au câştigat pravilniceasca putere după cum se arată în Pandectae partea I paragraful 110 prin Pravelistul Anecţie, Către aceste dar, nu numai este dovadă asupra dreptăţilor averilor nemişcătoare a moşinaşilor pământeşti, paşnica şi primita lor stăpânire de către Domni ce după vreme au stătut, dar mai ales se dovedeşte dreptatea stăpânirei şi prin dovezile de faţă, precum sunt pilde de cercetări ce după vreme au urmat asupra unora din moşiile răzeşeşti care după ce s'au dovedit urmata stăpânire a moşinaşilor răzaşi, nu numai nu s'au strămutat din stăpânirea lor, ce mai ales li s'au întărit şi cu anaforale întărite de gospodar precum sunt trecute în arhivele divanului pământesc. Insă din ani 1786 Ianuarie 16 pentru moşia sfintei Cornova şi Cocovea din ţinutul Orheiului, care acei răzaşi măcar că n'au avut scrisori, ci numai nişte zapise de vânzări unul către altul, care nici nu era cuprinzătoare de trupul moşiilor, însă sfatul divanului rezemându-se pe vechea stăpânire au hotărât cum că o stăpânire de 142 ani nici odată nu se poate sminti, Domnul Alexandru Ion Mavrocordat au întărit'o, asemenea şi altă anafora din 1786 Martie 14 pentru moşiile Nemăşani Gârliceni, Buciumeni-Ghindaru, Rachita, Chirileni, Turbeni

Stânjâneni stăpânită de mulţi răzaşi fără scrisuri, dovedindu-se in divan spre strămoşeasca lor stăpânire, s'a hotărât ca după vechiul obiceiu al pământului o îndelungată stăpânire nu se poate strămuta şi că moşiile arătate nu pot a se lua Domneşti, fiind drepte ale lor câştigate prin îndelungate stăpâniri care iarăşi s'au întărit de pomenitul Domn. Asemenea şi pentru moşiile Dumbrăviţa, Cătăneşti, Roşiori Gânzani, Roşcani Coşcodani şi Bursuceni de la ţinutul Iaşi şi Orheiul, iarăşi prin cercetarea divanului dovedindu-se îndelungata stăpânire a răzaşilor li s'au întărit de către pomenitul Domn stăpânirea lor după vechiul obiceiu al pământului şi nu s'au putut lua Domneşti. Iată dar după acestea arătate dovezi ale obiceiurilor pământeşti prea deplin s'a dovedit câ o îndelungată stăpânire nu se poate strămuta, şi pentru aceasta după dreptate şi locuitorilor Vrânceni li s'au întors moşia Vrancea întru a lor stăpânire şi cu toate că zice cine-va că pent'u că nu se află hri ov de Danie şi nu se arată numele a primitorului şi cuvântul pentru care s'a făcut dania s'ar putea sminti vre odinioară din stăpânirea lor, însă pe lângă acestea de mai sus arătate dovezi a obiceiurilor şi rânduelelor pământeşti păzite din vechiu, în pământul acesta, sunt dovadă şi uricele şi întăriturile domnilor bătrâni, precum spre pildă aducem cuprinderea de întăritură a uricului din 6932 (1414) Iulie 3, a Domnului Alexandru Voevod dat în Suceava lui Lazăr şi Stanciul şi Constantin, pe moşiile lor unde este şi aşezarea lor, satul Stroinţi la Obârşia Şoimuzului, şi Zăhărinţii şi alte multe care se coprind în întăritură. Asemenea şi alt uric de întăritură din 6956 (1448) Iulie 15, a lui Petru Voevod întărind lui Cernat Ploscariul şi fratele său Ştefan pe lângă cumpărătura satului Bitchieşti şi alte multe moşii, anume cuprinse prin uric fiind a le lor de baştine. Alt uric de întăritură de la Ştefan Voevod din 6991, (1483) Septembrie în 23, cuprinzător că întăreşte dreapta ocină şi moşie lui Ioan şi fratele său Toader Hurdugaşii moşia obârşia pe părul Alb, unde este aşezarea lui Toader Hurdugaşii şi jumătate de Dămilesti şi Ivăneşti pe Sacoviţ, deosebit întăreşte şi lui Dumbravă şi femèia lui Nasta moşia Ghijoeşti. Alt uric de întăritură de la Petru Voevod 7091 (1583) pe jumătate sat de baştină de Răciuleşti pe Prut ce au fost a Evdochiei şi a Greachei, nepoatele Olenei de baştină de la strămoaşele lor Ilinca şi Marica, care şi strămoaşele lor l'au avut de împărţeală, şi au vândut-o

drept 500 sloți lui Drăghicii Ursului. Alt uric din 6995 (1487) Octomvrie 7, de la Ștefan Voevod întăritor la jumătate pe sat de Sărata ce au cumparat'o Toma Gricorce de la Ioan Murgul, care au avut'o dreaptă ocină a sa de baștină. Și precum se află o mulțime deasemenea hrisoave de întărituri locuitorilor moșinași pe Maștinele și ocinile lor, fără a se pomeni de dania de mai înainte, ce numai rezemânduse pe urmata lor veche stăpânire. Iată dar că și din obiceiurile urmate din vechime și până astăzi, pre deplin s'au dovedit nestrămutare dreptăților îndelungatei stăpâniri, asupra moșiilor moșinașilor pământești, fără a se cere hrisoave de danie saŭ întărituri a Domnilor de mai înainte. Și oblăduirea pământului de a pururea au fost datoare a priveghea asupra dreptăților fieşte-căruia, a nu se lua nimănui averile, și a nu se strămuta nimăruia stăpânirea pe moștenirea sa și pe locul său de baștină și iarăși nu lipsim a arăta și pentru locurile care din vechiu au fost Domnești : a) Locurile de pustiu adică ce nu s'au stăpânit de nimenea din nepomenit veac—cum și locurile moșiei deschise, ce s'ar găsi între alte hotare împresurate, sub nume tăinuit, s'au schimbat, și ne cuprins în scrisorile megiesitelor moșii. b) Braniștele Domnești, ce au fost din vechiu, și c) locurile târgurilor. Acestea au fost ale Domniei. Care și avem dacă s'ar găsi asemenea locuri deschise, de târguri, și pustii, ar fi Domnești. Iar pentru ocinele moșinașilor urmează precum și în pravilele Impărătești se hotărăște pentru urmata pacinică stăpânire, Cartea 56, titlul 3 Capul 4, fila 708 scriind: Ca ori moșie bisericească sau moșie dreaptă Impărătească stăpânindu-se fără curmare în timp de 40 ani, sau cu drept titlu sau și fără drept titlu, prin posesie să câștige și va ave-o statornică.

Aceste sunt pravilele și obiceiurile urmate în pământul acesta din vechiu. După acestea nu lipsim a arăta și asupra celor lante întrebări pentru Vrancea și pentru hrisovul de danie de la răposatul Domn Ipsilante Voevod din 1803 Septembre 11, și zicem că: Dacă s'ar fi urmat după orânduelile și obiceiurile păzite din vechiu, a se aduce de față în cercetarea divanului pe locuitori Vrănceni cu toate scrisorile lor câte au mai avut și câte acum s'au mai văzut în cercetarea divanului, și dacă s'ar fi văzut de pomeniți Domni dovezile lor, ca niște iubitori dreptăței, n'ar fi voit să lipsea-că pe cei adevărați moștenitori, și sub nume de moșii domnești să le facă danie. Osebit între alte

întrebări au fost și aceasta că d-l Vasilie Voevod prin uric la 7156 (1648) ar fi făcut danie mănăstirei Soveji, niște munți anume Sboinele și clabucul până în Lepșa și Lepșa în jos până unde se împreună cu hotarul Tunicilor și în Chișiu, și în Sușița și Răitașul, fiind din hotarul Vrancei și arătândule a fi drepte Domnești, ră-punde: că în-uși acelaș Domn Vasile Voevod după 10 ani în urmă prin alt hrisov al său adică la leatul 7166 (1658) Octombrie 20 arată cum că pentru niște munți anumé Svoina și clabucul ce au tost dat miluire mănăstirei Sovezei, fiindcă s'au fost cumpărat de D-l Gheorghe Stefan Voevod cu 1300 lei hotăraște domnia sa și anerisește dania de mai înainte, fiind acei munți ai Monastirei Kasinului, unde s'au fost afierosit, cumpărându-se de ctitorul ei Gheorghe Ștefan V.V.Iată după drept aceasta încă mai vârtos se dovedește cum că locurile Vrancei n'au fost Domnești, căci dacă ar fi fost locuri domnești, Domnii însuși n'ar fi cumpărat de la locuitorii moșinași, locuri spre afierosire apoi pe lângă aceste sunt și alte osebite dovezi care s'au mai văzut: In-ă un uric din 6951 (1443) lunie 20 de la Stefan Voevod bătrânul prin care întărește lui Vasile Crețescu moșiile lui, silește la Cașin unde au fost casa tatălui său Constantin Crețescu și la Vrancea moșia Albina, întărindu-i stăpânire după hotarele ce au umblat din vechiu; care dintru acest uric iarăși viderat se dovedește că dacă mai înainte de 375 ani sau cunoscut stăpânirea Crețescului pe Albina, care este în mijlocul Vrancei, și nimica întru acest uric de loc domnesc nu se pomenește ce se pomenește a fi locul de baștina sa, unde au fost așezarea părinților săi. Apoi s'au mai văzut și alte multe scrisori de vânzări a locuitorilor Vrănceni către boeri și către domnii stăpâni adică către Domnul Mateiu Basarab Voevod Domnul țărei românești ce-au înzestrat mănăstirea Soveja și către Domnul Constantin Cantemir Voevod ce au cumpărat de au înzestràt mănăstirea Mira, începute acele cumpărături de la 7117 (1609) Septembrie în 8 și până la 7199 (1691) Martie 20 dintru care dovezi lămurit se vede că dintru învechime Domnii de atuncea cunoscându-i pe Vrănceni de stăpâni acelor moșii au cumpărat părți de ocine de la dânșii ce aveau ei împărțitoare pe bătrâni și le-au afierosit la mănăstiri. Deosebit s'au mai văzut ispisov din 7196 (1688) August 21 de la Domnul Constantin Cantemir și iarăși Curtea a tutulor boerilor divanului din vremea aceia tot din acel an August 22 întăritoare mănăstirei Mira, pe cumpărătoarele Dom-

nului Cantemir Voevod a părților din Vrancea ce au fost cumpărat de la Vrănceni răzași; cum și altor danii ce s'au fost făcut mănăstirei, de către unii din moșinași răzași Vrănceni, arătându-i pe fiește-care cu numele lor. S'au mai văzut o scri-oare de învoială din 7202 (1694) Iulie 23 între locuitorii Vrănceni din satul Tulnici și între mănăstirea Soveja, arătând până unde să stăpânească mănăstirea prin semne numite, până în hotarul unguresc încredințat fiind de Teodosie Mitropolitul Moldovei și de alți boeri. S'au mai văzut și alte multe scrisori cuprinzătoare de pricini urmate între Vrânceni și între Megieșii lor pentru despărțirea hotarelor, care pentru multă voroavă să lasă. Iar după toate dovezile arătate, care dovadă alta poate să fie mai mare de cât hrisovul de la fericitul Grigorie Ghica Voevod bătrânul din 7244 (1736) Ianuarie în 2, întărit cu iscălitura și pecetia sa, ce s'au văzut la mâna Vrăncenilor, care lămurit și pe larg arată atât din părțile hotarului de către țara ungurească, după mărturia hotarnică ce au fost adusă de la Miron Dima Vornicul de la Vrancea întărindu-le lor veșnica stăpânire până în obcina munților, de unde curg apele către Moldova precum atuncia au dat seamă că și mai nainte din veci așa au ținut atătându-se și obcinele munților, și împreună arătându-ne pe cei ce au fost împreună cu Miron Vornicul care au fost neamurile lui Cujbă vechi moșinaș și cu alți ai lor și împreună arătându-se că câte plaiuri se pornesc din munte spre Moldova să fie a Vrăncenilor să'și facă locuri de stâni și pășiunea altor debitoace. Iar pentru alte împărțeli ce au Vrânceni ei între ei vor stăpâni precum se vor spune dresele și precum le vor fi împărțelile de la Domnii cei bătrâni; și că încredințându-se pomenitul domn de mărturia hotarnică, au dat și au întărit Vrăncenilor și de la Domnia sa, ca să le fie moșiile ce s'au ales, drepte ocine și moșii și uric de întăritură, cu tot hotarul și cu tot venitul în semnele precum scrie mai sus, neclătit și nereșuit nici odinioară în veci. Acest hrisov prin lămurita sa înțelegere ridică din mijloc toată îndoiala și toată înpotriva punere înainte asupra stăpânirei Vrăncenilor, și de a se cugeta cum că Vrancea ar fi moșie domnească ; și măcar de au și vrut a i se da pricină că n'ar fi protocolit dar s'au mai văzut și alte hrisoave tot a aceluiași Domn precum și a altor domni pe alte osebite moșii asemene fiind neprotocolite ; îndestul ca acest hrisov osebit de celel'ate deosebite dovezi câte s'au arătat, este temeinic, arătând pe Vrănceni stă-

PREȚUL 4 LEI.